

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

N 11. - 207

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Հ Ա Յ Կ Ա Զ Ն Ե Ա Ն

Լ Ե Զ Ո Ւ Ի

ԱՇԽԱՏԱՍԻՐԵԱՑ

Հ. ԿՐԹԱՆԷՍ Կ. ԶԱԼԸԽԵԱՆ

Ի ՄԻԹՈՒՄՆԵՆ

Ե. ՏՊԸԳՐՈՒԹԻՒՆ

—

Ի ՎԻԷՆՆԱ

Ի ՎԱՆՍ ՊԱՇՏՊԱՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

1852.

1111 ✓
257

Tsalikian. Alt armen: u. neu armen:
Sprachschule. 1857.

16) N N ~~12~~ 12°

Grammaire de la langue arménienne,
composée par le D. Vahan ~~et~~ I. Chahikian,
de la congrégation de Mkhithan,
7e. Edition.

Tienne, au bureau de M.-D. Serocovic,
1852.

Во библиотеку Императорскаго
Института Восточныхъ Языковъ

Отъ Его превосходительства

Г. министра Ивана Ивановича
Лазарева

Улѣ Императорской Публич-
ной библиотеки.

d +

2000

RECEIVED

1876

№ 10-3.

2000

10-25-25

ՔԵՐԵԿՆԵՈՒԹԻՒՆ

Ն Ե Յ Կ Ե Ջ Ն Ե Ե Ն

Լ Ե Ջ Ո Ւ Ի

(10152-52)

257-2003

29-256

257
3286

93 - 1153 177

~~147~~
~~147~~
~~177~~

ՔԵՐԵԿԵՆՈՒԹԻՒՆ

Հ Ա Յ Կ Ե Ջ Ն Ե Ե Ն

Լ Ե Ջ Ո Ւ Ի

Ա Շ Խ Ա Տ Ա Ս Ի Ր Ե Ա Ց

Հ. ՎՐԹԱՆԵՍ Վ. ՉԱԼԻՍԵԱՆ

Ի ՄԻՍԻԹ. ՈՒՍՏԷՆ

ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ ՏՊԵՐՐՈՒԹՅՈՒՆ

ФУНДАМЕНТАЛЬНАЯ БИБЛИОТЕКА
КАЗАНСКОГО ИНСТИТУТА
И. И. ВОЛКОВЪ

Ի ՎՃԻՆՆԵ

Ի ՎԱՆՍ ՊԱՇՏՊԱՆ Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾՆԻ

1852.

Յ Ե Ռ Ե Ջ Ա Բ Ե Ն

Հ Ե Ղ Ի Ն Ա Կ Ի Ն

ՊԻՏՈՒՆՔ կ'ըսեն թէ իրենց չգիտցածն իրենցմէ ետ-
քինները պիտի իմանան: Աս խօսքիս ճշմարտութիւնը
փորձով իմացան. ինչու որ տեսան թէ ամէն ուսում պղտի-
կէն սկսած ու ատենով մեծցած է, եւ միշտ ետեւի եկողն
առջինին վրայ բան մը աւելցուցած է: Այսպէս կը տես-
նենք նաեւ արուեստները՝ որոնք որ յառաջ շատ կոպիտ
էին, ետքը որչափ որ արուեստաւորները շատցան, այն-
չափ արուեստները կարգաւորեցին, բարակցուցին ու դիւ-
րինցուցին: Նոյնպէս հայերէն քերականութիւնն՝ որ ազա-
տական արուեստ մըն է, վերջին ատեններս շատ ծաղկեցաւ,
ու հիմակուան ատեն հայու լեզուն ունի ընդարձակ ու
համառօտ թէ՛ գրաբառ եւ թէ՛ աշխարհաբառ ընտիր քե-
րականութիւններ:

Ի վերայ այսր ամենայնի մեզի աւելորդ չերեւցաւ ալ
աւելի աշխատիլ ու մեր լեզուն աւելի դիւրինցընել: Ինչու
որ Եւրոպացւոց զանազան ազգաց տեսակ տեսակ քերակա-
նութիւնները ձեռք առնելով՝ իմացանք որ առաջի ատե-
նուան դժուարութիւնները դուրս հանելով՝ իրենց աշկերա-
ները շատ դիւրին ձամբէ կը քալեցընեն: Անոր համար
մենք ալ ջանացինք աս նոր քերականութիւնս այնպէս
դիւրինցընել ու այնպէս ընել որ ամէն դպրատան աղաք
կարող ըլլան քիչ ատենուան մէջ գրաբառ հասկընալ:

ԱՍ ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ա. Առաջին մասին մէջ ամէն բառերուն ու օրինակնե-
րուն թէ՛ աշխարհաբառն ու թէ՛ տաճկերէնը դիմացը դրինք,
որ նոր սորվողները դիւրաւ հասկընան, ու սորվածնին չէ
թէ թուժակի պէս, հապա հասկընալով սորվին: Նոյն-
պէս երկրորդ մասին մէջ ալ ամէն կանոնին մէջ մէկ օրի-
նակը մեկնեցինք, որ միտք առնելը դիւրին ըլլայ:

Բ. Այնպիսի գիտելիքներն՝ որոնք որ նոր սորվողի մը հարկաւոր չէին, զատ ծանօթութեանց մէջ դրինք՝ որ ծանրութիւն չըլլայ, թէպէտ վարպետն իր խոհեմութեամբն, ու աշկերտին միտքը չափելով՝ կրնայ անոնցմէ ալ դաս տալ կամ հարկաւոր չսեպածը թող տալ:

Գ. Արչափ կարելի էր ջանացինք որ օրինակները բացայայտ ըլլան, ընտիր ու օգտակար խօսքեր: Ինչու որ բացայայտ օրինակներն ու ամբողջ խօսքերը դիւրաւ կը հասկըցուին, շուտ կը սորվուին ու երկայն միտքը կը մնան: Անոր հակառակ թէ որ օրինակները մութ ըլլան կամ ամբողջ խօսքեր չըլլան, տղաք աղէկ չեն հասկընար, ու չ կը սորվին ու շուտ կը մոռնան:

Օրինակներուն տեղերը չդրինք, որ պարապ տեղ թուահամարները ծանրութիւն չըլլան: Գլխաւոր հեղինակներն՝ ուրիշ օրինակները քաղեցինք. ասոնք են, Աստուածաշունչ գիրքը, Ազատանգեղոս, Եզնիկ, Ասկեբերան, Մամբրէ, Խորենացի, Եղիշէ, Մանգակունի, Ն. Շնորհալի, Ն. Լամբրոնացի, Սարգիս վարդապետ, Ճառ ընտիրք, եւ այլն:

Դ. Ինչպէս որ ամէն կարգացող կը տեսնէ, մէկ կողմանէ առաջուց ապաժ քերականութիւններուն կարգը պահեցինք. բայց ինչ բան ալ փոխեցինք, փորձով տեսանք որ կարգն ու դիւրութիւնն այնպէս կը պահանջէր:

Առաջ ածականին ու գոյականին մէկտեղ հոլովիւր կարգի դրինք: Պատճառն ալ յայտնի է. վասն զի երբ որ աշկերտը քերականութեան առջի մասը կը լմնցընէ, պիտի կարող ըլլայ ամէն մասն բանի ուղիղ որոշել: Արդ՝ երբ որ չէ սովորած թէ ածականը գոյականին հետ ինչպէս պիտի հոլովի, չիկրնար անուններուն հոլովներն աղէկ որոշել. ինչպէս ըսեմ զվայրենի թար, կը կարծէ որ զվայրենի հայցական ըլլայ, ու թար՝ ուղղական: Այսպէս իմացիր մէկալ հոլովներն ալ: Անոր համար հասարակօրէն ամէն լեզու

գոյականներուն հօլովելն աւանդելէն ետքը՝ ածականին ու գոյականին մէկտեղ հօլովելը կ'աւանդէ :

Թէպէտ ածականները մեր լեզուին մէջ զատ հօլով չունին, ինչպէս քանի մը լեզուներ ունին, բայց զատ հօլովելու եղանակ մը ունին, այս ինքն՝ նախդիրը յառաջ դրուողը կ'աւանդէ, ածականը յառաջ դրուելու ըլլայ՝ նախդրիւ կը հօլովի, ետքը դրուելու ըլլայ՝ մէկտեղ կը հօլովի, եւ այլն :

Ահէց զատ զանազան դժուարութիւն ունի մեր լեզուին մէջ թուական անուններուն, մասնական անուններուն, ստացական դերանուններուն, ու մանաւանդ ցուցական դերանուններուն իրենց գոյականին հետ մէկտեղ հօլովելը, որոնք կանոնով սորվելն առանց մասնաւոր վարժութեան նոր սովորոյի մը դժուարին է, չըսեմ անկարելի :

Աս բաներուս վրայ սովորութիւն էր երկրորդ մասին մէջ շատ դժուարին ու ճղճղկած կանոններ աւանդել, որոնք աշկերաններուն մեծ ծանրութիւն կու տան, եւ օգուտ չունին :

Ե. Ինչպէս որ առջի մասին մէջ ամէն բառերուն, հօլովներուն, լծորդութիւններուն նշանակութիւնը դրինք որ կարող ըլլան տղաք դիւրաւ հասկընալ, նոյնպէս երկրորդ մասին մէջն ալ՝ տղոց դիւրինցընելու համար զըլլաւոր կանոնները հարցման եղանակաւ աւանդեցինք : Ինչպէս ըսեմ թէ անուն բայի ինչ ըսել է, կամ թէ խօսքի մէջ անուն բային ո՞րն է, շիկընար նոր սովորող տղայ մը խելք հասցընել : Բայց հարցմանէ շատ դիւրաւ կրնայ հասկընալ թէ ինչ ըսել է անուն բայի, կամ թէ խօսքի մէջ անուն բայի ըսուածն ո՞րն է, ո՞րն է խնդիրը, ինչ հօլով է, նախդրիւ տրական թէ ներգոյական, եւ այլն : Թէպէտ ստոյգ է որ չեն կրնար մէկէն ի մէկ այնպէս հասկընալ, ինչպէս որ կը հասկընայ երկայն ատեն սորվող մը, բայց հարցումը տղոց դիւրաւ հասկըցընելու ճամբայ կը բանայ :

Այլու սորվելու աղէկ պատկերն ու բնութեան սքան-
 լելի կարգը պղտի աղոց վրայ կ'երեւայ: Անոր համար թէ
 վարպետին եւ թէ աշկերտին աչքին առջեւն ըլլայ աղոց
 օրինակը: Առաջ աղոց միտքն անգիր ու ճերմակ թղթի կը
 նմանի, ու երբ որ կը սկսին զգայութիւնները հաստատուիլ,
 ձայնն ականջէն անցնելով միտքը կը տպաւորի, եւ վրան
 շատ ատեն անցնելով եւ նոյնը շատ անգամ լսելով թէ
 ձայնը կը սովրի եւ թէ ձայնին ինչ նշանակելը կ'իմանայ.
 եւ մէկալ կողմանէ ինքն ալ թօթովելով մը կը սկսի խօ-
 սիլ մինչեւ լեզուն բացուի: Անանկ է նէ՛ ինչպէս որ աշ-
 խարհաբառ լեզուն լսելով կը սովրին, նոյնպէս ալ գրա-
 բառը կարդալով պէտք է սովրիլ. ինչու որ ականջին լսե-
 լով ըրածն՝ աչքը կարդալով կ'ընէ: Ուստի լեզու մը
 սովրելու համար շատ կարդալու է, չէ թէ մինակ քե-
 րականութիւն, հապա ուրիշ գիրք ալ:

Շատերը կը խաբուին կարծելով թէ մինակ քերա-
 կանութիւնը բերնուց սորվելով կրնան լեզուն ալ սովրիլ,
 քերականութիւնն իբրեւ թէ աղուն ձեռքէն բռնողն է որ
 գիւրաւ քալէ ու շէյնայ. բայց ինչպէս որ աղուն ձեռքէն
 բռնելը միայն քալել չիսովրեցրներ, հապա պէտք է որ ինքն
 ալ քալէ, անանկ ալ մինակ քերականութիւնը բերնուց
 սովրեցրնել՝ առանց գրքերու վրայ վարժեցրնելու, աշկեր-
 տը աշխատեցրնելէն զատ օգուտ չունի:

Անոր համար աշկերտը քերականութիւն սկսած ա-
 ռաջին օրը պիտի սկսի միանգամայն գիրք մը կարդալ (որն
 որ մենք Աւետարանը պատշաճ կը սեպենք), ու որչափ
 կարելի է վարպետին մեկնելովը հասկընալ: Խօսք մը շատ
 կերպ կրնայ աշկերտը հասկընալ: Մէյ մը մինակ բառերը
 հասկընալով. ինչպէս որ մարդ մը կրնայ իր չգիտցած լե-
 զուաւը խօսք մը սովրիլ, ու բառերուն նշանակութիւնը
 հասկընալ. երկրորդ իւրաքանչիւր բառ ինչ մասն բանի է,
 ինչ հոլով է կամ ժամանակ, եւ այլն. դարձեալ արդեօք

անունն բայի է թէ խնդիր, եւ այլն: Արդ երբ որ աշկեր-
ար վարպետին մեկնելովը բաւերուն ինչ նշանակելը կը
հասկընայ, ու երբ որ օրէ օր ալ քերականութեան մէջ
առաջ կ'երթայ, վարպետը կրնայ աշկերտէն պահանջել որ
սրոշէ անուան հոլովը, բային ժամանակը, սեռը, եւ այլն:
Եւ որչափ որ աշկերտը քերականութեան մէջ յառաջ
երթայ, այնչափ աւելի պիտի պատուը ցուցընէ, ամէն բան
քերականութեան կանոնին համաձայն հասկընալով: Աս
ճամբով մէկ տարւան մէջ կրնան աշկերտները (թէ որ փու-
թաջան ըլլան) դիւրին խօսքերը կամայ կամայ հասկընալ:

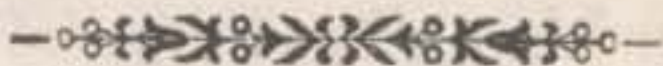
Բայց ինչպէս որ տղաք միայն չեն լսեր, հապա կըր-
ցածնուն չափ ալ կը խօսին, յառաջ մէկ երկու բառ, ան
ալ ծուռ ու սխալ արտաբերութեամբ, դարձեալ մայրեր-
նէն կամ քովի եղողներէն շատակը կը լսեն, ու այնպէս
կը սորվին. նոյնպէս աշկերտը կարդալէն զատ պիտի գրէ
ալ, նախ դիւրին բաներ, ինչպէս ըսեմ, անուն մը հոլ-
վել դիմացը աշխարհաբառով, գոյական ու ածական ա-
նունները մէկտեղ հոլովել, եւ այլն: Թէ որ սխալ ըլլայ՝
վարպետը կը շիտկէ, կարդալով ալ իր սխալը կ'իմանայ,
ու շատակը կը սորվի: Երբ որ ասոնց մէջ բաւական
կրթուին ու երկրորդ մասը սկսին սորվիլ, կրնան ան
աատն կարճ ու դիւրին խօսքերն ամէն կանոններուն վրայ
աշխարհաբառէն գրաբառ թարգմանել: Ասիկակ ալ ճամ-
բայ կը բանայ աւելի երկնկեկ խօսքեր ու պատմութիւններ
թարգմանելու:

Եւ որպէս զի թէ վարպետներուն եւ թէ աշկերտ-
ներուն դիւրին ըլլայ աս կերպ թարգմանութիւնը, մաս-
նաւոր ասոր համար համառօտ գիրք մը աշխարհաբառ,
տաճկերէն ու անոնց գրաբառն ալ զատ տպեցինք:

Երբ որ աս կերպով կը սկսին սորվիլ՝ կը յուսանք
որ տղոց ճանճրութիւնը (որ իրենց հասակին բնական է)
կը քիչնայ, չըսեմ թէ կը վերանայ: Ասան զի բաւական
օգտակար զբաղում կ'ունենան. մէյ մը համար սորվելով,

(ուր որչափ կարելի էր անօգուտ աշխատանքները վերցուցինք), երկրորդ կարգալով, երրորդ գրելով: Միանգամայն կը տեսնեն իրենց աշխատանքին պատուը, որ մարդու շատ սիրտ կու տայ, անոր հակառակ երբ որ աշխատութեան պատուը չ'երեւար, ձանձրութիւն կը պատճառէ:

Ասով մենք ալ կ'ուրախանանք, տեսնելով որ մեր լեզուին ծաղկին եւ ուսումնասէր աղոց բազմանալը, եւ որ ամէն բանէ աւելի մեր սիրտը կ'ուրախացընէ ան է, որ աստուածպաշտութեան ու գիտութեան լոյսը, որ հիմա գրքերուն մէջ իբրեւ թէ պահուած է, հասկըցողքիչ ըլլալուն համար, ամենուն սիրտը կը ծագի, եւ սքանչելի պատուներ կը հասցընէ իր ատենին ի փառս Աստուծոյ, որուն մեր ամէն աշխատութիւնը կը նուիրենք:

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Ն Ե Յ Կ Լ Զ Ն Ե Ը Ն

Լ Ե Չ Ո Ւ Ի

Պ Ա Տ Բ Ա Ս Տ Ո Ւ Թ Ի Ն

ՔԵՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆ արուեստ մըն է, որ աղէկ հասկընալ, անսխալ խօսիլ ու շիտակ գրել կը սորվեցընէ:

Մէն լեզուի մէջ խօսքը բառէ կը շինուի, բառը վանկէ ու վանկը գրէ:

Հայերէն լեզուն բուն երեսունուվեց գիր ունի, որոնց վրայ ետքէն օ ու զ* գրերը աւելցընելով՝ եղան երեսուն ութը, որ են՝

Ա ա, Բ բ, Գ գ, Դ դ, Ե ե, Զ զ, Է է, Ը ը, Թ թ, Ժ ժ, Ի ի, Լ լ, Խ խ, Ծ ծ, Կ կ, Հ հ, Ձ ձ, Ղ ղ, Ճ ճ, Մ մ, Յ յ, Ն ն, Շ շ, Ո ո, Զ ջ, Պ պ, Զ ջ, Ռ ռ, Ս ս, Վ վ, Տ տ, Բ բ, Յ ջ, Ի լ, Փ փ, Բ ք, Օ օ, Ֆ ֆ:

Ստոնցմէ ումանք՝ որ իրենք իրենցմէ ձայն կը հանեն, Ձայնաւոր կ'ըսուին. ինչպէս, ա, ե, է, ը, ի, ո, ու, օ: Իսկ որոնք որ առանց ձայնաւորի իրենք իրենցմէ ձայն չեն կրնար հանել, Բաղայայն կ'ըսուին, ինչպէս մնացածները:

Մէն լեզուի մէջ բանը կամ խօսքը ութը մասն ունի, որոնք են՝ Անու, Գերանու, Բայ, Ընդունելութիւն, Նախադրութիւն, Մակբայ, Հաղիսպ ու Մեջարկութիւն: Որոնց վրայ կարգաւ պիտի խօսինք:

* Աս Օ ու Ֆ գրերը օտար լեզուէ առնուած են: Հիմակուան օ գրուածը առաջ աւ կը գրուէր: Իսկ Ֆ՝ որն որ հիմայ օտար բառերու մէջ կը գործածուի, առաջ ֆ կը թարգմանուէր:

ՄԸՍՆ ԵՌԸՋԻՆ

ԽՕՍԻԻ ՄԱՍԱՆՑ ՎՐԱՅ ԸՆԴՀԱՆՐԱՊԷՍ

ԳՆՈՒԽ Ե.

ԱՆՈՒԱՆ ՎՐԱՅ

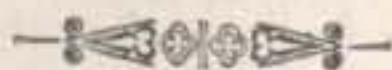
ԱՆՈՒՆԸ խօսքի կամ գործածութեան մէջ տեսակ տեսակ կ'ըլլայ կամ կը փոխուի. ինչպէս Բան, կ'ըլլայ Բանի, ի Բան, ղԲան, ի Բանի, ղԲանի, Բանի-, ղԲանի-, ի Բանի, ո՛վ Բան: Բան+, Բանից, ի Բանս, ղԲանս, ի Բանից, ղԲանից, Բանի-+, ղԲանի-+, ի Բանս, ո՛վ Բան+:

Անուան ասանկ տեսակ տեսակ փոխուիլը՝ Հոլով կ'ըսուի: Հոլովը կը նշանակէ անուան մը պէսպէս փոխուիլը՝ իր սկիզբն ու վերջը գիր աւելնալով. ու շատ անգամ ալ իր մէջէն ձայնաւոր գիր մը կորսընցընելով կամ փոխելով:

Մեր լեզուին մէջ աս հոլովները տասն են, Ո-ղղա-հան, Սեռահան, Տրահան, Հայցահան, Բացարահան, Պարսահան, Գործիահան, Պարահան, Ներֆոյահան, Աղահան:

Երբ որ անուն մը՝ մէկ հատ բան կը ցուցընէ, Եղահի կ'ըսուի. երբ որ երկու երեք կամ շատ բան մէկէն կը ցուցընէ, Յոֆնակի կ'ըսուի: Աս Եղակի ու Յոգնակի ըսածնիս Թի-անո-անց (անուններուն թիւը) կ'անուանուի:

Թէպէտ անունները տասը հոլով ունին, բայց ամէն անուանց աս տասը հոլովները մէկ կերպով չեն, հապազանազան կերպով: Անուանց ասանկ զատ տեսակ հոլովիլը Հոլովո-ն+ անո-անց կ'ըսուի, ու կը նշանակէ անուններուն զատ զատ վերջաւորութեամբ փոխուիլը սեռականին ու գործիականին մէջ: Աս Հոլովմունքն ինն են, որոնց օրինակները հիմայ կը սկսինք կարգաւ դնել:

Յ Օ Գ Ո Ի Ե Ն Ե

Հ Ո Լ Ո Վ Մ Ա Ն Յ Օ Բ Ի Ն Ա Կ Ն Ե Բ Ը

Առաջին հարստության օրինակը:

Եզակի:

	Գրաբան .	Աշխարհաբան .	Տաճկերէն .
Ուղ .	Բան ,	խօստ ,	սէօղ .
Սեւ .	Բանի ,	խօստին ,	սէօղիւն .
Տբա .	Բանի , ի բան * ,	խօստին ,	սէօղէ .
Հայց .	զբան ,	խօստը ,	սէօղիւ .
Բաց .	ի բանէ ,	խօստէն ,	սէօղտէն .
Պար .	զբանէ ,	խօստին վրայ ,	{ սէօղտէն էօթրիւ . { սէօղիւն իւզէրինէ .
Գոր .	Բանիւ ,	խօստով ,	սէօղ իլէ .
Պար .	զբանիւ ,	խօստին բողբոջիտը ,	սէօղիւն էթրաֆրնտա .
Ներ .	ի բանի , ի բան ,	խօստին ձև ,	սէօղտէ .
Կուղ .	ով բան ,	ով խօստ ,	եւ սէօղ .

Յոգնակի:

Ուղ .	Բանք ,	խօստեր ,	սէօղէր .
Սեւ .	Բանից ,	խօստերուն ,	սէօղէրին .

* Տրականը երկու է . մէկը կ'ըսուի վերջահարստ Տրական , ինչպէս բանին վերջահարստ արականը կ'ըսուի բանի . իսկ մէկալը կ'ըսուի Նախորդի Տրական , ինչպէս ի բան , եւ այլն : Նոյնպէս ալ ներգոյականը : Տրականին վրայ է գրէն զատ նախորդի կը գրուին նաեւ ասոնք ց , աւ , ընդ , թէ բաղաձայն ու թէ ձայնաւոր գրով սկսած բառերուն վրայ : Երբ որ անուն մը ձայնաւոր գրով կը սկսի՝ է չիգրուիր , հասկա ց կամ քիչ տեղ է ց . զորօրինակ յարուեստ կամ է յարուեստ : — Ասին վրայ ըսածնիս՝ բացառական ու ներգոյական հարստութեան վրայ ալ իմացիր . ինչպէս յերկրէ , է յերկնից , յերկրի , եւ այլն :

Տրա .	Բանից ,	խօստերուն ,	սէօզլէրէ .
	ի բանս ,		
Հայց .	զբանս ,	խօստերը ,	սէօզլէրի .
Բայ .	ի Բանից ,	խօստերէն ,	սէօզլէրտէն .
Պայ .	զբանից ,	խօստերուն շրայ ,	սէօզլէրտէն էօթ- րիւ .
Գար .	Բանիւք ,	խօստերով ,	սէօզլէր իլէ .
Պար .	զբանիւք ,	խօստերուն Բուր- րիւք ,	սէօզլէրին էթրա- ֆրնտա .
Ներ .	ի Բանս ,	խօստերուն մէջ ,	սէօզլէրտէ .
Կու .	ով Բանք ,	ով խօստեր ,	եւ սէօզլէր .

Աս հոլովման տակ կ'երթան շատ բառեր ալ , որոնց վերջի ձայնաւոր գիրը մինակ ա , է , ո , օ ըլլալուն համար ոչ գիր կը կորսընցընեն ու ոչ կը փոխեն * .
ինչպէս ,

Արքայ ,	քայի ,	Լափա-որ ,	փատիշահ .
Բանտ ,	բանտի ,	Բանք ,	զընտան .
Գան ,	գանի ,	ձէձ ,	քէօթէք .
Արուեստ ,	ուեստի ,	արհեստ	սէնասթ .
Նետ ,	նետի ,	նէք ,	օգ .
Բողբոջ ,	բոջի ,	ձէլ ,	Ֆիլիզ .
Տօն ,	տօնի ,	տօն ,	Եօրթու , զին- նէթ .

Ատեւի եկած բառերը վերջի եւ , է , ու ձայնաւոր գրերնին կը կորսընցընեն . ինչպէս ,

Ատեան ,	տե-նի ,	ապեան ,	տիվան .
Վայրկեան ,	կե-նի ,	անխարն ,	տագիգէ .
Սերտ ,	ս-րտի ,	սերտ ,	Եիւրէք .
Օգոտ ,	օգ-տի ,	օգոտ ,	Ֆայտա .

Ատեւի եկած բառերը իրենց է եւ ոչ ձայնաւոր գրերը ուրիշ ձայնաւորի մը հետ կը փոխեն . ինչպէս ,

* Աս բաներուս վրայ ետքը սո մասին յաւելուածին մէջ աւելի ընդարձակ կը խօսինք ու հարկաւոր կանոններ կը գնենք :

կէտ ,	կիտի ,	կէտ ,	նօգտա ,
Հանդէս ,	դիսի ,	հանդէս ,	ալայ, զիննէթ .
Ողջոյն ,	ջոնի ,	թարեւ ,	սէլամ .

Անէղականք :

Անէղականք կ'ըսուին ան անուններն՝ որոնք եղակի չունին ու մինակ յոգնակի են . (Թէպէտ մինակ մէկ բան նշանակեն .) ինչպէս ,

Աղօթք ,	աղօթից ,	աղօթք ,	տուա .
կրօնք ,	կրօնից ,	կրօն ,	մէզէպ .

Յարուհի անուանք :

Յարուհի կ'ըսուին ան անունները՝ որոնք մինակ մէկ անձի մը կամ տեղւոյ մը որոշուած են . անոր համար ալ հասարակօրէն յոգնակի չունին . ինչպէս ,

Եգիպտոս ,	տոսի ,	Եգիպտոս , Մըսըր .
Մովսէս ,	սէսի կամ սիսի ,	Մովսէս Տարգարէ :
Սարգիս ,	գ-սի ,	Սարգիս Տարգարէ :

Երկուրէ հոլովման օրինակք :

Եղակի :

Ո . Քաղաք ,	քաղաք ,	Ղէճիւր .
Ս . Քաղաքի ,	քաղաքի ,	Ղէճիւրին .
Տ . Քաղաքի ,	քաղաքի ,	Ղէճիւրէ .
ի քաղաք ,		
Հ . զքաղաք ,	քաղաք ,	Ղէճիւրի .
Բ . ի քաղաքէ ,	քաղաքէ ,	Ղէճիւրատէն .
Պ . զքաղաքէ ,	քաղաքէ զբայ ,	Ղէճիւրատէն էօթ- րիւ .
Գ . քաղաքաւ ,	քաղաքով ,	Ղէճիւր ելէ .

- Պ • զՔաղաքաւ, +աղ+ին Բուրբոբ+ը, շէճիրին էթրա-
Ֆրնտա .
- Ն • ի Քաղաքի, +աղ+ին ՌՂ, շէճիրտէ .
- Վ • ով Քաղաք, ով +աղ+ , եւա շէճիր .

Յոգնակի :

- Ո • Քաղաքք, +աղ+ընէր, շէճիրլէր .
- Ս • Քաղաքաց, +աղ+ընէրոն, շէճիրլէրին .
- Տ • Քաղաքաց, +աղ+ընէրոն, շէճիրլէրէ .
- ի Քաղաքս,
- Հ • զՔաղաքս, +աղ+ընէրը, շէճիրլէրի .
- Բ • ի Քաղաքաց, +աղ+ընէրէն, շէճիրլէրտէն .
- Պ • զՔաղաքաց, +աղ+ընէրոն վրայ, շէճիրլէրտէն էօթ .
- Գ • Քաղաքօք, +աղ+ընէրով, շէճիրլէր իլէ .
- իւմ քաւք,
- Պ • զՔաղաքօք, +աղ+ընէրոն Բուրբ- շէճիրլէրին էթրա-
իւմ քաւք, օբ+ը, Ֆրնտա .
- Ն • ի Քաղաքս, +աղ+ընէրոն ՌՂ, շէճիրլէրտէ .
- Վ • ով Քաղաքք, ով +աղ+ընէր, եւա շէճիրլէր .

Աս հոլովման տակ կ'երթան շատ բառեր ալ, որոնց վերջի ձայնաւոր գիրը մինակ ա, է, ո, օ ըլլալուն համար, ոչ գիր կը կորսընցընեն եւ ոչ գիր կը փոխեն .
ինչպէս,

Աւազան,	զանի,	աւազան,	հավուզ .
Բարեկամ,	կամի,	բարեկամ,	տօսթ .
Աշակերտ,	տի,	աշկերտ,	շայիրտ .
Ընկեր,	րի,	ընկեր,	այագտաշ .
Զինուոր,	րի,	զինուոր,	ճէնքճի .
Թագաւոր,	րի,	թագաւոր,	փատիշահ .
Լեզու,	զուի,	լէզու,	տիլ, լիսան .
Մեզու,	զուի,	մէզու,	արը .

Ատեւի եկած բառերը իրենց եւ, է, ու ձայնաւոր գրերը կը կորսընցընեն .
ինչպէս,

ԱՏեակ ,	աՏե-կի ,	Յախ ,	սօլ .
Որդեակ ,	որդե-կի ,	չա-աչ ,	օղուլ .
Սենեակ ,	սենե-կի ,	խո-ոյ ,	օտա .
Գրէչ ,	գր-չի ,	Գրէչ ,	գալէմ .
Մրրէկ ,	մրր-կի ,	Տրրէկ ,	գայ .
Բազում ,	բազ-մի ,	չոփ ,	չօգ .

Ատեւի եկած բառերն իրենց ետքի է , ոյ , է-
 ձայնաւորները կը փոխեն . ինչպէս ,

Մեգ ,	միգի ,	Տն-չ ,	տիւման .
Պարտեղ ,	տիղի ,	պարտեղ ,	պաղէ .
Հողեղէն ,	ղէնի ,	հողէ ,	թօփրագտան .
Ոսկեղէն ,	ղէնի ,	ոսկիէ ,	ալթընտան .
Խարոյկ ,	րո-կի ,	խարոյի ,	աթէչ .
Հովիւ ,	հովու-ի ,	հովիւ ,	չօպան .

Անեղականք :

Կամք ,	կամաց ,	կամք ,	կէօնիւլ .
Կերպարանք ,	րանաց ,	երեւ ,	սիւրէթ .
Միտք ,	մ-տաց ,	Ֆրք ,	Ֆիքր .

Յարո-ի անո-անք :

Հնդէկ ,	Հնդ-կի ,	Հինոցի ,	Հինտիսթանլը .
Պարսիկ ,	Պարս-կի ,	Պարսիկ ,	Աճէմ .

Երբորտ հոլովման օրինակը :

Եզակի :

Ո . Գեւտ ,	գեւտ ,	չայ .
Ս . Գեւտոյ ,	գեւտին ,	չայըն .
Տ . Գեւտոյ ,	գեւտին ,	չայա .
ի գեւտ ,		
Հ . զԳեւտ ,	գեւտը ,	չայը .

Բ. ի Գետոյ,	գեդե՞ն,	չայտան .
Պ. զԳետոյ,	գեդե՞ն զրոյ,	չայտան էօթրիւ .
Գ. Գետով,	գեդով,	չայ ըլա .
Պ. զԳետով,	գեդե՞ն Բուրդե՛լ,	չայրն էթրաֆրնտա .
Ն. ի Գետ,	գեդե՞ն ճեջ,	չայտա .
Կ. ո՛վ Գետ,	ո՛վ գեդ,	եւ՛ չայ .

Յոգնակի :

Ո. Գետք,	գեդեր,	չայլար .
Ս. Գետոց,	գեդերո՞ւն,	չայլարրն .
Տ. Գետոց,	գեդերո՞ւն,	չայլարա .
ի գետս,		
Հ. զԳետս,	գեդերը,	չայլարը .
Բ. ի Գետոց,	գեդերե՞ն,	չայլարտան .
Պ. զԳետոց,	գեդերո՞ւն զրոյ,	չայլարտան էօթ .
Գ. Գետովք,	գեդերով,	չայլար ըլա .
Պ. զԳետովք,	գեդերո՞ւն Բուր .	չայլարրն էթրա .
Ն. ի Գետս,	գեդերո՞ւն ճեջ,	չայլարտա .
Կ. ո՛վ Գետք,	ո՛վ գեդեր,	եւ՛ չայլար .

Աս հոլովման տակ կ'երթան շատ բառեր ալ, որոնց վերջի ձայնաւոր գիրը մինակ ,, , է, ,, , օ ըլլալուն համար ոչ գիր կը կորսընցընեն ու ոչ կը փոխեն . ինչպէս,

Բերան,	նոյ,	Բերան,	աղըզ .
Երկաթ,	թոյ,	երկաթ,	տէմիր .
Տղայ,	այոյ,	տղայ,	չօճուգ .
Գեղ,	ղոյ,	դեղ,	իլաճ .
Ծեր,	րոյ,	ծեր,	իխթիլար .
Տերեւ,	եւոյ,	տերեւ,	եափրագ .
Գործ,	ծոյ,	գործ,	իշ .
Խոտ,	տոյ,	խոտ,	օթ .
Հոտ,	տոյ,	հոտ,	դօդու .

Ամօթ ,	թոյ ,	ամօթ ,	այլալ .
Յօղ ,	ղոյ ,	յօղ ,	չիհ , սէր- փինթի .

Այտքի եկած բառերն իրենց եւ , ի , ու - ձայնաւոր գրերը կը կորսընցընեն . ինչպէս ,

Առաքեալ ,	առաքե-լոյ ,	առաքեալ ,	րէսիւլ .
Սեաւ ,	սե-ւոյ ,	սեւ ,	սիյահ .
Մարմին ,	մարմ-նոյ ,	մարմին ,	թէն .
Ծծումբ ,	ծծ-մբոյ ,	ծծումբ ,	քիւքիւրթ .
Խոնկ ,	խ-նկոյ ,	խոնկ ,	քիւննիւք .
Ծոխ ,	ծ-խոյ ,	ծոխ ,	թիւթիւն .

Այտեւի եկած բառերն իրենց է , ոյ , ի - ձայնաւոր գրերն ուրիշ ձայնաւորի մը հետ կը փոխեն . ինչպէս ,

Էլ ,	էլոյ ,	էլ ,	էլէք .
Սէր ,	սիրոյ ,	սէր ,	մուհապպէթ .
Յոյս ,	յոսոյ ,	յոյս ,	ուսուտ .
Թիւ ,	թոսոյ ,	համբանք ,	սայր .
Պատիւ ,	պատոսոյ ,	պատիւ ,	իզզէթ .

Անեղանիւնք :

Գծոխք ,	խոց ,	գծոխք ,	ճէհէննէմ .
Գինք ,	գ-նոց ,	գին ,	փահա .
Կոռք ,	կ-ռոց ,	կոռք ,	փուլթ .

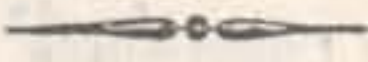
Յարուհ անուանք :

Աստուածատուր ,	Աստուածատ-րոյ ,	Տարախոս ճին է .
Հայք ,	Հայոց ,	Հայոց ազգը համ երկերը .

Աս հոլովման տակ գացող անուններուն ոմանց եզակի տրականն ու ներգոյականը շատ անգամ ու՛՛՛՛՛ կ'ըլլայ , մանաւանդ ինչ , եւալ վերջաւորողներուն . ինչպէս , վե-

ըն, վերնու՛մ. յետն, յետնու՛մ. գրեցեալ, գրեցելու՛մ. ի սրբու՛մ:

Երբեմն ասոր պէս հոլոված անուններուն սեռականն ու բացառականն առջի կամ երկրորդ հոլովման պէս ալ կ'ըլլայ. զոր օրինակ, պատիժ, պատժոյ կամ պատժի. Ռուղի, Ռուղոյ կամ Ռուղի, է Ռուղի. Ռե, Ռեոյ կամ Ռե-ի, է Ռե-ի:

Չորրորդ հոլովման օրինակը:

Եզակի:

Ո. Եկեղեցի,	ժամ, եկեղեցի,	քիլիսէ.
Ս. Եկեղեցւոյ*,	ժամն,	քիլիսէնին.
Տ. Եկեղեցւոյ,	ժամն,	քիլիսէյէ.
յեկեղեցի,		
Հ. զԵկեղեցի,	ժամը,	քիլիսէյի.
Բ. յԵկեղեցւոյ,	ժամն,	քիլիսէտէն.
Պ. զԵկեղեցւոյ,	ժամն վրայ,	քիլիսէտէն էօ.
Գ. Եկեղեցեալ,	ժամով,	քիլիսէ իլէ.
Պ. զԵկեղեցեալ,	ժամն Բոլորտիւր,	քիլիսէնին էթր.
Ն. յԵկեղեցւոջ,	ժամն մէջ,	քիլիսէտէ.
յեկեղեցի,		
Կ. ո՛վ Եկեղեցի,	ո՛վ ժամ,	եալ քիլիսէ.

Յոգնակի:

Ո. Եկեղեցիք,	ժամեր,	քիլիսէլէր.
Ս. Եկեղեցեաց,	ժամերուն,	քիլիսէլէրին.
Տ. Եկեղեցեաց,	ժամերուն,	քիլիսէլէրէ,
յեկեղեցիս,		

* Ասոնց եզակի սեռականն ու բացառականն երբեմն կրնայ առանց - գրի գրուիլ. այսպէս, եկեղեցոյ. աղանոյ. Ռշմանոյ: Տրականը քիչ տեղ ունի կ'ըլլայ եւ անկէց բացառականն ալ կրնայ ունի ըլլալ. ինչպէս, է Դեղուի. է Դարուի:

Հ. զեկեղեցիս ,	ժամերը ,	քիլիսէլէրի .
Բ. յեկեղեցեաց ,	ժամերէն ,	քիլիսէլէրտէն .
Պ. զեկեղեցեաց ,	ժամերուն վրայ ,	քիլիսէլէրտէն
էօթրիւ .
Գ. եկեղեցեօք	ժամերով ,	քիլիսէլէր իլէ .
	կամ եաւք ,	
Պ. զեկեղեցեօք	ժամերուն քաղաք .	քիլիսէլէրին էթ .
	կամ եաւք ,	
Ն. յեկեղեցիս ,	ժամերուն ձեջ ,	քիլիսէլէրտէ .
Վ. ո՛վ եկեղեցիք ,	ո՛վ ժամեր ,	եա՛ քիլիսէլէր .

Աս հոլովման տակ կ'երթան ամէն հասարակ բազմավանկ անուները , որոնք է կը վերջաւորին . ինչպէս ,

Բարի ,	բարւոյ ,	աղէի ,	էյի .
Գինի ,	գինւոյ ,	գինի ,	շարապ .
Գօտի ,	գօտւոյ ,	գօտի ,	գուշապ .
Կղզի ,	կղզւոյ ,	կղզի ,	ատա .

Կան բառեր որ երրորդ հոլովման նման կը հոլովին , այսինքն -ոյ , -ով , -ոց , -ովք : Այսպէս են նաեւ աղի , եղի վերջաւորածները .

Հոգի ,	գւոյ ,	գւով ,	գւոց ,	գւովք .	հոգի .	ճան .
Որդի ,	դւոյ ,	դւով ,	դւոց ,	դւովք .	որդի .	էվլատ .
Հռոմայեցի ,	ցւոյ ,	ցւով ,	ցւոց .	հռոմայեցի .	րօմալը .	
Փարիսեցի ,	ցւոյ ,	ցւով ,	ցւոց ,	փարիսեցի .	Փարիսի .	
Աթենացի ,	ցւոյ ,	ցւով ,	ցւոց ,	աթենացի .	աթինալը .	

Անեղականք :

Ընթրիք ,	ընթրեաց ,	իբիհոսան հաց ,	ագշամ եէմէյի .
Կարծիք ,	կարծեաց ,	կարծիք ,	թահմին .

Հինգերորդ հոլովման օրինակը :

Եզակի :

Ո . Չգեստ ,	հաճոսաստ ,	էսպապ .
Ս . Չգեստու ,	հաճոսաստին ,	էսպապրն .
Տ . Չգեստու ,	հաճոսաստին ,	էսպապա .
ի զգեստ ,		
Հ . զՉգեստ ,	հաճոսաստը ,	էսպապը .
Բ . ի Չգեստէ ,	հաճոսաստին ,	էսպապտան .
Պ . զՉգեստէ ,	հաճոսաստին զբայ ,	էսպապտան էօ .
Գ . Չգեստու ,	հաճոսաստով ,	էսպապ ըլա .
Պ . զՉգեստու ,	հաճոսաստին բուլ .	էսպապրն էթր .
Ն . ի Չգեստու ,	հաճոսաստին ձեջ ,	էսպապտա .
ի զգեստ ,		
Կ . ով Չգեստ ,	ով հաճոսաստ ,	եւ էսպապ .

Յոգնակի :

Ո . Չգեստք ,	հաճոսաստներ ,	էսպապլար .
Ս . Չգեստուց ,	հաճոսաստներուն ,	էսպապլարրն .
Տ . Չգեստուց ,	հաճոսաստներուն ,	էսպապլարա .
ի զգեստս ,		
Հ . զՉգեստս ,	հաճոսաստները ,	էսպապլարը .
Բ . ի Չգեստուց ,	հաճոսաստներին ,	էսպապլարտան .
Պ . զՉգեստուց ,	հաճոսաստներուն զբ .	էսպապլարտան էօ .
Գ . Չգեստուք ,	հաճոսաստներով ,	էսպապլար ըլա .
Պ . զՉգեստուք ,	հաճոսաստներուն բուլորտիւր ,	էսպապլարրն էթ- րաֆրնտա .
Ն . ի Չգեստս ,	հաճոսաստներուն ձեջ ,	էսպապլարտա .
Կ . ով Չգեստք ,	ով հաճոսաստներ ,	եւ էսպապլար .

Աս հոլովման տակ կ'երթան ետեւի բառերն ալ , որոնցմէ ոմանք ոչ գիր կը կորսընցընեն ու ոչ կը փոխեն . ոմանք կը փոխեն ու ոմանք ալ կը կորսընցընեն . ինչպէս ,

Առաւօտ ,	տու ,	աստոս ,	սապահ .
Ժամ ,	ժամու ,	ժամ ,	սասթ .
Ծով ,	ծովու ,	ծով ,	տէնիզ .

Սով, սովու, սով, գրթլըդ.
 Աղուէս, ուխտու համ ուխտու, աղուէս, թիւքի.
 Ինձ, ընձու, ինչ, գափլան.
 Զին, զինու, զին+, սիլահ.
 Յու, ցու, ցու, պուղա.

Կան բառեր ալ, որոնց բացառականն ուէ կ'ըլլայ.
 Ինչպէս,

Զարդ համ Արդ, ու, ի զարդուէ, շարդ, տիւղէն.
 Խրատ, խրատու, ի խրատուէ, խրատ, էջիւտ.
 Սպաս, սպասու, ի սպասուէ, շատայտ, խրղմէթ.

Նախանձ, ձու, ի նախանձուէ, նախանչ, գրսգանձլըդ.
 Ասր, ասու, յասուէ, քուրդ, ետիաղը.
 Զօր, զօրու, ի զօրուէ, զօրաց, ասքէր.
 զօրաւք համ զօրօք, զօր+,

Անկողմանք :

Բարք, բարուց, բար+, թապիէթ.
 Պարտք, պարտուց, պարտ+, պօրձ.

Յարուհ անուանք :

Եբրահամ, մու, մաւ, Աբրահամ նահապետ.
 Ղուկաս, սու, Ղուկաս աւետարանիչ.

Աս հոլովման եղականին նման կը հոլովին նաեւ քանի մը ածական անուններ, որոնց օրինակն այսպէս է.

Եղակի :

Յոգնակի :

Ո. Փոքր, պարի, քիւչիւք.	Փոքունք*.
Ս. Փոքու,	Փոքունց.
Տ. Փոքու, ի փոքր,	Փոքունց, ի փոքունս.
Հ. զփոքր,	զփոքունս.
Բ. ի փոքուէ,	ի փոքունց.
Պ. զփոքուէ,	զփոքունց.

* Որոնց որ վերջի ձայնաւոր դիրն ը է (որ ներգործութեամբ չիգրուիր), մինակ + գնելով յոգնակի չեն ըլլար. հասլա ամբողջ վանկով, ինչպէս աս օրինակէն ու ետեւի եկածներէն կ'երեւայ :

Գ . Փոքու ,	Փոքումբք .
Պ . զփոքու ,	զփոքումբք .
Ն . ի Փոքու , ի փոքր ,	ի Փոքունս .
Կ . սլ Փոքր ,	սլ Փոքունք .
Մանր , մանու , նունք , ունց , ումբք , մանր , ուփաղ :	
Ծանր , ծանու , ծանունք , ունց , ուք , ծանր , աղբր :	

Աւելցրորդ հոլովման օրինակք :

Եզակի :

Ո . Հիմն ,	հիմ ,	[Թէմէլ .
Ս . Հիման ,	հիմն ,	[Թէմէլին .
Տ . Հիման ,	հիմն ,	[Թէմէլէ .
ի հիմն ,		
Հ . զհիմն ,	հիմք ,	[Թէմէլի .
Բ . ի հիմանէ ,	հիմէն ,	[Թէմէլտէն .
Պ . զհիմանէ ,	հիմն զբայ ,	[Թէմէլտէն էօթ .
Գ . Հիմամբ ,	հիմով ,	[Թէմէլ իլէ .
Պ . զհիմամբ ,	հիմն բուրրութիւն ,	[Թէմէլին էթր .
Ն . ի հիման ,	հիմն տէլ ,	[Թէմէլտէ .
ի հիմն ,		
Կ . սլ Հիմն ,	սլ հիմ ,	եւ [Թէմէլ .

Յոգնակի :

Ո . Հիմունք ,	հիմեր ,	[Թէմէլէր .
Ս . Հիմանց ,	հիմերուն ,	[Թէմէլէրին .
Տ . Հիմանց ,	հիմերուն ,	[Թէմէլէրէ .
ի հիմունս ,		
Հ . զհիմունս ,	հիմերք ,	[Թէմէլէրի .
Բ . ի հիմանց ,	հիմերէն ,	[Թէմէլէրտէն .
Պ . զհիմանց ,	հիմերուն զբայ ,	[Թէմէլէրտէն էօ .
Գ . Հիմամբք ,	հիմերով ,	[Թէմէլէր իլէ .
Պ . զհիմամբք ,	հիմերուն բուրրութիւն .	[Թէմէլէրին էթ .
Ն . ի հիմունս ,	հիմերուն տէլ ,	[Թէմէլէրտէ .
Կ . սլ Հիմունք ,	սլ հիմեր ,	եւ [Թէմէլէր .

Ասոր տակ գացողները հասարակօրէն ն կը վերջաւորին . ինչպէս ,

Արեգակն ,	գական ,	գակունք ,	արե- ,	կիւնէշ .
Սերմն ,	սերման ,	սերմանք ,	սերմ- ,	թօհում .
Անուն ,	անունան ,	անունանք ,	անուն- ,	ատ , իսմ .
Տուն ,	տան ,	տունք ,	տուն- ,	էվ .
Հուն ,	շան ,	շունք ,	շուն- ,	քէօփէք .
Գունն ,	դ-րան ,	դ-րունք ,	դուն- ,	գաւիու .
Հարթն ,	շ-րթան .	շ-րթունք ,	դրիոն- ,	տուտագ .
Խոստումն ,	խոստ-ման ,	խոստ-մունք ,	խոստում- ,	իգրար .
Քիրտն ,	ք-րտան ,	քրտունք ,	քրտին- ,	թէր .

Ասոր նման կը հղովին ամէն ուրիշ վերջաւորած գոյականներն եւ ուրիշ մէկ քանի անուններ . ինչպէս ,

Եղակի :

Յոգնակի :

Ո . Նեղութիւն ,	առիւթ .	Նեղութիւնք .		
Ս . Նեղութեան ,		Նեղութեանց .		
Տ . Նեղութեան ,		Նեղութեանց , ի նեղութիւնս .		
Հ . զՆեղութիւն ,		զՆեղութիւնս .		
Բ . իՆեղութենէ ,		ի Նեղութեանց .		
Պ . զՆեղութենէ ,		զՆեղութեանց .		
Գ . Նեղութեամբ ,		Նեղութեամբք .		
Պ . զՆեղութեամբ ,		զՆեղութեամբք .		
Ն . իՆեղութեան ,		իՆեղութիւնս .		
Կ . ո՛վ Նեղութիւն ,		ո՛վ Նեղութիւնք .		
Իմաստութիւն ,	թեան ,	թենէ ,	իմաստութիւն- ,	իլիմ .
Արիւն ,	արեան ,	րենէ ,	արիւն- ,	գան .
Չիւն ,	ձեան ,	ձեանէ ,	չիւն- ,	գար .
Սիւն ,	սեան ,	սեանէ ,	սիւն- ,	տիրէք .
Թողովուրդ ,	վ-րդեան ,	վ-րդենէ ,	}	թողովուրդ ,
	վուրդք ,	վ-րդոց ,		վ-րդովք .
Ծնունդ ,	ծն-նդեան ,	ի ծն-նդենէ ,	}	ծնունիլ ,
	ծնունդք ,	ծննդոց ,		ծննդովք .

Եօթներորդ հոլովման օրինակը :

Եզակի :

Ո . Գառն ,	գառ ,	գուզու .
Ս . Գառին ,	գառին ,	գուզունուն .
Տ . Գառին ,	գառին ,	գուզույա .
ի գառն ,		
Հ . զԳառն ,	գառը ,	գուզույու .
Բ . ի Գառանէ ,	գառանէ ,	գուզուտան .
Պ . զԳառանէ ,	գառանէ զրայ ,	գուզուտան էօ .
Գ . Գառամբ ,	գառով ,	գուզույլա .
Պ . զԳառամբ ,	գառին բոլոր .	գուզունուն էթ .
Ն . ի Գառին ,	գառին ձէլ ,	գուզուտա .
ի գառն ,		
Կ . ո՛վ Գառն ,	ո՛վ գառ ,	եւա՛ գուզու .

Յոգնակի :

Ո . Գառինք ,	գառեր ,	գուզուլար .
Ս . Գառանց ,	գառերուն ,	գուզուլարրն .
Տ . Գառանց ,	գառերուն ,	գուզուլարա .
ի գառինս ,		
Հ . զԳառինս ,	գառերը ,	գուզուլարը .
Բ . ի Գառանց ,	գառերէն ,	գուզուլարտան .
Պ . զԳառանց ,	գառերուն զրայ ,	գուզուլարտան էօ .
Գ . Գառամբք ,	գառերով ,	գուզուլար ըլա .
Պ . զԳառամբք ,	գառերուն բոլոր .	գուզուլարրն էթ .
Ն . ի Գառինս ,	գառերուն ձէլ ,	գուզուլարտա .
Կ . ո՛վ Գառինք ,	ո՛վ գառեր ,	եւա՛ գուզուլար .

Այս հոլովման տակ կ'երթան ետեւի բառերն ալ .

Եզն , եզին , յեզանէ , եզինք , եզ , էօքիւզ :

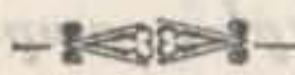
Լեառն , լերին , ի լեռնէ , } լեռ , տաղ :

լերինք , լերանց , լերամբք , }
 Հարսն , հարսին , ի հարսնէ , հարսունք , հարսանց , հարսամբք , } հարս , կէլին :

Մասն , մասին , ի մասնէ , } մաս , հարս , հիսսէ , փայ :

մասունք , մասանց , մասամբք , }

Մատն , մատին , ի մատանէ , մա- }
 տունք , մատանց , մատամբ , } հար , պարմագ :
 Յոքնակիի մէջ կը զարտուղին՝
 Չեռն , ձեռին , ի ձեռանէ , } }
 ձեռք , ձեռաց , ձեռօք համ ձեռաւք , } յետ , էլ :
 Ոտն , ոտին , յոտանէ , }
 ոտք , ոտից , ոտիւք , } ոտ , այագ :

Ուղեբոլոր հարմարան օրինակը :

Եզակի :

Ո . Ոսկր ,	ոսկր ,	քէմիք .
Ս . Ոսկեր ,	ոսկրէն ,	քէմիյին .
Տ . Ոսկեր , յոսկր ,	ոսկրէն ,	քէմիյէ .
Հ . Ղոսկր ,	ոսկրը ,	քէմիյի .
Բ . յՈսկերէ ,	ոսկրէն ,	քէմիքտէն .
Պ . Ղոսկերէ ,	ոսկրէն Վրայ ,	քէմիքտէն էօթ .
Գ . Ոսկերք ,	ոսկր՛վ ,	քէմիք իլէ .
Պ . Ղոսկերք ,	ոսկրէն Բուրբուր ,	քէմիյին էթր .
Ն . յՈսկեր , յոսկր ,	ոսկրէն Ռէլ ,	քէմիքտէ .
Կ . ո՛վ Ոսկր ,	ո՛վ ոսկր ,	եւա քէմիք .

Յոգնակի :

Ո . Ոսկերք ,	ոսկրներ ,	քէմիքլէր .
Ս . Ոսկերց համ	ոսկրներո՛ւն ,	քէմիքլէրին .
ոսկերաց ,		
Տ . Ոսկերց համ ոս-	ոսկրներո՛ւն ,	քէմիքլէրէ .
կերաց , յոս-		
կերս ,		
Հ . Ղոսկերս ,	ոսկրները ,	քէմիքլէրի .
Բ . յՈսկերց համ	ոսկրներէն ,	քէմիքլէրտէն .
յոսկերաց ,		
Պ . Ղոսկերց համ	ոսկրներո՛ւն Վրայ ,	քէմիքլէրտէն էօ .
ղոսկերաց ,		
Գ . Ոսկերքք համ	ոսկրներով ,	քէմիքլէր իլէ .
րօք , րաւք ,		

10152-57
 257-2003

Պ • զՈսկերբք համ սկրնեբոն բուլ • քէմիքլէրին էթ •
կերօք, ըաւք,

Ն • յՈսկերս, սկրնեբոն ճիջ, քէմիքլէրտէ •

Կ • ով Ոսկերբ, ով սկրնեբ, եւ քէմիքլէր •

Աս հոլովման տակ կ'երթան ետեւի բառերն ալ •

Կայսր, կայսեր, ի կայսերէ, կայսերք, } կայսր •

կայսերաց, կայսերօք համ կայսերաւք, } չէզար :

Տարր, տարեր, ի տարերէ, տարերք, } տարր •

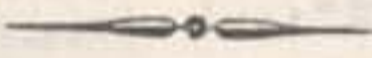
տարերաց, տարերօք համ ըաւք, } էօնսիւր :

Աղբելր համ աղբիւր, աղբեր, յաղբերէ, } աղբիւր •

աղբիւրք համ աղբերք, երաց, ըօք համ ըաւք, } պունար :

Աստղ, աստեղ, յաստեղէ, աստեղք, } աստղ •

աստեղաց, աստեղօք համ ղաւք, } երլտրղ :

Իններորդ հոլովման օրինակը :

Իններորդ հոլովումը Յատուկ անուանք են, (տես երես 5.) որոնք (բաց ի իւրաքանչիւր հոլովմանց տակը գացողներէն), երկու կերպով կը հոլովին, սեռականը ալ կամ էայ, ու գործիականն ալ կամ էաւ վերջաւորելով* •
ինչպէս,

- Ո • Տրդատ •
- Ս • Տրդատայ •
- Տ • Տրդատայ, առ Տրդատ •
- Հ • զՏրդատ •
- Բ • ի Տրդատայ •
- Պ • զՏրդատայ •
- Գ • Տրդատաւ •
- Պ • զՏրդատաւ •
- Ն • ի Տրդատ •
- Կ • ով Տրդատ •

Հայոց սոսրբ լեզու
որ ճշն է :

* Յատուկ անուանց յոգնականը՝ թէ որ պէտք ըլլայ, մէյ մը կը բանի + աւելցընելով հասարակ անուանց պէս, ինչպէս Յոսրայ, Սիմնից, եւ այլն : Մէյ մ'ալ էան + կամ ան + մասնիկ աւելցընելով՝ Ներսիսեան, Ներսիսեանց :

Հայկ, Հայկայ.	Հայոց ազգին նահապետը համ Գլուխը:
Հոռմ, Հոռմայ.	Համ Գաղաթը:
Մեարոպ, պայ, պաւ.	Մեարոպ զարդասպետը:
Սահակ, կայ, կաւ.	Սահակ պարխե-հայրասպետը:
Ո. Հոխիսիմէ.	}
Ս. Հոխիսիմեայ.	
Տ. Հոխիսիմեայ, առ Հոխիսիմէ.	
Հ. զՀոխիսիմէ.	
Բ. ի Հոխիսիմեայ.	
Պ. զՀոխիսիմեայ.	
Գ. Հոխիսիմեաւ.	
Պ. զՀոխիսիմեաւ.	
Ն. ի Հոխիսիմէ.	
Կ. ո՛վ Հոխիսիմէ.	
Եսայի, այեայ, եաւ.	Եսայի մարգարէ:
Հեղինէ, նեայ, նեաւ.	Մեծին Կոստանդիանոսի մայրը:

Ա Ն Կ Ա Ն Ո Ն Հ Ո Լ Ո Վ Մ Ո Ւ Ն Ք

Ա. ԱՅՐ, երեկ մարտ, էր, քիշի.

Եզակի:	Յոգնակի:
Ո. ԱՅՐ,	Արք.
Ս. Աճն,	Արանց.
Տ. Աճն, առ այր,	Արանց, առ արս.
Հ. զԱՅՐ,	զԱրս.
Բ. յԱճնէ,	յԱրանց.
Պ. զԱճնէ,	զԱրանց.
Գ. Արամբ,	Արամբք.
Պ. զԱրամբ,	զԱրամբք.
Ն. յԱճն, յայր,	յԱրս.
Կ. ո՛վ ԱՅՐ,	ո՛վ Արք.

Այսպէս կը հորովին նաեւ

Տէր, տեառն, ի տեառնէ, տերամբ, } րէր, սա-
 տերաբք, տերարց կամ տերանց, տերամբք, } հապ, աղա:
 Պարտատէր, տեառն, ասնելի + անեցող, պօրձ սահապը:
 Տանուտէր, տեառն, րանրէր, էվ սահապը:

Բ. Հայր, հայր, փէտէր.

Եզակի:

Ո. Հայր,
 Ս. Հօր կամ հաւր,
 Տ. Հօր կամ հաւր,
 առ հայր,
 Հ. զհայր,
 Բ. ի Հօրէ կամ ի հաւրէ,
 Պ. զՀօրէ կամ զհաւրէ,
 Գ. Հարբ,
 Պ. զՀարբ,
 Ն. ի Հօր կամ ի հաւր,
 Կ. ով Հայր,

Յոգնակի:

Հարբ.
 Հարց կամ հարանց.
 Հարց կամ հարանց,
 առ հարս.
 զՀարս.
 ի Հարց կամ ի հարանց.
 զՀարց կամ զհարանց.
 Հարբք.
 զՀարբք.
 ի Հարս.
 ով Հարբ.

Այսպէս կը հորովին նաեւ

Մայր, մօր կամ մաւր, հայր, անա.
 Եղբայր, եղբօր կամ եղբաւր, եղբհայր, քարտաշ.

Գ. Քոյր, րոյր, քրքարտաշ.

Եզակի:

Ո. Քոյր,
 Ս. Քեռ,
 Տ. Քեռ, առ քոյր,
 Հ. զքոյր,

Յոգնակի:

Քորք.
 Քերց.
 Քերց, առ քորս.
 զՔորս.

Բ. ի քերուէ,	ի քերց.
Պ. զքերուէ,	զքերց.
Գ. քերբբ,	քերբբբ.
Պ. զքերբբ,	զքերբբբ.
Ն. ի քերու, ի քոյր,	ի քորս.
Կ. ո՛վ քոյր,	ո՛վ քորբ.

Այսպէս կը հոլովին նաեւ

Հօրաքոյր,	քերու,	հօր+ոյր,	հալա.
Մօրաքոյր,	քերու,	մօր+ոյր,	թէյղէ.

Գ. կին, կէն, գարը.

Եզակի :

Յոգնակի :

Ո. կին,
 Ս. կնոջ,
 Տ. կնոջ, առ կին,
 Հ. զկին,
 Բ. ի կնոջէ,
 Պ. զկնոջէ,
 Գ. կանամբ համ կնաւ,
 Պ. զկանամբ համ զկնաւ,
 Ն. ի կնոջ, ի կին,
 Կ. ո՛վ կին,

կանայք.
 կանանց համ կանաց.
 կանանց, առ կանայս.
 զկանայս.
 ի կանանց համ ի կանաց.
 զկանանց համ զկանաց.
 կանամբբ.
 զկանամբբ.
 ի կանայս.
 ո՛վ կանայք.

Այսպէս կը հոլովին նաեւ

Տիկին, տիկնոջ, ի տիկնոջէ, տիկնամբ համ } Խախտն,
 տիկնաւ, տիկնայք, տիկնաց, տիկնամբբ. } հանրմ:
 Առնակին, առնակնոջ, հարգո՞ւմ կէն, էրլի:

Ե. Գիւղ, գէղ, քէց.

Եզակի :

Յոգնակի :

Ո. Գեղ համ գիւղ համ գեւղ,	Գեղք համ գիւղք.
Ս. Գեղջ,	Գիւղից.

Տ .	Գեղջ, ի գիւղ,	Գիւղից, ի գիւղս .
Հ .	զԳիւղ,	զԳիւղս .
Բ .	ի Գեղջէ,	ի Գիւղից .
Պ .	զԳեղջէ,	զԳիւղից .
Գ .	Գիւղիւ,	Գիւղիւք .
Պ .	զԳիւղիւ,	զԳիւղիւք .
Ն .	ի Գեղջ, ի գիւղ,	ի Գիւղս .
Կ .	նվ Գիւղ,	նվ Գիւղք .

Զ . Օր համ Աւր, օր, կիւն .

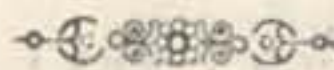
Նշակի :

Յոգնակի :

Ո .	Օր համ աւր,	Աւուրք .
Ս .	Աւուր,	Աւուրց .
Տ .	Աւուր, յօր համ յաւր,	Աւուրց, յաւուրս .
Հ .	զՕր համ զաւր,	զԱւուրս .
Բ .	յՕրէ համ յաւրէ,	յԱւուրց .
Պ .	զՕրէ համ զաւրէ,	զԱւուրց .
Գ .	Աւուրք,	Աւուրքք .
Պ .	զԱւուրք,	զԱւուրքք .
Ն .	յԱւուր, յօր համ յաւր,	յԱւուրս .
Կ .	նվ Օր համ աւր,	նվ Աւուրք .

Այսպէս կը հօլովին նաեւ

Կէսօր, աւուր,	} օրհասարակ .
Հասարակօր, աւուր,	

Յ Օ Գ Ո Ւ Ե Ն Ի .

ԱԾԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀՈԼՈՎՄՈՒՆՔԸ

Խօսեցանք ընդհանրապէս անուանց հոլովելուն վրայ, երբ որ մինակ խօսքին մէջ բանելու ըլլան: Բայց կը գտնուի շատ տեղ ալ, որ երկու անուն քովէ քով կու գան ու այնպէս կը հոլովին. ինչպէս, ծանր բեռ, աղբիւր էի-+, անուշ ջուր, Բեթլե-հեմ, աղէկ մարդ, էյէ սպաս, եւ այլն:

Հիմայ տեսնենք թէ անուններն այսպէս քովէ քով գալու ըլլան նէ՝ ինչպէս պիտի հոլովին:

Արբ որ այսպէս երկու անուն քովէ քով գալու ըլլան, մէկը Ածական կ'ըսուի ու մէկալը Գոյական:

Գոյական կ'ըսուի ան անունը, որ ինչ իրեն գոյող կամ եղած բան մը կը նշանակէ, ու մինակ կրնայ կենալ. ինչպէս վերի օրինակներուն մէջ Բեռ, մարդ, ջուր:

Ածականն ինչ իրեն գոյող բան մը չինչանակեր ու մինակ չիկրնար կենալ, հապա ուրիշ ինք իրեն գոյողի այս ինքն գոյականի մը կարօտութիւն ունի. ինչպէս վերի օրինակներուն մէջ Զանր, անուշ, աղէկ:

Թէ որն է ածական ու որն է գոյական՝ որոշելու դիւրին ճամբան աս է: Ան բառն՝ որուն քով որ Բան, շէյ գոյականը կրնայ դրուիլ՝ ածական է. իսկ որուն քով որ չիկրնար դրուիլ՝ գոյական է: Զուր Բան, սո- շէյ չ'ըսուիր, ուրեմն ջուր գոյական է. Զանր, Բեթլե-հեմ, աղբիւր, Է-ճի-ճ շէյ կ'ըսուի. անանկ է նէ Զանր ու Բեթլե-հեմ ածական են: Այսպէս իմացիր ամէն անունն ալ:

Արպէս զի տղաք աղէկ մը հասկրնան ածականին ու գոյականին սահմանը, թող վարպետն աշկերտներուն տեսակ տեսակ անուններ հարցընէ, որ լեզուաւ որ տղաք աղէկ գիտեն ու կը հասկրնան, որ իրենք իրենցմէ գտնեն թէ որն է գոյականն ու որն է ածականը: Եթէ որ տղաք առջի բերան սխալելու ըլլան, ինչպէս շատ անգամ կը պատահի, վարպետին շտկելն աւելի աղէկ կը հասկըցընէ, քան թէ մեր երկայն երկայն սահմանը մեկնելը:

Աշխարհաբառ ու աածկերէն լեզուի մէջ ածականը գոյականէն միշտ յառաջ կը դրուի ու ամենեւին չի հոլովիր . ինչպէս ,

Կարմիր խնձոր ,
 Կարմիր խնձորին ,
 Կարմիր խնձորին ,
 Կարմիր խնձորը ,
 Կարմիր խնձորէն ,
 Կարմիր խնձորով ,

Գլորմըզը էլմա .
 Գլորմըզը էլմանըն .
 Գլորմըզը էլմայա .
 Գլորմըզը էլմայը .
 Գլորմըզը էլմատան .
 Գլորմըզը էլմայրա .

Չ'ըսուիր խնջոր հարօր , էլմա Գլորմըզ . եւ ոչ ալ ածականը կրնայ հոլովիլ՝ հարօրը խնջորը , հարօրէն խնջորէն . Գլորմըզը էլմայը , Գլորմըզորան էլմայրան :

Իսկ գրաբառ ածականը գոյականէն թէ՛ յառաջ ու թէ՛ ետքը կրնայ դրուիլ . (թէպէտ աւելի գոյականէն յառաջ կը դրուի) :

Թէ որ յառաջ դրուելու ըլլայ , հասարակօրէն նախգրիւ կը հոլովի . այսպէս ,

Եզակի :

Ո . Վայրենի ծառ ,
 Ս . Վայրենի ծառոյ ,
 Տ . Վայրենի ծառոյ ,
 ի վայրենի ծառ ,
 Հ . զՎայրենի ծառ ,
 Բ . ի Վայրենի ծառոյ ,
 Պ . զՎայրենի ծառոյ ,
 Գ . Վայրենի ծառով ,
 Պ . զՎայրենի ծառով ,
 Ն . ի Վայրենի ծառ ,
 Կ . ո՛վ Վայրենի ծառ ,

Եսպանի աղան .
 Եսպանի աղանըն .
 Եսպանի աղանա .
 Եսպանի աղանը .
 Եսպանի աղանորան .
 Եսպանի աղանորան էօն .
 Եսպանի աղան ըլա .
 Եսպանի աղանըն էնրա .
 Եսպանի աղանորա .
 Էս Եսպանի աղան .

Յոգնակի :

Ո . Վայրենի ծառք ,	Եսպանի աղածլար .
Ս . Վայրենի ծառոց ,	Եսպանի աղածլարըն .
Տ . Վայրենի ծառոց ,	Եսպանի աղածլարա .
ի վայրենի ծառս ,	
Հ . զվայրենի ծառս ,	Եսպանի աղածլարը .
Բ . ի վայրենի ծառոց ,	Եսպանի աղածլարոան .
Պ . զվայրենի ծառոց ,	Եսպանի աղածլարոան էօրի .
Գ . Վայրենի ծառովք ,	Եսպանի աղածլար ըլա .
Պ . զվայրենի ծառովք ,	Եսպանի աղածլարըն էրա .
Ն . ի վայրենի ծառս ,	Եսպանի աղածլարոա .
Կ . ով վայրենի ծառք ,	Ես Եսպանի աղածլար .

Լսայէս նախդրիւ կը հողովին ամէն նախադաս
ածականները . ինչպէս ,

Խաւարին բանտ ,	Տո-ն Բանտ ,	գարանըդ զընտան .
Մտերիմ բարեկամ ,	սրտանց Բարեկամ ,	սատրդ տօսթ .
Գործասէր մեղու ,	ժեր մեղու- ,	համարաթ արը .
Լայն տերեւ ,	լայն տերեւ- ,	էնլի ետիրագ .
Սնտաի յոյս ,	պարսպ յոյս ,	պօշ ումուտ .
Անոյշ գինի ,	անո-շ գինի ,	թաթը շարապ .
Անառակ որդի ,	անառակ որդի ,	խօվարտա էվլատ .
Անսուտ խոստումն ,	երա- խոստում ,	խիլաֆսըդ իգրար .
Շքեղ զարդ ,	ժարա-որ զարդ ,	քերլամէլի տիւղէն .
Լուսալիր աստղ ,	պայծաս աստղ ,	շէֆաֆը երլտըդ .
Յորդառատ աղ-
բիւր ,	արապ աղբիւր ,	ճօշղուն պունար .

Բայց թէ որ ածականն իր գոյականէն ետքը
դրուելու ըլլայ , պէտք է որ անոր հետ մէկտեղ հող-
վի . այսպէս ,

Եզակի :

Ո . Եղբայր սիրելի ,	Սէվէն-լի- Գարսաշ .
Ս . Եղբօր սիրելոյ ,	Սէվէն-լի- Գարսաշըն .

Տ • Եղբօր սիրելւոյ ,
 առ Եղբայր սիրելի ,
 Հ • զԵղբայր սիրելի ,
 Բ • յԵղբօրէ սիրելւոյ ,
 Պ • զԵղբօրէ սիրելւոյ ,
 Գ • Եղբարբ սիրելեաւ ,
 Պ • զԵղբարբ սիրելեաւ ,
 Ն • յԵղբայր սիրելի ,
 Կ • ո՛վ Եղբայր սիրելի ,

Սէ-Վէն-Լէ- Գարբաշա •

Սէ-Վէն-Լէ- Գարբաշա •
 Սէ-Վէն-Լէ- Գարբաշա •
 Սէ-Վէն-Լէ- Գարբաշա •
 Սէ-Վէն-Լէ- Գարբաշա •
 Սէ-Վէն-Լէ- Գարբաշա •
 Սէ-Վէն-Լէ- Գարբաշա •
 Սէ-Վէն-Լէ- Գարբաշա •
 Սէ-Վէն-Լէ- Գարբաշա •

Յոգնակի :

Ո • Եղբարբ սիրելիք ,
 Ս • Եղբարց սիրելեաց ,
 Տ • Եղբարց սիրելեաց ,
 առ Եղբարս սիրելիս ,
 Հ • զԵղբարս սիրելիս ,
 Բ • յԵղբարց սիրելեաց ,
 Պ • զԵղբարց սիրելեաց ,
 Գ • Եղբարբք սիրելեօք ,
 Պ • զԵղբարբք սիրելեօք ,
 Ն • յԵղբարս սիրելիս ,
 Կ • ո՛վ Եղբարբ սիրելիք ,

Սէ-Վէն-Լէ- Գարբաշա •
 Սէ-Վէն-Լէ- Գարբաշա •
 Սէ-Վէն-Լէ- Գարբաշա •

Սէ-Վէն-Լէ- Գարբաշա •
 Սէ-Վէն-Լէ- Գարբաշա •
 Սէ-Վէն-Լէ- Գարբաշա •
 Սէ-Վէն-Լէ- Գարբաշա •
 Սէ-Վէն-Լէ- Գարբաշա •
 Սէ-Վէն-Լէ- Գարբաշա •
 Սէ-Վէն-Լէ- Գարբաշա •
 Սէ-Վէն-Լէ- Գարբաշա •

Այսպէս կը հօլովին ամէն յետադաս ածականները .

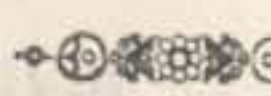
Այր իմաստ առն իմաստ խելացի մարդ , ազըլը ատամ :
տուն , տնոյ ,

Այր բարի , առն բարւոյ , աղէկ մարդ , էյի ատամ :

Հոգի սուրբ , հոգւոյ սուրբոյ , սուրբ հոգի , ազիզ բուհ :

Փող մեծ , փողոյ մեծի , մեծ փող , պէյիւք զուրնա :

Հոս տեղս պիտի սկսին տղաք՝ ածականները դոյականներու հետ հօլովելով գրել , եւ անոնց դիմացը հօլովներուն նշանակութիւնները դնել :

Յ Օ Գ Ո Ի Ե Ն Գ

Թ Ո Ւ Ե Կ Ա Ն Ա Ն Ո Ւ Ա Ն Յ Վ Բ Ա Յ

Թուական անուանք բանի մը որոշ համրանքը կը ցուցրնեն, ու չորս տեսակ են. Բացարձակ, Գասական, Անյներական ու Կրկնական :

Ա. Բացարձակ :

Բացարձակ թուականներն ածական են, ու պատասխան կու տան աս հարցման՝ +անի՞ հաս, գա՞ն թանկ, փ, երի՞ն, երե՞տ, եւ այլն :

Բացարձակ թուականներուն կարգն ու հոլովն այսպէս է .

Մի, միոյ, միում, ի մի, զմի, ի միոջէ		
հա՞մ ի միոյ, միով,		մէկ, պիւր .
երկու, երկուց, երկոքումք*,		երկու, իքի .
երեք, երից, երիւք,		երեք, իւչ .
Չորք, չորից, չորիւք,		չորս, տէօրթ .
Հինգ, հ-նգի**, հնգիւ, հնգից, հնգօք,	հինգ,	պէշ .
Վեց, վեցի, վեցիւ, վեցից, վեցիւք, վեց,	վեց,	ալթը .
Եւթն, եւթան, եւթամք, եւթանք,		
եւթանց հա՞մ եւթնից, եւթամքք, եօ՞նը,		եկտի .
Ութ, ութի, ութիւ, ութից, ութիւք, ութը,		սէքիզ .
Ինն, ըննի, ըննիւ, ըննից, ըննիւք,		
հա՞մ ինուներ, ինուներց, ինամքք		
հա՞մ իննուք,	ինը,	տօգուզ .
Տասն, տասին, տասամք, տասուներ,		
տասանց, տասամքք,	ասար,	օն .
Մետասան,	ասանո-մէկ,	օն պիւր .
երկոտասան,	ասան-երկու,	օն իքի .
երեքտասան,	ասան-երեք,	օն իւչ .
Չորեքտասան,	ասան-չորս,	օն տէօրթ .
Հնգետասան,	ասան-հինգ,	օն պէշ .
Վեչտասան,	ասան-վեց,	օն ալթը .

* Քիչ տեղ կը բանի բուն իր գործիականը, որ է երկու-+ :
** Ասոնց եզակի վերջահոլովները գործիականէն զատ հասարակօրէն շատ չեն գործածուիր :

Եւթնեւտասն, տասին, տասամբ, տասանք, տասանց,
տասամբք, ասնո-եօր, օն եէտի.

Ութեւտասն, տասին, տասամբ, տասանք, տասանց,
տասամբք, ասն'ո-ր, օն սէքիզ.

Իննեւտասն, տասին, տասամբ, տասանք, տասանց,
տասամբք, ասնո-ինը, օն տօգուզ.

Քսան, քսանի, նիւ, նից, նիւք, ասն, եիրմի.

Երեսո-ն, երես-նի, նիւ, նից, նիւք, երեսո-ն, օթուզ.

Քառասո-ն, քառաս-նի, նիւ, նից, նիւք, ասնասո-ն,

զրրգ.

Յիսո-ն, յիս-նի, նիւ, նից, նիւք, յիսո-ն, էլլի.

Վաթսո-ն, վաթս-նի, նիւ, նից, նիւք, վաթսո-ն, ալթմըշ.

Եւթանասո-ն, եւթանաս-նի, նիւ, նից, նիւք, եօթո-

նասո-ն, եէթմիշ.

Ութսո-ն, ութս-նի, նիւ, նից, նիւք, ո-րսո-ն, սէքսէն.

Իննսո-ն, իննս-նի, նիւ, նից, նիւք, իննսո-ն, տօգսան.

Հարեւր, հարիւրոյ, ուլ, ոց, ուլք կամ ի, իւ, ից, օք,

հարե-ր, եիւզ.

Երկերիւր,

Երեքհարեւր,

Չորեքհարեւր,

Հինգհարեւր,

Վեցհարեւր,

Եւթնհարեւր,

Ութհարեւր,

Իննհարեւր,

Հազար, ի, աւ, աց կամ ի, իւ, ից, օք, հազար, պին.

Բիւր, բիւրու, ու, ուց, ուք, ասար հազար, օն պին.

երկո- հարե-ր, իքի եիւզ.

երե+ հարե-ր, իւչ եիւզ.

չորս հարե-ր, տէօրթ եիւզ.

հինգ հարե-ր, պէշ եիւզ.

վեց հարե-ր, ալթը եիւզ.

եօթը հարե-ր, եէտի եիւզ.

ո-րը հարե-ր, սէքիզ եիւզ.

ինը հարե-ր, տօգուզ եիւզ.

Բ. Գասական :

Ղասականներն ածական են, ու բանի մը կարգը կը ցուցնեն, ու պատասխան կու տան հարցմանս՝ ասնի- երորդ, գաչընճը : Ասոնք բացարձակներէն կ'ելլեն երորդ կամ որդ մասնիկը վրանին աւելցնելով, այսպէս,

Առաջին ,
 Երկրորդ ,
 Երրորդ ,
 Չորրորդ ,
 Հինգերորդ ,
 Վեցերորդ ,
 Եւթներորդ ,
 Ութերորդ ,
 Իններորդ ,
 Տասներորդ ,
 Մետասաներորդ ,
 Քսաներորդ ,
 Քսաներորդ առաջնորդ ,
 Քսաներորդ երկրորդ ,
 Երեսներորդ ,
 Քառաներորդ ,
 Հարիւրորդ ,
 Հազարերորդ ,

դի , դաւ ,
 դաց , դաւք ,

պիւրիւնի , իւր , եւեւեւի .
 իիւնի .
 իւրիւնի .
 պիւրիւնի .
 պիւրիւնի .
 եւիւնի .
 «իւրիւնի .
 պիւրիւնի .
 զիւնի .
 զիւնի .
 զիւնի .
 զիւնի .
 զիւնի .
 զիւնի .
 զիւնի .
 զիւնի .
 զիւնի .
 զիւնի .

Առաջին բառն այսպէս կը հոլովի .

Առաջին , առաջնոյ , առաջնում , յառաջնմէ համ յառաջնոյ , առաջնով :

Գ . Անյներական :

Անյներական կ'ըսուին ան թուական անունները , որոնք իրենց նշանակած թիւը մէկտեղ համընկով կը ցուցնեն . ինչպէս ,

Երկօքեան համ երկօքին ,	երկուսն ալ ,	իքիսի տէ .
Երեքեան համ երեքին ,	երեքն ալ ,	իւչիւ տէ .
Չորեքեան համ չորեքին ,	չորսն ալ ,	տէօրաիւ տէ .
Եւթանեքեան համ անեքին ,	եօթն ալ ,	եկտիսի տէ .
Տասնեքեան համ նեքին ,	ասան ալ ,	օնու տա .
Երկոտասանեքեան համ նեքին ,	ասան-երկուսն ալ ,	օն իքիսի տէ .

Ասոնք այսպէս կը հոլովին .

Յոգնակի :

Ո • Երկոքեան համ քին ,	Ի+ի+ի րէ •
Ս • Երկոցունց համ ցուն ,	Ի+ի+ի+ի+ի րէ •
Տ • Երկոցունց , առ երկոսեան համ առ երկոսին ,	Ի+ի+ի+ի րէ •
Հ • Չերկոսեան համ սին ,	Ի+սինի րէ •
Բ • յԵրկոցունց ,	Ի+ի+ի+ի+ի րէ •
Պ • Չերկոցունց ,	Ի+ի+ի+ի+ի րէ Էօ՛՛րի- •
Գ • Երկոքումբք ,	Ի+ի+ի+ի+ի րէ •
Պ • Չերկոքումբք ,	Ի+ի+ի+ի+ի րէ Է՛՛րաֆլնրա •
Ն • յԵրկոսեան համ սին ,	Ի+ի+ի+ի րէ •

Մ. յսպէս կը հոլովին նաեւ

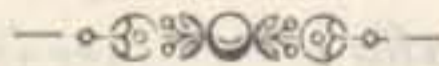
Ամենեքեան համ ամենեքին ,
 Բոլորեքեան համ բոլորեքին ,

} ասէնն աւ , հէփսի տէ •

Դ • Արհնական :

Արհնական կ'ըսուին ան թուականներն , որոնք բանի մը քանիպատիկ ըլլալը կը ցուցնեն • Ինչպէս ,

Արկին ,	կրհնապարիկ ,	իքի գաթ •
Երեքկին ,	երե+պարիկ ,	իւչ գաթ •
Չորեքկին ,	չորսպարիկ ,	տէօրթ գաթ •
Եւթանասնեկին ,	Էօ՛՛նասնապարիկ ,	եէթմիշ գաթ •
Եւթնպատիկ ,	Էօ՛՛ւպարիկ ,	եէտի գաթ •
Տասնպատիկ ,	ասարւպարիկ ,	օն գաթ •

ՅՕԳՈՒԸՆՕ Գ.

Մ Ա Ս Ն Ա Կ Ա Ն Ա Ն Ո Ւ Ն Ն Ե Ր Ո Ւ Ն Վ Ր Ա Յ

Եզակի :

Ո . Ոմն ,	Ո.ք , Բիւլ ,	Կերեւի .
Ս . Ուրումն ,	Ուրուք ,	Կերեւիւն .
Տ . Ումեմն , առ ոմն ,	Ումեք , առ ոք ,	Կերեւիւն .
Հ . Ղումն ,	ՂՈ.ք ,	Կերեւիւն .
Բ . յՈւմեմնէ ,	յՈւմեքէ ,	Կերեւիւնդն .
Պ . զՈւմեմնէ ,	զՈւմեքէ ,	Կերեւիւնդն էօր .
Գ . Ոմամք ,	լւնի ,	Կերեւիւնի .
Պ . զՈմամք ,	լւնի ,	Կերեւիւնի էօր .
Ն . յՈւմեմն , յոմն .	յՈւմեք , յոք ,	Կերեւիւնդի .

Յողնակի :

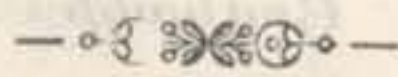
Ո . Ոմանք ,	Կաղլար .
Ս . Ոմանց ,	Կաղլարն .
Տ . Ոմանց , առ ոմանս ,	Կաղլարս .
Հ . զՈմանս ,	Կաղլար .
Բ . յՈմանց ,	Կաղլարդն .
Պ . զՈմանց ,	Կաղլարդն էօրի .
Գ . Ոմամքք ,	Կաղլար ք .
Պ . զՈմամքք ,	Կաղլարն էօրաքնդս .
Ն . յՈմանս ,	Կաղլարս .

Ի՞նչ կամ ինչ այսպէս կը հօլովի .

Եզակի :

Ո . Իմն կամ ինչ ,	Բան յը ,	Կիր շէյ .
Ս . Իրիք ,	Բանի յը ,	Կիր շէյին .
Տ . Իմիք , առ իմն ,	Բանի յը ,	Կիր շէյէ .
Հ . զԻմն ,	Բան յը ,	Կիր շէյի .

- Բ. յիմեքէ, յիմեմնէ, Բանէ ղը, պիր շէյտէն.
 Պ. զիմեքէ, զիմեմնէ, Բանի ղը զրայ, պիր շէյտէն էօ.
 Գ. Իւիք, Բանով ղը, պիր շէյ իլէ.
 Պ. զիւիք, Բանի ղը Բուր. պիր շէյին էթ.
 Ն. յիմիք, Բանի ղը ղեջ, պիր շէյտէ.
 Այլ, այլոյ, այլում, յայլմէ, այլով, արիշ, պաշգա.
 Մեւս, միւսոյ, միւսում, ի միւսմէ, միւսով, ղեկաւ, օպիրի.
 Իւրաքանչիւր*, ըոյ, ըում, ըմէ, ըով, ամէն ղեկ, հէր պիր.
 Երկաքանչիւր, ըոյ, ըում, ըմէ, ըով, երկո-+ն ալ, ի-
 քիսի տէ:
 Միմեանց, ղեկ ղեկո-, պիրի պիրինին, ու Իրերաց, իբարո-,
 պիրի պիրինին, անեզական են, ուղղական ալ
 չունին: Առ ջինը կը հոլովի եօթներորդ հոլովման
 պէս, միմեանց, միմեամբ+ ու վերջինը երկրորդ հո-
 լովման պէս, իբերաց, իբերօ+:

Յ Օ Գ Ո Ի Ը Ն Ե

Հ Ա Ր Ց Ա Կ Ա Ն Ա Ն Ո Ի Ն Ն Ե Ր Ո Ի Ն Վ Ր Ա Յ

Եզակի:		Յոգնակի:
Ո. Ո՞վ, ո՞ն,	+ի՞մ,	Ո՞յք, +ի՞լէր.
Ս. Ո՞ր,	+ի՞ն,	Ո՞յց.
Տ. Ո՞ւմ,	+ի՞ն,	Ո՞յց, յՈ՞յս, ցՈ՞յս.
Հ. զՈ՞վ, զո՞ն,	+ի՞ն,	զՈ՞յս.
Բ. յՈ՞ւմէ,	+ի՞մքն,	յՈ՞յց.
Պ. զՈ՞ւմէ,	+ի՞մքն եօթերի-,	զՈ՞յց.
Գ. Որո՞վ,	+ի՞ն իլէ,	Որո՞վք.
Պ. զՈրո՞վ,	+ի՞ն երեքն.	զՈրո՞վք.
Ն. յՈ՞ւմ, յՈ՞վ,		յՈ՞յս.
յՈ՞ն,	+ի՞մք,	

* Իբարո-+անչի-ր բառին մինակ ուղղականն ընտիր մատենագիրք
 ամէն հոլովին աեղ կը բանեցընեն. իսկ իբարո-+անչի-ր երբեք
 չեն գործածեր, այլ իբարո-+ան:

Եւ Տարցական անունն եղակի միայն ունի, ու այսպէս կը հոլովի.

- Ո . Չ--նի , նիչին , նի՞ շէյին .
- Ս . Է՞ր , նիչին , նի՞ շէյի .
- Տ . Ի՞մ , Հի՞մ , ընդ Է՞ր , նի՞ , նի՞ շէյ .
- Հ . զի՞ , նի՞ շէյաին .
- Բ . առ ի Մէ՞ , նիչին .
- Պ . զՄէ՞ , նի՞ շէյ իլի .
- Գ . Ի՞ւ , նի՞ շէյին երբա՞յնս .
- Պ . զԻ՞ւ , նի՞աի .
- Ն . յԻ՞մ , նի՞աի .

Քանի՞ , քանչ Տարցականն ալ այսպէս կը հոլովի .

Քանի՞ , քանչոյ կամ քանոյ , ի քանչոյ կամ ի քանոյ .
Քանիք , քանեաց , ի քանիս , քանեօք եւ այլն :

Գ Լ Ո Ի Խ Բ

Գ Ե Ր Ա Ն Ո Ի Ա Ն Վ Ր Ա Յ

ՈՐՊԷՍ ԶԻ անուն մը շատ անգամ խօսքի մէջ չկրկնուի, անոր տեղը կը դրուի բառ մը, որ Գերանուն կ'ըսուի:

Գերանուններն անուանց պէս Թի-, Հոլմ ու Հոլմոն-ն, ունենալէն զատ, ունին նաեւ Գեմ ալ, որ երեք է. առաջին՝ Ե, երկրորդ դիմացինս՝ Գ, երրորդ մէկ ուրիշ մը՝ Ն:

Գերանուններուն արմատն աս երեք դիմորոշ յօդերն են, «, դ, ն: Ս՝ առջի դէմը, դ՝ երկրորդ դէմը, ն՝ երրորդ դէմը կը ցուցընէ: Ինչպէս աշխարհաբար լեզուի մէջ ալ կ'ըսենք. գլուխ, գլուխդ, գլուխը. պաշտ, պաշտն, պաշտ. տուն, տունդ, տունը. եմ, եմն, եմի:

Գերանունները չորս տեսակ են, Էական, Յոսական, Սոսական ու Յարաբերական:

Ա. Եական գերանուններն ասոնք են, Ե, Գ, Ինն, Ինդ, ու այսպէս կը հոլովին:

Ա. Գ Ե Ր Բ

Եզակի:

Ո. Ես,	Է,	պէն.
Ս. Իմ,	Ինն,	պէնիմ.
Տ. Ինձ, առ իս, ցիս,	Իննի,	պանա.
Հ. զիս,	Ի,	պէնի.
Բ. յինէն,	Իննդ,	պէնտէն.
Պ. զինէն,	Իմ զբաս,	պէնտէն էօթ.
Գ. Ինեւ,	Իննմով,	պէնիմ իլէ.
Պ. զինեւ,	Իմ բոլորսիս,	պէնիմ էթրա.
Ն. յիս,	Իմ զբաս,	պէնտէ.

Յողնակի :

Ո . Մեք ,	Տե՛ն ,	պիղ .
Ս . Մեր ,	Տեր ,	պիղիմ .
Տ . Մեզ , առ մեզ ,	Տե՛ղի ,	պիղէ .
Հ . զՄեզ ,	Տե՛ղ ,	պիղի .
Բ . ի Մէնջ ,	Տե՛ղե ,	պիղտէն .
Պ . զՄէնջ ,	Տեր լրայ ,	պիղտէն էօթ .
Գ . Մեւք ,	Տե՛ղմով ,	պիղիմ իլէ .
Պ . զՄեւք ,	Տեր Բուրրտիւր ,	պիղիմ էթրաֆ .
Ն . ի Մեզ ,	Տեր Տե՛ղ ,	պիղտէ .

Բ . Գ Է Մ Ք

Եզակի :

Ո . Գու ,	Դո՛ւն ,	սէն .
Ս . Քո ,	Դո՛ւնի ,	սէնին .
Տ . Քեզ , առ քեզ ,	Դե՛ղի ,	սանա .
Հ . զՔեզ ,	Դե՛ղ ,	սէնի .
Բ . ի Քէն ,	Դե՛ղե ,	սէնտէն .
Պ . զՔէն ,	Դո՛ւ լրայ ,	սէնտէն էօթրիւ .
Գ . Քեւ ,	Դե՛ղմով ,	սէնին իլէ .
Պ . զՔեւ ,	Դո՛ւ Բուրրտիւր ,	սէնին էթրաֆրն .
Ն . ի Քեզ ,	Դո՛ւ Տե՛ղ ,	սէնտէ .
Կ . ո՛վ Գու ,	ո՛վ Դո՛ւն ,	եւ սէն .

Յողնակի :

Ո . Գուք ,	Դո՛ւն ,	սիղ .
Ս . Չեր ,	Յեր ,	սիղին .
Տ . Չեզ , առ ձեզ ,	Յե՛ղի ,	սիղէ .
Հ . զՉեզ ,	Յե՛ղ ,	սիղի .
Բ . ի Չէնջ ,	Յե՛ղե ,	սիղտէն .
Պ . զՉէնջ ,	Յեր լրայ ,	սիղտէն էօթ .
Գ . Չեւք ,	Յե՛ղմով ,	սիղին իլէ .
Պ . զՉեւք ,	Յեր Բուրրտիւր ,	սիղին էթրաֆ .
Ն . ի Չեզ ,	Յեր Տե՛ղ ,	սիղտէ .
Կ . ո՛վ Գուք ,	ո՛վ Դո՛ւն ,	եւ սիղ .

Գ . Դ Ե Մ Ք

Եզակի :

Ո . շո-նի ,		
Ս . Իւր * ,	երեւ ,	քէնտինին .
Տ . Իւր , առ իւր ,	երեւ ,	քէնտինէ .
Հ . շո-նի ,		
Բ . յԻւրմէ ,	երօ ,	քէնտինտէն .
Պ . զԻւրմէ ,	եր շրայ ,	քէնտինտէն էօ .
Գ . Իւրեւ համ իւրեաւ համ իւրեամբ ,	երօ՞ւ ,	քէնտի իլէ .
Պ . զԻւրեւ համ զԻւրեաւ համ զԻւրեամբ ,	եր Բուրրեւ ,	քէնտինին էթր .
Ն . յԻւր ,	եր ԲՂ ,	քէնտինտէ .

Յոգնակի :

Ո . շո-նի ,		
Ս . Իւրեանց ,	երեւց ,	քէնտիլէրինին .
Տ . Իւրեանց ,	երեւց ,	քէնտիլէրինէ .
	առ իւրեանս ,	
Հ . զԻւրեանս ,	դերեւ+ ,	քէնտիլէրինի .
Բ . յԻւրեանց ,	երեւցօ ,	քէնտիլէրինտէն .
Պ . զԻւրեանց ,	երեւց շրայ ,	քէնտիլէրինտէն էօթրիւ .
Գ . Իւրեամբք ,	երեւցօ՞ւ ,	քէնտիլէրի իլէ .
Պ . զԻւրեամբք ,	երեւց Բուրրեւ ,	քէնտիլէրինին էթ .
Ն . յԻւրեանս ,	երեւց ԲՂ ,	քէնտիլէրինտէ .

Եզակի :

Ո . Ինքն ,	ին+ ,	քէնտի .
Ս . Ինքեան ,	երեւ ,	քէնտինին .
Տ . Ինքեան , առ ինքն ,	երեւ ,	քէնտինէ .
Հ . զԻնքն ,	դին+ ,	քէնտինի .
Բ . յԻնքենէ ,	երօ ,	քէնտինտէն .

* Սեռական , տրական եւ ներգոյական իւրին տեղ իւրեան ալ կայ , բայց ընտիր մատենագիրք ամենեւին չեն գործածեր :

Պ . զինքենէ ,	եր զրայ ,	քէնտինտէն էօ .
Գ . ինքեամբ ,	երճով ,	քէնտի իլէ .
Պ . զինքեամբ ,	եր Բուրրիւրիւր ,	քէնտինին էթր .
Ն . յինքեան ,	եր Ռէլ ,	քէնտինտէ .

Յոգնակի :

Ո . ինքեանք ,	երեն + ,	քէնտիլէրի .
Ս . ինքեանց ,	երենց ,	քէնտիլէրինին .
Տ . ինքեանց ,		
առ ինքեանս ,	երենց ,	քէնտիլէրինէ .
Հ . զինքեանս ,	զերեն + ,	քէնտիլէրինի .
Բ . յինքեանց ,	երենցճե ,	քէնտիլէրինտէն .
Պ . զինքեանց ,	երենց զրայ ,	քէնտիլէրինտէն էօթրիւ .
Գ . ինքեամբք ,	երենցճով ,	քէնտիլէրի իլէ .
Պ . զինքեամբք ,	երենց Բուրրիւրիւր ,	քէնտիլէրինին էթրաֆրնտա .
Ն . յինքեանս ,	երենց Ռէլ ,	քէնտիլէրինտէ .

Բ . Յուցական դերանուններն երեք տեսակ են .
Սա , դա , նա . Այս , այդ , այն . Սոյն , դոյն , նոյն :
Սա , ստիկա , պու . Գա , գորիկա , շու . Նա , սնիկա , օ .
գոյական են ու այսպէս կը հօլովին .

Եզակի :

Ո . նա ,	անիկա ,	օ .
Ս . նորա ,	անոր ,	օնուն .
Տ . նմա , առ նա ,	անոր ,	օնա .
Հ . զնա ,	անիկա ,	օնու .
Բ . ի նմանէ ,	անիկէ ,	օնտան .
Պ . զնմանէ ,	անոր զրայ ,	օնտան էօթրիւ .
Գ . նովաւ ,	անով ,	օնուն իլէ .
Պ . զնովաւ ,	անոր Բուրրիւրիւր ,	օնուն էթրաֆրն .
Ն . ի նմա ,	անոր Ռէլ ,	օնտա .

Յողնակի :

Ո . Նոքա ,	անոն + ,	օնլար .
Ս . Նոցա ,	անոնց ,	օնլարըն .
Տ . Նոցա ,	անոնց ,	օնլարա .
առ նոսա ,		
Հ . զՆոսա ,	զանոն + ,	օնլարը .
Բ . ի Նոցանէ ,	անոնցմէ ,	օնլարտան .
Պ . զՆոցանէ ,	անոնց լրայ ,	օնլարտան էօթ .
Գ . Նոքօք ,	անոնցմով ,	օնլար իլէ .
Պ . զՆոքօք ,	անոնց բոլորով ,	օնլարըն էթրաֆ .
Ն . ի Նոսա ,	անոնց մէջ ,	օնլարտա .

Ասոր պէս կը հոլովին նաեւ

Սա , սորա , սմա , ի սմանէ , սովաւ . սոքա , սոցա ,
զսոսա , ի սոցանէ , սոքօք , սսիկա , պու :

Դա , դորա , դմա , ի դմանէ , դովաւ . դոքա , դոցա ,
զդոսա , ի դոցանէ , դոքօք , սսիկա , շու :

Այս , սս , պու . Այդ , սդ , շու . Այն , ան . օ
ցուցական դերանուններն ածական են , ու այսպէս կը
հոլովին .

Եզակի :

Ո . Այն ,	ան ,	օ .
Ս . Այնր համ այնորիկ ,	անոր ,	օնուն .
Տ . Այնմ համ այն- միկ , առ այն ,	անոր ,	օնա .
Հ . զԱյն ,	ան ,	օնու .
Բ . յԱյնմանէ ,	անիէ ,	օնտան .
Պ . զԱյնմանէ ,	անոր լրայ ,	օնտան էօթրիւ .
Գ . Այնու համ այ- նուիկ ,	անով ,	օնուն իլէ .
Պ . զԱյնու համ զայնուիկ ,	անոր բոլորով ,	օնուն էթրաֆըն- տա .
Ն . յԱյնմ համ յայն- միկ համ յայն ,	անոր մէջ ,	օնտա .

Յոգնակի :

Ո . Այնոքիկ ,	անոն+ ,	օնլար .
Ս . Այնոցիկ ,	անոնց ,	օնլարըն .
Տ . Այնոցիկ ,	անոնց ,	օնլարա .
	առ այնոսիկ ,	
Հ . զԱյնոսիկ ,	զանոն+ ,	օնլարը .
Բ . յԱյնցանէ ,	անոնցմէ ,	օնլարտան .
Պ . զԱյնցանէ ,	անոնց զբայ ,	օնլարտան էօթ .
Գ . Այնոքիւք ,	անոնցմով ,	օնլար իլէ .
Պ . զԱյնոքիւք ,	անոնց Բուրբոբէ+ը ,	օնլարըն էթրա .
Ն . յԱյնոսիկ ,	անոնց մէջ ,	օնլարտա .

Լսոր պէս կը հոլովին նաեւ

Այս , այսր համ այսորիկ , այսմ համ այսմիկ , յայսմանէ ,
այսու համ այսուիկ , այսոքիկ , այսոցիկ , զայսոսիկ ,
յայսցանէ , այսոքիւք :

Այդ , այդր համ այդորիկ , այդմ համ այդմիկ , յայդ-
մանէ , այդու համ այդուիկ , այդոքիկ , այդոցիկ , զայ-
դոսիկ , յայդցանէ , այդոքիւք :

Լսոնց յոգնակին կրնայ նաեւ ըլլալ , Այն+ , այնց ,
զայնս , յայնս . Այդ+ , այդց . Այսց : Բայց չ'ըլլար , զայդս ,
այդս . զայսս , այսս :

Սոյն , դոյն , նոյն , ցուցական դերանուններն ա-
ծական են ու այսպէս կը հոլովին .

Եզակի :

Յոգնակի :

Ո . Նոյն , նոյն , օլ .	Նոքին .
Ս . Նորին .	Նոցին համ նոցունց .
Տ . Նմին , առ նոյն .	Նոցին , առ նոսին .
Հ . զՆոյն .	զՆոսին .
Բ . չոնի .	իՆոցունց .
Պ . չոնի .	զՆոցունց .
Գ . Նովին համ նովիմք .	Նոքիմք համ նոքումք .

Պ. զնովինն հաճ զնովիմք . զնոքիմքք հաճ զնոքումքք .
Ն. ինմին, ի նոյն . ի նոսին .

Ասոր պէս կը հոլովին նաեւ

Սոյն, սորին, սմին, զսոյն, սովին . սոքին, սոցին, զսո-
սին, ի սոցունց, սոքիմքք :

Գոյն, գորին, գմին, զգոյն, գովին . գոքին, գոցին,
զգոսին, ի գոցունց, գոքիմքք :

Ասոնց յոգնակին կրնայ նաեւ ըլլալ, Նոյն+, ա-
նոյնս, զնոյնս . Սոյն+, աւ սոյնս, զսոյնս . Գոյն+, աւ գոյնս,
զգոյնս :

Գ. Իճ, +ս, Ռեր, Յեր, Ի-ր ստացական գերանուն-
ներն ածական են ու այսպէս կը հոլովին .

Եզակի :

Յոգնակի :

Ո. Իմ, իճ, պէնիմ .

Իմք .

Ս. Իմոյ .

Իմոց .

Տ. Իմում, առ իմ .

Իմոց, առ իմս .

Հ. զիմ .

զիմս .

Բ. յիմմէ .

յիմոց .

Պ. զիմմէ .

զիմոց .

Գ. Իմով .

Իմովք .

Պ. զիմով .

զիմովք .

Ն. յիմում .

յիմս .

Ասոր պէս կը հոլովին նաեւ

Մեր, մերոյ, մերում, ի մերմէ, մերով,

մերոց, ի մերոց, մերովք, Ռեր, պիզիմ :

Չեր, ձերոյ, ձերում, ի ձերմէ, ձերով,

ձերոց, ի ձերոց, ձերովք, Յեր, սիզին :

Իւր, իւրոյ, իւրում, յիւրմէ, իւրով,

իւրոց, յիւրոց, իւրովք, Իրեն, քէնտինին :

Իսկ ք* երկու կերպով կը հոլովի . այսպէս ,

Եզակի :

Յոգնակի :

Ո . քո համ քոյ* , +ո-կին ,
սէնին .

Քոյք .

Ս . քոյ համ քոյոյ .

Քոց համ քոյոց .

Տ . քում համ քոյում ,
առ քո .

Քոց համ քոյոց ,
առ քոյս .

Հ . զքո .

զքոյս .

Բ . ի քումէ համ ի քոյոյ .

ի քոց համ ի քոյոց .

Պ . զքումէ համ զքոյոյ .

զքոց համ զքոյոց .

Գ . քով համ քոյով .

քովք համ քոյովք .

Պ . զքով համ զքոյով .

զքովք համ զքոյովք .

Ն . ի քում .

ի քոյս .

Աս ստացական դերանուններէն ուրիշ տեսակ ստացական դերանուն մ'ալ կ'ելլէ անոնց սեռականին վրայ ին մասնիկ դնելով . այսպէս , Իմոյին , Քոյին , Մերոյին , Չերոյին , Իւրոյին ու մինակ նախդրիւ կը հոլովին :

Գ . Յարաբերական դերանունը Որ կամ Ո , որն որ , քի , զօրութիւն մ' ունի վերի բառը կամ ամբողջ խօսքը յառաջ բերելու . ինչպէս աս խօսքին մէջ , Ան որան , որն որ աղէկ հարգաւ շնորհաբար , ծաղր կ'ըլլայ եւ ընկերներուն առջին : Ոսկին , արծաթը , անդիւր , պղինձը , երկաթը , հապարը , որոնք թոյալ կ'ըսուին , լերանց թղթն կը փորեն կը հանեն : Հոս որն որը յարաբերեց ան որան . իսկ որոնք յարաբերեց ոսկին , արծաթը , եւ այլն :

* Ասոր երկու կերպ հոլովելուն պատճառն ան է որ ուղղականը կրնայ երկու կերպով ալ գրուիլ , այս ինքն +ո կամ +ոյ : Ինչպէս յարաբերական դերանունին ալ ուղղականն երկու կերպով որ կամ * ըլլալուն համար՝ տրականը որոմ կամ ում կ'ըլլայ :

Որ կամ Ո յարաբերական գերանունն այսպէս կը հոլովի .

Եզակի :

Յոգնակի :

Ո . Որ կամ ո , որն ուր , քի .

Որք կամ ուք .

Ս . Որոյ կամ ոյր .

Որոց կամ ոյց .

Տ . Որում կամ ում .

Որոց կամ ոյց , առ որս .

Հ . զՈր կամ զո .

զՈրս .

Բ . յՈրմէ .

յՈրոց .

Պ . զՈրմէ .

զՈրոց .

Գ . Որով .

Որովք .

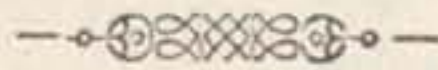
Պ . զՈրով .

զՈրովք .

Ն . յՈրում , յոր .

յՈրս .

Աս յարաբերական գերանունն վրայ թէ որ պարոյկ գնելու ըլլաս , հարցական կ'ըլլայ . այսպէս , Ո՞ր , որո՞յ որո՞ւմ , հա՞նկը . եւ այլն :

Գ Լ ՈՒ Խ Գ.

Բ Ա Յ Ե Ր ՈՒ Ն Վ Ր Ա Յ

ԲԱՅ կ'ըսուի երրորդ մասն բանի, որ կը նշանակէ Գործողութիւն ճշ, (այս ինքն ընել կամ ըլլալով,) սպեկուլ, ինքուով ու դեմով. ինչպէս, Աստուած սպեկուլեց երկնին ու երկրը, կամ երկնին ու երկրը Աստուծոյ սպեկուլեցան:

Յ Օ Գ ՈՒ Ե Ն Ե Ա.

Բ Ա Յ Ե Ր ՈՒ Ն Պ Ա Ր Ա Գ Ա Ն Ե Ր ՈՒ Ն Վ Ր Ա Յ

Բայերուն պարագաները վեց են. Սեւ, Ժամանակ, Եղանակ, Թիւ, Գե՛տ ու Խոնարհման:

1. Բայերուն սեւը չորս է. Ներգործական, Արատորական, Հասարակ ու Չեղո՛:

Արովհետեւ բայը գործողութիւն մը, ընել մը կը նշանակէ, երբ որ գործողութիւնն ընողէն կ'ելլէ, ուրիշին վրայ կ'անցնի, ան բայը Ներգործական կ'ըսուի. ինչպէս կը թե՛թե՛: Ասոնք Հասարակօրէն է՛, երբեմն ալ ո՛ր եւ ո՛ր կը վերջաւորին:

Արատորական կ'ըսուի ան բայը, որ կը նշանակէ ըլլալով, կամ գործողութիւն մը՝ որ ուրիշէն կը կրուի. ինչպէս կը Բացուի՛: Ասոնք է՛ կը վերջաւորին:

Հասարակ կ'ըսուի ան բայը, որ մէկ ձայնով, այս ինքն է՛ վերջաւորելով, թէ՛ ներգործական՝ այս ինքն ընելը, թէ՛ կրաւորական՝ այս ինքն ըլլալը կը նշանակէ. ինչպէս համարէ՛ մէկ ձայնով երբեմն ներգործական է, այսինքն «եղել, եւ երբեմն կրաւորական, այսինքն «եղուի»:

Չեղո՛ կ'ըսուի ան բայը, որն որ այնպէս գործողութիւն մը կը նշանակէ, որ ընողին վրայ կը մնայ, եւ ուրիշին չ'անցնիր, ինչպէս կը Դեմով: — Ասոնցմէ ոմանք

Է՛՛ կը վերջաւորին, ու մինակ ներգործական բայի պէս կը խոնարհին, անոր համար ներգործակերպ չեղո՛ւ կ'ըսուին. ոմանք ալ Է՛՛ կը վերջաւորին, ու մինակ կրաւորական բայի պէս կը խոնարհին, անոր համար կրաւորակերպ չեղո՛ւ կամ Չայնակրական կ'ըսուին:

Չէզոք բայերուն կարգը կրնան դրուիլ Է՛՛-ի մայերն ալ, որոնք միայն ըլլալ կը ցուցնեն, եւ աս չորսն են. Ե՛՛, Լինի՛՛, Եղանի՛՛, Գո՛՛:

2. Բայերը միշտ գործողութիւն մը կը նշանակեն, ու պէտք է որ գործողութիւնն ատենի մէջ ըլլայ: Արդ՝ ատենը կամ ժամանակը երեք է. ներկայ՝ հիմակուանը, Անցեալ՝ անցածը, Այստե՛՛ն՝ գալիքը. ինչպէս, ես մնչեւ աս օր՝ համարս աղէկ սորվեցայ (անցեալ), հիմակ ալ աղէկ եւ սորվե՛՛ս (ներկայ), երբեք աւելի աղէկ ոչ ոք սորվե՛՛ս (ապառնի):

Անցեալը կրնայ չորս կերպ մտածուիլ, մէյ մը անկատար անցած, այս ինքն՝ այնպէս անցած, որ դեռ կատարեալ լմնցած չէ. ինչպէս, գրէի, ի՛նչ գրէի, եազար ըտրմ, եազայօր ուտում: Մէյ մ'ալ կը ցուցնէ կատարեալ անցած. ինչպէս, գրեցի, գրեցի, եազտրմ: Մէյ մ'ալ կը ցուցնէ անցած, ու վրան քիչ մ'ալ ատեն անցած. ինչպէս, գրեալ եմ, գրած է՛՛, եազմը շ ըմ: Մէյ մ'ալ կը ցուցնէ անցած, ու վրան շատ ատեն անցած. ինչպէս, գրեալ էի, գրած էի, եազմը շ ըտրմ:

3. Բայերուն Եղանակը չորս է. Սահմանական, Հրահայական, Սորոհասական, Աներեւոյն: Աներեւութիւն հոլովածին՝ գործելոյ, գործելով, ի գործել, Գերբայ կը զրուցեն:

4. Բայերուն Թիւն՝ անուան ու դերանուան պէս՝ երկուք է. Եղակի ու յոգնակի. ինչպէս, ես կը գործեմ, մենք կը գործենք:

5. Բայերուն Գէ՛՛դ՝ դերանուան դէմքերուն պէս՝ երեք է. Առաջին, Երկրորդ, Երրորդ. ինչպէս, ես կը գործեմ, դուն կը գործես, ան կը գործէ:

6. Խոնարհման կ'ըսուի բային պէսպէս փոխուիլը իր ետքի ծայրը զանազան մասնիկներ աւելնալով. ինչպէս նաեւ անուան պէսպէս փոխուիլը՝ Հոլով կ'ըսուի:

Խոնարհմունքէն Լծորդոսիւն առաջ կու գայ, որ
 չորս է. վասն զի բայերուն վերջաւորութիւնը չորս կերպ
 ըլլալուն համար՝ է՛, ի՛, ա՛, ու՛. ինչպէս, սիրէ՛, աշխատի՛,
 հիւանդանա՛, խողո՛ւ, չորս կերպ ալ կը լծորդին:

Յ Օ Գ Ո Ի Ե Ն Ծ Ի .

Է Ա Կ Ա Ն Բ Ա Յ Ե Ր Ո Ի Ն Խ Ո Ն Ա Ր Հ Ո Ի Մ Ը

Ա . Ե Մ

Սահմանական եղանակի ներկայ:

Եղակի:

Ես եմ,	Ես է՛մ,	պէ՛ն իմ .
Գու ես,	դո՛ւն էս,	սէ՛ն սին .
Նա է,	ան է,	օ տուր .

Յոգնակի:

Մեք եմք,	Ձե՛ն+ էն+ ,	պի՛ղ իղ .
Գուք էք,	դո՛ւ+ է+ ,	սի՛ղ սինիղ .
Նոքա են,	անոն+ էն ,	օնլար տրլար .

Անկատար:

Եղակի:

Ես էի,	Ես էի՛ ,	պէ՛ն իտիմ .
Գու էիր,	դո՛ւն էիր ,	սէ՛ն իտին .
Նա էր,	ան էր ,	օյուտու .

Յոգնակի:

Մեք էաք,	Ձե՛ն+ էին+ ,	պի՛ղ իտիք .
Գուք էիք,	դո՛ւ+ էի+ ,	սի՛ղ իտինիղ .
Նոքա էին,	անոն+ էին ,	օնլար ըտրլար .

Կարարեալ :

Եղակի :

Ես եղէ ,
Գու եղեր ,
Նա եղել ,

Ես եղայ ,
դուն եղար ,
ան եղաւ ,

պէն օլտում .
սէն օլտուն .
օ օլտու .

Յոգնակի :

Մեք եղաք իմ
եղեաք ,
Գուք եղէք ,
Նոքա եղեն ,

Ձեռն եղան ,
դուք եղաք ,
անոնք եղան ,

պիզ օլտուզ .
սիզ օլտունուզ .
օնլար օլտուլար :

Յարահարար :

Եղակի :

Ես եղեալ եմ ,
Գու եղեալ ես ,
Նա եղեալ է ,

Ես եղած եմ ,
դուն եղած ես ,
ան եղած է ,

պէն օլմուշ ում .
սէն օլմուշ սուն .
օ օլմուշ տուր .

Յոգնակի :

Մեք եղեալ եմք ,
Գուք եղեալ էք ,
Նոքա եղեալ են ,

Ձեռն եղած են ,
դուք եղած էք ,
անոնք եղած են ,

պիզ օլմուշ ուզ .
սիզ օլմուշ սու-
նուզ .
օնլար օլմուշ տուր-
լար .

Գերահարար :

Եղակի :

Ես եղեալ էի ,
Գու եղեալ էիր ,
Նա եղեալ էր ,

Ես եղած էի ,
դուն եղած էիր ,
ան եղած էր ,

պէն օլմուշ ու-
տում .
սէն օլմուշ ուտուն .
օ օլմուշ ուտու .

Յոգնակի :

Մեք եղեալ էաք ,
Գուք եղեալ էիք ,
Նոքա եղեալ էին ,

Ձեռն եղած էին ,
դուք եղած էիք ,
անոնք եղած էին ,

պիզ օլմուշ ու-
տուզ .
սիզ օլմուշ ու-
տունուզ .
օնլար օլմուշ ու-
տուլար .

Ապամանի :

Եզակի :

Ես եղէց ,	Էս բլլամ՝ ,	պէն օլայրմ՝ .
Գու եղիցես համցիս ,	դոռն բլլաս ,	սէն օլասըն .
Նա եղիցի ,	ան բլլայ ,	օ օլսուն .

Յոգնակի :

Մեք եղիցուք ,	Տեն+ բլլան+ ,	պիղ օլալում .
Գուք եղիջիք ,	դոռ+ բլլա+ ,	սիղ օլասընըղ .
Նոքա եղիցին ,	անոն+ բլլան ,	օնլար օլսունլար .

Հրամայական եղանակ :

Եզակի :

Լեր * համ եղիջիր	դոռն եղիք ,	սէն օլ .
դու ,		
Գու մի լինիր ,	դոռն ճ' բլլար ,	սէն օլմա .

Յոգնակի :

Եղերուք դուք ,	դոռ+ եղէ+ ,	սիղ օլունուղ .
Գուք մի լինիք ,	դոռ+ ճ' բլլա+ ,	սիղ օլմայընըղ .

Ստորագրասական եղանակ :

Եզակի :

Ես իցեմ ,	Էս բլլամ՝ նէ ,	պէն օլսամ .
Գու իցես ,	դոռն բլլաս՝ նէ ,	սէն օլսան .
Նա իցէ ,	ան բլլայ՝ նէ ,	օ օլսա .

Յոգնակի :

Մեք իցեմք ,	Տեն+ բլլան+ նէ ,	պիղ օլսագ .
Գուք իցէք ,	դոռ+ բլլա+ նէ ,	սիղ օլսանըղ .
Նոքա իցեն ,	անոն+ բլլան նէ ,	օնլար օլսալար .

* Թէպէտ է՛ք բային բուն հրամայականը կ'ըլլայ էք , է+ , կամ էրս+ , բայց որովհետեւ ասոնք առանձին չեն գործածուիր , հասկա սյսպէս , Ողջ էք , ողջ է+ , կամ էրս+ . անոր համար Լինէ՛ք բային հրամայականը գրինք , որ առհասարակ կը գործածուի :

Անցեալ:

Եղակի:

Ես եղեալ իցեմ, ես եղած ըլլամ ձե, պէն օլմուշ օլսամ.
 Գու եղեալ իցես, դուն եղած ըլլաս ձե, սէն օլմուշ օլսան.
 Նա եղեալ իցէ, ան եղած ըլլայ ձե, օ օլմուշ օլսա.

Յոգնակի:

Մեք եղեալ ի- ցեմք,	Ձե՛ն+ եղած ըլլանք+ ձե,	պիղ օլմուշ օլ- սագ.
Գուք եղեալ ի- ցէք,	դու՛ն+ եղած ըլլա՛ք ձե,	սիղ օլմուշ օլսա- նըղ.
Նոքա եղեալ ի- ցեն,	անոնք+ եղած ըլլանք ձե,	օնլար օլմուշ օլ- սալար.

Աներեւոյն եղանակ:

Ել. ելոյ. ելով* . ըլլալ . օլմագ:

Ընդունելութիւն անցեալ:

Եղեալ, եղած, օլմուշ:

Բ . Լ Ի Ն Ի Մ

Սահմանահան եղանակի ներկայ:

Եղակի:

Լինիմ,	է՛ ըլլամ,	օլուրում.
Լինիս,	է՛ ըլլաս,	օլուրսուն.
Լինի,	է՛ ըլլայ,	օլուր.

Յոգնակի:

Լինիմք,	է՛ ըլլանք,	օլուրուղ.
Լինիք,	է՛ ըլլաք,	օլուրսունուղ.
Լինին,	է՛ ըլլան,	օլուրլար.

* Եմ բային բուն աներեւոյթը ել, ելայ, ելու, ընտիր հեղինակ-
ները չեն գործածեր, հասլա կ'ըսեն Լինիլ, ոյ, ուլ:

Անկարար :

Եզակի :

Լինէի,	է՛ւլլա՞ն,	օլոլրոլտոլմ .
Լինէիր,	է՛ւլլա՞նր,	օլոլրոլտոլն .
Լինէր,	է՛ւլլա՞ր,	օլոլրոլտոլ .

Յոգնակի :

Լինէաք,	է՛ւլլա՞նք + ,	օլոլրոլտոլգ .
Լինէիք,	է՛ւլլա՞նիք + ,	օլոլրոլտոլնոլգ .
Լինէին,	է՛ւլլա՞նին ,	օլոլրոլտոլլար .

Ապարեալ :

Եզակի :

Եղէ, եղեր, եղել,

Յոգնակի :

Եղաք, եղէք, եղեն. Ինչպէս եմ բային կարարեալը .

Յարակարար :

Եզակի :

Լեալ եմ * ,	լեալ ես ,	լեալ է ,
-------------	-----------	----------

Յոգնակի :

Լեալ եմք ,	լեալ էք ,	լեալ են .
------------	-----------	-----------

Գերակարար :

Եզակի :

Լեալ էի ,	լեալ էիր ,	լեալ էր ,
-----------	------------	-----------

Յոգնակի :

Լեալ էաք ,	լեալ էիք ,	լեալ էին .
------------	------------	------------

* Լինի՞մ բային յարակատարին, գերակատարին ու անցեալին նշանակութիւնը եմ բային հետ մէկ է :

Աղատնի :

Եղակի :

Լիցիմ,	ԸԼԼՄՏ՝,	օլայրմ .
Լիցիս,	ԸԼԼՄՊ՝,	օլասըն .
Լիցի,	ԸԼԼՄԳ՝,	օլսուն .

Յոգնակի :

Լիցուք,	ԸԼԼՄՆԻ՛,	օլալրմ .
Լիջեք,	ԸԼԼՄԻ՛,	օլասընրդ .
Լիցին,	ԸԼԼՄՆ՝,	օլսունլար .

Հրամայական եղանակ :

Եղակի :

Լեր, լիջեր հա՛մ լինիջեր,	եղեր,	օլ .
Մի լինիլ,	՛ի ԸԼԼՄԵ՛,	օլմա .

Յոգնակի :

Լերուք, լիջեք հա՛մ լինիջեք,	եղէ՛,	օլուն .
Մի լինիք,	՛ի ԸԼԼՄԻ՛,	օլմայրն .

Ստորագրական եղանակ :

Եղակի :

Լինիցիմ,	ԸԼԼՄՏ՝ ՆԷ՛,	օլամ .
Լինիցիս,	ԸԼԼՄՊ՝ ՆԷ՛,	օլանն .
Լինիցի,	ԸԼԼՄԳ՝ ՆԷ՛,	օլա .

Յոգնակի :

Լինիցիմք,	ԸԼԼՄՆԻ՛ ՆԷ՛,	օլապ .
Լինիցիք,	ԸԼԼՄԻ՛ ՆԷ՛,	օլանրդ .
Լինիցին,	ԸԼԼՄՆ՝ ՆԷ՛,	օլալար .

Անցեալ :

Եղակի :

Լեալ իցեմ,	լեալ իցես,	լեալ իցէ .
------------	------------	------------

Յոգնակի :

Լեալ իցեմք , լեալ իցեք , լեալ իցեն .

Անեղե-ոյն եղանակ :

Լինել , լինելոյ , լինելով , բլլալ , օլմագ .

Ընդ-ո-նե-լ-նի-ն :

Անցեալ . Լեալ հա՛ լիեալ , որ չե՛ն հոլովի . եղած , օլմուշ .

Ապառնի . Լինելի , լինելոց , բլլալ- , օլաճագ .

Գ . Ե Ղ Ա Ն Ի Մ *

Սահմանական եղանակի ներկայ :

Եղակի :

Եղանիմ ,	է՛ բլլալ ,	օլուրում .
Եղանիս ,	է՛ բլլալ ,	օլուրսուն .
Եղանի ,	է՛ բլլալ ,	օլուր .

Յոգնակի :

Եղանիմք ,	է՛ բլլալն + ,	օլուրուղ .
Եղանիք ,	է՛ բլլալ + ,	օլուրսունուղ .
Եղանին ,	է՛ բլլալն ,	օլուրլար .

Անկարար :

Եղակի :

Եղանէի ,	է՛ բլլալն ,	օլուրումում .
Եղանէիր ,	է՛ բլլալնի ,	օլուրումուն .
Եղանէր ,	է՛ բլլալ ,	օլուրում .

Յոգնակի :

Եղանէաք ,	է՛ բլլալնն + ,	օլուրումուղ .
Եղանէիք ,	է՛ բլլալնի + ,	օլուրումունուղ .
Եղանէին ,	է՛ բլլալնն ,	օլուրումուլար .

* Ընտիր հեղինակներն աս շային ամէն ժամանակները չեն դործածեր :

Ասորայեալ :

Եզակի :

Եղէ ,
Եղեր }
Եղեւ ,

Ինչպէս եմ քային նշանակութիւնը .

Յոգնակի :

Եղաք իմ եղեաք , եղէք իմ եղայք , եղեն .

Յարակասար :

Եզակի :

Եղեալ եմ , եղեալ ես , եղեալ է ,

Յոգնակի :

Եղեալ եմք , եղեալ էք , եղեալ են .

Գերակասար :

Եզակի :

Եղեալ էի , եղեալ էիր , եղեալ էր ,

Յոգնակի :

Եղեալ էաք , եղեալ էիք , եղեալ էին .

Ադասնի :

Եզակի :

Եղէց իմ եղի-
ցիմ իմ ցեմ , եղիցես , եղիցի ,

Յոգնակի :

Եղիցուք , եղիջէք , եղիցին .

Հրամայական եղանակ :

Եզակի :

Եղիջիր , մի եղանիր ,

Յոգնակի :

Եղերուք իմ եղիջէք , մի եղանիք .

Ստորագրասական եղանակ :

Եղակի :

Եղանիցիմ ,	բլլամ նէ ,	օլսամ .
Եղանիցիս ,	բլլաս նէ ,	օլսան .
Եղանիցի ,	բլլայ նէ ,	օլսա .

Յոգնակի :

Եղանիցիմք ,	բլլանք նէ ,	օլսազ .
Եղանիցիք ,	բլլաք նէ ,	օլսանըզ .
Եղանիցին ,	բլլան նէ ,	օլսալար .

Ստորագրասական անցեալ :

Եղակի :

Եղեալ իցեմ ,	եղեալ իցես ,	եղեալ իցէ ,
--------------	--------------	-------------

Յոգնակի :

Եղեալ իցեմք ,	եղեալ իցէք ,	եղեալ իցեն .
---------------	--------------	--------------

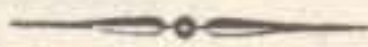
Աներեւոյն եղանակ :

Եղանել ,	եղանելոյ ,	եղանելով .
----------	------------	------------

Ընդհանրեալ-նիւթի-ն ներկայ չունի :

Անցեալ . Եղեալ , եղելոյ .

Ապահանի . Եղանելոց կամ եղանելի :

Գ . Գ Ո Մ *

Սահմանական եղանակի ներկայ :

Եզակի :

Գում,	համ,	վար ըմ .
Գոս,	հաս,	վար սրն .
Գոյ,	հայ,	վար տրր .

Յոգնակի :

Գումք,	հանք,	վար ըզ .
Գոյք,	հաք,	վար սրնըզ .
Գոն,	հան,	վար տրրլար .

Անհատար :

Եզակի :

...
Գոյիր,	հայիր,	վար ըտրն .
Գոյր,	հար,	վար ըտր .

Յոգնակի :

...
...
Գոյին,	հային,	վար ըտրլար .

Սորոքադասական եղանակ :

Եզակի :

...
...
Գուցէ,	հայ նէ,	վար ըսա .

Յոգնակի :

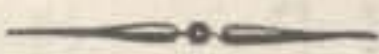
...
...
Գուցեն,	հան նէ,	վար ըսալար .

Աներեւոյն :

Գուլ, գոլոյ գոլով, ըլլալ,	վար օլմադ .
---------------------------	-------------

* Ընտիր հեղինակներու մէջ ասոր ներկային մինակ եզակի ու յոգնակի երրորդ գէմքերը կը գտնուին . աներեւոյթն ալ շատ քիչ կը գտնուի :

Գրոց մէջ Ոչ գոյ, չիս, եօգ տուր, ըսելու տեղ՝
շատ անգամ կ'ըսուի Չի+, որ նոյնը կը նշանակէ :

Յ Օ Գ Ռ Ի Ե Ն Թ Գ .

Բ Ա Յ Ե Ր Ո Ւ Ն Ա Ռ Ա Ջ Ի Ն Լ Ծ Ո Ր Գ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Վ Ր Ա Յ

Նայերուն առաջին լծորդութիւնը երեք օրինակ
ունի . ինչու որ ոմանք պարզ է՛ կը վերջաւորին , ոմանք
անէ՛, ոմանք ալ ուսանէ՛ :

Ա . Օ Ր Ի Ն Ա Կ

Ն Ե Ր Գ Ո Ր Ծ Ա Կ Ա Ն

Սահմանական եղանակի ներկայ :

Եզակի :

Գործեմ ,	կը գործե՛մ ,	իշէր իմ .
Գործես ,	կը գործե՛ս ,	իշէր սին .
Գործէ ,	կը գործե՛ ,	իշէր .

Յոգնակի :

Գործեմք ,	կը գործե՛ն+ ,	իշէր իզ .
Գործէք ,	կը գործե՛+ ,	իշէր սինիզ .
Գործեն ,	կը գործե՛ն ,	իշէրլէր .

Անկարար :

Եզակի :

Գործէի ,	կը գործե՛ի ,	իշէր իտիմ .
Գործէիր ,	կը գործե՛իր ,	իշէր իտին .
Գործէր ,	կը գործե՛ր ,	իշէր իտի .

Յոգնակի :

Գործէաք ,	կը գործե՛ին+ ,	իշէր իտիք .
Գործէիք ,	կը գործե՛ի+ ,	իշէր իտինիզ .
Գործէին ,	կը գործե՛ին ,	իշէր իտիլէր .

Կարարեալ :

Եզակի :

Գործեցի ,	գործեց՛ի ,	իշէտիմ .
Գործեցեր ,	գործեց՛իր ,	իշէտին .
Գործեաց ,	գործեց՛ ,	իշէտի .

Գործեցաք ,	գործեցին ,	իշխեալք .
Գործեցէք իմ ջիւք ,	գործեցէ ,	իշխեաինիզ .
Գործեցին ,	գործեցին ,	իշխեալէր .

Յարահարար :

Եղակի :

Գործեալ եմ ,	գործած եմ ,	իշխմիշ իմ .
Գործեալ ես ,	գործած ես ,	իշխմիշ սին .
Գործեալ է ,	գործած է ,	իշխմիշ տիր .

Յոգնակի :

Գործեալ եմք ,	գործած ենք ,	իշխմիշ իզ .
Գործեալ էք ,	գործած էք ,	իշխմիշ սինիզ .
Գործեալ են ,	գործած են ,	իշխմիշ տիրլէր .

Գերահարար :

Եղակի :

Գործեալ էի ,	գործած էի ,	իշխմիշ իտիմ .
Գործեալ էիր ,	գործած էիր ,	իշխմիշ իտին .
Գործեալ էր ,	գործած էր ,	իշխմիշ իտի .

Յոգնակի :

Գործեալ էաք ,	գործած էինք ,	իշխմիշ իտիք .
Գործեալ էիք ,	գործած էիք ,	իշխմիշ իտինիզ .
Գործեալ էին ,	գործած էին ,	իշխմիշ իտիլէր .

Ապամանի :

Եղակի :

Գործեցից ,	գործեմ ,	իշխյիմ .
Գործեցես ,	գործես ,	իշխյէ սին .
Գործեցէ ,	գործէ ,	իշխսին .

Յոգնակի :

Գործեցուք ,	գործենք ,	իշխյէլիմ .
Գործեսլիք ,	գործէք ,	իշխյէ սինիզ .
Գործեցեն ,	գործեն ,	իշխսինլէր .

Հրամայական եղանակ :

Եզակի :

Գործեա կամ գործեալիս , իշէ .

Մի գործեր , թի գործեր , իշէմէ .

Յոգնակի :

Գործեցէք , գործեցե՛ք , իշէյին .

Մի գործէք , թի գործե՛ք , իշէմէյին .

Սորաբարասական եղանակ :

Եզակի :

Գործիցեմ , գործե՛մ նէ , իշէսեմ կամ իշէրսեմ .

Գործիցես , գործես նէ , իշէսեն .

Գործիցէ , գործէ նէ , իշէսէ .

Յոգնակի :

Գործիցեմք , գործենք նէ , իշէսէք .

Գործիցէք , գործեք նէ , իշէսենիզ .

Գործիցեն , գործեն նէ , իշէսէլէր .

Անցեալ :

Եզակի :

Գործեալիցեմ , գործած ըլլամ նէ , իշէմիշ օլսամ ,

Գործեալիցես , գործած ըլլաս նէ , իշէմիշ օլսան .

Գործեալիցէ , գործած ըլլայ նէ , իշէմիշ օլսա .

Յոգնակի :

Գործեալիցեմք , գործած ըլլանք նէ , իշէմիշ օլսագ .

Գործեալիցէք , գործած ըլլաք նէ , իշէմիշ օլսանրզ .

Գործեալիցեն , գործած ըլլան նէ , իշէմիշ օլսալար .

Աներեւոյն :

Գործել , գործելոյ , գործելով , գործել , իշէմէք .

ի գործելն , գործելո՛ւ արեւն , իշէտիյի վագըթ .

առ ի գործել , գործելո՛ւ համար , իշէմէ իշին .

Ընդհանուր-իմն :

Ներկայ . Գործող , գործող , իշխեյէն .
 Անցեալ . Գործեալ , գործեր կամ գործած , իշխեմիշ .
 Ապահանի . Գործելոց , գործելու , իշխեյէճէք .

Ընդունելութեան ապառնին , ինչպէս նաեւ անցեալը էական բայի հետ մեկտեղ կը բանին . այսպէս .

Գործելոց եմ , պիտի գործեմ , իշխեյէճէյիմ .
 Գործելոց ես , պիտի գործես , իշխեյէճէք սին .
 Գործելոց է , պիտի գործէ , իշխեյէճէք տիր .
 Գործելոց եմք , պիտի գործենք , իշխեյէճէյիզ .
 Գործելոց էք , պիտի գործեք , իշխեյէճէք սինիզ .
 Գործելոց են , պիտի գործեն , իշխեյէճէք տիրլէր .
 Գործելոց էի , գործելոց էիր , եւ այլն :

Կ Ր Ա Ի Ո Ր Ա Կ Ա Ն

Սահմանական եղանակի ներկայ :

Եզակի :

Գործիմ , իւր գործուիմ , իշխենիր իմ .
 Գործիս , իւր գործուիս , իշխենիր սին .
 Գործի , իւր գործուի , իշխենիր .

Յոգնակի :

Գործիմք , իւր գործուինք , իշխենիր իզ .
 Գործիք , իւր գործուիք , իշխենիր սինիզ .
 Գործին , իւր գործուին , իշխենիրլէր .

Անկարար :

Եզակի :

Գործէի , իւր գործուէի , իշխենիր իտիմ .
 Գործէիր , իւր գործուէիր , իշխենիր իտին .
 Գործէր* , իւր գործուէր , իշխենիր իտի .

Յոգնակի :

Գործէաք , իւր գործուէինք , իշխենիր իտիք .
 Գործէիք , իւր գործուէիք , իշխենիր իտինիզ .
 Գործէին , իւր գործուէին , իշխենիր իտիլէր .

* Ոմանք Գործուիւր ալ կ'ըսեն , բայց ընտիր հեղինակաց մէջ չկայ :

Ասորեանք :

Եզակի :

Գործեցայ ,	Գործուեցայ ,	Իշխնտիմ .
Գործեցար ,	Գործուեցար ,	Իշխնտին .
Գործեցաւ ,	Գործուեցաւ ,	Իշխնտի .

Յոգնակի :

Գործեցաք ,	Գործուեցանք ,	Իշխնտիք .
Գործեցայք ,	Գործուեցաք ,	Իշխնտինիդ .
Գործեցան ,	Գործուեցան ,	Իշխնտիլէր .

Յարահասար :

Եզակի :

Գործեալ եմ ,	Գործուեր եմ ,	Իշխնմիշ իմ .
Գործեալ ես ,	Գործուեր ես ,	Իշխնմիշ սին .
Գործեալ է ,	Գործուեր է ,	Իշխնմիշ տիր .

Յոգնակի :

Գործեալ եմք ,	Գործուեր ենք ,	Իշխնմիշ իդ .
Գործեալ էք ,	Գործուեր էք ,	Իշխնմիշ սինիդ .
Գործեալ են ,	Գործուեր են ,	Իշխնմիշ տիրլէր .

Գերահասար :

Եզակի :

Գործեալ էի ,	Գործուած էի ,	Իշխնմիշ իտիմ .
Գործեալ էիր ,	Գործուած էիր ,	Իշխնմիշ իտին .
Գործեալ էր ,	Գործուած էր ,	Իշխնմիշ իտի .

Յոգնակի :

Գործեալ էաք ,	Գործուած էինք ,	Իշխնմիշ իտիք .
Գործեալ էիք ,	Գործուած էիք ,	Իշխնմիշ իտինիդ .
Գործեալ էին ,	Գործուած էին ,	Իշխնմիշ իտիլէր .

Ապամնի :

Եզակի :

Գործեցայց ,	Գործուիմ ,	Իշխնէյիմ .
Գործեցցիս ,	Գործուիս ,	Իշխնէ սին .
Գործեցցի ,	Գործուի ,	Իշխնսին .

Յոգնակի :

Գործեսցուք ,	գործո-ին+ ,	իշէնէլիմ .
Գործեսցիք ,	գործո-ի+ ,	իշէնէ սինիզ .
Գործեսցին ,	գործո-ին ,	իշէնսինէր .

Հրամայական եղանակ :

Եզակի :

Գործեսց կամ	գործո-է ,	իշէն .
գործեսցիր կամ	՛ի գործո-իր ,	իշէնմէ .
գործիցիր ,		
Մի գործիր ,		

Յոգնակի :

Գործեսցարուք ,	գործո-եցե+ ,	իշէնինիզ .
կամ գործիցիք ,		
Մի գործիք ,	՛ի գործո-ի+ ,	իշէնմէ յինիզ .

Ստորագրասական եղանակ :

Եզակի :

Գործիցիմ ,	գործո-իմ նէ ,	իշէնիլսէմ .
Գործիցիս ,	գործո-իս նէ ,	իշէնիլսէն .
Գործիցի ,	գործո-ի նէ ,	իշէնիլսէ .

Յոգնակի :

Գործիցիմք ,	գործո-ին+ նէ ,	իշէնիլսէք .
Գործիցիք ,	գործո-ի+ նէ ,	իշէնիլսէնիզ .
Գործիցին ,	գործո-ին նէ ,	իշէնիլսէէր .

Անցեալ :

Եզակի :

Գործեալ իցեմ ,	գործո-ած ըլլամ նէ ,	իշէնմիշ օլսամ .
Գործեալ իցես ,	գործո-ած ըլլաս նէ ,	իշէնմիշ օլսան .
Գործեալ իցէ ,	գործո-ած ըլլայ նէ ,	իշէնմիշ օլսա

Յոգնակի :

Գործեալ իցեմք, գործոսած ըլլանք, իշխնամիշ օլսագ .
 նէ,
 Գործեալ իցէք, գործոսած ըլլաք, իշխնամիշ օլսա-
 նըզ .
 Գործեալ իցեն, գործոսած ըլլան, իշխնամիշ օլսալար .
 նէ,

Աներեւոյն :

Գործել կամ գործիլ, գործելոյ, գործելով .
 գործուել, իշխնամէք :

Ընդհանելու-նիւն :

Անցեալ. Գործեալ, գործուել կամ գործոսած, իշխնամիշ :
 Ապահանի. Գործելի, գործուելու, իշխնեճէք :

Ասոր պէս կը խոնարհին աս ներգործական բայերն
 ալ, ու ամէն մինակ է՛մ վերջաւորեալ բայերը :

Ազատեմ,
 Արձակեմ,

Բժշկեմ,

Գանեմ,
 Զարդարեմ,

Ընտրեմ,
 Խնդրեմ,

Կոչեմ,

Համբուրեմ,
 Մատնեմ,

Սատակեմ,
 Փրկեմ,
 Քննեմ,

եցի, եա .

ազատել, գուրթարմագ .
 արջընել, բողո-լ, չէօզմէք,
 գոյ վերմէք .
 ըւրեւոյնել, (հաստայը)
 տիւղէլթմէք .
 ծեծել, տէօյմէք .
 զարդարել, տօնաթմագ .
 զատել, այրումագ .
 ուղել, բնութել, իսթէմէք,
 արամագ .
 կանչել, (պիրիսինի) չաղըր-
 մագ .
 պահել, էօփմէք .
 մատնել, յետո գալ, գամագ-
 լամագ .
 սատակեցնել, կէպերթմէք .
 փրկել, գուրթարմագ .
 քննել, թէֆթիշ էթմէք .

Գարմանեմ,	} եցի, եա.	պէր ընել, գայրումագ.
Խափանեմ,		խափանել, պատժալ էթմէք.
Պահպանեմ,		պահել, սագլամագ.
Սերմանեմ,		սերմ ցանել, թօհում էքմէք.

Ասոնք ամէնն ալ կրաւորական ունին Գործե՛հին պէս, ինչու որ երբ որ մէկը կ'ընէ, պէտք է որ մէկն ալ կրէ կամ ըլլուի:

Ներգործակերպ շեղո՛ւ:

Աղաղակեմ,	} եցի, եա.	պահալ, պաղըրմագ.
Ամաչեմ,		ամբնալ, ութանմագ.
Ապաշխարեմ,		ապաշխարել, իֆա էթմէք.
Թագաւորեմ,		Թագաւոր ըլլալ, փատիշահ օլմագ, տէվլէթ սիւրմէք.
Նաւեմ,		նաւով երթալ, կէմի իլէ կիթմէք.
Սպասեմ,		սպասել, պէքլէմէք.

Թէպէտ ասոնց նշանակութիւնը ոչ ներգործական է եւ ոչ կրաւորական, բայց ըստ ձայնին ներգործական ըլլալնուն համար՝ միայն Գործե՛հին եւ ոչ Գործե՛հին պէս կը խոնարհին:

Արաւորակերպ շեղո՛ւ:

Աշխատիմ,	} եցայ, եաց,	աշխատել, չալըշմագ.
Բնակիմ,		բնակել, օթուրմագ, սաքին օլմագ.
Գաղարիմ,		գաղարել, տուրմագ կամ ֆերաղաթ էթմէք.
Հրաժարիմ,		եր կենալ, վաղ կէլմէք.
Յիմարիմ,		յենյենալ, չըլտըրմագ.

Ասոնք ալ ըստ ձայնին կրաւորական ըլլալնուն՝ միայն Գործե՛հին եւ ոչ Գործե՛հին պէս կը խոնարհին. բայց երբեմն ներգործականին պէս ալ կը խոնարհին, այսպէս, բնակե՛մ, բնակեցի, բնակեաց, բնակեա. հրաժարե՛մ, հրաժարեցի, եւ այլն:

Հասարակ Բայ :

Բարբառիմ, եցայ, եաց, իօսել, լագըրտը էթմէք .
 Գատիմ, եցայ, եաց, դասել եւ դասուել, ֆէթվա
 վերմէք .
 Խորհիմ, եցայ, եաց, հասնել, տիւշիւնմէք .
 Համարիմ, եցայ, եաց, սեպել եւ սեպուել, զանն
 էթմէք .

Ասոնք միայն Գործի՛նն պէս կը խոնարհին, եւ իրենց
 նշանակութիւնը մէկ ձայնով թէ ներգործական է թէ
 կրաւորական, թէպէտ կրաւորական նշանակութեամբ
 քիչ կը բանին :

Թէպէտ վերը ըսինք որ ամէն մինակ է՛ վեր-
 ջաւորեալ բայերը Գործի՛նն պէս կը խոնարհին, բայց
 քանի մը բայեր կը խոտորին. ինչպէս, Ասեմ, Կ'ըսեմ,
 տէր իմ, որ այսպէս կը խոնարհի :

Ներգործական :

Կրաւորական :

Սահմանական եղանակի ներկայ :

Ասեմ, ասես, ասէ .	Ասիմ, ասիս, ասի .
Ասեմք, ասէք, ասեն .	Ասիմք, ասիք, ասին .

Անկատար :

Ասէի, ասէիր, ասէր .	Կրաւորականը նոյն է .
Ասէաք, ասէիք, ասէին .	

Կատարելալ :

Ասացի, ասացեր, ասաց .	Ասացայ, ասացար, ասացաւ .
Ասացաք, ասացէք, ասացին .	Ասացաք, ասացայք, ասա- ցան .

Յարակատար :

Ասացեալ եմ, ես, է .	Կրաւորականը նոյն է .
Ասացեալ եմք, էք, են .	

Գերահասար :

Ասացեալ էի , էիր , էր .	Կրահարահանը նոյն է .
Ասացեալ էաք , էիք , էին .	

Աղաւնի :

Ասացից , ասացես , ասացէ .	Ասացայց , ասացիս , ասացի .
Ասացուք , ջիք , ցին .	

Հրամայական իղանակ :

Ասա հա՛մ ասասջիր , Մի ասեր .	Ասիջիր հա՛մ ասասջիր , Մի ասիր .
Ասացէք , Մի ասէք .	

Սորորաբասական իղանակ :

Ասիցեմ , ցես , ցէ .	Ասիցիմ , ցիս , ցի .
Ասիցեմք , ցէք , ցին .	

Անցեալ :

Ասացեալ իցեմ , իցես , իցէ .	Կրահարահանը նոյն է .
Ասացեալ իցեմք , իցէք , իցին .	

Աներեւոյն :

Ասել , ասելոյ , ասելով , յասելն , առ ասել .

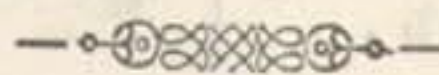
Ընդհանելութիւն :

Ներհայ . Ասող հա՛մ ասացող .
 Անցեալ . Ասացեալ .
 Աղաւնի . Ասելի , ասելոց .

Ասոր պէս կը խոնարհին

Գիտեմ , գիտացի , գիտեա՛մ գիտացեալ , գիտեալ , պիլմէք .
 Կարեմ , կարացի , կարացիր հա՛մ կարող լեր , կարացեալ ,
 կրեալ , գատրր օլմագ :

Ասոնց կրաւորականը էական բայով կ'ըլլայ ասանկ , Գիտացեալ լինի՛մ , եւ այլն :

Բ . Օ Ր Ի Ն Ա Կ .

Ն Ե Ր Գ Ո Ր Ծ Ա Կ Ա Ն

Սահմանական Էղանակի ներկայ :

Հատանեմ ,	հը հորեմ ,	քէսէր իմ .
Հատանես ,	հը հորես ,	քէսէր սին .
Հատանէ ,	հը հորէ ,	քէսէր .
Հատանեմք ,	հը հորեմք ,	քէսէր իղ .
Հատանէք ,	հը հորէք ,	քէսէր սինիղ .
Հատանեն ,	հը հորեն ,	քէսէրլէր .

Անկարար :

Հատանէի ,	հը հորեի ,	քէսէր իտիմ .
Հատանէիր ,	հը հորեիր ,	քէսէր իտին .
Հատանէր ,	հը հորեր ,	քէսէր իտի .
Հատանէաք ,	հը հորեիք ,	քէսէր իտիք .
Հատանէիք ,	հը հորեիք ,	քէսէր իտինիղ .
Հատանէին ,	հը հորեին ,	քէսէր իտիլէր .

Կարարեալ :

Հատի ,	հորեցի ,	քէստիմ .
Հատեր ,	հորեցիր ,	քէստին .
Հատ հմ եհատ ,	հորեց ,	քէստի .
Հատաք ,	հորեցիք ,	քէստիք .
Հատիք հմ հատէք ,	հորեցիք ,	քէստինիղ .
Հատին ,	հորեցին ,	քէստիլէր .

Յարակարար :

Հատեալ եմ ,	հորած եմ ,	քէսմիշ իմ .
Հատեալ ես ,	հորած ես ,	քէսմիշ սին .
Հատեալ է ,	հորած է ,	քէսմիշ տիր .

Հատեալ եմք ,	հարած եմ+ ,	քէսմիշ իղ .
Հատեալ էք ,	հարած է+ ,	քէսմիշ սինիղ .
Հատեալ են ,	հարած են ,	քէսմիշ տիրլէր .

Գերակարար :

Հատեալ էի ,	հարած էի ,	քէսմիշ իտիմ .
Հատեալ էիր ,	հարած էիր ,	քէսմիշ իտին .
Հատեալ էր ,	հարած էր ,	քէսմիշ իտի .
Հատեալ էաք ,	հարած էն+ ,	քէսմիշ իտիք .
Հատեալ էիք ,	հարած էի+ ,	քէսմիշ իտինիղ .
Հատեալ էին ,	հարած էին ,	քէսմիշ իտիլէր .

Ապամնի :

Հատից ,	հարեմ ,	քէսէյիմ .
Հատցես ,	հարես ,	քէսէ սին .
Հատցէ ,	հարէ ,	քէսսին .
Հատցուք ,	հարեմ+ ,	քէսէլիմ .
Հատջիք համ	հարէ+ ,	քէսէ սինիղ .
Հատանիջիք ,		
Հատցեն ,	հարեն ,	քէսսինլէր .

Հրամայական եղանակ :

Հատ համ Հատջիր ,	հարէ ,	քէս .
համ Հատանիջիր ,		
Մի Հատաներ ,	մի հարեր ,	քէսմէ .
Հատէք ,	հարեցէ+ ,	քէսին .
Մի Հատանէք ,	մի հարէ+ ,	քէսմէյին .

Սորադասական եղանակ :

Հատանիցեմ ,	հարեմ նէ ,	քէսէրսէմ համ
		քէսսէմ ,
Հատանիցես ,	հարես նէ ,	քէսէրսէն .
Հատանիցէ ,	հարէ նէ ,	քէսէրսէ .

Հատանիցեմք ,	հորեմ + նե ,	քէսէրսէք .
Հատանիցէք ,	հորե + նե ,	քէսէրսէնիղ .
Հատանիցեն ,	հորեմ նե ,	քէսէրլէրսէ .

Անցեալ :

Հատեալ իցեմ ,	հորած ըլլամ նե ,	քէսմիշ օլսամ .
Հատեալ իցես ,	հորած ըլլաս նե ,	քէսմիշ օլսան .
Հատեալ իցէ ,	հորած ըլլայ նե ,	քէսմիշ օլսա .
Հատեալ իցեմք ,	հորած ըլլանք + նե ,	քէսմիշ օլսագ .
Հատեալ իցէք ,	հորած ըլլաք + նե ,	քէսմիշ օլսանրղ .
Հատեալ իցեն ,	հորած ըլլան նե ,	քէսմիշ օլսալար .

Անբերեցի :

Հատանել , Հատանե -	հորել ,	քէսմէք .
լոյ , Հատանելով ,		
Ի Հատանելն ,	հորելու - արեմ ,	քէստիյի վագըթ .
Առ ի Հատանել ,	հորելու - համար ,	քէսմէ իչին .

Ընդունելութիւն :

Ներկայ .	Հատանող ,	հորող ,	քէսէն .
Անցեալ .	Հատեալ ,	հորեր կամ հորած ,	քէսմիշ .
Այսուհի .	Հատանելոց ,	հորելու - ,	քէսէճէք .

Կ Ր Ա Ի Ո Ր Ա Կ Ա Ն

Սահմանահան եղանակի ներկայ :

Հատանիմ ,	իւ հորո-իմ ,	քէսիլիր իմ .
Հատանիս ,	իւ հորո-իս ,	քէսիլիր սին .
Հատանի ,	իւ հորո-ի ,	քէսիլիր .
Հատանիմք ,	իւ հորո-իմք ,	քէսիլիր իղ .
Հատանիք ,	իւ հորո-իք ,	քէսիլիր սինիղ .
Հատանին ,	իւ հորո-ին ,	քէսիլիրլէր .

Անհատար :

Հատանէի ,	հը հարո-էի ,	քէսիլիր իտիմ .
Հատանէիր ,	հը հարո-էիր ,	քէսիլիր իտին .
Հատանէր ,	հը հարո-էր ,	քէսիլիր իտի .
Հատանէաք ,	հը հարո-էին+ ,	քէսիլիր իտիք .
Հատանէիք ,	հը հարո-էի+ ,	քէսիլիր իտինիզ .
Հատանէին ,	հը հարո-էին ,	քէսիլիր իտիլէր .

Աատարեալ :

Հատայ ,	հարո-էցայ ,	քէսիլտիմ .
Հատար ,	հարո-էցար ,	քէսիլտին .
Հատաւ ,	հարո-էցաւ ,	քէսիլտի .
Հատաք ,	հարո-էցան+ ,	քէսիլտիք .
Հատայք ,	հարո-էցա+ ,	քէսիլտինիզ .
Հատան ,	հարո-էցան ,	քէսիլտիլէր .

Յարահատար :

Հատեալ եմ ,	հարո-աժ եմ ,	քէսիլմիշ իմ .
Հատեալ ես ,	հարո-աժ ես ,	քէսիլմիշ սին .
Հատեալ է ,	հարո-աժ է ,	քէսիլմիշ տիր .
Հատեալ եմք ,	հարո-աժ են+ ,	քէսիլմիշ իզ .
Հատեալ էք ,	հարո-աժ է+ ,	քէսիլմիշ սինիզ .
Հատեալ են ,	հարո-աժ են ,	քէսիլմիշ տիրլէր .

Գերահատար :

Հատեալ էի ,	հարո-աժ էի ,	քէսիլմիշ իտիմ .
Հատեալ էիր ,	հարո-աժ էիր ,	քէսիլմիշ իտին .
Հատեալ էր ,	հարո-աժ էր ,	քէսիլմիշ իտի .
Հատեալ էաք ,	հարո-աժ էին+ ,	քէսիլմիշ իտիք .
Հատեալ էիք ,	հարո-աժ էի+ ,	քէսիլմիշ իտինիզ .
Հատեալ էին ,	հարո-աժ էին ,	քէսիլմիշ իտիլէր .

Ապամեծ :

Հատայց ,	հարո-ի՛՛ ,	քէսիլէյիմ .
Հատցիս ,	հարո-իս ,	քէսիլէ սին .
Հատցի ,	հարո-ի ,	քէսիլսին .
Հատցուք ,	հարո-ի՛ն+ ,	քէսիլէլիմ .
Հատջիք հա՛՛ հա- տանիջիք ,	հարո-ի+ ,	քէսիլէ սինիզ .
Հատցին ,	հարո-ին ,	քէսիլսինլէր .

Հրամայական եղանակ :

Հատիր հա՛՛ հատ- ջիր ,	հարո-ե ,	քէսիլ .
Մի հատանիր ,	մի հարո-եր ,	քէսիլմէ .
Հատարուք ,	հարո-եցե+ ,	քէսիլինիզ .
Մի հատանիք ,	մի հարո-ե+ ,	քէսիլմէյինիզ .

Սորադասական եղանակ :

Հատանիցիմ ,	հարո-ի՛՛ նէ ,	քէսիլիրսէմ հա՛՛ քէսիլսէմ .
Հատանիցիս ,	հարո-իս նէ ,	քէսիլիրսէն .
Հատանիցի ,	հարո-ի նէ ,	քէսիլիրսէ .
Հատանիցիմք ,	հարո-ի՛ն+ նէ ,	քէսիլիրսէք .
Հատանիցիք ,	հարո-ի+ նէ ,	քէսիլիրսէնիզ .
Հատանիցին ,	հարո-ին նէ ,	քէսիլիրսէլէր .

Անցեալ :

Հատեալ իցեմ ,	հարո-ած ըլլամ նէ ,	քէսիլմիշ օլսամ .
Հատեալ իցես ,	հարո-ած ըլլաս նէ ,	քէսիլմիշ օլսան .
Հատեալ իցէ ,	հարո-ած ըլլայ նէ ,	քէսիլմիշ օլսա .
Հատեալ իցեմք ,	հարո-ած ըլլանք+ նէ ,	քէսիլմիշ օլսադ .
Հատեալ իցէք ,	հարո-ած ըլլաք+ նէ ,	քէսիլմիշ օլսանրզ .
Հատեալ իցեն ,	հարո-ած ըլլան նէ ,	քէսիլմիշ օլսալար .

Աներե-ոյն :

Հատանիլ, հատանելոյ, լոյլ, հորո-ել. քէսիլմէք :

Անորո-նելո-նի-ն :

Անցեալ. Հատեալ, հորո-ած, քէսիլմիշ .

Ապառնի. Հատանելոց կամ լի, հորո-ելո- , քէսիլէճէք .

Ասոր պէս կը խոնարհին աս ներգործական բայերն ալ, ու ամէն անիճ վերջաւորեալ բայերը :

Անիծանեմ, անիծի, ծեր, անէծ, անէծ, անիծել, նալլէթլէմէք .

Արկանեմ, արկի, կեր, էարկ*, արկ, յիել, նեդել, պրադմագ .

Բեկանեմ, բեկի, կեր, եբեկ, բեկ, հորել, գրումագ .

Տեսանեմ, տեսի, սեր, ետես, տես, րեանել, կէօրմէք .

Հարկանեմ, հարի, րեր, եհար, հար, զարնել, վուրմագ .

Սպանանեմ, սպանի, ներ, սպան, սպան, սպաննել, էօլ-տիւրմէք .

Գտանեմ, գտի, տեր, եգիտ, գիտ, գորնել, պուլմագ .

Կլանեմ, կլի, լեր, եկուլ, կուլ, կլել, եուլթմագ .

Թքանեմ, թքի, քեր, եթուք, թուք, րեանել, թիւքիւրմէք .

Լուծանեմ, լուծի, ծեր, ելոյծ, լոյծ, րեանել, սէօքմէք .

Ցուցանեմ, ցուցի, ցեր, եցոյց, ցոյց, ցո-ցընել, կէօս-թէրմէք .

Ածեմ, ածի, ծեր, էած, ած .

Բերեմ, բերի, բերեր, եբեր, բեր . } Բերել, կէթիւրմէք .

Հանեմ, հանի, ներ, եհան, հան . } հանել, չըգարմագ .

Ներգործանելոյ շէղոտ :

Անցանեմ, անցի, ցեր, էանց, անց, անցնել, կէլմէք .

Ելանեմ, ելի, լեր, ել, ել, ելել, չըգմագ .

* Նախնիք աս բայերէն ոմանց կատարեալին երրորդ դէմը հասարակօրէն առանց իի կամ էի կը բանեցընեն հրամայականին պէս, ինչպէս սպան, ած, արի, անց եւ այլն :

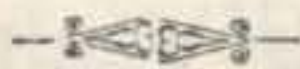
Իջանեմ, իջի, ջեր, էջ, էջ, իջում, էնմէք.
Մտանեմ, մտի, տեր, եմուտ, մուտ, մտնել, կիրմէք.

Արտասրահերու շարք :

Անկանիմ, անկայ, անկիր, անում, տիւշմէք.
Բուսանիմ, բուսայ, բուսիր, բուսնել, պիթմէք.
Չիջանիմ, զիջայ, զիջիր, զար իջում, ցածում,
էնմէք.
Շիջանիմ, շիջայ, շիջիր, շարել, սէօնմէք.
Մեռանիմ, մեռայ, մեռիր, մեռնել, էօլմէք.
Նստիմ, նստայ, նիստ, նստել, օթուրմագ.

Հասարակ :

Ծնանիմ, ծնայ, ծնիր, ծնանել, տօղմագ.
Ուսանիմ, ուսայ, ուսիր, ուրվել, էջրէնմէք.
Սկսանիմ, սկսայ, սկսիր, սկսել, պաշլամագ.
Տանիմ, տարայ, տար, տանել, կէօթիւրմէք.

Գ. Օ Ր Ի Ն Ա Կ

Աս կարգին բայերն ուսանելով կը վերջաւորին, եւ Անցողական կ'ըսուին, այս ինքն՝ այնպէս գործողութիւն մը կը նշանակեն, որ ընողէն կ'ելլէ ուրիշին վրայ կ'անցնի, եւ անոր ալ ընել կու տայ. ինչպէս, Զօրացուցանեմ, կ'ուս-
ժողջընել, գուվէթլէնտիրիր իմ ըսելը՝ կը նշանակէ ընել՝
որ ուրիշն ուժովնայ բան մը ընելու :

Ասոնց խոնարհումը Հասարակին մօտ է, ու քիչ տեղ կը տարբերին. այսպէս.

Սահմանական եղանակի ներկայ :

Զօրացուցանեմ, կ'ուս-ժողջընել, գուվէթլէնտիրիր իմ.
Զօրացուցանես, կ'ուս-ժողջընես, գուվէթլէնտիրիր սին.
Զօրացուցանէ, կ'ուս-ժողջընէ, գուվէթլէնտիրիր.

Զօրացուցանեմք , կ'ո՞ւժովընեմք , գու՛լէթլէնտիրիր իզ .
 Զօրացուցանէք , կ'ո՞ւժովընեք , գու՛լէթլէնտիրիր սինիզ .
 Զօրացուցանեն , կ'ո՞ւժովընեն , գու՛լէթլէնտիրիրլէր .

Անկարար :

Զօրացուցանէի , կ'ո՞ւժովընեի , գու՛լէթլէնտիրիր իտիմ .
 Զօրացուցանէիր , կ'ո՞ւժովընեիր , գու՛լէթլէնտիրիր իտին .
 Զօրացուցանէր , կ'ո՞ւժովըներ , գու՛լէթլէնտիրիր իտի .
 Զօրացուցա- կ'ո՞ւժովը- գու՛լէթլէնտիրիր իտիք .
 նէաք , նեինք ,
 Զօրացուցանէիք , կ'ո՞ւժովընեիք , գու՛լէթլէնտիրիր իտի-
 նիզ .
 Զօրացուցանէին , կ'ո՞ւժովընեին , գու՛լէթլէնտիրիր իտի-
 լէր .

Կարարեալ :

Զօրացուցի , ու՞ժովընուցի , գու՛լէթլէնտիրտիմ .
 Զօրացուցեր , ու՞ժովընուցեր , գու՛լէթլէնտիրտին .
 Զօրացոյց , ու՞ժովընուց , գու՛լէթլէնտիրտի .
 Զօրացուցաք , ու՞ժովընուցեմք , գու՛լէթլէնտիրտիք .
 Զօրացուցիք , ու՞ժովընուցեք , գու՛լէթլէնտիրտինիզ .
 Զօրացուցին , ու՞ժովընուցեն , գու՛լէթլէնտիրտիլէր .

Յարահարար :

Զօրացուցեալ եմ , ես , է , եմք , էք , են .
 Ու՞ժովընուցած եմ , ես , է , ենք , էք , են .
 Գու՛լէթլէնտիրմիշ իմ , սին , տիր , իզ , սինիզ , տիրլէր .

Գերահարար :

Զօրացուցեալ էի , էիր , էր , էաք , էիք , էին .
 Ու՞ժովընուցած էի , էիր , էր , էեմք , էեք , էեն .
 Գու՛լէթլէնտիրմիշ իտիմ , իտին , իտի , իտիք , իտինիզ ,
 իտիլէր .

Ապաստի :

Զօրացուցից , ուժովցընե՛ճ , գուվէթլէնտիրէյիմ՝ .
 Զօրացուցես , ուժովցընե՛ս , գուվէթլէնտիրէսին .
 Զօրացուցէ , ուժովցընե՛ , գուվէթլէնտիրսին .
 Զօրացուցուք , ուժովցընե՛ն+ , գուվէթլէնտիրէյիմ՝ .
 Զօրացուսջիք հա՛ճ ուժովցընե՛+ , գուվէթլէնտիրէսինիզ .
 զօրացուցանիջիք ,
 Զօրացուցեն , ուժովցընե՛ն , գուվէթլէնտիրսինլէր .

Հրամայական եղանակ :

Զօրացո հա՛ճ զօրա- ուժովցո՛ւր , գուվէթլէնտիր .
 ցուսջիր հա՛ճ զօ-
 րացուցանիջիր ,
 Մի զօրացուցաներ , մի ուժովցընե՛ր , գուվէթլէնտիրմէ .
 Զօրացուցէք , ուժովցո՛ցե+ , գուվէթլէնտիրինիզ .
 Մի զօրացուցա- մի ուժովցընե՛+ , գուվէթլէնտիրմէյի-
 նէք , նիզ .

Ստորագրասական եղանակ :

Զօրացուցանիցեմ՝ , ուժովցընե՛ճ նէ , գուվէթլէնտիրիրսէմ
 հա՛ճ գուվէթլէնտիրսէմ՝ .
 Զօրացուցանիցես , ուժովցընե՛ս նէ , գուվէթլէնտիրիրսէն .
 Զօրացուցանիցէ , ուժովցընե՛ նէ , գուվէթլէնտիրիրսէ .
 Զօրացուցանի- ուժովցընե՛ն+ գուվէթլէնտիրիրսէք .
 ցեմք , նէ ,
 Զօրացուցանիցէք , ուժովցընե՛+ նէ , գուվէթլէնտիրիրսէ-
 նիզ .
 Զօրացուցանիցեն , ուժովցընե՛ն նէ , գուվէթլէնտիրիրսէ-
 լէր .

Անցեալ :

Զօրացուցեալ իցեմ՝ , իցես , իցէ , իցեմք , իցէք , իցեն .
 Ուժովցո՛ցա՞ծ բլլա՛ճ նէ , բլլա՛ս նէ , բլլա՛ց նէ , բլլա՛ն+ նէ ,
 բլլա՛+ նէ , բլլա՛ն նէ .
 Գուվէթլէնտիրմիշ օլսամ՝ , օլսան , օլսա , օլսագ , օլսանըզ ,
 օլսալար .

Աներե-ոյն :

Զօրացուցանել, ելոյ, ելով, ուժովընել, գուլէթլէն-տիրմէք .

Ի զօրացուցանելն, ուժովընելու-տաբն, գուլէթլէնտիր-տիյի վագրթ .

Առ ի զօրացուցանել, ուժովընելու-համար, գուլէթլէնտիր-մէ իչին .

Ընդունելութիւն :

Ներ . Զօրացուցանող, ուժովընող, գուլէթլէնտիրէն .

Անց . Զօրացուցեալ, ուժովուցեր կամ ուժովուցած, գուլէթլէնտիրմիշ .

Այս . Զօրացուցանելոց, ուժովընելու, գուլէթլէնտիրէ-ճէք .

Ասոր պէս կը խոնարհին ամէն աղուցանեմ, էղուցանեմ եւ ուցանեմ, վերջաւորեալ Անցողական բայերը : Որոնք որ մինակ ուցանեմ կը վերջաւորին՝ կրաւորական ալ ունին, իսկ որոնք որ աղուցանեմ կամ էղուցանեմ կը վերջաւորին, կրաւորական չունին, անոնց տեղ կը բանի իրենց չէզոքը, ուսկից որ աս անցողական բայերն ելած են . այսպէս .

Արբուցանեմ, բուցի, բո, խօցընել, իչիրմէք .

Զգեցուցանեմ, ցուցի, ցո, հագու-եցընել, կիյտիրմէք .

Թագուցանեմ, գուցի, գո, դահու-ըրցընել, սագլաթմագ .

Կեցուցանեմ, ցուցի, կեցո, ադրեցընել, եաշաթմագ .

Կորուսանեմ, կորուսի, կորո, հորսընցընել, գայպ էթմէք .

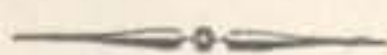
Մատուցանեմ, մատուցի, մատո, մօտեցընել, ըծայել, եա-նաշարրմագ, սունմագ .

Ուսուցանեմ, ուսուցի, ուսո, սորէցընել, էօյրէթմէք .

Զօրանամ, զօրացայ, Զօրացուցանեմ .

Արդարանամ, արդարացայ, Արդարացուցանեմ .

Խոնարհիմ, խոնարհեցայ, Խոնարհեցուցանեմ .

Յ Օ Գ Ո Ի Ե Ն Թ Գ .

ԵՐԿՐՈՐԻ ԼԾՈՐԻՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

Ա . ՕՐԻՆԱԿ

Ն Ե Ր Գ Ո Ր Ծ Ա Կ Ա Ն

Սահմանական եղանակի ներկայ :

Բանամ ,	հը Բանամ ,	աչար ըմ .
Բանաս ,	հը Բանաս ,	աչար սրն .
Բանայ ,	հը Բանայ ,	աչար .
Բանամք ,	հը Բանանք ,	աչար ըզ .
Բանայք ,	հը Բանաք ,	աչար սրնըզ .
Բանան ,	հը Բանան ,	աչարլար .

Անկադար :

Բանայի ,	հը Բանայի ,	աչար ըտրմ .
Բանայիր ,	հը Բանայիր ,	աչար ըտրն .
Բանայր ,	հը Բանար ,	աչար ըտր .
Բանայաք ,	հը Բանայինք ,	աչար ըտրզ .
Բանայիք ,	հը Բանայիք ,	աչար ըտրնըզ .
Բանային ,	հը Բանային ,	աչար ըտրլար .

Կադարեալ :

Բացի ,	Բացի ,	աչտրմ .
Բացեր ,	Բացեր ,	աչտրն .
Եբաց համ բաց ,	Բացա- ,	աչտր .
Բացաք ,	Բացինք ,	աչտրզ .
Բացէք համ բացիք ,	Բացիք ,	աչտրնըզ .
Բացին ,	Բացին ,	աչտրլար .

Յարահադար :

Բացեալ եմ ,	ես ,	է ,	եմք ,	էք ,	են .
Բացա՞ ի՞մ ,	ես ,	է ,	ենք ,	էք ,	են .
Աչմըզ ըմ ,	սրն ,	տրր ,	ըզ ,	սրնըզ ,	տրրլար .

Գեղակապար :

Բացեալ էի, էիր, էր, էաք, էիք, էին.
 Բացած էի, էիր, էր, էին+, էի+, էին.
 Աչմըշ ըտում, ըտըն, ըտը, ըտըգ, ըտընըգ, ըտըլար.

Ապարանի :

Բացից,	Բանամ,	աչայում.
Բացցես,	Բանաս,	աչասըն.
Բացցէ,	Բանայ,	աչսըն.
Բացցուք,	Բանան+,	աչայում.
Բացջիք,	Բանա+,	աչասընըգ.
Բացցեն,	Բանան,	աչսընլար.

Հրամայական եղանակ :

Բաց կամ բացջիր,	Բաց,	աչ.
Մի բանար,	Ռի Բանար,	աչմա.
Բացէք,	Բացէ+,	աչընըգ.
Մի բանայք,	Ռի Բանա+,	աչմայընըգ.

Սորբադասական եղանակ :

Բանայցում,	Բանամ նէ,	աչարսամ կամ աչսամ.
Բանայցես,	Բանաս նէ,	աչարսան.
Բանայցէ,	Բանայ նէ,	աչարսա.
Բանայցեմք,	Բանան+ նէ,	աչարսագ.
Բանայցէք,	Բանա+ նէ,	աչարսանըգ.
Բանայցեն,	Բանան նէ,	աչարսալար.

Անցեալ :

Բացեալ իցում, իցես, իցէ, իցեմք, իցէք, իցեն.
 Բացած ըլամ նէ, ըլաս նէ, ըլայ նէ, ըլան+ նէ,
 ըլա+ նէ, ըլան նէ.
 Աչմըշ օլսամ, օլսան, օլսա, օլսագ, օլսանըգ,
 օլսալար.

Աներե-ոյն :

Բանալ , բանալոյ , բանալով , Բանալ ,	աչմազ :
ի բանալն ,	աչարդը վագրթ :
Առ ի բանալ ,	աչմազ իչին :

Ընդո-նելու-նի-ն :

Ներ . Բացող , Բացող ,	աչան :
Անց . Բացեալ , Բացեր կամ Բացած ,	աչմիշ :
Աղա . Բանալոց , Բանալու ,	աչաճագ :

ԿՐԱՒՈՐԱԿԱՆ

Սահմանահան եղանակի ներկայ :

Բանիմ ,	հը Բացո-իմ ,	աչըլըր ըմ .
Բանիս ,	հը Բացո-իս ,	աչըլըր սըն .
Բանի ,	հը Բացո-ի ,	աչըլըր .
Բանիմք ,	հը Բացո-իմք ,	աչըլըր ըզ .
Բանիք ,	հը Բացո-իք ,	աչըլըր սընըզ .
Բանին ,	հը Բացո-ին ,	աչըլըրլար .

Անկարար :

Բանայի ,	հը Բացո-ելի ,	աչըլըր ըտըմ .
Բանայիր ,	հը Բացո-ելիր ,	աչըլըր ըտըն .
Բանայր ,	հը Բացո-եր ,	աչըլըր ըտը .
Բանայաք ,	հը Բացո-ելիք ,	աչըլըր ըտըզ .
Բանայիք ,	հը Բացո-ելիք ,	աչըլըր ըտընըզ .
Բանային ,	հը Բացո-ելին ,	աչըլըր ըտըլար .

Կարարեալ :

Բացայ ,	Բացո-եցայ ,	աչըլտըմ .
Բացար ,	Բացո-եցար ,	աչըլտըն .
Բացաւ ,	Բացո-եցաւ ,	աչըլտըր .
Բացաք ,	Բացո-եցանք ,	աչըլտըրզ .
Բացայք ,	Բացո-եցաք ,	աչըլտընըզ .
Բացան ,	Բացո-եցան ,	աչըլտըրլար .

Յարահարար :

Բացեալ եմ, ես, է, եմք, էք, են .
 Բացուած էմ, էս, է, են+, է+, են .
 Աչըւմըւ ըմ, սըն, տըր, ըզ, սընըզ, տըրլար .

Գերահարար :

Բացեալ էի, էիր, էր, էաք, էիք, էին .
 Բացուած էի, էիր, էր, էն+, էի+, էին .
 Աչըւմըւ ըտըմ, ըտըն, ըտը, ըտըզ, ըտընըզ, ըտըլար .

Ապարհի :

Բացայց ,	Բացուած ,	աչըւայըմ .
Բացցիս ,	Բացուս ,	աչըւա սըն .
Բացցի ,	Բացուի ,	աչըւսըն .
Բացցուք ,	Բացուն+,	աչըւայըմ ,
Բացչիք ,	Բացուի+,	աչըւա սընըզ .
Բացցին ,	Բացուին ,	աչըւսընլար .

Հրամայական եղանակ :

Բացիր ,	Բացուե ,	աչըլ .
Մի բանիր ,	Ռի Բացուիր ,	աչըլմա .
Բացարուք ,	Բացուեցե+,	աչըլընըզ .
Մի բանիք ,	Ռի Բացուի+,	աչըլմայընըզ .

Սորոգասական եղանակ :

Բանայցիմ ,	Բացուած նե ,	աչըլըրսամ հոմ աչըլսամ .
Բանայցիս ,	Բացուս նե ,	աչըլըրսան .
Բանայցի ,	Բացուի նե ,	աչըլըրսա .
Բանայցիմք ,	Բացուն+ նե ,	աչըլըրսագ .
Բանայցիք ,	Բացուի+ նե ,	աչըլըրսանըզ .
Բանայցին ,	Բացուին նե ,	աչըլըրսալար .

Անցեալ:

Բացեալ իցեմ, իցես, իցէ, իցեմք, իցէք, իցեն.
 Բացումք ըլլամ նէ, ըլլաս նէ, ըլլայ նէ, ըլլանք նէ,
 ըլլաք նէ, ըլլանք նէ.

Աչքըմբջ օլսամ, օլսան, օլսա, օլսագ, օլսանրդ, օլսալար.

Աներեւոյն:

Բանիլ, բանալոյ, բանալով, Բացումք, աչքըմագ:

Ընդունելութիւն:

Անց. Բացեալ, Բացումք կամ Բացումք, աչքըմբջ:

Ապա. Բանալի, Բացումք, աչքըմագ:

Ասոր պէս կը խոնարհին աս ներգործական բայերն
 ու հասարակօրէն ամէն մինակ ա՛մ վերջաւորեալները:

Աղամ, աղացի, աղա, աղացեալ, աղալ, իւյիւթմէք:

Բառնամ, բարձի, բարձ, բարձեալ, { վերջընէլ,
 բառնիմ, բարձայ, բարձիր. } գալտորմագ:

Զգամ, զգացի, զգա, զգացեալ, զգալ, տույմագ:

Թանամ, թացի, թաց, թացեալ, թրջէլ, ըսլաթմագ:

Լամ, լացի, լաց, լացեալ, լալ, աղլամագ:

Կարդամ, կարդացի, կարդա, կարդացեալ, կարդալ, կանչէլ,
 օգուամագ, չաղըմագ:

Ողբամ, ողբացի, ողբա, ողբացեալ, ողբալ, ինլէմէք:

Լուանամ, լուացի, լուա, լուացեալ, լուալ, եայգամագ:

Ասոնց կրաւորականին ներկան, անկատարն ու ստու-
 րադասականը՝ թէպէտ դրինք Բանիմ, Բանայցիմ, բայց հա-
 սարակօրէն ներգործականին հետ նոյն կ'ըլլան, երբեմն
 ալ էական բայով կը ձեւանան. այսպէս. Բացեալ լինիմ,
 լինի, լինիցիմ. Աղացեալ լինիմ, լինի, լինիցիմ: Իսկ մնացած
 ժամանակներն, այս ինքն կատարեալը, ապառնին ու հրա-
 մայականը, թէպէտ յատուկ ունին, բայց կրնան անոնք
 ալ էական բայով ձեւանալ. այսպէս. Բացեալ եղէ, Բա-
 ցեալ եղէց, Բացեալ լեր. եւ այլն:

Ներքործակերպ չէրո՛ք :

Անսամ, անսացի, անսա, անսացեալ, ճորիչ ընել, սէօղ
տիյնէմէք .

Գնամ, գնացի, գնա, գնացեալ, երթալ, կիթմէք .

Խաղամ, խաղացի, խաղա, խաղացեալ, { խաղալ, օյնամագ .
առաջ երթալ,
իլէրի կիթմէք .

Խնդամ, խնդացի, խնդա, խնդացեալ, որախանալ, սէվին-
մէք .

Կամ, կացի, կաց, կացեալ, կենալ, տուրմագ .

Մնամ, մնացի, մնա, մնացեալ, մնալ, գալմագ .

Տոկամ, տոկացի, տոկա, տոկացեալ, դիմանալ, տայանմագ .

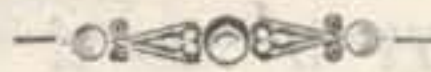
Կեամ, կեաս, կեայ, կեամք, կեայք, կեան : Կէի, կէիր,

կեայր, կէաք, կէիք, կէին : Կեցի, կեցեր, եկեաց, կե-

ցաք, կեցիք, կեցին : Կեցից, կեցցես : Կեաց, կեցջիր, մի

կեար, կեցէք, մի կեայք : Կեայցեմ : Կեալ, կելոյ : Կեցող :

Կեցեալ : Կելոց, ալրել, եաշամագ :

Բ . Օ Ր Ի Ն Ա Կ

Սահմանահան եղանակի ներկայ :

Խոստանամ,	խօստ հոս քամ,	սէօղ վէրիր իմ .
Խոստանաս,	խօստ հոս քաս,	սէօղ վէրիր սին .
Խոստանայ,	խօստ հոս քայ,	սէօղ վէրիր .
Խոստանամք,	խօստ հոս քանտ,	սէօղ վէրիր իղ .
Խոստանայք,	խօստ հոս քատ,	սէօղ վէրիր սինիղ .
Խոստանան,	խօստ հոս քան,	սէօղ վէրիրլէր .

Անկարար :

Խոստանայի,	խօստ հոս քայի,	սէօղ վէրիր իտիմ .
Խոստանայիր,	խօստ հոս քայիր,	սէօղ վէրիր իտին .
Խոստանայր,	խօստ հոս քար,	սէօղ վէրիր իտի .

խոստանայաք ,	խօստ հոս արայե՞նք ,	սէօղ վէրիւր խաիք .
խոստանայիք ,	խօստ հոս արայիք ,	սէօղ վէրիւր խաի- նիւղ .
խոստանային ,	խօստ հոս արային ,	սէօղ վէրիւր խաի- լէր .

Ասորարեալ :

խոստացայ ,	խօստ արուի ,	սէօղ վէրտիմ .
խոստացար ,	խօստ արուիւր ,	սէօղ վէրտին .
խոստացաւ ,	խօստ արուսա ,	սէօղ վէրտի .
խոստացաք ,	խօստ արուինք ,	սէօղ վէրտիք .
խոստացայք ,	խօստ արուիք ,	սէօղ վէրտինիւղ .
խոստացան ,	խօստ արուին ,	սէօղ վէրտիլէր .

Յարահասար :

խոստացեալ եմ ,	ես , է , եմք , էք ,	են .
խօստ արուած եմ ,	ես , է , ենք , էք ,	են .
Սէօղ վէրմիչ իմ ,	սին , տիր , իղ , սինիղ ,	տիրլէր .

Գերահասար :

խոստացեալ էի ,	էիր , էր , էաք , էիք ,	էին .
խօստ արուած էի ,	էիր , էր , էինք , էիք ,	էին .
սէօղ վէրմիչ իտիմ ,	իտին , իտի , իտիք ,	իտինիղ , իտիլէր .

Ապարանի :

խոստացայց ,	խօստ արամ ,	սէօղ վէրէյիմ .
խոստացիս ,	խօստ արաս ,	սէօղ վէրէ սին .
խոստացի ,	խօստ արայ ,	սէօղ վէրսին .
խոստացուք ,	խօստ արանք ,	սէօղ վէրէլիմ .
խոստասջիք ,	խօստ արաք ,	սէօղ վէրէ սինիղ .
խոստասջին ,	խօստ արան ,	սէօղ վէրսինլէր .

Հրամայուհան եղանակ :

խոստացիր համ	խօստ արուր ,	սէօղ վէր .
խոստասջիր ,		
Մի խոստանար ,	խօստ մի արար ,	սէօղ վէրմէ .

Խոստացարուք, խօստ քոտեւ, սէօղ վէրինիղ.
 Մի խոստանայք, խօստ յի քատ, սէօղ վէրմէյինիղ.

Սորորադասական եղանակ :

Խոստանայցեմ, խօստ քամ նէ, սէօղ վէրսէմ.
 Խոստանայցես, խօստ քաս նէ, սէօղ վէրսէն.
 Խոստանայցէ, խօստ քայ նէ, սէօղ վէրսէ.
 Խոստանայցեմք, խօստ քանտ նէ, սէօղ վէրսէք.
 Խոստանայցէք, խօստ քատ նէ, սէօղ վէրսէնիղ.
 Խոստանայցեն, խօստ քան նէ, սէօղ վէրսէլէր.

Անցեալ :

Խոստացեալ իցեմ, իցես, իցէ, իցեմք, իցէք, իցեն.
 Խօստ քոտեւ ըլլամ նէ, ըլլաս նէ, ըլլայ նէ, ըլլանտ նէ, ըլլատ
 նէ, ըլլան նէ.
 Սէօղ վէրմիշ օլսամ, օլսան, օլսա, օլսագ, օլսանրղ,
 օլսալար.

Աներեւոյն :

Խոստանալ, խոստանալոյ, խոստանալով, խօստ քալ, սէօղ
 վէրմէք :
 Ի խոստանալն, խօստ քալոտ տրեն, սէօղ վէրտիյի վա-
 գրթ :
 Առ ի խոստանալ, խօստ քալոտ համար, սէօղ վէրմէ իչին :

Ընդոտնելոտիւն :

Ներ. Խոստացող, խօստ քոտող, սէօղ վէրէն :
 Անց. Խոստացեալ, խօստ քոտեր կամ խօստ քոտեւ, սէօղ
 վէրմիշ :
 Ադ. Խոստանալոց, խօստ քալոտ, սէօղ վէրէճէք :

Ասոր պէս կը խոնարհին աս ներգործական բայերն,
 ու հասարակօրէն ամէն աճամ վերջաւորեալ բայերը :

Անգիտանամ, անգիտացայ, ցիր, չիտնալ, պիլմէմէք :
 Գողանամ, գողացայ, ցիր, գողնալ, չարմագ :
 Մերկանամ, մերկացայ, ցիր, մերկնալ, հանոտիլ, սօյուեն-
 մագ :

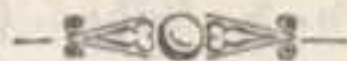
Իմանամ, իմացայ, ցիր, իմանալ, տույմագ :
 Մոռանամ, մոռացայ, ցիր, մոռանալ, ունութմագ :
 Ստանամ, ստացայ, ցիր, ստանալ, էտինմէք :
 Որսամ, որսացայ, որսա, յոհ կամ իւլոնի բանել, ավլամագ :

Ասոնց կրաւորականը Մոռանիմ, Իմանիմ, անուշ չի-
 քար, անոր համար հասարակօրէն էական բայով կը
 ձեւանայ, այսպէս,

Սահ. եղ. ներ. Մոռացեալ լինիմ, լինիս, լինի, եւայլն :
 Անհարար. Մոռացեալ լինէի, լինէիր, լինէր, եւայլն :
 Կարարեալ. Մոռացեալ եղէ, եղեր, եղել, եւայլն :
 Ապարանի. Մոռացեալ եղէց, եղիցիս, եղիցի :
 Հրամայ. եղ. Մոռացեալ լեր, լերուք :
 Սորորար. եղ. Մոռացեալ լինիցիմ, լինիցիս, լինիցի :

Ձեղոյ :

Արբենամ, արբեցայ, ցիր, արբենալ, սարխօշ օլմագ :
 Արդարանամ, արդարացայ, ցիր, արդարանալ, սալիհ օլ-
 մագ :
 Բազմանամ, բազմացայ, ցիր, շարնալ, չօղալմագ :
 Կարօտանամ, կարօտացայ, ցիր, կարօտ Եւլալ, էհտաճ
 օլմագ :
 Յամենամ, յամեցայ, ցիր, ուշանալ, կէճիքմէք :
 Յուլանամ, յուլացայ, ցիր, ծոնալ, թէմպէլլէնմէք :
 Սքանչանամ, սքանչացայ, ցիր, }
 Զարմանամ, զարմացայ, ցիր, } զարմանալ, թէաճճիւպ
 Հիանամ, հիացայ, ցիր, } չէքմէք :
 Զանամ, ջանացայ, ջանա, ջանալ, դայրէթ էթմէք :
 Յնծամ, ցնծացայ, ցնծա, ուրխանալ, սէվինմէք :
 Անձկամ, անձկացայ, անձկա, բաղձալ, արզիւլէմէք :
 Ընթանամ, ընթացայ, ընթա կամ ցիր, վողէլ, գօշմագ :

Յ Օ Գ Ո Ւ Ը Ծ Ե

Ե Ր Ր Ո Ր Դ Լ Ծ Ո Ր Դ Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Վ Ր Ա Յ

Ա . Օ Ր Ի Ն Ա Կ

Ն Ե Ր Գ Ո Ր Ծ Ա Կ Ա Ն

Սահմանական էղանակի ներկայ :

Հեղոււմ ,	հը Ռափեմ ,	տէօքէր իմ .
Հեղուս ,	հը Ռափես ,	տէօքէր սին .
Հեղու ,	հը Ռափե ,	տէօքէր .
Հեղոււմք ,	հը Ռափեմ+ ,	տէօքէր իղ .
Հեղուք ,	հը Ռափե+ ,	տէօքէր սինիղ .
Հեղուն ,	հը Ռափեմ ,	տէօքէրլէր .

Անկարար :

Հեղուի ,	հը Ռափեի ,	տէօքէր իտիմ .
Հեղուիր ,	հը Ռափեիր ,	տէօքէր իտին .
Հեղոյր ,	հը Ռափեր ,	տէօքէր իտի .
Հեղուաք ,	հը Ռափեմք+ ,	տէօքէր իտիք .
Հեղուիք ,	հը Ռափեի+ ,	տէօքէր իտինիղ .
Հեղուին ,	հը Ռափեմ ,	տէօքէր իտիլէր .

Կարարեալ :

Հեղի* .	Ռափեցի ,	տէօքտիւմ .
Հեղեր ,	Ռափեցիր ,	տէօքտիւն .
Եհեղ համ հեղ ,	Ռափեց ,	տէօքտիւ .
Հեղաք ,	Ռափեցիմ+ ,	տէօքտիւք .
Հեղիք , համ ղէք ,	Ռափեցի+ ,	տէօքտիւնիղ .
Հեղին ,	Ռափեցիմ ,	տէօքտիւլէր .

* Աս լծորդութեան կատարեալը, ապառնին, հրամայականն ու անցեալը Հարանի՛սին հետ ամենեւին նոյն է. մանաւանդ ասանցմէ ոմանք կրնան երկու կերպ ալ խոնարհիլ, երբեմն անի՛մ եւ երբեմն ամ՛ վերջաւորելնուն համար . ինչպէս ,

Խնում , համ խցանեմ , խցի .	Հեծնում , համ Հեծանեմ , Հեծայ :
Կիզում , համ Կիզանեմ , կիզի .	Հեղձում համ Հեղձանիմ , Հեղձայ :
Հերձում , համ Հերձանեմ , Հերձի .	Ջեռնում , համ Ջեռանիմ , Ջեռայ :

Յարահարար :

Հեղեալ եմ, ես, է, եմք, էք, են .
 Թափաժ է՛մ, էս, է, էն+, է+, էն .
 Տէօքմիւշ իւմ, սիւն, տիւր, իւզ, սիւնիւզ, տիւրլէր .

Գերահարար :

Հեղեալ էի, էիր, էր, էաք, էիք, էին .
 Թափաժ էի, էիր, էր, էին+, էի+, էին .
 Տէօքմիւշ իւտիւմ, իւտիւն, իւտիւ, իւտիւք, իւտիւ-
 նիւզ, իւտիւլէր .

Ապասանի :

Հեղեց,	Թափե՛մ,	տէօքէյիմ .
Հեղցես,	Թափես,	տէօքէսին .
Հեղցէ,	Թափէ,	տէօքսիւն .
Հեղցուք,	Թափեն+,	տէօքէյիմ .
Հեղջիք,	Թափէ+,	տէօքէսինիզ .
Հեղցեն,	Թափեն,	տէօքսիւնլէր .

Հրամայական եղանակ :

Հեղ համ հեղջիր,	Թափէ	տէօք .
Մի հեղուր,	՞ի Թափեր,	տէօքմէ .
Հեղէք,	Թափեցէ+,	տէօքիւնիւզ .
Մի հեղուք,	՞ի Թափէ+,	տէօքմէյինիզ .

Ստորադասական եղանակ :

Հեղուցում,	Թափե՛մ նէ,	տէօքսէմ համ տէօ- քէրսէմ .
Հեղուցուս,	Թափես նէ,	տէօքսէն .
Հեղուցու,	Թափէ նէ,	տէօքսէ .
Հեղուցումք,	Թափեն+ նէ,	տէօքսէք .
Հեղուցուք,	Թափէ+ նէ,	տէօքսէնիզ .
Հեղուցուն,	Թափեն նէ,	տէօքսէլէր .

Անցեալ :

Հեղեալ իցեմ, իցես, իցէ, իցեմք, իցէք, իցեն .
 Թափած ըլլամ նէ, ըլլաս նէ, ըլլայ նէ, ըլլանք նէ, ըլլաք նէ,
 ըլլան նէ .

Տէօքմիւշ օլսամ, օլսան, օլսա, օլսադ, օլսանրդ,
 օլսալար .

Աներեւոյի :

Հեղուլ, հեղւոյ, հեղւով, Բափել, տէօքմէք :
 Ի հեղուլն, Բափելու արեն, տէօքտիւյիւ վաղըթ :
 Առ ի հեղուլ, Բափելու հասար, տէօքմէ իչին :

Ընդունելու թիւն :

Ներ . Հեղող, Բափող, տէօքէն :
 Անց . Հեղեալ, Բափեր կամ Բափած, տէօքմիւշ :
 Այս . Հեղոց, Բափելու, տէօքէճէք :

Կ Ր Ա Ի Ո Ր Ա Կ Ա Ն

Սահմանական եղանակի ներկայ :

Հեղանիմ,	հը Բափու-իմ,	տէօքիւլիւրիւմ .
Հեղանիս,	հը Բափու-իս,	տէօքիւլիւրսիւն .
Հեղանի,	հը Բափու-ի,	տէօքիւլիւր .
Հեղանիմք,	հը Բափու-իմք,	տէօքիւլիւրիւդ .
Հեղանիք	հը Բափու-իք,	տէօքիւլիւրսիւնիւդ .
Հեղանին,	հը Բափու-ին,	տէօքիւլիւրլէր .

Կամ ներգործ . ալս . Հեղում, ուս, ու, ումք, ուք, ուն :

Անկատար :

Հեղանէի,	հը Բափու-էի,	տէօքիւլիւրիւտիւմ .
Հեղանէիր,	հը Բափու-էիր,	տէօքիւլիւրիւտիւն .
Հեղանէր,	հը Բափու-էր,	տէօքիւլիւրիւտիւ .
Հեղանէաք,	հը Բափու-էիմք,	տէօքիւլիւրիւտիւք .
Հեղանէիք,	հը Բափու-էիք,	տէօքիւլիւրիւտիւնիւդ .
Հեղանէին,	հը Բափու-էին,	տէօքիւլիւրիւտիւլէր .

Կա՛մ ներդարձականին պէս . Հեղուի, ուիր, յըր, ուաք,
ուիք, ուին .

Կատարեալ :

Հեղայ,	Բաճո-եցայ,	տէօքիւլտիւմ .
Հեղար,	Բաճո-եցար,	տէօքիւլտիւն .
Հեղաւ,	Բաճո-եցաւ,	տէօքիւլտիւ .
Հեղաք,	Բաճո-եցանք,	տէօքիւլտիւք .
Հեղայք,	Բաճո-եցաք,	տէօքիւլտիւնիւղ .
Հեղան,	Բաճո-եցան,	տէօքիւլտիւլէր .

Յարահարար :

Հեղեալ եմ,	ես,	է,	եմք,	էք,	են .
Թաճո-ած է՛մ,	ես,	է,	եմք,	էք,	են .
Տէօքիւլտիւլ իւմ,	սիւն,	տիւր,	իւղ,	սիւնիւղ,	տիւրլէր .

Գերահարար :

Հեղեալ էի,	էիր,	էր,	էաք,	էիք,	էին .
Թաճո-ած էի,	էիր,	էր,	էիք,	էիք,	էին .
Տէօքիւլտիւլ իւտիւմ,	իւտիւն,	իւտիւ,	իւտիւք,	իւտիւնիւղ,	իւտիւլէր .

Ապարանի :

Հեղայց	Բաճո-եմ,	տէօքիւլէյիւմ .
Հեղցիս,	Բաճո-ես,	տէօքիւլէսին .
Հեղցի,	Բաճո-ի,	տէօքիւլսիւն .
Հեղցուք,	Բաճո-ինք,	տէօքիւլէյիւմ .
Հեղջիք,	Բաճո-իք,	տէօքիւլէսինիւղ .
Հեղցին,	Բաճո-ին,	տէօքիւլսիւնլէր .

Հրամայական եղանակ :

Հեղիր,	Բաճո-ե .	տէօքիւլ .
Մի Հեղանիր,	՞ի Բաճո-իր,	տէօքիւլմէ .
Հեղարուք .	Բաճո-եցէք,	տէօքիւլիւնիւղ .
Մի Հեղանիք,	՞ի Բաճո-իք,	տէօքիւլմէյինիւղ .

Ստորագրասական խառնակ :

Հեղանիցիմ,	Բաժո-իմ նե,	տէօքիւլիւրսէմ կամ տէօքիւլսէմ .
Հեղանիցիս,	Բաժո-իս նե,	տէօքիւլիւրսէն .
Հեղանիցի,	Բաժո-ի նե,	տէօքիւլիւրսէ .
Հեղանիցիմք,	Բաժո-ին+ նե,	տէօքիւլիւրսէք .
Հեղանիցիք,	Բաժո-ի+ նե,	տէօքիւլիւրսէնիլ .
Հեղանիցին,	Բաժո-ին նե,	տէօքիւլիւրսէլէր .

Կամ ներգործ . պէս . Հեղուցում, ուս, ու, ումք, ուք, ուն .

Անցեալ :

Հեղեալ իցեմ, իցես, իցէ, իցեմք, իցէք, իցեն .
Թաժո-ած ըլլամ նե, ըլլաս նե, ըլլայ նե, ըլլան+ նե,
 ըլլա+ նե, ըլլան նե .
Տէօքիւլմիւշ օլսամ, օլսան, օլսա, օլսադ,
 օլսանրդ, օլսալար .

Աներեւոյն :

Հեղանիլ, հեղանելոյ, հեղանելով, Բաժո-իւ, տէօքիւլմէք :

Ընդո-նելո-թի-ն :

Անց . Հեղեալ, Բաժո-եր կամ Բաժո-ած, տէօքիւլմիւշ :

Ապս . Հեղլի, Բաժո-ելո-, տէօքիւլէճէք :

Ասոր պէս կը խոնարհին աս ներգործական բայերն
ալ :

Անում, առի, առեր, էառ, առ, ամո-ւ, ալմադ :

Արգելում, արգելի, լեր, արգել, արգել, արգիլէլ, մանի
օլմադ :

Ջեղում, զեղի, զեր, զեղ, լեցընել, տօլտուրմադ :

Ջենում, զենի, ներ, եզեն, զեն, ճորթել, պօղազլամադ :

Թողում, թողի, զեր, եթող, թող, Բող-ւ, գոյ վէրմէք :

Լնում, լցի, լցեր, ելից, լից, լեցընել, տօլտուրմադ :

Խնում, խցի, խցեր, եխից, խից, Խիթել, թրգմադ :

Յաւելում, լի, լեր, յաւել, յաւել, ամեցընել, ար-
 թրմադ :

Ղնկենում, ընկեցի, ցեր, ընկէց, ընկեա՛, ընկեցայ, ընկեցայց, ընկեցիր, նեռել, յգել, աթմագ, պըրագմագ :

Մտոնց կրաւորականին ներկան, անկատարը, ստորադասականն ու հրամայականը հասարակօրէն էական բայով կը ձեւանան. ինչպէս, Աւեալ լինի՛, աւեալ լինի՛, աւեալ լինիցի՛, աւեալ լիք. եւ այլն : Իսկ կատարեալն ու ապառնին, թէպէտ յատուկ ունին, բայց կրնան անոնք ալ էական բայով ձեւանալ. այսպէս, Հեղեալ եղի. Թողեալ եղից. եւ այլն :

Մտոր կրաւորականին պէս կը խոնարհին քանի մը չէզոք բայեր ալ, որոնք նո՛ւ, չի՛, ու նչի՛ կը վերջաւորին :

Այտնում, այտեայ, այտիր, այտուցեալ, աւեալ, շիշմէք :

Երդնում, երդուայ, երդուիր, երդուեալ, երդո՛ւմ, ընել, եէմին էթմէք :

Չարթնում, զարթեայ, զարթիր, զարթուցեալ, աբիւննալ, օյանմագ :

Չբօսնում, զբօսայ, զբօսայց, զբօսցիս, զբօսիր, զբօսեալ, զբօսան՝ ընել, զէվզ էթմէք :

Հեծնում, հեծայ, հեծայց, հեծցիս, հեծիր, հեծեալ, հեծնալ, պինմէք :

Ոստնում կո՛մ ոստչիմ, ոստեայ*, ոստիր, ոստուցեալ, վէր ցարեալ, սըչըրամագ :

Ցասնում, ցասեայ, ցասիր, ցասուցեալ, սրդողել, էօրքէլէնմէք :

Քաղցնում, քաղցեայ, քաղցիր, քաղցեալ, առօրեալ, ածըգմագ :

Երկնչիմ, երկեայ, երկիր, երկուցեալ, վախնալ, գօրգմագ :

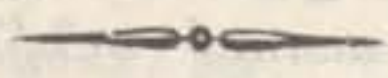
Թագչիմ, թագեայ, թագիր, թագուցեալ, պահուրդել, սագլանմագ :

Թուչիմ, թուեայ, թուիր, թուուցեալ, Թուել, ուչմագ :

Կորնչիմ, կորեայ, կորիր, կորուսեալ, կորուել, գայպ օլմագ :

* Ետեւի եկած բայերուն ապառնին էայց, էցե՞ կ'ըլլայ. այսպէս, Մարեայց, Տարեցե՞. Երեայց, Երեցե՞, եւ այլն :

Մատչիմ, մատեայ, մատիր, մատուցեալ, Տօբեհալ, եագ-
 լաշմադ :
 Մարտնչիմ, մարտեայ, մարտիր, մարտուցեալ, հոռեւ,
 ճէնք էթմէք :
 Փախչիմ, փախեայ, փախիր, փախուցեալ, փախել,
 դաշմադ :

Բ. Օ Ր Ի Ն Ա Կ

Սահմանահան եղանակի ներկայ :

Ընթեռնում,	հը հարդամ,	օգուր ում.
Ընթեռնուս,	հը հարդաս,	օգուր սուն.
Ընթեռնու,	հը հարդայ,	օգուր.
Ընթեռնումք,	հը հարդան+,	օգուրուդ.
Ընթեռնուք,	հը հարդաս+,	օգուր սունուդ.
Ընթեռնուն,	հը հարդան,	օգուրլար.

Անհարար :

Ընթեռնուի,	հը հարդայի,	օգուր ուտում.
Ընթեռնուիր,	հը հարդայիր,	օգուր ուտուն.
Ընթեռնույր,	հը հարդար,	օգուր ուտու.
Ընթեռնուաք,	հը հարդային+,	օգուր ուտուդ.
Ընթեռնուիք,	հը հարդայի+,	օգուր ուտունուդ.
Ընթեռնուին,	հը հարդային,	օգուր ուտուլար.

Կարարեալ :

Ընթերցայ,	հարդայի,	օգուտում.
Ընթերցար,	հարդայիր,	օգուտուն.
Ընթերցաւ,	հարդայ,	օգուտու.
Ընթերցաք,	հարդային+,	օգուտուդ.
Ընթերցայք,	հարդայի+,	օգուտունուդ.
Ընթերցան,	հարդային,	օգուտուլար.

Յարահարար :

Ընթերցեալ եմ, ես, է, եմք, էք, են .
 Կարդացած էմ, ես, է, են+, է+, են .
 Օգուժուչ ում, սուն, տուր, ուլ, սունուլ, տուրլար .

Գերահարար :

Ընթերցեալ էի, էիր, էր, էաք, էիք, էին .
 Կարդացած էի, էիր, էր, էին+, էի+, էին .
 Օգուժուչ ուտում, ուտուն, ուտու, ուտուլ,
 ուտունուլ, ուտուլար .

Աղարանի :

Ընթերցայց,	հարդամ,	օգույայլմ .
Ընթերցցիս,	հարդաս,	օգույասըն .
Ընթերցցի,	հարդայ,	օգուսուն .
Ընթերցցուք,	հարդան+,	օյույայլմ .
Ընթերցցիք,	հարդատ,	օգույասընրլ .
Ընթերցցին,	հարդան,	օգուսունլար .

Հրամայական եղանակ :

Ընթերցիր համ	հարդա,	օգու .
Ընթերցցիր,		
Մի ընթերանուր,	մի հարդար,	օգումա .
Ընթերցցիք համ	հարդացե+,	օգույունուլ .
Ընթերցարուք,		
Մի ընթերանուք,	մի հարդատ,	օգումայընրլ .

Սորորացուսական եղանակ :

Ընթերանուցում,	հարդամ նե,	օգուսամ համ
		օգուրսամ .
Ընթերանուցուս,	հարդաս նե,	օգուսան .
Ընթերանուցու,	հարդայ նե,	օգուսա .
Ընթերանուցումք,	հարդան+ նե,	օգուսալ .
Ընթերանուցուք,	հարդատ նե,	օգուսանրլ .
Ընթերանուցուն,	հարդան նե,	օգուսալար .

Անցեալ:

Ընթերցեալ իցեմ, իցես, իցէ, եւ այլն :
 Կարդացած ըլլած նէ, ըլլած նէ, ըլլայ նէ, եւ այլն :
 Օգուճուշ օլսամ, օլսան, օլսա, եւ այլն :

Աներեւոյն :

Ընթեռնուլ, ընթեռն-լոյ, ընթեռնլով, կարդալ, օգուճագ :
 Յընթեռնուլն, կարդալու-տարն, օգուտուղու վագրթ :
 Առ ընթեռնուլ, կարդալու-հասար, օգուճա իչին :

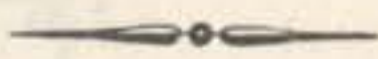
Ընդունելու-նի-ն :

Ներ. Ընթերցող, կարդացող, օգուճան :
 Անց. Ընթերցեալ, կարդացեր կամ կարդացած, օգուճուշ :
 Այս. Ընթեռնլոց, կարդալու-, օգուճաճագ :

Մտոր պէս կը խոնարհի նաեւ ներգործական բայը
 Զգեճում, զգեցայ, զգեցիր, հագնել, կիյմէք :

Մտոնց կրաւորականն էական բայով կը ձեւանայ .
 ինչպէս խոստանամ բային համար ըսինք . այսպէս, Ըն-
 թերցեալ լինիմ, Զգեցեալ լինիի, եղէ, եւ այլն . բայց կ'ըսուի
 նաեւ ներգործականին պէս Ընթեւնու-, կը կարդացուի, օ-
 գունուր :

Վախնեաց գրքերն աղէկ հասկընալու համար
 գիտնալու է որ հրամայականին յոգնակի երկրորդ գէմը՝
 կատարեալին յոգնակի երկրորդ գէմին տեղ կը բանեցը-
 նեն . այսպէս, Վաճառեցէ+, Խաբեցէ+, Արարէ+, կամ Լուս-
 ցարու+, Սրբեցարու+ փոխանակ ըսելու, Վաճառեցի+, Խաբեցի+,
 Արարի+, կամ Լուսացայ+, Սրբեցայ+ :

Յ Օ Գ Ռ Ի Ե Ն Թ Ք .

ԱՆԿԱՆՈՒՆ ՈՒ ՊԱԿԱՍԱԽՈՐ ԲԱՅԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Անկանոն կամ Չարտուղի կ'ըսուի ան բայն , որ չորս լծորդութեանց հասարակ կարգէն դուրս կ'ելլէ : Իսկ Պակասարտուղի կ'ըսուի ան բայն՝ որուն քանի մը ժամանակը կը պակսի կամ ուրիշ բայէ կը լրանայ :

Չարտուղի բայերուն ներկան , անկատարն ու ստորագասականն ըստ կանոնի կը խոնարհին : Իսկ կատարեալն , ապառնին ու հրամայականը կը զարտուղին : Նոյնպէս Պակասարտուղիներուն ալ մինակ աս ժամանակները կը պակսին :

Ա Ն Կ Ա Ն Ո Ն Բ Ա Յ Ե Ր

Ա . Առնեմ , ընէլ , էթմէք :

Ն Ե Ր Գ Ռ Ր Թ Ա Կ Ա Ն

Սահմ . էլ . ներ . Առնեմ , առնես , առնէ , նեմք , նէք , նեն .
Անկար . Առնէի , առնէիր , նէր , նէաք , նէիք , նէին .

Կարարեալ :

Արարի ,	արի ,	էթտիմ .
Արարեր ,	արեր ,	էթտին .
Արար ,	արա- ,	էթտի .
Արարաք ,	արինք ,	էթտիք .
Արարէք ,	արէք ,	էթտինիդ .
Արարին ,	արին ,	էթտիլէր .

Ապասանի :

Արարից ,	արից ,	էտէյիմ .
Արասցես ,	արես ,	էտէսին .
Արասցէ ,	արէ ,	էտսին .
Արասցուք ,	արինք ,	էտէլիմ .
Արասցիք հոմ .		
առնիլիք ,	արէք ,	էտէսինիդ .
Արասցեն ,	արին ,	էտսինլէր .

Հրամայական եղանակ :

Արա համ արաս- ըրէ, էթ .
 ջիր համ առնի-
 ջիր,
 Մի առներ, թ ընէր, էթ մէ .
 Արարէք, ըրէ+, էտինիղ .
 Մի առնէք, թ ընէ+, էթ մէ յինիղ .

Սոր . Առնիցեմ, նիցես, նիցէ, նիցեմք, նիցէք, նիցեն .
 Անէր . Առնել, առնելոյ, առնելով, ընէլ, էթ մէք .
 Ընդ . նէր . Արարող համ Առնող . Անց . Արարեալ .
 Ապարանի . Առնելոց .

Կ Ր Ա Ի Ո Ր Ա Կ Ա Ն

Սահմ . նէր . Առնիմ, նիս, նի, առնիմք, նիք, նին .
 Անկ . Առնէի, էիր, էր, առնէաք, էիք, էին .
 Կարար . Արարայ, ըրար, ըրաւ, արարաք, ըրայք, ըրան .
 Ապա . Արարայց, արասցիս, արասցի, արասցուք, առնի-
 ջիք, արասցին .
 Հրամ . Առնիջիր, մի առնիր, առնիջիք, մի առնիք .
 Սոր . Առնիցիմ, ցիս, ցի, ցիմք, ցիք, ցին .
 Անէրէ-ոյն . Առնիլ, առնելոյ, առնելով .
 Ընդ . անց . Արարեալ, արարելոյ . Ապա . Առնելի համ
 Առնելոց .

Բ . Գ ն ե մ , Դ ն է լ , Գ օ մ ա գ :

Ն Ե Ր Գ Ո Ր Ծ Ա Կ Ա Ն

Սահ . նէր . Գնեմ, գնես, գնէ, գնեմք, գնէք, գնեն .
 Անկ . Գնէի, գնէիր, գնէր, գնէաք, գնէիք, գնէին .

Կարարեալ :

Եղի, շրէ, գօտում .
 Եղիր համ եղեր, շրէր, գօտուն .
 Եղ, շրաւ, գօտու .

Եղաք ,	դրե՞նք ,	գօտուդ .
Եղիք ,	դրե՞ք ,	գօտունուդ .
Եղին ,	դրե՞ն ,	գօտուլար .

Ապաստի :

Եղից ,	դնե՞մ ,	գօյում .
Գիցես ,	դնե՞ս ,	գօյասըն .
Գիցէ ,	դնե՞ ,	գօսուն .
Գիցուք ,	դնե՞նք ,	գօյալում .
Գիջիք ,	դնե՞ք ,	գօյասընըդ .
Գիցին ,	դնե՞ն ,	գօսունլար .

Հրամայական եղանակ :

Գիր կամ գիջիր ,	դիր ,	գօ .
Մի դներ ,	մի դներ ,	գօմա .
Դիք ,	դրե՛ք ,	գօյունուդ .
Մի դնէք ,	մի դնէ՛ք ,	գօմայընըդ .

Սոր . Գնիցում կամ գիցում , ցես , ցէ , ցեմք , ցէք , ցեն .
 Աներեւոյն . Գնել , գնելոյ , գնելով , դնել , գօմադ :
 Ընդ . ներ . Գնող . Անց . Եղեալ . Ապաս . Գնելոց :

Կ Ր Ա Ի Ո Ր Ա Կ Ա Ն

Սահ . ներ . Գնիմ , գնիս , գնի , գնիմք , գնիք , գնին .
 Անկար . Գնէի , գնէիր , գնէր , գնէաք , գնէիք , գնէին .
 Կարար . Եղայ , եղար , եղաւ , եղաք , եղայք , եղան .
 Ապաս . Եղայց , գիցիս , գիցի , գիցուք , գիջիք , գիցին .
 Հրամ . Գիջիր կամ գնիջիր , մի գնիր , եղարուք ,
 մի գնիք .
 Սոր . Գնիցիմ կամ գիցիմ , գնիցիս , գնիցի , գնիցիմք ,
 ցիք , ցին .
 Աներեւոյն . Գնել , գնելոյ , գնելով .
 Ընդ . անց . Եղեալ , եղելոյ . Ապաս . Գնելոց կամ գնելի :

Գ • Լսեմ, լսել, իշխմէք :

Ն Ե Ր Գ Ո Ր Ծ Ա Կ Ա Ն

Սահ • ներ • Լսեմ, լսես, լսէ, լսեմք, լսէք, լսեն •
 Անհաս • Լսէի, լսէիր, լսէր, լսեաք, լսէիք, լսէին •

Կասարեալ :

Լուայ,	լսեցի,	իշխմտիմ •
Լուար,	լսեցիր,	իշխմտին •
Լուալ,	լսեց,	իշխմտի •
Լուաք,	լսեցին,	իշխմտիք •
Լուայք,	լսեցի,	իշխմտինիդ •
Լուան,	լսեցին,	իշխմտիլէր •

Ապարնի :

Լուայց,	լսեմ,	իշխտէյիմ •
Լուիցես,	լսես,	իշխտէսին •
Լուիցէ,	լսէ,	իշխմտին •
Լուիցուք,	լսեն,	իշխտէլիմ •
Լուիջիք,	լսի,	իշխտէսինիդ •
Լուիցեն,	լսին,	իշխմտինլէր •

Հրամայական եղանակ :

Լուր համ լուիջիր,	լսե,	իշխմ •
Մի լսեր,	օր լսեր,	իշխմ մէ •
Լուարուք,	լսեցե,	իշխտինիդ •
Մի լսէք,	օր լսե,	իշխմ մէյինիդ •

Սոր • Լսիցեմ համ լուիցեմ, իցես, իցէ, իցեմք, իցէք, իցեն •
 Աներեւոյն • Լսել, լսելոյ, լսելով, լսել, իշխմէք :
 Ընդ • ներ • Լսող • Անց • Լուեալ • Ապար • Լսելոց :

Կ Ր Ա Ի Ո Ր Ա Կ Ա Ն

Սահ • ներ • Լսիմ, լսիս, լսի, լսիմք, լսիք, լսին •
 Անհաս • Լսէի, լսէիր, լսէր, լսեաք, լսէիք, լսէին •
 Կասար • Լուեալ եղէ, եղեր, եղեւ, եղաք, եղէք, եղեն •

Ապաս . Լուեալ եղէց , իցես , իցի , եղիցուք , իջիք , իցին .

Հրամայ . Լուեալ լեր , լուեալ լերուք .

Ստոր . Լսիցիմ , ցիս , ցի , ցիմք , ցիք , ցին .

Աներեւոյն . Լսել , լսելոյ , լսելով .

Ընդ . անց . Լուեալ . Ապասնի . Լսելի , լսելոց :

Ընդունելու թիւն անցեալին տեղ կը բանին նաեւ
աս բառերը . Լ- եղ- կամ լ-ը եղ- . լ-ը լեցե . լեւե
լեր , եւ այլն :

Գ . Ճանաչեմ , ճանչալ , թանրմադ :

Ն Ե Ր Գ Ո Ր Ծ Ա Կ Ա Ն

Սահ . ներ . Ճանաչեմ , չես , չէ , չեմք , չէք , չեն .

Անկաս . Ճանաչի , չիիր , չիր , չեաք , չիք , չին .

Կարարեալ :

Ծանեայ ,	ճանչայ ,	թանրում .
Ծանեար ,	ճանչար ,	թանրորն .
Ծանեաւ ,	ճանչաս ,	թանրար .
Ծանեաք ,	ճանչանք ,	թանրարք .
Ծանեայք ,	ճանչասք ,	թանրարներդ .
Ծանեան ,	ճանչան ,	թանրարլար .

Ապասնի :

Ծանեայց ,	ճանչամ ,	թանրեայում .
Ծանիցես ,	ճանչաս ,	թանրեսարն .
Ծանիցէ ,	ճանչայ ,	թանրսրն .
Ծանիցուք ,	ճանչանք ,	թանրեալում .
Ծանիջիք ,	ճանչասք ,	թանրեսարներդ .
Ծանիցեն ,	ճանչան ,	թանրսրնլար .

Հրամայան եղանակ :

Ծանիր կամ ծանիջիր ,	ճանչիք ,	թանր .
Մի ճանաչեր ,	ճի ճանչար ,	թանրմա .
Ծաներուք կամ ծանիք ,	ճանչիք ,	թանրյրներդ .
Մի ճանաչէք ,	ճի ճանչասք ,	թանրմայրներդ .

Սոոր . Ճանաչիցեմ , իցես , իցէ , իցեմք , իցէք , իցեն .
 Անէր . Ճանաչել , ճանաչելոյ , չելով , ճանչալ , թանրմագ .
 Ընդ . ներ . ճանաչող . Անց . Ծանուցեալ . Այս . ճանաչելոց :

Կ Ր Ա Ի Ո Ր Ա Կ Ա Ն

Սահ . ներ . ճանաչիմ , չիս , չի , չիմք , չիք , չին .
 Անկար . ճանաչէի , չէիր , չէր , չէաք , չէիք , չէին .
 Կարար . Ծանուցայ , ցար , ցաւ , ցաք , ցայք , ցան .
 Յարակ . Ծանուցեալ եմ , ես , է , եմք , էք , են .
 Գերակ . Ծանուցեալ էի , էիր , էր , էաք , էիք , էին .
 Այսանի . Ծանուցայց , սցիս , սցի , սցուք , սջիք , սցին .
 Հրամայ . Ծանիջիր , ծանիջիք .
 Սոոր . ճանաչիցիմ , իցիս , իցի , իցիմք , իցիք , իցին .
 Անէրե-ոյն . ճանաչել , ճանաչելոյ , ճանաչելով .
 Ընդ . անց . Ծանուցեալ , ցելոյ . Այ . ճանաչելի կամ չելոց :

Ե . Մեղանչեմ , Ռդէ բնել , կիւնաս իշլէմէք :

Սահ . ներ . Մեղանչեմ , չես , չէ , չեմք , չէք , չեն .
 Անկար . Մեղանչէի , չէիր , չէր , չէաք , չէիք , չէին .

Կարարեալ :

Մեղայ ,	Ռդէ բրէ ,	կիւնաս իշլէտիմ .
Մեղար ,	Ռդէ բրեր ,	կիւնաս իշլէտին .
Մեղաւ ,	Ռդէ բրաւ ,	կիւնաս իշլէտի .
Մեղաք ,	Ռդէ բրեք ,	կիւնաս իշլէտիք .
Մեղայք ,	Ռդէ բրեք ,	կիւնաս իշլէտինիդ .
Մեղան ,	Ռդէ բրեն ,	կիւնաս իշլէտիլէր .

Այսանի :

Մեղայց ,	Ռդէ բնեմ ,	կիւնաս իշլէյիմ .
Մեղիցես ,	Ռդէ բնես ,	կիւնաս իշլէյէտին .
Մեղիցէ ,	Ռդէ բնէ ,	կիւնաս իշլէտին .
Մեղիցուք ,	Ռդէ բնեք ,	կիւնաս իշլէյէլիմ .
Մեղիջիք ,	Ռդէ բնէք ,	կիւնաս իշլէյէտինիդ .
Մեղիցեն ,	Ռդէ բնեն ,	կիւնաս իշլէտինլէր .

Հրամայական եղանակ :

Մեղի՞ր հո՞՛մ	Տեղէ՛ ըրէ՛ ,	կիւնա՛հ իշլէ՛ .
մեղի՞ջի՛ր ,		
Մի՛ մեղանչե՛ր ,	Տեղէ՛ յ' ընե՛ր ,	կիւնա՛հ իշլէ՛մէ՛ .
Մեղի՞ք հո՞՛մ	Տեղէ՛ ըրէ՛+ ,	կիւնա՛հ իշլէ՛յինի՛ղ .
մեղարու՛ք ,		
Մի՛ մեղանչէ՛ք ,	Տեղէ՛ յ' ընէ՛+ ,	կիւնա՛հ իշլէ՛մէյինի՛ղ .

Ստորո՞ւ . Մեղանչիցե՛մ , իցե՛ս , իցէ՛ , իցե՛մք , իցէ՛ք , իցե՛ն .
 Անե՛ր . Մեղանչել , չելոյ , չելով , Տեղէ՛ ընել , կիւնա՛հ իշլէ՛մէք .
 Ընդ . ներ . Մեղանչող . Անց . Մեղուցեալ , մեղուցելոյ .
 Ապառա՞նի . Մեղանչելոց :

Զ . Յառնեմ , ողջըննալ , տիրիլմէք :

Սահ . ներ . Յառնեմ , նե՛ս , նէ՛ , նե՛մք , նէ՛ք , նե՛ն .
 Անհապար . Յառնէի , նէիր , ներ , նէաք , նէիք , նէին .

Կադարեալ :

Յարեայ ,	ողջընցայ ,	տիրիլտիմ .
Յարեար ,	ողջընցար ,	տիրիլտին .
Յարեաւ ,	ողջընցաւ ,	տիրիլտի .
Յարեաք ,	ողջընցան+ ,	տիրիլտիք .
Յարեայք ,	ողջընցա+ ,	տիրիլտինիղ .
Յարեան ,	ողջընցան ,	տիրիլտիւէր .

Ապառանի :

Յարեայց ,	ողջըննամ ,	տիրիլէյիմ .
Յարիցես ,	ողջըննաս ,	տիրիլէսին .
Յարիցէ ,	ողջըննայ ,	տիրիլսին .
Յարիցուք ,	ողջըննան+ ,	տիրիլէլիմ .
Յարիջեք ,	ողջըննա+ ,	տիրիլէսինիղ .
Յարիցեն ,	ողջըննան ,	տիրիլսինէր .

Հրամայական եղանակ :

Արի համ յառնիջիր , ողջընցիւր , տիրիլ .
 համ յարիջիր ,
 Մի յառներ , Տ' ողջըննար , տիրիլմէ .
 Արիք համ ողջընցեւ , տիրիլինիզ .
 յարերուք ,
 Մի յառնէք , Տ' ողջըննար , տիրիլմէ յինիզ .
 Սոր . Յառնիցեմ , իցես , իցէ , իցեմք , իցէք , իցեն .
 Աներեւոյն . Յառնել , յառնելոյ , ելով , ողջըննար , տիրիլմէք .
 « Կ Ե Լ Ե Լ , այաղա գալգմագ .
 Ընդ . ներ . Յառնող . Անց . Յարուցեալ , յարուցելոյ .
 Ապառնի . Յառնելոց :

Է . Տամ , արալ , վերմէք :

Ն Ե Ր Գ Ո Ր Ծ Ա Կ Ա Ն

Սահ . ներ . Տամ , տաս , տայ , տամք , տայք , տան .
 Անկար . Տայի , տայիր , տայր , տայարք , տայիք , տային .

Ապարելալ :

Ետու ,	արալ ,	վերտիմ .
Ետուր ,	արալիւր ,	վերտին .
Ետ ,	արալալ ,	վերտի .
Տուարք ,	արալնեւ ,	վերտիք .
Ետուք ,	արալեւ ,	վերտինիզ .
Ետուն ,	արալնեւ ,	վերտիլէր .

Ապառնի :

Տաց ,	արալ ,	վերէլիմ .
Տացես ,	արալալ ,	վերէսին .
Տացէ ,	արաց ,	վերսին .
Տացուք ,	արանեւ ,	վերէլիմ .
Տացիք ,	արալեւ ,	վերէսինիզ .
Տացեն ,	արանեւ ,	վերսինիլէր .

Հրամայական եղանակ :

Տուր կամ տալիր, փոքր, վեր .
 Մի տար, թի փոքր, վերմէ .
 Տուք, փոքրէք, վերինիդ .
 Մի տայք, թի փոքրէք, վերմէյինիդ .
 Սորորոր . Տայցեմ, ցես, ցէ, ցեմք, ցէք, ցեն .
 Աներեւոյն . Տալ, տալոյ, տալով, փալ, վերմէք .
 Ընդ . ներ . Տուող . Անց . Տուեալ . Ապա . Տալոց :

Կ Ր Ա Ի Ո Ր Ա Կ Ա Ն

Սահ . ներ . Տուեալ լինիմ, նիս, նի, նիմք, նիք, նին .
 Անկար . Տուեալ լինէի, էիր, էր, էաք, էիք, էին .
 Կարար . Տուայ, տուար, տուաւ, տուաք, տուայք, տուան .
 Ապա . Տուայց, տացիս, տացի, տացուք, տաջիք, տացին .
 Հրամայական . Տալիր, տալիք .
 Սորորոր . Տայցիմ, ցիս, ցի, ցիմք, ցիք, ցին .
 Աներեւոյն . Տուեալ լինել, լինելոյ, լինելով :
 Ընդ . անց . Տուեալ, տուելոյ . Ապա . Տալի :

Պ Ա Կ Ա Ս Ա Ի Ո Ր Ի Ա Յ Ե Ր

Ա . Գամ, գալ, կէլմէք :

Այս պակասաւոր բայը՝ եկե՛ք բայէն կը լրանայ :

Սահ . ներ . Գամ, գաս, գայ, գամք, գայք, գան .
 Անկար . Գայի, գայիր, գայր, գայաք, գայիք, գային .

Կարարեալ :

Եկի,	եկայ,	կէլտիմ .
Եկիր,	եկար,	կէլտին .
Եկն,	եկաւ,	կէլտի .
Եկաք,	եկանք,	կէլտիք .
Եկիք,	եկաք,	կէլտինիդ .
Եկին,	եկան,	կէլտիլէր .

Աղաւանի :

Եկից ,	գամ ,	կէլէյիմ .
Եկեսցես ,	գաս ,	կէլէսին .
Եկեսցէ ,	գայ ,	կէլսին .
Եկեսցուք ,	գանք ,	կէլէլիմ .
Եկեսջիք ,	գաք ,	կէլէսինիզ .
Եկեսցեն ,	գան ,	կէլսինլէր .

Հրամայական եղանակ :

Եկ համ եկեսջիր ,	եկուր ,	կէլ .
Մի գար ,	մի գար ,	կէլմէ .
Եկայք ,	եկէք ,	կէլինիզ .
Մի գայք ,	մի գաք ,	կէլմէյինիզ .
Սորորար . Գայցեմ ,	ցես , ցէ , ցեմք ,	ցէք , ցեն .
Աներեւոյն . Գալ ,	գալոյ , գալով ,	գալ , կէլմէք :
Ընդ . անց . Եկեալ .	Աղաւ .	Գալոց համ գալի :

Բ . Ուտեմ , ուտել , եէմէք :

Աս պակասաւոր բայը , կերայ բայէն կը լրանայ :

Ն Ե Ր Պ Ո Ր Ծ Ա Կ Ա Ն

Սահ . ներ .	Ուտեմ ,	տես ,	տէ ,	տեմք ,	տէք ,	տեն .
Անկարար .	Ուտէի ,	տէիր ,	տէր ,	տէաք ,	տէիք ,	տէին .

Կարարեալ :

Կերի համ կերայ ,	կերայ ,	եէտիմ .
Կերեր համ կերար ,	կերար ,	եէտին .
Եկեր համ կերաւ ,	կերաւ ,	եէտի .
Կերաք ,	կերանք ,	եէտիք .
Կերէք համ կերայք ,	կերաք ,	եէտինիզ .
Կերին համ կերան ,	կերան ,	եէտիլէր .

Աղաւանի :

Կերից համ կերայց ,	ուտեմ ,	եէյիմ .
Կերիցես ,	ուտես ,	եէյէսին .

Կերիցէ ,	«-տէ ,	եէսին .
Կերիցուք ,	«-տենք ,	եէյէլիմ .
Կերիջիք համ ուտիջիք ,	«-տէք ,	եէյէսինիզ .
Կերիցենն ,	«-տենն ,	եէսինելը .

Հրամայական եղանակ :

Կեր , կերիջիր	հեր ,	եէ .
համ ուտիջիր ,		
Մի ուտեր ,	ճ' «-տեր ,	եէմէ .
Կերէք համ կերայք ,	հերէք ,	եէյինիզ .
Մի ուտէք ,	ճ' «-տէք ,	եէմէյինիզ .

Սորորադ . Ուտիցեմ , իցես , իցէ , իցեմք , իցէք , իցենն .
 Աներեւոյն . Ուտել , ուտելոյ , ուտելով , «-տել , եէմէք :
 Ընդ . ներ . կերող . Անց . կերեալ . Ապա . Ուտելոց :

Կ Ր Ա Ի Ո Ր Ա Կ Ա Ն

Սահ . ներ . Ուտիմ , տիս , տի , տիմք , տիք , տինն .
 Անհասար . Ուտէի , տէիր , տէր , տէաք , տէիք , տէինն .
 Կա . կերայ , կերար , կերաւ , կերաք , կերայք , կերանն .
 Ապա . կերեայց , կերիցիս , կերիցի , կերիցուք , կերի-
 ջիք , կերիցինն .

Հրամայական . կերիջիր , կերիջիք .
 Սորորադ . Ուտիցիմ , իցիս , իցի , իցիմք , իցիք , իցինն .
 Աներեւոյն . Ուտել , ուտելոյ , ուտելով .
 Ընդ . անց . կերեալ . Ապա . Ուտելի համ կերլի :

Գ . Ըմպեմ , իմել , իչմէք :

Այս պահասաւոր բայը՝ Արքի բայէն կը լրանայ :

Ն Ե Ր Գ Ո Ր Ծ Ա Կ Ա Ն

Սահ . ներ . Ըմպեմ , պես , պէ , պեմք , պէք , պենն .
 Անհասար . Ըմպէի , պէիր , պէր , պէաք , պէիք , պէինն .

Կաթարեալ :

Արբի ,	իմեցի ,	իչտիմ .
Արբեր ,	իմեցիր ,	իչտինն .

Էարբէ կամ արբ ,	խօեց ,	իչտի .
Արբաք ,	խօեցինք ,	իչտիք .
Արբէք ,	խօեցիք ,	իչտինիդ .
Արբին ,	խօեցին ,	իչտիլէր .

Ապարանի :

Արբից ,	խօեմ ,	իչէլիմ .
Արբցես ,	խօես ,	իչէսին .
Արբցէ ,	խօե ,	իչսին .
Արբցուք ,	խօեմք ,	իչէլիմք .
Արբջիք ,	խօեք ,	իչէսինիդ .
Արբցեն ,	խօեն ,	իչսինլէր .

Հրամայական եղանակ :

Արբ կամ արբջիր ,	խօե ,	իչ .
Մի ըմպեր ,	մի խօեր ,	իչմէ .
Արբէք կամ ըմպիջիք ,	խօեցեք ,	իչինիդ .
Մի ըմպէք ,	մի խօեք ,	իչմէլինիդ .

Սորորադ . Ըմպիցիմ , ցես , ցէ , ցեմք , ցէք , ցեն .
 Աներեւոյն . Ըմպել , ըմպելոյ , ըմպելով , խօել , իչմէք :
 Ընդ . ներ . Ըմպող . Անց . Արբեալ . Ապար . Ըմպելոց :

Կ Ր Ա Ի Ո Ր Ա Կ Ա Ն

Սահ . ներ . Արբեալ լինիմ , նիս , նի , նիմք , նիք , նին .

Անկ . Ըմպէի կամ	} էիր , էր , էաք , էիք , էին .
Արբեալ լինէի ,	

Կապար . Արբեալ եղէ , եղեր , եղեւ , եղաք , եղէք , եղեն .
 Ապար . Արբեալ եղէց , եղիցես , եղիցի , եղիցուք , եղիջիք , եղիցին .

Հրամայական . Արբեալ լեր , արբեալ լերուք .
 Սորորադ . Ըմպիցիմ , ցիս , ցի , ցիմք , ցիք , ցին .
 Աներեւոյն . Ըմպել , ըմպելոյ , ըմպելով :
 Ընդ . անց . Արբեալ . Ապար . Ըմպելի :

Գ . Ունիմ , ունիմ , պէնիմ վար :

Այս պահասաւոր բայը կալայ բայէն կը լրանայ :

Սահ . ներ . Ունիմ , նիս , նի , նիմք , նիք , նին .

Անկար . Ունէի , ունէիր , ունէր , ունէաք , ունէիք , ունէին .

Կարարեալ :

կալայ ,	բանեցի ,	ԹուԹտում .
կալար ,	բանեցիր ,	ԹուԹտուն .
կալաւ ,	բանեց ,	ԹուԹտու .
կալաք ,	բանեցինք ,	ԹուԹտուք .
կալայք ,	բանեցիք ,	ԹուԹտունուդ .
կալան ,	բանեցին ,	ԹուԹտուլար .

Ապասանի :

կալայց ,	բանեմ ,	ԹուԹայում .
կալցիս կամ կալցես ,	բանես ,	ԹուԹասրն .
կալցի կամ կալցէ ,	բանէ ,	ԹուԹսուն .
կալցուք ,	բանենք ,	ԹուԹալում .
կալջիք ,	բանէք ,	ԹուԹասրնրդ .
կալցին կամ կալցեն ,	բանեն ,	ԹուԹսունլար .

Հրամայական եղանակ :

կալ կամ կա կամ կալջիք ,	բանէ ,	ԹուԹ .
Մի ունիր ,	՞ի բաներ կամ յ' ունենար ,	ԹուԹմա կամ էտինմէ .
կալարուք	բանեցէք ,	ԹուԹունուդ .
Մի ունիք ,	՞ի բանէք կամ յ' ունենաք ,	ԹուԹմայրնրդ կամ էտինմէյինիդ .

Սորոր . Ունիցիմ , ցիս , ցի , ցիմք , ցիք , ցին .

Աներեւոյն . Ունել , ունելոյ , ունելով , բանել կամ ունենալ , ԹուԹմագ կամ էտինմէք .

Ընդ . ներ . Ունող . Անց . կալեալ . Ապաս . Ունելոց , ունելի :

Ասոր պէս կը խոնարհի նաեւ

Ընդունիմ, ընկալայ, ընկալ, ընդունել, դապուլ էթմէք :

Արաւորականն էական բայով կ'ըլլայ, ասանկ . Աւելալ լինի՞, հաւելալ եղէ . Ընկաւելալ լինի՞, ընկաւելալ եղէ . եւ այլն :

Ե . Երթամ, երթալ, կիթմէք :

Աս պակասաւոր չէզոք բայը՝ Չոտայ բայէն կը լրանայ :

Սահ . ներ . Երթամ, թաս, թայ, թամք, թայք, թան .

Անկ . Երթայի, թայիր, թայր, թայաք, թայիք, թային .

Ասորարեալ :

Չոքայ ,	գոցի ,	կիթաիմ ,
Չոքար ,	գոցիր ,	կիթաին .
Չոքաւ ,	գոցայ ,	կիթաի .
Չոքաք ,	գոցինք ,	կիթաիք .
Չոքայք ,	գոցիք ,	կիթաինիդ .
Չոքան ,	գոցին ,	կիթաիլէր .

Ապաանի :

Երթայց ,	երթամ ,	կիտէյիմ .
Երթիցես ,	երթաս ,	կիտէսին .
Երթիցէ ,	երթայ ,	կիթսին .
Երթիցուք ,	երթանք ,	կիտէլիմ .
Երթիլիք ,	երթաք ,	կիտէսինիդ .
Երթիցեն ,	երթան ,	կիթսինլէր .

Հրասայական եղանակ :

Երթ ,	գնա ,	կիթ .
Մի երթար ,	մ'երթար ,	կիթմէ .
Երթայք ,	գոցեք ,	կիտինիդ .
Մի երթայք ,	մ'երթաք ,	կիթմէյինիդ .

Սորորադ . Երթայցեմ, ցես, ցէ, ցեմք, ցէք, ցեն .

Աներեւոյն . Երթալ, երթալոյ, երթալով, երթալ, կիթմէք :

Ընդ . անց . Երթեալ . Այ . Երթալոց :

Ջ. Պարտիմ, պարտիմն է՛, պորճում վար :

Աս բայը միայն այսչափ ժամանակ ունի :

Սահ. ներ. Պարտիմ, տիս, տի, տիմք, տիք, տին.

Անկարար. Պարտէի, էիր, էր, էաք, էիք, էին.

Սորարար. Պարտիցիմ, պարտիցիս, եւ այլն :

Աներ. Պարտել, լոյ, լով :

է. Մարթիմ, կրնամ, գատրը լմ :

Աս բայը միայն այսչափ ժամանակ ունի :

Սահ. ներ. Մարթիմ, թիս, թի, թիմք, թիք, թին.

Անկարար. Մարթէի, էիր, էր, էաք, էիք, էին.

Սորարար. Մարթիցիմ, ցիս, ցի, ցիմք, ցիք, ցին.

Աներ. Մարթել, մարթելոյ, մարթելով :

Սնացած ժամանակները Մարթնամ բայէն կը լրանան :

Ը. Գող, ը՛, սէջլէ :

Աս պակասաւոր բայը միայն ապառնի ու հրամայական ունի :

Ապառնի :

Գողցես, ը՛ս, տէյէսին.

Գողցէ, ը՛, տէսին.

Գողցուք, ը՛ն+, աէյէլիմ.

Գողջիք, ը՛+, տէյէսինիլ.

Գողցեն, ը՛ն, տէսինլէր.

Հրամայական եղանակ :

Գող կամ գողջիր, ը՛, տէ.

Գողէք կամ գողջիք, ը՛+, տէյինիլ.

Ինչպէս մինչեւ հիմայ գրուածներէն կ'երևայ ան ներգործական բայերն, որոնց որ սահմանական ներկան է՛ կը վերջաւորի, համարձակ կրաւորական ալ ունին է՛ վերջաւորութեամբ, բաց ի քանի մը անցողական բայերէն, որոնց վրայ խօսեցանք (երէս 74.). ինչպէս,

Գործեմ, գործիմ: Ասեմ, ասիմ: Հասանեմ, հասանիմ: Անեմ, անիմ, եւ այլն: Իսկ ան ներգործական բայերն, որոնց որ սահմանական ներկան ամ եւ ում կը վերջաւորին, անոնք իմ վերջաւորութեամբ կրաւորական չունին, բայ ի մէկ քանի բայերէն, ինչպէս վերը տեսար: Անոր համար կամ էական բայով կը ձեւանան, եւ կամ ներգործականը կը բանի կրաւորական նշանակութեամբ՝ հասարակ բայի պէս: Ուստի Հեղու՝ երբեմն կը Ռուիէ ըսել է, ու երբեմն կը Ռուիուի:

Վոյնպէս ան ներգործական բայերն՝ որոնց որ կատարեալն ի կը վերջաւորի, այ վերջաւորութեամբ կրաւորական կատարեալ ալ ունին. ինչպէս, Գործեցի, գործեցայ. Հարի, հարայ. Բացի, Բացայ. Հեղի, հեղայ. Արարի, արարայ: Իսկ ան ներգործական բայերն, որոնց որ կատարեալն այ կը վերջաւորի, հարկաւ կրաւորականն էական բայով կը ձեւանայ, ինչպէս, Խոստացայ, Խոստացեալ եղի. Լուայ, Լուեալ եղի, եւ այլն:

Աս ալ գիտնալու է որ անկատարն ու ստորասականը ներկայէն կ'երլեն, իսկ ապառնին կատարեալէն կ'երլէ: Հրամայականին մէկ մասը ստորասական է, ու մէկալը բացասական, ստորասական մասը կատարեալէն կ'երլէ ու բացասականը ներկայէն: Աս աղէկ կ'երեւայ օրինակով մը:

Կարար .	Հատի ,	Սահ .	Ներ .	Հատանեմ .
Աղաս .	Հատից ,	Անկար .		Հատանէի .
		Սորար .		Հատանիցեմ .
Հրամայ .	Հատ ,		Մի հատաներ .	
	Հատէք ,		Մի հատանէք :	

Յ Օ Կ Ո Ւ Ե Ն Ի

Դ Ի Մ Ա Ջ Ո Ւ Բ Կ Բ Ա Յ Ե Բ Ո Ւ Ն Վ Բ Ա Յ

Ղիմազուրկ կ'ըսուին ան բայերն՝ որոնք միայն ելանան
նին ու յոգնականին երրորդ դեմն ունին, եւ համ որոնց հասարակ-
օրէն երրորդ դեմն իւր Բանի: Առաջինները կ'ըսուին զիմա-
զուրկ ըստ ինքեան, մեկայնները զիմազուրկ ըստ պատահման:

Ա. Ըստ ինքեան ըսուած զիմազուրկներն այսպէս կը
խոնարհին.

Սահ. ներ.	Հարկ է,	Իճնեղա արբ.
Անհասար.	Հարկ էր,	Իճնեղա ըսբ.
Կասարեալ.	Հարկ եղեւ,	Իճնեղա օլտո.
Ապարանի.	Հարկ լիցի համ եղիցի,	Իճնեղա օլտոն.
Սորորար.	Հարկ իցէ համ լինիցի,	Իճնեղա օլտա, Եսէ.

Ըստր պէս կը խոնարհին նաեւ

Անկ է,	անկ է,	Ճայիզ տիր.
Արժան է,	արժան է,	Լայրգ տրբ.
Բարի է,	} արեհ է,	էյի տիր.
Բարւոք է,		
Կամ է,	} հ'ուղեմ,	Իսթէրիմ.
Կամք են,		
Հնար է,	} հարեւէ է,	գապիլ տիր.
Մարթ է,		
Պատշաճ է,	պատշաճ է,	միւնասիպ տիր.
Պարտ է,	պերտ է,	Լազըմ տրբ.

Բ. Ղիմազուրկ ըստ պատահման կ'ըսուին անոնք՝ որոնք
թէպէտ ամէն դեմն ունին, բայց հասարակօրէն բանա-
ծը մինակ երրորդ դեմն է: Եւ աս՝ երկու կերպ կ'ըլլայ.
1. Մէյ մը բային նշանակութեանը համար. ինչպէս,

Անձրեւէ,	անձրեւ հո գայ,	եաղմուր եաղար.
Կարկտէ,	հարկոս հո գայ,	տօլու եաղար.
Չիւնէ,	չիւն հո գայ,	գար եաղար.
Փայլատակէ,	իւր փայլատակէ,	չիմէք չաղար.
Մըրկէ,	մըրկէ հ'եւէ,	գայ գօփար.

Ճառագայթէ,	հը թաթէ,	շէօլէ սալգար .
Ծագէ,	հը թագի,	կիւնէշ տօղար .
Յօղէ,	ցօղ հո- գայ,	չիյ էնէր .
Մնչէ,	աղա-նին յայն	գոււմրու կու կու
	հը հանէ,	էտէր .
Մանչէ,	ա-ի-թը հը հանչէ,	կիւմիւրտէնիւր .
կաղկանձէ,	ը-նը հո- էայ,	ուլար .
Բառաչէ,	հո՛ւը հը ոո-այ,	պէօյիւրիւր .

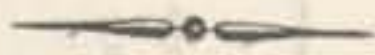
Ասոնք ամէնն ալ Գործե՛հին պէս կը խօնարհին :

Այդանայ,	}	ա-ո-ո- հ'ըլլայ,	սապահ օլուր .
Առաւօտանայ,			
Լուսանայ,		հը է-սըննայ,	շափագ սէօքէր .
Մթանայ,		հը մթըննայ,	գարարրր .
Երեկոյանայ,		երեկո-ն հ'ըլլայ,	ագշամ օլուր .
Որոտայ,		հը գո-այ,	կէօք կիւրլէր .

Ասոնք ալ Խոստանա՛հին պէս կը խօնարհին :

2. Մէյ մ'ալ սովորութեան համար . ինչպէս,

Ասի,	հ'ըո-ի,	տէնիւր .	
Երեւի,	}	(պանա) կէօրիւ-	
Թուի,			(ինձի) հ'երե-այ
Լսի,		կամ հո- գայ,	իշիտիլիւր .
Հասանէ,		հը էո-ի,	(պանա) տիւշէր համ
		(ինձի) հ'իցնայ,	րասթ կէլիւր .
Հանդիպի,	}	հը հանդիպի,	րասթ կէլիւր .
Պատահի,			
Պատահէ,			
Յաջողի,		հը յաջողի,	րասթ կիտէր .

Գ Լ ՈՒԽ Գ

Ն Ա Խ Ա Դ Բ ՈՒ Թ Ի Ե Ա Ն Վ Ր Ա Յ

Ն Ա Խ Ա Դ Բ ՈՒ Թ Ի Ե Ա Ն կ'ըսուի ան մասն բանին, որուն ետքի ծայրը չխիոխուի, այս ինքն՝ ոչ կը հոլովի եւ ոչ կը խոնարհի. եւ իրօք երբեք հողմած Բաւ յը կը պահանջէ, կամ սեռական, կամ տրական, կամ հայցական, եւ այլն, որոնց վրայ կարգաւ խօսինք:

Սեռական:

Ս ան, Սակս, Ի սակս, Յաղագս, Առ, Համար, Իչին. Վասն մարդոց ամենայն արարածքս եղեն.

Ամէն ստեղծած բաները մարդոսն համար եղան.

Հէր մահլուգ ինսան իչին օլտու:

Զծառն մշակն սակս պարտն զարմանէ.

Մշակը ծառը պարտն համար կը հոգայ կը նայի.

Պահճէպան աղածա ճեղքի իչին թիմար էտէր:

Աշխարհս ի ճեր սակս եղեւ.

Աշխարհքս ճեղքի համար եղաւ.

Պու տիւնեա պեղքի իչին օլտու:

Բժշկականութիւնն է արուեստ յաղագս մարդկային մարմնոց եղեալ.

Բժշկութիւնը մարդոսն մարմնոցն համար գտնուած արհեստ մըն է.

Հէքիմլիք ինսանըն վեճոսի իչին իճատ օլունմուշ պիլ սէնաաթ տրը:

Հրեայք առ նախանչոս մատնեցին զՅիսուս.

Հրեաները նախանչոս համար Յիսուսը մատնեցին.

Եահուտիլէր գըգանճլլէ իչին Յիսուսու համաղլատրլար:

Փոխանակ, Տեղը, Եէրինէ.

Մի հատուցաներ չար փոխանակ չարի.

Չարի որեղ չար մի հատուցաներ.

Քե՛նիք երբեք քէմլիք էտա էթմէ:

Ընանց, Ասանց, Ն, (Օն)սուզ .

Ասանց նենգո-խեան եւ շարո-խեան է մանուկն .

Տղան նենգո-խի-ն ու շարո-խի-ն չունի .

Չօճուգ +ե-լի+սի-չ վէ հիւսե-ի-չ տիր :

Օջեա, Ջկնի, Երե-էն, Արարնտան, Արարնա .

Շուն որսորդ վարի զինի նապաստահայ .

Որսորդ շունը նապաստահներուն երե-էն կ'իյնայ .

Ավճը քեօիէք իւզանլարըն արարնոսան տիւշէր :

Յեա, Երբ, Սօնրա .

Յեա ցա-ագին կենաց կայ մնայ մեզ մահ .

Խեղճ կեանքէն երբ պէտք է որ մեռնինք .

Սեֆիլ եօթ-բրէն սօնրա էօլիւմիւմիզ վաճիպ տիր :

Ընաջի, Ա-ջե-ը, Էօնիւնէ, Էօնիւնտէ .

Աստուած էած զամենայն թռչունս եւ զանասունս
աս-ջի Ադամայ .

Աստուած ամէն թռչուններն ու անասունները Ադամայ
աս-ջե-ը բերաւ .

Ալահ Տէր գուշարը վէ հայվանլարը Ադամըն էօնի-նէ
կէթիրտի :

Յանդիման, Հանդէպ, Գիմացը, Գարշըսընտա .

Յիսուս նստէր յանդիման քամարին .

Յիսուս կը նստէր քամարին դիմացը .

Յիսուս քամարըն գարշըսընոս օթուրուրուտու :

Ի ներքոյ, Տալը, Տիպինտէ, Ալթընտա .

Խլուրդ միշտ է ներոյ երկրի ի խաւարին տեղուջ շըջի .

Խլուրդը միշտ գեղնի քաղ մութ տեղեր կը պտրտի .

Եէր սըջանը տայմա եէր քիպինոտ, գարանլըգ եէրլէրտէ
կէզէր :

Ի վերայ, Արայ, Իւսթիւնտէ, Իւզէրինտէ .

Օձ է վերայ լանջաց եւ որոգայնի սողայ .

Օձը հո-րթին ու գորին վրայ կը սողայ .

Երլան կեօտի-նի-ն վէ գարնընըն ի-զէրինոտ սաղըլըր :

Հակառակ, Ընդդէմ, Գէ՛՛՛, Գարշը .

Մարմին ցանկայ հակառակ հոգւոյ, եւ հոգի՝ հակառակ
ճարձեոյ .

Մարմինը հոգւոյ դէ՛՛՛ կը բաղձայ, հոգին ալ՝ ճարձեոյն
դէ՛՛՛ .

Թէն ճանա Գարշը, վէ ճան Բէնէ Գարշը արգիւլէր :

Ի մէջ, Մէջ, Իչինտէ . Ի միջոյ, Մէջէն, Իչինտէն .

Ի Տէջ լերանց թռչունք բոյնս դնեն, եւ ի Տիջոյ վիճայ
տան զձայնս իւրեանց .

Լեռներուն Տէջ թռչունները բոյն կը դնեն, ու Գարշերուն
Տէջէն կը խօսին .

Գուշար Գարշերն իշխարէ եուվա գօրլար վէ Բարշերն
արարնարան սէս վէրիւլէր :

Ի ձեռն, Չեւօ, Էլիյիլէ .

Ի յեւն Սահակայ եւ Մեարոյայ շնորհեաց Աստուած զգիլ
եւ զիմաստութիւն Հայաստանեայց սեռի .

Սուրբ Սահակին ու Մեարոյին յեւօք Աստուած՝ Հայոց
ազգին գիր ու իմաստութիւն տուաւ .

Ալլահ աշիշ Սահակըն վէ Մեարոյուն էլիյիլէ Էլիմէնի միլ-
լէթիսէ եազը վէ իլիմ իհսան էյլէտի :

Ընդ, Տեղը, Եերինէ .

Թագաւորեաց Ռոբովամ որդի Սողոմոնի ընդ նորա .

Ռոբովամ Սողոմոնին որդին՝ թագաւոր եղաւ անոր
որեղը :

Ռոբովամ Սողոմոնուն օղլու՝ օնուն էերինէ փատիշահ
օլտու :

Վերջահողով ու նախորդիս արահան :

Սօտ, Մերձ, Մօթիկ, Եաղըն .

Աճէ դալարի՝ որ Տերն է ի ջուր .

Ջուրին Տօթիկ եղած կանանչը կ'աճի .

Սոյա ետքըն օլան եէշիլիք պէոյիւր :

Մինչեւ, Մինչ-ի, Տագ, Տէք, Գատար .

Տեսութիւն աչաց ինչ- յատեղս հասանէ :

Մեր աչաց տեսութիւնը ինչ-ի ասողները կը հասնի :

Կէօզիւմիւզիւն կէօրմէսի ելլալըլարս Գատար եկթի-
շիր :

Մինչեւ ցայսօր, ինչ-ի աս օրս, պու կիւնէտէք :

Հայցահան .

Իբր, Իբրու, Իբրեւ, Որպէս, Պէս, Աիպի .

Երկիր էքե- շմար զմեզ սնուցանէ .

Երկիրը զմեզ ճօր պէս կը մեծցրնէ .

Եէր անս կիպի պիզի պէսլէր :

Բան, (ան բան)էն, աս-ելի, (օն)տան, զիյատէ .

Ծանր ինչ Գան զէզ ի վեր մի առնուր .

Բեղէ ծանր բան մի վերցրնէր .

Սենդէն աղըր շէյ գալարումա :

Ծով մեծ է Գան զցամաք .

Ծովը ցամաքէն մեծ է .

Տէնիզ Գարարան պէջիւք տիր :

Բացարահան :

Հեռի, Հեռ-ի, Ուզագ, Երրագ .

Հեռի է Աստուած ցամայարչաց .

Աստուած ամայարիչաներէն հեռու է .

Թանրը զալլալարան ելլաք տրը :

Գաղտ, Գաղտ-ի, Աիզլի .

Գաղտ ի ճօրէն երթայր յեկեղեցին .

Մօրէն Գաղտ-ի ժամ կ'երթար .

Անասընդան կիզէ քիլիսէյէ կիտէրիտի :

Բաց, Բայց, Զար, Գայրը, Պաշգա .

Մի է Աստուած, եւ չիք այլ ոք Բաց կամ Բայց ի նմանէ .

Աստուած մէկ է, եւ անկէց զար ուրիշ չկայ .

Ալլահ պիր տիր, վէ օնրան Գայրը պաշգասը կօզտուր :

Գործիական :

Առ, (Ան) արեղոսանոց, (Ան) արեղոսանոց, Բով (բարեպա-
տելով մը), (Օ) սեմթլէրտէ, (Օ) վագրթլարտա,
Եանրնտա .

Յիսուս նստէր առ ծովեղերքն .

Յիսուս ծովուն Կր նստէր .

Յիսուս արեղի գլխաւորն օթուրուրուտու :

Առ Բարեպաշտ Ռաբա-որոս Տաստատեցաւ խաղաղու-
թիւն եկեղեցւոյ .

Բարեպաշտ Ռաբա-որոսն արեղ եկեղեցւոյ խաղա-
ղութիւնը Տաստատուեցաւ .

Ջանիս Բարեպաշտը Վաթիւնիս քիլիսէնին ըստաթլը
թէմէքքիւն պուտու :

Ջի՞նչ է յարդ առ ցորենով .

Յարդը ցորենին Կր ինչ պիտի ըլլայ .

Սաման պո-ղոսայըն Եանրնտա նէ օլաճագ :

Ինչ, Տակը, Ալթընտա, Ալթընա .

Հաւ ժողովէ զճագս ընդ Ռե-ով .

Հաւը ճագերը Ռե-երոն արեղ կը ժողովէ .

Թաւուգ եւալուրընը Գանարընըն ալթընա տէվ-
չիրիր :

Չափ, Չոփ, Գատար .

Լուսինն յանի- շոփ փոքր է քան զաշխարհ .

Լուսինը աշխարհքէն յետոն անգոսի շոփ պղտիկ է .

Այ տիւնեատան ելլէ Գատար քիւչիւք տիւր :

Հանդերձ, Մեկրեղ, Պէրապէր .

Ախտ ռիսակալութեան զոգին հանդերձ Տարժնոյն Տաշէ .

Ռիսակալութեան ախտը հոգին Տարժնոյն հետ Մեկրեղ
կը նիճարցընէ .

Գարէղ սագլամագ ճանը Ռենիլէ պերապէր էրիտիր :

Պարտական :

Շուրջ, Բուրրոթիւր, Էթրաֆընտա .

Բազմութիւն նաւաց շուրջ շաշխարհա-ս գան, զի ծով
է շուրջ շաշխարհա-ս .

Հատ նաւեր աշխարհիս Բուրբիւր կը պտըտին, ինչու որ աշխարհիս Բուրբիւր ծով է.

Չօգ կէմիլէր արեւեանըն էրաֆընաս կէզէրլէր, զէրէմ արեւեանըն էրաֆըն տէնիզ տիր:

Սէկ քանի նախադրութիւններ, այս ինքն՝ Որպէս, Իբրեւ եւ այլն, որոնք պէս, չափ, կիպի, գատար, կը նշանակեն՝ ամէն հոլով կրնան խնդիր առնել. ինչպէս,

Ոգիք իբրեւ արեւոյն ի ջրհեղեղէն.

Որք հոգի չափ ջրհեղեղէն ազատեցան.

Սեւիլ ինչի գասար սու թուֆանընտան գուրթուլտու:

Յիսուս էր ամաց իբրեւ երեւնից.

Յիսուս երեւոն արեւան չափ էր.

Յիսուս օրոյն եւաշընաս գասար ըտը:

Հեթանոսք երկիր պագանէին քարանց եւ փայտից իբրեւ Ասորի.

Հեթանոսները քարերուն ու փայտերուն Ասորի պէս երկրպագութիւն կ'ընէին.

Փութիւրէսթլէր թաշարա վէ օտունլարա Ալլահա (Թափար) կէպի թափարլարըտը:

Պարտ է աշակերտին, զի սիրեցէ զվարդապետս իբրեւ շնորհս էր.

Պէտք է որ աշակերտը՝ վարպետներն իր շնորհս պէս սիրէ. վաճիպ տիր քի շայիրտ ուստալարընը արաւըն կէպի սէվսին:

Եթէ մանուկ իցես, փախիցես ի դինւոյ որպէս օյէ. Թէ որ տղայ ես նէ, գինիէն օյէն պէս փախիր. Էյէր չօճուղ ուսան, երլանաս գաշար կէպի շարապտան գաշ:

Են որ բանիւք իւրեանց խոցեն որպէս սրով.

Ոմանք իրենց խօսքովը իբր թէ սրով կը խոցեն.

Պազըլարը Բըլըճ կէպի սէօզլէրի իլէ եարալարըտը:

Տեսանի կերպարանք մարդոյ ի ջուրս իբրեւ ի հայելու.

Մարդուն կերպարանքը ջրին մէջ հայելի պէս կ'երեւայ.

Ատամըն քիսվէթի սու իչլինտէ այն կէպի կէօրիւնիւր:

Գ Լ Ո Ւ Խ Ե

Մ Ա Կ Բ Ա Յ Ն Ե Ր Ո Ւ Վ Բ Ա Յ

ՄՂԱԿԲԱՅ կ'ըսուի ան մասն բանին, որն որ նախադրութեան պէս, ոչ կը հոլովի եւ ոչ կը խոնարհի, հապա բայերուն վրայ դրո՛ւելով՝ անոնց գործողութեան պարտաները իւր ցո՛ւցընէ:

Մակբայները նշանակութեան կողմանէ եօթը տեսակ կը բաժնուին:

Ա. Որակական:

Որակական կ'ըսուին անոնք՝ որոնք գործողութեան ինչպէս ըլլալը կը նշանակեն. ինչպէս,

Յայտնապէս, } ասէ, յայտնի կ'ըսէ, էշքեարէ տէր.

Յայտնի, Մեկին,

Գաղտ } էան, գաղտուն է ասան, կիզլի ալար.

Չրի բաշխէ, } քի իւր բաշխէ, ճապա վերիւր.

Կամաւ աղօթս } անդէլով կ'աղօթէ, իստէքլիյիլէ տու-
անէ, վա էտէր.

Ակամայ } չար- անամայ իւր շարչա- զօր ուլա իսքէնձէ,
Յակամայս } չարի, բո՛ւի, չէքէր.

Հարկաւ } մեռանի, հարկաւ իւր մեռնի, հէլպէթ էօլիւր.

Ի հարկէ } ճոյժ աշխատի, շար կ'աշխատի, չօդ չալըշըր.

Յաստիկ տանջէ, } ինչպէս իւր արանջէ, փէք չօդ էզլիյէթ
վերիւր.

Յունարէն գիտնս, } հոսմերէն գիտնս, բոււմ ճա պիլիւր
մի սին.

Քրիստոս երբայեցի խօսէր, } Քրիստոս եբբայեցերէն իւր խօսէր,
Քրիստոս եահոլաթիձէ լագըրտը էտէր իտի:

Ինարուք, Աղէկ, Է՛՛՛՛՛.

Որ բարոս էւ անդիլ իտրնի, էւ զգործն բարոս էւ ան-
դիլ կարարէ.

Ով որ աղէկ ու շիրտիկն իւր ճարձէ, գործքն ալ աղէկ ու շիրտիկն իւր լինիցենք :

Քիմ քի էյէ վէ րօղրո- րի-շի-նի-ր, իշինի տէ էյէ վէ րօղրո- իե+թիւ էրէր :

Բ. Քանակական :

Քանակական կ'ըսուին անոնք՝ որոնք գործողութեան օրչափ ըլլալը կը ցուցնեն :

Այսչափ մեծ է, ասլափ մեծ է, պու գատար պիւ- յիւք տիւր :

Այնչափ վաղ մե- անչափ շո-ր մե- օ գատար չափող- ուաւ, աս- աս- էօլտիւ :

Ծառք որչափ Բարձրանան, այնչափ արմատս ի խոր յգին :

Ծառերը որչափ որ իւր Բարձրանան, այնչափ խորունկ ար- մատ իւր յգին :

Աղաճլար նէ գատար +ի էի-+սէ+լէնիւրէրսէ, օ գատար տէ- րին քէօք ր-տէրէր :

Ստէպ } պահեն, յաճախ պահէ իւր սրգ սրգ օրուճ
Յաճախ } պահեն, պահեն, թուլթարլար :

Իսպառ շիջանի, Բուրրովին իւր ճարի, պիւս պիւթիւն սէօնէր :

Սակաւ ուտէ, +իւ կ'որ-տէ, ալ էէր :

Գ. Հարցական :

Հարցական կ'ըսուին անոնք՝ որոնք գործողութեան պատճառը, տեղը, ժամանակը կը հարցնեն. ինչպէս,

Ընդէր հարտա- ինչո՞- իւր հարտա- նիչին մաղրուլա- նաս, նաս, նրսրն :

Ձի կոչեցեր, ինչո՞- կանչեցի, նիչին չաղըրտրն :

Ձիա՞րդ } թուի, ինչպէս կ'երէ-այ, նասը կէօրիւնիւր :
Ո՞րպէս }

Ո՞չ, Ո՞չ ապաքէն, չէ՞ մի, տէյիւ մի :

Ո՞չ երկուսսան ժամ է աւուր :

Օրը (ցորեկը) տասուերկու ժամ չէ ֆ .

Կիւն (կիւնտիւղ) օնիքի սաաթ քեյիւ ֆ :

Ո՛չ ապա՛հն ողի առաւել է քան զմարմին .

Հողին մարմնէն աւելի չէ ֆ .

Ճան թէնտէն զիատէ քեյիւ ֆ :

Ուստի՞ դաս, ո՛ւսկից կո՛ւ գաս, նէրէտէն կէլիր սին :

Յո՛վ } երթաս, ո՛ր կ'երեւաս, նէրէյէ կիտէր սին :

Չարթեա՛ւ արդեւք, արեւնցա՛ւ ֆ, աճապա ույանտրմը :

Միթէ երկնչի՛ս, կը վախնա՛ս ֆ, աճապա դօրգա՛ր մը
սըն :

Գ . Գասական :

Ղասական կ'ըսուին անոնք՝ որոնք գործողութեան համրանքն ու կարգը կը ցուցընեն . ինչպէս,

Նախ, աւաջ, իսիթիտա .

Ապա, երէր, սօնրա .

Հարց նախ, իմա, եւ ապա խօսեաց .

Աւաջ հարցո՛ւր, իմացիր, ու երէր խօսէ .

Ի՞նչիս սօր, աղնա, վէ սօնրա լա՛րբրբ էի :

Չառաջինն } ոչ կա- էն աւաջ շո՛ղից, իսիթիտա
Նախ առաջինն } մեցաւ, իսիթէմէտի :

Նախ, երկրորդ, երրորդ, չորրորդ, եւ այլն .

Աւաջ, երկրորդ, երրորդ, չորրորդ, եւ այլն .

Էվէլ, իքինճի, իւչիւնճիւ, տէօրտիւնճիւ . . .

Պատուելի է նախ հաւատ, երկրորդ իմաստութիւն .

Պէտք է աւաջ հաւատքը, երկրորդ իմաստութիւնը պատուել .

Ի՛նչ էվէլ տինէ սօնրա իլիմէ ըաղպէթ վաճիպ տիր :

Միանգամ, երկիցս, երիցս, չորիցս, հնգիցս, եւ այլն .

Մէկ անգամ, երկու անգամ, երեք անգամ, չորս անգամ, հինգ անգամ, եւ այլն .

Պիր տէֆա, իքի տէֆա, իւչ տէֆա, տէօրթ տէֆա . . .

Մի անգամ եւ երկիցս գրեանք աշխարհիս Հայոց ի Պարսից այրեցան .

Մէկ երկու անգամ Հայաստանին գրքերը Պարսիներէն
այրեցան .

Պէր ի՛ի որէ՛ք Էրմէնիստանըն քիթապլարը Աճէմէր-
տէն Էանորըլար :

Միւսան խամ }
Գարձեալ }
Վերստին }
Կրկին }
ասէ , դարձեալ է՛լսէ , թէքրար տէր :

Հերք եւ եղնգունք հանապաղ կտրեալք՝ Ռ-սանգամ
անէն .

Մազերն ու ըղունկները միշտ կտրուելով՝ դարձեալ էլ
Ռճնան .

Սաչ վէ թըրնագ տայմա քէսիլէրէք Բեքար պեօ-
ճէ-րէր :

Ե . Ժամանակահան :

Ժամանակական կ'ըսուին անոնք՝ որոնք գործողու-
թեան երբ ըլլալը կը ցուցնեն :

Այժմ }
Այժմիկ } գիտեմք , հին գիտենք , շիմտի պիլիլիզ .
Այսօր գործեա , ասօր գործէ , պէջիւն իշլէ .
Վաղիւ ուսանի , վաղը էլ սովրէ , եարըն էջրէնիլ .
Ի վաղիւ անդր , երէրոր օրը , էրթէսի կիւն .
Երէկ գրեաց , երէկ գրեց , տիւն եազտը .
Եռանդ , երէկ չէ հեկալն օր , տիւն տէյիլ օպիլ
կիւն .

Ընդ առաւօտն , ասորուն դէ՛ճ , սապահա գարշը ,
Ընդ երեկս եկն , իրէկուն դէ՛ճ էկաւ , ազշամ իւսթիւ
կէլտի .

Գիշերի } գողա-
Գիշերայն } ցան , գէշերը գողցան , կէճէ կամ կէճէլէ-
յին չալտըլար .

Զցայդ եւ զցերեկ գործէաք .
Գէշեր ցորեի էլ գործէինք .

Կէճէ կիւնտիւզ չալըշորտը :

Ի գիշերի եւ ի տուրնջեան . գէշեր ցորեի . կէճէ կիւնտիւզ :

Պէտք ճրագի է գեշերէ է, եւ ոչ է արանջեան .

Ճրագին հարկաւորութիւնը գեշերն է, ցորեկը չէ .

Մօմուն իբթիղասը կէճէ, եօգքի կե-նարի-չ (իւն) արի :

Յորժամ քաղ- երբ որ անօրեցաւ, նէզաման քի ա-
ցեաւ, ճրգտը .

Իբրեւ երեկոյ ե- երբ որ երեկոն-ն ելաւ, նէզաման քի ազ-
ղեւ, շամ օլտու .

Մինչդեռ } նստէր, երբ որ կը նստեր, նէզաման քի օթու-
Մինչ } րուր ուտու .

Առժամայն }
Նոյնժամայն } ել, անօրեցաւ ելաւ, օ սահամ,
Իսկոյն } անիտէ գալգտը .

Յանկարծ }
Յանկարծակի } գայ, յանկարծ կու գայ, գափիլ կելիլ .

Երագ կամ արագ }
Արագապէս }
Փութով }
Փութապէս } հասանէ, շուր կը չափուգ եկեթի-
Փութանակի } հասնի, շիր .

Վաղվաղակի }
Հազիւ շարժի, հազիւ կը շարժի, կիւճպէլա գրմը-
տանրը .

Յետոյ զղջացաւ, երբ որ զղջաց, սօնրա փիւշման
օլտու .

Զ . Տեղական :

Տեղական կ'ըսուին անոնք՝ որոնք գործողութեան
ուր ըլլալը, այս իմքն տեղը կը ցուցնեն . ինչպէս,

Աստ մնացէք, հոս ծնացէք, պունտա գալընըրդ .

Անդ բնակէ, հոն կը բնակի, օնտա սաքին օլուր .

Երթիցուք աստի, հոս արեւաց երթանք, պուրատան կիտէ-
լիմ .

Գնացին անտի, ան արեւաց գացին, օրատան կիթտի-
լէր .

Բերէք այսր, հոս բերէք, պուրայա կեթի-
րինիլ .

Ե՛հաս անդր , հոն հասաս , օրայա եկեթիշտի .
 Այսր անդր , սադիս անդին , էօթէ պէրի .

Արբեալքն այսր անդր դեդե-ին .
 Գինովները զի դին զեկալ դին կը շարնս-ին .
 Սարխօշլար պիբ եանա օպիբ եանա շարիւլլար :

Եմուտ ի ներքս , ներս մասս , իչէրի կիրտի .
 Ել արտաքս , դո-րս ելաս , տըշարը չըգտը .
 Կան արտաքոյ , դո-րսը կեցած են , տըշարտա տուրու-
 յօրլար .

Անկաւ ի վայր , վար ինկաս , աշաղա տիւշտիւ .
 Ի վեր մատիր , վեր եկո-ր , եօդարը կէլ .
 Ի բաց կացէք , հեո-ո- կեցեք , ուղագ հոմ կէրի
 տուրունուղ .

Ի բացուստ } կայ- հեո-անց կեցած ուղագտան տու-
 Ի հեռաստանէ } ին , էին , րույօրլարըտը .
 Մօտ եկ , մօտ եկո-ր , եագըն կէլ .
 Ի մօտոյ գամ առ մօտերս յեղէ կո- պու եագընլարտա
 ձեղ , գամ , սիղէ կէլիրիմ .

Անց } յայսկոյս , սադի դին } անցաս , պու թարաֆա } կէչ-
 } յայնկոյս , անդի դին } օ պիր թարաֆա } տի :

Է . Սորոսասական եւ Բացասական :

Սորոսասական կ'ըսուին անոնք՝ որոնք գործողութեան հաստատութիւնը կը ցուցընեն , այս ինքն հակ'ըսեն , իրաւունք կու տան : Իսկ բացասական անոնք՝ որոնք չէ կ'ըսեն , ինչպէս ,

Այո տեսի , հրասերես արեսայ , պէլի կէօրտիւմ .
 Արդարեւ } երդուալ } երաս որ կամ է- կէրչէք հոմ հա-
 Յիրաւի } րասցընէ երդոմ գըգէթ եկմին
 ւրաս , էթտի .

Չիմացաւ , չիմացաս տույմատը .
 Ոչ եկեր , չկերաս , եկմէտի .
 Մի երբէք ստեր , երբեք սոսոմ՝ ըսեր , հիչ եալան տէմէ .
 Բնաւ մի երդնուր , երդոմ մ'ընէր , հիչ եկմին էթմէ .

Ի վերայ բանի զղջացաք բազում անգամ, այլ ի վերայ լուծեան ոչ երբեք:

Խօսելնուս համար շատ հեղ զղջացանք, բայց լուծնուս համար ասեմք-ին (չզղջացանք):

Լագրորտը էթտիյիմիզ իչին չօգ քերէ փիւշման օլտուգ, ամմա սուս օլտուղումուզ իչին հիւ (փիւշման օլմատրգ):

Քաւ, Քաւ լիցի, չէ, չլլայ լիէ, հաշա.
 Ոչ... ոչ, ոչ... ոչ, նէ... նէ:

Արքեալքն ոչ խորհել եւ ոչ ասել գիտեն ըստ պատշաճի.

Գինովները ոչ ճարժել եւ ոչ գործել կրնան ինչպէս որ պէտք է նէ.

Սարխօշար եօլունճա նէ արի-շի-նօք, վէ նէ էլիօք պիլիրէր:

Ինչպէս մինչեւ հիմա գրածներէն կ'երեւնայ, քանի մը մակբայները հասարակ անուններէն բարդած են. ինչպէս, Յայն-ժամ իբր թէ յայնմ ժամանակի, ան ասին, օ վագրթ: Յոր-ժամ, իբր թէ յորում ժամու, որ ասին որ, նէ վագրթ քի: Յայն-կոյս, իբր թէ յայն կողմն, անդի դին, օպիր թարաֆա: Այս-օր, իբր թէ յայսմ աւուր, աս օր, պու կիւն:

Վարձեալ շատերն ալ հասարակ հոլոված անուն են: Ոմանք գործիական, ինչպէս, Ամա-, Հարիա-, Փո-լիւլ: Ոմանք բացառական, ինչպէս, ի ճօրոյ, ի ժերոյ, ի հե-ասարանէ, ի հարիէ, յանպարասարից: Ոմանք նախդրիւտրական, ինչպէս, ի վեր, ի վայր, ի ներքս, յանկարծ: Այսպէս կ'ըսուի նաեւ՝ յանգեօս, յանժանօնս, յանարժանս, եւ այլն:

Վարձեալ մի եւ նոյն բառը զանազան նշանակութեամբ կրնայ մակբայ ու նախադրութիւն ըլլալ: Ինչպէս թէ որ ըսեմ, իբրեւ զճայր, մօր պէս, անա կիպի, նախադրութիւն եղաւ: Բայց թէ որ ըսեմ իբրեւ գնաց, երբ որ գնաց նէ, կիթտի իսէ, մակբայ եղաւ: Ասոր նման շատ

կայ գրոց մէջ, ուստի երբ որ բառ մը բայի վրայ իյնայ՝
մակբայ է, բայց թէ որ հոլոված բառի վրայ իյնայ՝ նա-
խադրութիւն է: Թէ որ խօսքը հասկըցուի, դիւրին է
զանազանելը:

Նոյնպէս շատ հասարակ ածականներ, երբ որ բայի
վրայ կ'իյնան, մակբայ կ'ըլլան. ինչպէս, նոր շինեաց,
բարձր գործեաց, սաստիկ տանջեաց, չարաչար մեռաւ: Բայց
թէ որ գոյականի վրայ իյնան այսպէս, նոր տուն, բարձր
գործ, սաստիկ տանջանք, չարաչար մահ, ան ատեն հասար-
ակ ածական են:

Գ Լ Ո Ի Խ Օ

Շ Ա Ղ Կ Ա Պ Ի Վ Բ Ա Յ

Շ Ա Ղ Կ Ա Պ կ'ըսուի ան մասն բանի, որն որ նախա-
դրութեան ու մակբայի պէս ոչ կը հոլովի ու ոչ կը խո-
նարհի, հապա երի՞ն խօս+ կամ երի՞ն Բա- իրարո- հե՞ր կը
հաղէ :

Նշանակութեան կողմանէ շաղկապները տասը տե-
սակ կը բաժնուին :

Ա . Բաղէի-սական :

Նաղհիւսական կ'ըսուին անոնք՝ որոնք միայն երկու
բառ կամ բան քովէքով կը կապեն, ինչպէս,

Եւ, Ու, Վէ :

Մեռանի այն՝ որ շնչէ ե- շարժի ե- գնայ ե- ուտէ ե-
ըմպէ .

Կը մեռնի որն որ կը շնչէ ու կը շարժի ու կը քայլէ ու
կ'ուտէ ու կը խմէ .

Հէր նէ քի նէֆէս ալըր թէ գըմըլտանըր թէ կէղէր
թէ եէր թէ իչէր, էօլիւր :

Եւ, Եւս, Նաեւ, Աւ, Տէ, Տա :

Այո գիտեմ եւ ես .

Իրաւցընէ ես ալ գիտեմ .

Պէլի պէն ա՛հ պիլիւր իմ :

Որք բամբասեն յամօթ լիցին եւ աստ եւ անդ .

Որոնք որ կը բամբասեն՝ ամրչնան հոս ալ հոն ալ .

Զէմմ էտէնլէր ութանսընլար հէ՛ճ պու հէ՛ճ օպիւր
տիւնեատա :

Աթէ ... եթէ, Աւ ... ալ, Տա ... տա, Կէրէք (պու) կէրէք (օ) :

Քաղցր է քուն ծառայի, է՛իէ սակաւ եւ է՛իէ շատ
ուտիցէ .

Ծառային քունն անուշ է, շատ ալ ուտէ, քիչ ալ
ուտէ .

Խրղմէթքեարրն ույդուսու աղ քա եէսէ, չօգ քա
եէսէ թաթլը տրը :

Բ. Տրոհական .

Տրոհական կ'ըսուին անոնք՝ որոնք խօսքը զա-
տելով մը կը կապեն . ինչպէս ,

կամ ... եւ կամ , կամ ... է- կամ , Եւ ... Եւխօտ , վէ եւխօտ :

Ծոյլքն կամ բնաւ ոչ ընթեռնուն , է- կամ զոր ըն-
թեռնուն ոչ սիրով եւ փափագանօք .

Ծոյլերը կամ ամենեւին չեն կարդար , է- կամ կարդա-
ցածնին սիրով ու փափագով չէ .

Թէմպէլէր էա Տիչ օգուամաղլար , էախօտ օգուսուղ-
լարը իսթէք վէ արղիւ իլէ տէյիլ տիր :

Գ . Բացարոնցական :

Բացարոնցական կ'ըսուին անոնք՝ որոնք երկու հա-
կառակ խօսք իրարու կը կապեն , կամ թէ ըսեմ խօս-
քին վրայ՝ բայց , ամա մը կ'աւելցընեն . ինչպէս ,

Եւլ , Հապա , Եւ , Իլլա .

Ոչ ի բնութենէ , ալ ի կամաց մերոց է լինել ծոյլ
կամ փոյթ յուսմունս .

Մեր բնութենէն չէ , Հապա մեր կամքէն է ծոյլ կամ
փոյթեռանդն ըլլալ սովորելու մէջ .

Իլիմ էջրէնմէտէ թէմպէլ եւխօտ համարաթ օլմագ
պիղիմ թապիէթիմիղտէն տէյիլ , Էւ կէջնիւ-
միւղտէն տիր :

Սակայն , Բայց , Հապա , Բայց , Ամմա , Իլլա , Լաքին :

Ոչ տեսանես զհոգի քո , ապայն հաւատաս թէ հո-
գի ունիս .

Քու հոգիդ չես տեսներ , Բայց կը հաւտաս որ հոգի
ունիս .

Ճանրնը կէօլմէսին , ամա ինանրոսըն քի ճանրն
վար :

Դ. Անկատարական :

Անկատարական կ'ըսուին անոնք, որոնք խօսքին միտքն անկատար կը թողուն, ու կը կապեն ուրիշ շաղկապի մը հետ, որ անոնց միտքը կը լրացընէ, ինչպէս, թէպէտ եւ, թէ եւ, թէպէտ, թէպէտ, ֆարազա, Լատենէն կ'ուզեն ԱՂ, Սակայն, Բայց, Ամմա, Լաքին :

Ակն թէպէտ է- փոքր է առ մեծամեծ անդամս, սակայն սքանչելի քան զամենեսեան .

Թէպէտ աչքը մեծ անդամներուն քովը պզտիկ է, Բայց ամենէն սքանչելի է .

Պէտքիւք ազալարըն մապէյնինտէ ֆարազա կէօզ պիր քիւչիւք ազա տըր, Լաին ճիւմէսինտէն գըյմէթ- լի տիր :

Ե. Մեկնական :

Մեկնական կ'ըսուին անոնք՝ որոնք առջի մութ խօսքը մեկնելով ուրիշին հետ կը կապեն . ինչպէս, Այս ինքն, Այս ինքն է, Այս է, Այս ինքն, Եանի :

Զկնիքն Բրիստոսի բարձցուք, այս ինքն զխոնարհու- թիւն նորա .

Բրիստոսի նշանը վրանիս առնենք, այս ինքն անոր խոնարհութիւնը .

Բրիստոսուն նշանը իւսթիւմիւզտէ օլսուն, էանի օնուն ալչազ կէօնիւլլիւլիւյիւ :

Իբր թէ, Իբր այն թէ, Իբրե- թէ, Սանքի :

Ուր եւ գնասցես՝ մի ցուցաներ զքեզ, Իբր թէ իմաս- տուն եւ գիտուն ես .

Ուր որ երթաս նէ՝ մի ցուցըներ զքեզ, Իբրե- թէ իմաստուն ու գիտուն ես .

Ներէյէ քի կիտէրսէն կէօսթէրմէ սէնի, սանի ազըլը վէ իլիմտար սըն :

Զ. Սկզբնաւորական :

Սկզբնաւորական կ'ըսուին անոնք՝ որոնք հասարա- կօրէն խօսքին սկիզբը կը զրուին . ինչպէս,

Արդ, եւ արդ, Արդ, Իմտի :

Եւ արդ աղաչեմ առնել աղօթս վասն ամենայն մարդկան .

Արդ կ'աղաչեմ աղօթք ընել ամէն մարդու համար . Իմտի եալվարըրմ քի հէր ատէմ իչին տուվա էտէ-սինիզ :

Իսկ, Իսկ թէ, Իսկ, Բայց Թէ որ, Լաքին, Ամմա էյէր .

Ունկնդիր լինի խրատու իմաստունն, Իսկ անմիտն առօրին յայտնէ զբարկութիւն իւր .

Խելացին խրատը մտիկ կ'ընէ, Իսկ անխելքը շուտ մը իր բարկութիւնը կը յայտնէ .

Իլիմտար (քիմսէ) նասիհատա գուլագ վէրիր, Լաքն ագըլըղ անիտէ էօրքէսինի պէյան էտէր :

Աղ ի ջրոյ գոյանայ, Իսկ էթէ մերձեցի ի ջուր՝ հալի .

Աղը ջրէն կը գոյանայ, Բայց Թէ որ ջրին դպչելու ըլլայ, կը հալի .

Թուղ սուտան փէյտահ օլուր, ամմա էյէր սույա սօ-գանըրսա, էրիր :

Է . Պատճառական :

Պատճառական կ'ըսուին անոնք՝ որոնք երկու խօսք իրարու կը կապեն՝ պատճառը ցուցնելով . ինչպէս ,

Քանզի, վասն զի, Չի, Ինչո՞ւ որ, Չէրէ :

Ժամէ արդ ի քնոյ զարթնուլ, վասն զի գիշերն անց եւ տիւն մերձեցաւ .

Հիմա քնէն արթըննալու ատենն է, Ինչո՞ւ որ գիշերն անցաւ ու ցորեկը մօտիկցաւ .

Իմտի ույգուտան ույանմանըն վագթը տըր, ղէրէ կէճէ կէչտի վէ կիւնտիւզ եագլաշտը :

Հրեշտակք չունին պէտս կերակրոյ, ղէ անմարմինք են .

Հրեշտակները կերակուր ուտելու հարկաւորութիւն չունին, Ինչո՞ւ որ մարմին չունին ,

Մէլայրգլարըն եւմէյէ իքթիզալարը եօգ, շէրէ թէն-
լէրի եօգաուր :

Ը. Մակաբերական :

Մակաբերական կ'ըսուին անոնք՝ որոնք որ առջի
խօսքէն՝ ուրիշ խօսք մը յառաջ կը բերեն, ինչպէս,
Ապա, Ուրեմն, Ապա ուրեմն, Անանկ է նէ, Էջլէ իսէ :

Բուռնք մտանեն յարքայութիւն երկնից, ապա ու-
րեմն չէ հնար ծուլութեամբ հասանել նմա .

Բուռն ընողներն արքայութիւն կը մտնեն, անանկ է նէ՝
ծուլութեամբ անոր չհասնուիր,

Զօր էտէնլէր ճէննէթէ կիրէրլէր, Էջլէ իսէ թէմ-
պէլլիյիլէ եէթիշիլմէզ :

Վասն այսորիկ, Ասոր համար, Պուռնուն իչին .

Վասն այնորիկ, Նմին իրի, Այնր աղագաւ, Անոր համար,
Օնուն իչին :

Հուր բնութեամբ թեթեւ է, վասն այնորիկ ի վեր կոյս
բերեալ լինի .

Կրակը բնութեամբ թեթեւ է, անոր համար դէպ ի
վեր կ'ելլէ .

Աթէշ ասը խաֆիֆ տիր, ծնուն իչին եօգարը չըզար :

Թ. Համեմատական :

Համեմատական կ'ըսուին անոնք՝ որոնք երկու
խօսք իրարու քով կը բերեն ու կը համեմատեն, ինչ-
պէս,

Վան, Քան թէ, Քան թէ, Նէքի .

Թող թէ, Թող որ, Տէյիլ քի :

Լաւ է կոյր աչօք +ան կոյր մտօք .

Աղէկ է աչքով կոյրը +ան թէ մտքով (կոյրը) .

Տահա էյի տիր (ինսանա) քի կէօղիւ քէօր օլսուն,
նէ+ի Փիքրի :

Անգամ, ալ, պիլէ, հասարակօրէն բայէն կամ անունէն
ետքը կը դրուի, ու իրմէ առաջ մինչև, մինչ ղի,
ղի է-, է-, կ'ուղէ .

Սատանայ յօժարեցոյց զհեթանոսս երկիր պագանել
փայտից եւ քարանց, մինչև ճճեաց եւ օձից անգամ .

Սատանան բաղձալ տուաւ հեթանոսներուն երկրպագութիւն ընել փայտերուն ու քարերուն, ինչորդերուն ու օձերուն ալ :

Շէյթան օտուելարտան վէ թաշարտան (մատէ), իսերլանլարա վէ պէօճէքլէրէ Պիլէ սէճտէ գրլմաղա փուլթփէրէսթլէրի արղիւլէթտիրտի :

Ե- հաց «նէ» չժամանէին ուտել :

Հաց ուտելու ալ ատեն չունէին :

Եքմէք եէմէյէ Պիլէ վաղըթ պուլամաղլարըրտը :

Ժ . Թեհան :

Թեհան կ'ըսուին անոնք՝ որոնք որ կը ցուցընեն թէ մէկ խօսքը մէկալէն կախում ունի . ինչպէս ,

Թե , Եթէ , Թե որ , Էյէր :

Չկունք էիէ յամեսցին ի ցամաքի , մեռանին .

Չկերը թէ որ ցամաքն ուշանան նէ , կը մեռնին .

Պալըղլար , էյէր գարատա չօգ կէճիքիլլէրիսէ՝ էօլիւրլէր :

Թե , Ձե , Որպէս զի * , Որ , Քի :

Յորժամ ամալ ծաղէ յարեւմտից , ասէք թէ անձրեւ գայ . երբ որ արեւմուտքէն ամալ կ'ելլէ , կ'ըսէք որ անձրեւ կու գայ .

Նէզաման քի կիւնպաթըտան պուլութ կէօրիւնիւրսէ , տէրսինիզ +է եաղմուր կէլիլ :

Գիտասջիր ղէ Տէր զսիրտս ամենեցուն ճանաչէ .

Գիտնաս որ Աստուած ամենուն սիրտը կը ճանչնայ .

Պիլէսին +է Ալլահ հէր քէշին եիւրէյինի թանըր :

Կալցես միշտ առաջի աչաց զմահ , որպէս ղէ մի երկիցես ի մահուանէ .

Մահը միշտ աչքիդ առջեւն ունենաս , որ մեռնելէն չվախնաս .

Էօլիւմ տայմա կէօղիւնիւն էօնիւնտէ օլսուն , +է էօլիւմտէն գօրգմայասըն :

* Քիչ տեղ ղէ կամ «որպէ» ղէ շողկապին տեղ աշխարհարարի մէջ հասարակ եղած որ շողկապը կը բանեցընեն . այսպէս , Յորժամ ցամառ սիրտ քո , ասա , չունիմ սիրտ որ ցամառում . այս ինքն , ղէ ցամառուցում :

Տեսանէս որ մեծի ուսման կարօտ է խոնարհութիւնն . այս ինքն՝ տեսանէս ղէ . եւ այլն :

Գ Լ Ո Ի Խ Է

Մ Ի Զ Ա Ր Կ Ո Ւ Թ Ի Ե Ն Ը Վ Ր Ա Յ

Մ Ի Զ Ա Ր Կ Ո Ւ Թ Ի Ե Ն Ը, ութ երորդ մասն բանի, մարդուն զանազան կերպ իւր յայտնէ, այս ինքն կամ ուրախութիւնը, կամ տրտմութիւնը, կամ զարմացումը, եւ այլն. ինչպէս,

Երանի, Երանի թէ, Երանի, Մութլու, նէ մութլու :

Երանի ողորմածաց, Երանի հեղոց .

Երանի ողորմածներուն, Երանի հեղերուն .

Մութլու մէրհամէթիլէրէ, մութլու հազիմլէրէ :

Բարէ, Ո՛վ, Ո՛վ, Հայ վախ, Եազը՛գ, Եա՛ :

Բարէ թշուառութեանս. Հայը՛ք «Եֆեւեյի» .

Բարէ կուրութեանս, Եազը՛ք +եօրլո-ղո-մ .

Ո՛վ սքանչելեացս, Եա յո- թ-ճի-ղալու :

Վայ, Աւանդ, Վայ, Վայ, Եազը՛գ, Հայ՛ք, Վա՛խ :

Վայ թշուառականացս. Եազը՛ք յեղ «Եֆեւեյի» .

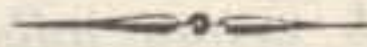
Եղուկ եմ ես, Վայ յանու .

Աւանդ աղէտիցս, Եազը՛ք «Եֆեւեյի» .

Ա՛ղէ, Հայա, Օն, Հայա, Տէիմտի, Հայտէ :

Ա՛ղէ ածէք զմտաւ, Տէիմտի յի-շի-նի-նի-ղ .

Օն, արիք գնացուք աստի, Հայտէ կերելի՛մ յո-բարան :

Յ Ե Ի Ե Լ Ո Ի Ե Ն Ծ

Գ Լ Ո Ի Ի Ե Ե

Ա Ն Ո Ի Ա Ն Վ Բ Ա Յ

Ընթացի մասին մէջ (երեւ. 2.) անուան հարկաւոր պարագաներուն վրայ համառօտ մը խօսեցանք: Հոս կը մնայ խօսիլ քանի մը հարկաւոր գիտելիքներու վրայ, որոնք առջի մասին մէջ չգրեցինք որ՝ գուցէ նոր սովորողներուն ծանուցիլն կ'ըլլայ:

Յ Օ Գ Ո Ի Ե Ն Ծ Ե

Ա Ն Ո Ի Ա Ն Ի Ն Զ Է Ո Ի Ք Ա Ն Ի Կ Ը Բ Ա Ժ Ն Ո Ի Ի

Ընթացի մասին մէջ (երեւ. 2.) անուան հարկաւոր պարագաներուն վրայ համառօտ մը խօսեցանք: Հոս կը մնայ խօսիլ քանի մը հարկաւոր գիտելիքներու վրայ, որոնք առջի մասին մէջ չգրեցինք որ՝ գուցէ նոր սովորողներուն ծանուցիլն կ'ըլլայ:

Աւստի անունը կը բաժնուի պիտտ առաջ Գոյական ու Աժական:

Գոյականը բանի մը է՝ ինչ ըլլալը, իսկ ածականը է՝ ինչպէս ըլլալը կը ցուցնէ:

Գոյականը է՝ երեւ. եղող, իսկ ածականը՝ գոյականին վրայ եղող բան մը է ինչպէս: Ինչպէս թէ որ ըսեմ կարծիք ինչոր, ինչորը ինքիւրէն եղողն է, իսկ կարծիքը

ինքիրէն եղող չէ, խնջորին վրայ եղողն է, եւ կարմիրը
ինքիրէն չիկրնար կենալ կամ ըլլալ, հապա կամ արիւ-
նին կամ թղթին կամ կաշիին եւ կամ ուրիշ բանի մը վրայ
պիտի ըլլայ : Այսպէս իմացիր ամէն ածականն ալ, ինչպէս
առջի մասին մէջ (Էրեւ 23.) գրեցինք :

Ածականը գոյականին ինչպէս ըլլալը երեք աստի-
ճանով կրնայ ցուցընել, անոր համար ածականն երեք
աստիճան ունի, Գրական, Բաղդաստական եւ Գերադրական :

Առաջին աստիճան կամ Գրական կ'ըսուի ածականն,
երբ որ միայն գոյականին ինչպէս ըլլալը կը ցուցընէ,
առանց շատը քիչը ցուցընելու. ինչպէս, այր Բարէ, այր
չար, շանը փայլ, խեղճ-բեւեռ :

Արկրորդ աստիճան կամ Բաղդաստական կ'ըսուի ա-
ծականը, երբ որ գոյականին ինչպէս ըլլալն ուրիշէն աւել-
ի կամ պակաս կը ցուցընէ. ինչպէս, Բարեգոյն, չարագոյն :

Գու իմաստնագոյն ես քան զիս .

Գունն ինձօ՞ք աւելի ինչպէ՞ս է .

Սէն պէնտէն ագըլը սըն :

Եւղ թեթեւագոյն է քան զջուր .

Եղը ջրէն թեթեւ է .

Եաղ սուտան խափիփ տիր :

Ղրականը ընդհանրապէս բաղդաստական կ'ըլլայ՝
ղրականին վրայ գոյն մասնիկն աւելցընելով :

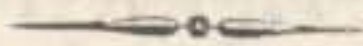
Արկրորդ աստիճան կամ Գերադրական կ'ըսուի ա-
ծականը, երբ որ գոյականին ինչպէս ըլլալն ուրիշէն
շատ աւելի կամ շատ պակաս կը ցուցընէ. ինչպէս,
Ա՛նհաբարի, Ա՛նհասե՞ծ, Ա՛նհաչար :

Ասկէ զատ մեր բուն հին մատենագիրներուն գրուա-
ծոցը մէջ զրական անուններու տեսակ մը կրկնութիւն
կայ՝ որ գերադրականի զօրութիւն ունի : Աս կրկնու-
թիւնը հասարակօրէն միավանկ բառերու վրայ կ'ըլլայ, ան
ալ զանազան եղանակաւ, մէյ մը նոյն բառն առանց փո-
փոխութիւն մը կրելու կը կրկնուի, ու մէջը միայն « զօդիչ
մասնիկը կ'առնու. ինչպէս ժիրաժիր, ասե՛նաժիր, զայէթ
ղայրէթի. մեծամեծ, շար օժ, փէք պէցիւք. մանրամանր,
շար ողորիկ, փէք քիւչիւք. նորանոր, ասե՛նանոր, եէնի իճատ.

գառնադառն, շառ դառն, փէք ածը : Ասոնք հասարակօրէն
 յողնակի իմաստով կը դործածուին : Երկրորդ՝ դրական
 ածականը կրկնուելու տեղ՝ ուրիշ մօտ հնչմամբ բառ կամ
 մասնիկ մը կը դրուի, ինչպէս ժանտաժուտ, անգոմբ,
 զայէթ զալամ, սափասուտ, քոլորովին սոսո, եափ եալան :
 Երրորդ՝ դրական ածականը կրկնուելու ատեն՝ երկրորդ
 մասին առջի գիրը ճի կը փոխուի, եւ ս զօդիչ մասնիկն
 երբեմն կ'առնէ ու երբեմն չ'առնէր, ինչպէս խաանամասն,
 ասկոմբայ, գարմագարըշ, հաստամեստ, պինդ, ամուր,
 գալի, սուտ մուտ, սոսո, եալան եանլըշ, քամոս, բաւ-
 բասող, զայպէթ էտէն, լուռ մուռ, լւիկ ճիւղիկ, սուփ սուս :

Թէպէտ եւ աս բառերուն երկրորդ մասը կրնայ եր-
 բեմն զատ ու նշանակիչ բառի մը պէս առնուիլ, այսու
 ամենայնիւ աս կերպով քովէ քով բերելը մեր լեզուին
 հին յատկութիւններէն մէկն է, որովհետեւ մեր ազգն
 իր լեզուին մէջ արդէն շատ հին ատենները՝ ընդհանուր
 հողի ու հակում մը կը ցուցնէ՝ նոյնահնչիւն կամ մօ-
 տահնչիւն բառեր քովէքով բերելու :

Մնացած հարկաւոր գիտելիքները երկրորդ մասին
 մէջ կը գնենք :

Յ Օ Գ Ո Ւ Ե Ն Օ Ի

ԱՆՈՒԱՆ ՊԱՐԱԳԱՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ *

Մնուան պարագաները չորս են Ձե-, Թե-, Հուլ-, եւ Հուլվո-ժն :

Ա. Մնուներ ձեւին կողմանէ կրնայ Պարզ, Բարդ, Բաղադրեալ ու Ածանցական ըլլալ :

Պարզ կ'ըսուի ան անուներ, որն որ ուրիշէ ելած չէ. ինչպէս, հոգի, մարտին, սեր :

Բարդ կ'ըսուի ան անուներ, որն որ երկու ամբողջ բառէ շինուած է. ինչպէս, հոգեւտեր, մարտասեր :

Բաղադրեալ կ'ըսուի, որն որ իր սկիզբն աննշան մասնիկ մը ունի, ինչպէս, անհոգի, անմարմին :

Ածանցական կ'ըսուի, որն որ իր վերջը աննշան մասնիկ մը ունի, ինչպէս, հոգե-որ, մերմնա-որ :

Բ. Մնուան թիւն երկուք է, եղակի ու յոգնակի. ինչպէս յայտնի է :

Բայց հասարակ յոգնակիի նշանէն զատ կան նաեւ շատ մասնիկներ՝ որ եղակի անուան վրայ դրուելով յոգնակի կը շինեն, բայց միշտ եղակիի պէս կը հորովին. եւ որովհետեւ զանազան վերջաւորութիւններ ունին, ինչպէս եւր կամ եր, կան, որայ, ան, արի, եան, անի, անոր համար զանազան հորովմանց տակ կ'երթան : Աս տեսակ բառերուն օրինակները հոս կը դնենք :

Որեար, որերոյ, մարդիկ, ատամլար .

Վանեար, վաներոյ, վանեւ, մանասթըրլար .

Բանեար, բաներոյ, կա՛, նիզա .

* Անուան պարագաները որչափ կարելի էր համառօտեցինք՝ մէյ մը որ շատը քերականական կանոններու վերաբերութիւն չունին : Երկրորդ շատերն ալ աւելի կը դժուարացնեն, քան թէ օգուտ կ'ընեն նոր սովորողի մը, ինչպէս է Ձեւն ու Տեւսակը զատ զատ բաժնելը, ու անոնց վրան մանր մանր քննութիւններ ընել : Ուր թողունք որ շատերն աղէկ գիտեն գրաբառ լեզուն առանց գիտնալու զատ զատ անթիւ անհամար մասնիկներուն ուժը, սկիզբը, իրր թէ անգամազննութիւնը :

Քաղաքկներար, քաղաքկներոյ, քաղաքիներ, քիւչիւք շէ-
հիրլէր .

Նաւկներար, նաւկներոյ, նաւիներ, քիւչիւք գայըզլար .

Բարձկներար, բարձկներոյ, բարձիներ, քիւչիւք եասթըզլար .

Տոհմական, տոհմականի, բեր+, մահսուլաթ .

Զօրական, զօրականի, շօր+, ասքէր .

Բազմական, բազմականի, բազմեւներ, մէճլիստէ օթու-
րանլար .

Կալորայ, կալորայի, կալեր, խըրմէնլէր .

Արտորայ, արտորայի, արտեր, էքինլէր .

Չիան, չիեր, աթլար .

Իշան, էշեր, էշէքլէր .

Մանկտի, մանկտուոյ, արդ+, չօճուզլար .

Ոսկրոտի, սոկրոտուոյ, օսկրներ, քէմիքլէր .

Արմտի, արմտուոյ, արմտի+, մահսուլաթ .

Բերդեան, բերդեր, գալէլէր .

Գրեան, գրենոյ, գրեեր, քիթապլար .

Խոյեան, խոյեր, գօջլար .

Նախարարեան, նախարարներ, պէյլէր .

Անապատեան, անապատներ, չէօլէր .

Կմբեթանի, կմբեթանուոյ, գմբեթներ, գուպպէլէր :

Ազատանի, ազատանուոյ, ազնուականներ, քիպարլար .

Կանանի, կանանուոյ, կանայ+, գարըլար .

Քաղաքանի, քաղաքանուոյ, քաղաքներ, շէհիրլէր .

Աւագանի, աւագանուոյ, զեթմեթներ, ըիճալ քիպար .

Երբեմն՝ նաեւ ընտիր մատենագրաց գրուածոցը մէջ, աս արդէն յոգնակի նշանակութիւն ունեցող բառերէն ոմանց վրայ հասարակ յոգնակիի հոլովմունք ալ տրուած կը տեսնենք :

Ի՞նչ որ անուն մը կրկնուելու ըլլայ, երբեմն ասէն կը նշանակէ . այսպէս,

Ամի ամի, ասէն արդի, հէր երլ .

Աւուր ավուր, ասէն օր, հէր կիւն .

	Ա.	Բ.	Գ.	Դ.	Ե.	Զ.	Է.
	Ա	Բ	Գ	Դ	Ե	Զ	Է
Ո.	—	—	—	—	—	—	—
Ս.	—հ	—ի	—յ	—ւ	—ու	—ին	—եր
Տ.	հ—*	ի—	ի—	ի—	ի—	ի—	ի—
Հ.	զ—	զ—	զ—	զ—	զ—	զ—	զ—
Բ.	ի—է	ի—է	ի—յ	ի—ւյ	ի—է,ի—ուէ	ի—անէ	ի—անէ
Պ.	զ—է	զ—է	զ—յ	զ—ւյ	զ—է,զ—ուէ	զ—անէ	զ—անէ
Գ.	—իւ	—ու	—ով	—ով	—ու	—ով	—եր
Պ.	զ—իւ	զ—ու	զ—ով	զ—ով	զ—ու	զ—ով	զ—եր
Ն.	ի—ի	ի—ի	ի—	ի—ւ	ի—ու	ի—ան	ի—եր

	Յ.	Ո.	Գ.	Ն.	Ա.	Կ.	Ի.
Ո.	—բ	—բ	—բ	—բ	—բ	—ն	—ն
Ս.	—ից	—աց	—ոց	—եաց	—ուց	—անց	—ինց
Տ.	ի—ս	ի—ս	ի—ս	ի—ս	ի—ս	ի—ն	ի—ն
Հ.	զ—ս	զ—ս	զ—ս	զ—ս	զ—ս	զ—ն	զ—ն
Բ.	ի—ից	ի—աց	ի—ոց	ի—եաց	ի—ուց	ի—անց	ի—ինց
Պ.	զ—ից	զ—աց	զ—ոց	զ—եաց	զ—ուց	զ—անց	զ—ինց
Գ.	—իւք	—ովք	—ովք	—ովք	—ուք	—ովք	—ովք
Պ.	զ—իւք	զ—ովք	զ—ովք	զ—ովք	զ—ուք	զ—ովք	զ—ովք
Ն.	ի—իւք	ի—ովք	ի—ովք	ի—ովք	ի—ուք	ի—անք	ի—նք

* Միայն նախորդի արականը կը գնենք, ինչու որ առանց նախորդի կամ վերջաՏղով արականը, բայց ի դե-
պիտակներէն, ուրիշ անէն տեակ հոլովմանց մէջ՝ սեռականին հետ ըստ աննայնի նոյն է:

Հոս միայն գլխաւոր ութ հոլովմանց կերպը դրինք, որովհետեւ մնացածները զարտուղի հոլովմունք կրնան ըսուիլ:

Աս տախտակին մէջ աշկերտը տեսակ տեսակ հոլովմանց կերպերը դիւրին եղանակաւ միտք առնելէն զատ կը տեսնէ նաեւ թէ որ հոլովը որ հոլովէն կ'ելլէ եւ թէ ինչու կ'ըսուի առ հասարակ թէ բառի մը որ հոլովման տակ երթալն իմանալու համար պէտք է եզակի կամ յոգնակի սեռականին վերջաւորութեանը նայիլ. որովհետեւ, ինչպէս տախտակին մէջ յայտնի կը տեսնուի, հոլովները գլխաւորաբար անոնց մէջ իրարմէ կը տարբերին:

Դ. Որովհետեւ կան ձայնաւորներ՝ որ հոլովելու ատեն կամ կը կորսուին եւ կամ ուրիշ ձայնաւորի մը կը փոխուին, անոր համար պատշաճ կը սեպենք հոս համառօտ մը նշանակել թէ որոնք կը կորսուին ու որոնք կը փոխուին:

1. Ա երջի վանկը էով եղած բառերը՝ սեռականի եւ ուրիշ անկէ շինուած հոլովմանց մէջ նոյն գիրն է ի կամ է ի կը փոխեն, ինչպէս կէտ, կիտոյ, կէր, նօգթա. սէր, սէրոյ, փէր, մուհապպէթ. ձէթ, ձիթոյ, յէթ, զէյթին եաղը. եւ այլն: Ասկէ կը զարտուղի տէր, րէր, սահապ բառը, որուն սեռականը տէռն կ'ըլլայ: Բայց եթէ է գիրը բառին վերջը մինակ ըլլալու ըլլայ, ան ատեն անփոփոխ կը մնայ ու ըստ կանոնի կը հոլովի, ինչպէս կոտմընկէ, կոտմնկէի, արձո՞ւտի՞ն, քէմէր պուրունջու:

2. Աս վերջավանկով բառերը՝ սեռականի մէջ նոյն երկբարբառն է ի կը փոխեն, ինչպէս ատէան, ատէնի, արէան, տիվան. լէռն լէրին, լէր, տաղ: Իսկ էայ վերջաւորութիւնը սեռականի մէջ էի կ'ըլլայ, զոր օրինակ քրիստոնէայ քրիստոնէի, Էրէօստէայ, քրիսթիան, քաւդէայ, քաւդէի, հոգ, միւնէճճիմ:

3. Ի- եւ ոյ երկբարբառներով վերջաւորած բառերը՝ սեռականի մէջ նոյն երկբարբառներն ուի կը փո-

խեն, ինչպէս հովի-, հովի-, հովի-, չօպան, պատի-,
պատո-ոյ, պատի-, իհիթիպար, քի-, քո-ոյ, յարի, սաչագ,
ողջոյն, ողջո-նի, քարէ-, սէլամ, յոյս, յո-սոյ, յոյս, ու-
մուտ, յոյն, յո-նի, յոյն, ուրում: Մոյր բառը թէ մուրոյ
ու թէ մոյրոյ կ'ըլլայ: Թէ որ ոյ՝ բառին վերջը մինակ մնա-
լու ըլլայ նէ, անփոփոխ կը մնայ, ինչպէս մանուածոյ, մա-
նուածոյի, ուրած, պիւքմէ:

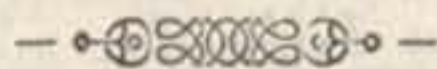
4. Ան բառերը՝ որոնց վերջին վանկն է կամ ու է
սեռականի մէջ նոյն գրերը կը կորսընցընեն*, ինչպէս միս,
մսոյ, միս, էթ, նիստ, նստոյ, նստելը, օթուրմա, շոք,
շքոյ, պատի-, իզգէթ, գլուխ, գլխոյ, գլուխ, պաշ, սոտ,
ստոյ, սոտ, եալան: Իսկ եթէ է եւ ու՝ բառին ետքը ա-
ռանձին մնալու ըլլան, այսինքն իրենցմէ ետեւ բաղաձայն
մը չունենան նէ, ան ատեն սեռականի մէջ է գիրը - ի կը
փոխուի եւ ու՝ անփոփոխ կը մնայ, ինչպէս մատանի, մա-
տանոյ, մատի, եիւզիւք, լեզու, լեզուի, լեզու, տիլ, ա-
ծու, ածո-ոյ, ածու, օճագ:

Իայց աս ալ գիտնալու է որ է եւ ու՝ երբ որ միա-
վանկ բառի սկիզբը կը պատահին ըի կը փոխուին, ինչպէս
ինձ, ընձու, ինչ, գափլան, ինչք, ընչից, ինչք, ազգէ, ունդ
ընդոյ, սերճ, թօխում, ունչք, ընչաց, ինչ, պուրն: Ու-
երբեմն անփոփոխ ալ կրնայ մնալ, ինչպէս ուղտ, ըղտու
կամ ուղտու, ուղտ, տէվէ:

5. Թէ որ բառի մը ետքի ձայնաւոր գիրը մինակ
ու, է, ո, օ ըլլայ, ան բառը հոլովելու ատեն ոչ գիր կը

* Թէպէտեւ պարզ գրուելուն կողմանէ նայելով՝ աս գրերը
սեռականի մէջ բոլորովին անհետ եղած կը տեսնուին, բայց
հնչելու ատեն նոյն գրերուն տեղ մեղմաձայն ը մը կը մանկ-
անանկ որ եթէ բացարձակապէս կորսուած ըլլային նէ, օրի-
նակի համար, շուք, պատի-, իզգէթ, ու սուտ, սոտ, եա-
լան, բառերուն սեռականները՝ շքոյ ու սըտոյ չէինք կըր-
նար կարգալ, հապա պէտք էինք ըշքոյ ու ըստոյ կարգալ,
ինչպէս որ շիօթակ, սոտոր, սիւրկիւն, ու ստանալ, սոտանալ,
էտինմէք, բառերը ըշիօթակ ու ըստանալ կը կարգանք: Անոր
համար հոս ըստ սովորութեան կորսուիլ ըսածնիս՝ պէտք է
առ երեւոյթ կորսուիլ մը իմանալ:

պէս արու են եղն, էօքիւղ, ցուլ, պուղա, զո-արակ, պու-
ղա, երաւրու պուղա. էգ են կոճ, ինէք. երե՛նջ, տիշի տա-
նա, ու ընդհանուր է, որի, ընջո-ղ, տանա. արական է յի,
երե՛ւար, աթ. իգական է զամբիկ, մարեան, մակ, գըսրագ.
ընդհանուր է գրաստ. եւ այլն:

Յ Օ Կ Ո Ւ Ը Ն Ծ Գ

Թ Ո Ւ Ա Կ Ա Ն Ա Ն Ո Ւ Ա Ն Ց Ա Ր Ա Յ

Ա. Տացարձակ թուականներն ածական են, ինչ-
պէս վերը (երեւ 27.) ըսինք, ու կերպ կերպ կը համա-
ձայնին իրենց գոյականին հետ:

(Թուական անունը թ' եղակի նշանակութիւն ունե-
նալուն համար եղակի գոյական մը կ'ուղէ, ու անոր հետ
մէկտեղ կը հոլովի այսպէս *),

Այր մի,	պէր արամ.
Ան միոյ կամ միոջ,	պէր արամըն.
Ան միում, առ այր մի,	պէր արամա.
ՉԱյր մի,	պէր արամը.
ՄԱնէ միոջէ,	պէր արամբան.
Արամբ միով,	պէր արամբաւ:

Այսպէս կը հոլովի միշտ թ' ածականն իր եղակի
գոյականին հետ մէկտեղ:

Քաղաք մի,	քաղաքի միոյ,	պէր շէհեր.
Կին մի,	կնոջ միոյ,	պէր Բարը:

* Հոս աւելս պիտի սկսին տղաք թուական ու մասնական ածա-
կան անուններուն գոյական մը գանել ու մէկտեղ հոլովելով
գրել, ու անոնց գիմացը հոլովելուն նշանակութիւնը դնել:

Երկու, երեք, չորս, անեղական են, անոր համար յոգնակի գոյական կ'ուղեն, ու միշտ մեկտեղ կը հոլովին. այսպէս,

Երկու աւուրք,	երեք վկայք,	չորք կողմանք .
Երկուց աւուրց,	երից վկայից,	չորից կողմանց .
Երկուց աւուրց,	երից վկայից,	չորից կողմանց,
յերկուս աւուրս,	առ երիս վկայս,	ի չորս կողմանս .
Չերկուս աւուրս,	չերիս վկայս,	Չչորս կողմանս .
յերկուց աւուրց,	յերից վկայից,	ի չորից կողմանց .
Երկուք աւուրքք,	երիւք վկայիւք,	չորիւք կողմամբք .
յերկուս աւուրս,	յերիս վկայս,	ի չորս կողմանս :

Եւ այսպէս կը հոլովին նաեւ,

Երկու եղբարք,	երկուց եղբարց,	իւի քարոս .
Երկու ձեռք,	երկուց ձեռաց,	իւի եւ .
Երկու ոտք,	երկուց ոտից,	իւի սոսի .
Երեք քաղաքք,	երից քաղաքաց,	իւն շէնիւ .
Երեք ամք,	երից ամաց,	իւն եււ .
Երեք մասունք,	երից մասանց,	իւն քարւ .
Չորք հրեշտակք,	չորից հրեշտակաց,	որիւն փեւայւք .
Չորք անկիւնք,	չորից անկեանց,	որիւն քիւն :

Իսկ հինգէն մինչեւ հազար հասարակ ածական անուններուն պէս կը համաձայնին :

Թէ որ առաջ գրուին, հասարակօրէն նախդրիւ կը հոլովին. այսպէս,

Եւթն այր,	Եւթն արք .
Եւթն առն,	Եւթն արանց .
Եւթն առն, առ Եւթն այր,	Եւթն արանց, առ Եւթն արս .
ՉԵւթն այր,	չԵւթն արս .
յԵւթն առնէ,	յԵւթն արանց .
Եւթն արամք,	Եւթն արամքք :

Այսպէս կը հոլովին նաեւ՝

Հինգ նկանակ ,	Տինգ նկանակի ,	պէշ աօհան .
Վեց ժամ ,	վեց ժամու .	ալիւլ սասի .
Եւթն ամ ,	եւթն ամի ,	էէրի ելլ .
Ութ օր ,	ութ աւուր ,	սէտիշ կիւն :

Թէ որ ետքը դրուին , յոգնակի գոյական կ'ուզեն , ու մէկտեղ կը հոլովին բաց ի յոգնակի նախդրիւ հոլովներէն . այսպէս ,

Եղբարք Տինգ (Նուար Տինգք .)
 Եղբարց Տնգից .
 Եղբարց Տնգից , առ եղբարս Տինգ . (Նուար առ եղբարս Տինգս .)
 Ղեղբարս Տինգ . (Նուար Ղեղբարս Տինգս .)
 յեղբարց Տնգից .
 Եղբարքք Տնգօք :

Այսպէս կը հոլովին նաեւ՝

Ամք վեց ,	ամաց վեցից ,	ալիւլ ելլ .
Արք եւթն ,	արանց եւթանց ,	էէրի տէլի .
Աւուրք տասն ,	աւուրց տասանց ,	օն կիւն .
Առաքեալք երկոտասան , առաքելոց երկոտասանից , օնիտէ առաքեալար :		

Բ . Ինչպէս վերը (էջ 28 .) ըսինք՝ Գասական թուականներն ածական են , ու հասարակ ածական անուններուն պէս , թէ որ գոյականէն յառաջ դրուելու ըլլան՝ հասարակօրէն նախդրիւ կը հոլովին . այսպէս ,

Երրորդ օր ,	ի-լի-նճի- կիւն .
Երրորդ աւուր ,	ի-լի-նճի- կիւնի-ն .
Երրորդ կամ երրորդում աւուր , յերրորդ օր ,	ի-լի-նճի- կիւնի .
Ղերրորդ օր ,	ի-լի-նճի- կիւնի-ն .
յերրորդ օրէ ,	ի-լի-նճի- կիւնարէն .
յերրորդ կամ յերրորդում աւուր ,	ի-լի-նճի- կիւն կամ կիւնարի :

Մ. յսպէս կը հոլովին նաեւ՝

Չորրորդ ժամ, չորրորդ ժամու, ԿեօրԿի-նճի-սասի .
 Հինգերորդ մասն, հինգերորդ մասին, Կեչիճի Ըիսի .
 Եւթներորդ հրեշտակ, եւթներորդ հրեշտակի, Եեփնճի
 Բեւայէ :

Թէ որ գոյականէն ետքը դրուելու ըլլան, մէկտեղ
 կը հոլովին, այսպէս,

Օր երկրորդ,	Ի+ինճի կի-ն .
Աւուր երկրորդի,	Ի+ինճի կի-նի-ն .
Աւուր երկրորդի, յօր երկրորդ,	Ի+ինճի կի-նի .
ՉՕր երկրորդ,	Ի+ինճի կի-նի- .
յՕրէ երկրորդէ,	Ի+ինճի կի-նփի-ն .
յԱւուր երկրորդում,	Ի+ինճի կի-նփէ :

Գ. Անձներականները՝ թէ որ մինակ բանելու
 ըլլան՝ գոյականի ոյժ կ'ուենեան, այսպէս;

Անցին երկօքեան, երկու-ին ալ անցան, իքիսի տէ կէչտիլէր :
 Սպան զերկօսեան, երկու-ին ալ Բե-ցու-ց, իքիսինի տէ էօլ-
 տիւրտիւ :

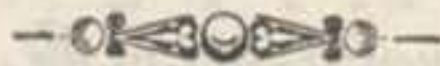
Իսոյց շատ տեղ ալ իբրեւ ածական անուն յոգնա-
 կի գոյական կ'ուզեն՝ իրենք անեզական ըլլալուն համար,
 ու անոնց հետ մէկտեղ կը հոլովին, այսպէս,

Երկօքին հաճ երկօքեան որդիք,	Ի+ի Էվարբ Կա .
Երկօցունց որդւոց,	Ի+ի Էվարբնըն Կա .
Երկօցունց որդւոց, առ երկօսին որդիս,	Ի+ի Էվարբնա Կա .
ՉԵրկօսին հաճ զերկօսեան որդիս,	Ի+ի Էվարբնը Կա .
յԵրկօցունց որդւոց,	Ի+ի Էվարբնօան Կա .
Երկօքումք որդւովք,	Ի+ի Էվարբյըլա Կա :

Մ. յսպէս կը հոլովին նաեւ՝

Երկօքին ձեռք,	Երկօցունց ձեռաց,	Ի+ի Էլի Կի .
Երկօքին ոտք,	Երկօցունց ոտից,	Ի+ի Կյալը Կա :

Գ. Արկնականները (Երեւ 30.) հասարակօրէն կամ մակրայի տեղ կը բանին, կամ գոյականէն յառաջ կը գրուին ու նախդրիւ կը հօլովին. այսպէս, Տասնպարիկ հասարակօրէն, տասնպարիկ հասարակօրէն, տասնպարիկ հասարակօրէն* :

ՅՕԳՈՒԵՆՕ Գ

ՄԱՍՆԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Մասնական անուններն (Երեւ 31.) Ո՞՞ կամ Ո+ թէ որ մինակ բանելու ըլլան՝ գոյական անուան յո՞՞ ունին. այսպէս,

Ոմանք յոտն կացին,	ոմանք օտն էլան,	պազըլարը պաղա գալգտըլար.
Ասէ ոմն ցնա,	Տէլը անոր էլէտ,	պիրիսի օնա տէր.
Ոչ որ կարէ,	Տէլը չէլընոր,	քիմսէ գատըր տէյիլ.
Մի որ ասիցէ,	Տէլը չէտ,	քիմսէ տէմէսին :

Բայց թէ որ քովը գոյական ըլլայ՝ անոր հետ մէկտեղ կը հօլովի. այսպէս,

Այր ոմն,	Արք ոմանք.
Առն ուրումն,	Արանց ոմանց.
Առն ումեմն, առ այր ոմն,	Արանց ոմանց, առ արս ոմանս
ՉԱյր ոմն,	ՉԱրս ոմանս.
ՄԱռնէ ումեմնէ,	ՄԱրանց ոմանց.
Արամբ ոմամբ,	Արամբք ոմամբք :

* Կան քանի մը թուական անուններ ալ, որ Զարթօն կ'ըսուին, որոնք ալ կամ է՞նի կը վերջաւորին. ինչպէս,

Միակ,	Տէլ կամ Տէլի,	պիր.
Երկեակ,	Երկու,	իքի.
Երրեակ,	Երեք,	իւչ.
Քառեակ,	Չորս,	տէօրթ :

Բայց ընտիր հեղինակներու մէջ չեն գանուիր :

Ասոր պէս կը հոլովին նաեւ՝

Այլ ոմն, այլոյ ուրումն, այլք ոմանք, առ այլս ոմանս,
 պէր պաշտօնը:

Քահանայ ոմն, քահանայի ուրումն, քահանայք ոմանք,
 քահանայից ոմանց, պէր փոփաշ:

Մարգարէ ոմն, մարգարէի ուրումն, մարգարէք ոմանք,
 մարգարէից ոմանց, պէր փեյշաճպէր:

Հարիւրապետ ոմն, հարիւրապետի ուրումն, հարիւրա-
 պետք ոմանք, հարիւրապետաց ոմանց, պէր էի-չպաշ:

Որ մասնական անունը ոչ կամ թէ բացասական
 բառին հետ կապուի նէ՝ այսպէս կը հոլովի,

Ոչ որ,	մի որ,	թմաէ,	հիչ պիբի.
Ոչ ուրուք,	մի ուրուք,	թմաէնին,	հիչ պիբինին.
Ոչ ումէք,	մի ումէք,	թմաէյե,	հիչ պիբինէ.
Ոչ զորք,	մի զորք,	թմաէյի,	հիչ պիբինի.
Ոչ յումէքէ,	մի յումէքէ,	թմաէորէն,	հիչ պիբինորէն:

Ի՞նչ կամ ի՞նչ մասնական անունն (երես 31.) ան-
 կենդան բաներու կ'ըսուի: Թէ որ մինակ բաներու ըլ-
 լայ՝ գոյական անուան ոյժ կ'ունենայ, այսպէս,

Ամենայն ինչ ան-	ամէն բան անցա-	հէր շէյ կէչիճի
ցաւոր է,	որ է,	տիր.
Չառնէ ինչ մեծ,	Չե՞ բան ճը շընէր,	պէցիւք պիր շէյ
		էթմէղ.
Ինչ ոչ ասաց,	բան ճը շըսա-	պիր շէյ տէմէտի.
Չիք ինչ ծածուկ,	Չո՞՞նի բան ճը	կիզլի պիր շէյ եօդ
	շիայ,	տուր:

Իսկ թէ որ քովը գոյական ըլլայ՝ սովորաբար
 մէկտեղ կը հոլովի, այսպէս,

Պատճառ ինչ,	պատճառ ճը,	պիր սէպէպ.
Պատճառի իրիք,	պատճառի ճը,	պիր սէպէպին.
Պատճառի իմիք,	պատճառի ճը,	պիր սէպէպէ.
ՂՊատճառ ինչ,	պատճառ ճը,	պիր սէպէպի.

ի Պատճառէ իմեքէ, պատճառէ ճշ, պիր սէպէպտէն .
 Պատճառաւ իւիք, պատճառով ճշ, պիր սէպէպիլէ :

Սէ-« կամ Մէ-« մասնական անունը (Երէ-« 32.)
 թէ որ քովը գոյական անուն մը ունենալու ըլլայ, մէկ-
 տեղ կը հօլովի . այսպէս, Մեւս օր, միւսոյ աւուր, միւ-
 սում աւուր, զմեւս օր, ի մեւս օրէ, միւսով աւուրք ,
 ի միւսում աւուր :

Եւ ը մասնական անունը (Երէ-« 32.) թէ որ քովը
 գոյական անուն մը ունենալու ըլլայ՝ հասարակօրէն կը
 համաձայնի . այսպէս,

ԱՅԼ քաղաք,	ԱՅԼ քաղաքք .
ԱՅԼՅ քաղաքի,	ԱՅԼոց քաղաքաց .
ԱՅԼում քաղաքի,	ԱՅԼոց քաղաքաց ,
ԵՅԼ քաղաք,	ԵՅԼ քաղաքս .
զԱՅԼ քաղաք,	զԱՅԼ քաղաքս .
ԵԱՅԼմէ քաղաքէ,	ԵԱՅԼոց քաղաքաց .
ԱՅԼով քաղաքաւ,	ԱՅԼովք քաղաքօք .
ԵԱՅԼում քաղաքի,	ԵԱՅԼ քաղաքս :

Եւ օրինակէս կ'երեւնայ որ յողնակի նախդրիւ
 հօլովներու մէջ չի համաձայնիր . անոր համար չ'ըսուիր
 այլ +աղաք, աւ այլս +աղաքս, զայլս +աղաքս . եւ այլն :

Եւ այսպէս կը հօլովի նաեւ ,

- ԱՅԼ աշակերտ, այլոյ աշակերտի .
 ԱՅԼ ազգ, այլոյ ազգի .
 ԱՅԼ մարգարէ, այլոյ մարգարէի :

Եւրբեմն ալ նախդրիւ կը հօլովի, այսպէս ,

ԱՅԼ քաղաք,	ԱՅԼ քաղաքք .
ԱՅԼ քաղաքի,	ԱՅԼ քաղաքաց .
ԱՅԼ քաղաքի,	ԱՅԼ քաղաքաց ,
ԵՅԼ քաղաք,	ԵՅԼ քաղաքս .
զԱՅԼ քաղաք,	զԱՅԼ քաղաքս .
ԵԱՅԼ քաղաքէ,	ԵԱՅԼ քաղաքաց .
ԱՅԼ քաղաքաւ,	ԱՅԼ քաղաքօք :

Իսայց եթէ ալ վերջը դրուելու ըլլայ, ան ատեն
ասանկ կ'ըլլայ.

Քաղաք այլ,

Քաղաքի այլոյ,

Քաղաքի այլում, ի քաղաք
յայլ,

ՂՔաղաք զայլ,

ի Քաղաքէ յայլմէ,

Քաղաքաւ այլով,

ի Քաղաք յայլ,

Քաղաքք այլք.

Քաղաքաց այլոց.

Քաղաքաց այլոց, ի քաղաքս
յայլս.

ՂՔաղաքս զայլս.

ի Քաղաքաց յայլոց.

Քաղաքօք այլովք.

ի Քաղաքս յայլս.

Գ Լ Ո Ի Խ Բ

Գ Ե Ր Ա Ն Ո Ի Ն Ն Ե Ր Ո Ի Վ Ր Ա Յ

Ա. Ինքն էական դերանունն երբեմն մեկալ էական դերանուններուն հետ մեկտեղ կը բանի. այսպէս,

Ես ինքն,	պէն + էնորի՛.
Գու ինքն,	սէն + էնորին՛.
Նա ինքն,	օ + էնորիսի՛.
Մեք ինքնին,	պիշ + էնորիսիշ՛.
Գուք ինքնին,	սիշ + էնորինիշ՛.
Նորա ինքնին,	օնլար + էնորիլէրի՛ :

Երբեմն ալ ինչե՛ն, +եղէն, ռեղէն, յեղէն, անունները՝ որոնք մակբայ ալ կրնան սեպուիլ, էական դերանուններուն հետ մեկտեղ կը բանին. այսպէս,

Ես ինձէն,	ե- ինձօ՛ղ,	պէն քէնտիմտէն .
Գու քեզէն,	դու-ն + եղօ՛ղ,	սէն քէնտինտէն .
Մեք մեզէն,	ժե՛ն + ռեղօ՛ղ,	պիղ քէնտիմիղտէն .
Գուք ձեզէն,	դու- + յեղօ՛ղ,	սիղ քէնտինիղտէն :

Բ. Այս, այդ, այն, ցուցական դերանուններն ածական են, ինչպէս վերը (երեւ. 38.) գրեցինք, եւ կրնան իրենց գոյականէն առաջ կամ ետքը դրուիլ :

Ի՞նչ որ առաջ դրուելու ըլլան, այսպէս կը հօլովին .

Այս տուն,	Այս համայնքիկ տունք .
Այսր տան,	Այսոցիկ համայնք տանց .
Այսմ տան, յայս տուն,	Այսոցիկ տանց, յայսոսիկ տունս .
ՉԱյս տուն,	ՉԱյս համայնքիկ տունս .
ՅԱյսմ տանէ,	ՅԱյսոցիկ համայնք տանց .
Այսու տամք,	Այսորիւք տամքք .
ՅԱյսմ տան,	ՅԱյս համայնքիկ տունս :

Թէ որ ետքը գրուելու ըլլան՝ այսպէս կը հօլովին

Տունս այս ,	Տունքս այսոքիկ .
Տանս այսորիկ ,	Տանցս այսոցիկ .
Տանս այսմիկ ,	Տանցս այսոցիկ ,
ի տունս յայս ,	ի տունս յայսոսիկ .
զՏունս զայս ,	զՏունս զայսոսիկ .
ի Տանէս յայսմանէ ,	ի Տանցս յայսցանէ .
Տամբս այսուիկ ,	Տամբքս այսոքիւք .
ի Տանս յայսմիկ ,	ի Տունս յայսոսիկ :
ի տունս յայս ,	

Այսպէս կը հօլովին նաեւ՝

Քաղաքս այս , քաղաքիս այսորիկ .
Ժողովուրդս այս , ժողովուրդեանս այսորիկ :

Կամ այսպէս .

Այս քաղաք , այսր քաղաքի .
Այս ժողովուրդ , այսր ժողովուրդեան :

Տունն այն ,	Տունքն այնոքիկ .
Տանն այնորիկ ,	Տանցն այնոցիկ .
Տանն այնմիկ ,	Տանցն այնոցիկ ,
ի տունն յայն ,	ի տունն յայնոսիկ .
զՏունն զայն ,	զՏունն զայնոսիկ .
ի Տանէն յայնմանէ ,	ի Տանցն յայնցանէ .
Տամբն այնուիկ ,	Տամբքն այնոքիւք .
ի Տանն յայնմիկ ,	ի Տունն յայնոսիկ :

Այսպէս կը հօլովին նաեւ՝

Քաղաքն այն , քաղաքին այնորիկ .
Ժողովուրդն այն , ժողովուրդեանն այնորիկ :

Կամ այսպէս .

Այն քաղաք , այնր քաղաքի .
Այն ժողովուրդ , այնր ժողովուրդեան :

Տուներ այդ ,	Տուներք այդոքիկ .
Տանք այդորիկ ,	Տանցք այդոցիկ .
Տանք այդմիկ ,	Տանցք այդոցիկ ,
ի տուներ յայդ ,	ի տուներս յայդոսիկ .
զՏուներ զայդ ,	զՏուներս զայդոսիկ .
ի Տանէք յայդմանէ ,	ի Տանցք յայդցանէ .
Տամքք այդուիկ ,	Տամքքք այդոքիւք .
ի Տանք յայդմիկ ,	ի Տուներս յայդոսիկ :

Մ. յսպէս կը հողովին նաեւ՝

Քաղաքք այդ , քաղաքիք այդորիկ .
Ժողովուրդք այդ , ժողովրդեանք այդորիկ :

Կամ այսպէս .

Այդ քաղաք , այդք քաղաքի .
Այդ ժողովուրդ , այդք ժողովրդեան :

Կուցէ մէկը տարակուսի , թէ Սա , դա , նա , եւ Այս , այդ , այն , ցուցական գերանուններուն նշանակութիւնը մէկ ըլլալով , ինչպէս կրնան առջինները գոյական ըլլալ ու ետքինները ածական :

Պատճառն ան է որ շատ անուններ երբեմն իրենց գոյականը զօրութեամբ ունենալով , գոյականի տեղ կը բանին . ինչպէս վերը Անձներական ու Մասնական անուանց համար ըսինք : Երբեմն ալ իրենց գոյականը ներգործութեամբ կ'ունենան . ինչպէս , Ոմն գնաց , Քէլ Քնաց , պիրիսի կիթաի . հոս զօրութեամբ կայ գոյականը , ու Ոմն մասնական անունը գոյական անուան տեղ գործածուած է : Կամ այսպէս , Այր ոմն գնաց , Քէլ մարդ ճէ քնաց , պիրատամ կիթաի . հոս գոյականը ներգործութեամբ դրուած է , ու Ոմն ածական է :

Մ. յսպէս ալ ցուցական գերանուններն երբեմն մինակ կը բանին , գոյական անունը զօրութեամբ իմացուելով : Երբեմն ալ գոյականնին ներգործութեամբ կ'ունենան , ու ան ատեն ածական են :

Եւ այց գրաբառ լեզուի մէջ երբ որ ցուցական դերանունները մինակ բանին, ու գոյական անուան յոժունեանն՝ ան ատեն հասարակօրէն կը գործածուի Ս, Դ, Զ:

Իսկ երբ որ քովը գոյականը մէկտեղ ըլլայ, ան ատեն կը գործածուի Ա, Ե, Զ:

Ուստի թէպէտ աշխարհաբառ ու տաճկերէն կ'ըսուի՝

Ես անիկայ տեսայ,	պէն օնու կէօրտիւմ.
Ես ասիկայ տեսայ,	պէն պունու կէօրտիւմ.
Ես ատիկայ տեսայ,	պէն շունու կէօրտիւմ:

Կամ այսպէս.

Ես ան մարդը տեսայ,	պէն օ ատամը կէօրտիւմ.
Ես աս մարդը տեսայ,	պէն պու ատամը կէօրտիւմ.
Ես ատ մարդը տեսայ,	պէն շու ատամը կէօրտիւմ:

Եւ այց գրաբառ այսպէս կ'ըսուի՝

Ես տեսի զնա,	Ես տեսի զայրն զայն.
Ես տեսի զսա,	Ես տեսի զայրս զայս.
Ես տեսի զդա,	Ես տեսի զայրդ զայդ:

Չ'ըսուիր Ես տեսի զնա այր, զդա այր, զսա այր:

Եւ ալ աղէկ գիտնալու է որ այս, այդ, այն, ցուցական դերանուններն երբ որ իրենց գոյականէն ետքը կը դրուին, դիմորոշ յօդերն ալ գոյականին վրայ կրկնելու է, այսպէս, որոնս այս, որոնդ այդ, որոնն այն: Թէ որ ցուցական դերանունն այս է, իր գոյականին վրայ « զնելու է, թէ որ այդ է՝ դ, թէ որ այն է՝ ն ինչպէս վերի օրինակին մէջ կ'երեւայ:

Այն, դոյն, նոյն ցուցական դերանուններն ածական են, (Երեւ 39.) ու հասարակօրէն իրենց գոյականէն առաջ կը դրուին, եւ կրնան երբեմն նախադաս

ածականաց պէս նախդրիւ հօլովիլ . այսպէս , նոյն հոգի , նոյն հոգւոյ , զնոյն հոգի , է նոյն հոգւոյ :

Ի այց աւելի վայելուչ է մէկտեղ հօլովելը . այսպէս ,

Նոյն հոգի ,	Նոյն համ նոքին հոգիք .
Նորին հոգւոյ ,	Նոցին հոգւոց .
Նմին հոգւոյ ,	Նոցին հոգւոց ,
առ նոյն հոգի ,	առ նոյն համ նոսին հոգիս .
զնոյն հոգի ,	զնոյն համ զնոսին հոգիս .
ի նմին հոգւոյ ,	ի նոցին հոգւոց .
Նովին հոգւով ,	Նովին համ նովիմք հոգւովք :

Եւ այսպէս կը հօլովին նաեւ՝

Նոյն մարմին , նոյն համ նորին մարմնոյ .
 Նոյն պատարագ , նոյն համ նորին պատարագի .
 Նոյն ծառ , նոյն համ նորին ծառոյ :

Յուցական դերանուններու սեռականը Սորս , Գորս , Նորս , սոցս , Գոցս , նոցս քիչ տեղ ուղղականի պէս նորէն կը հօլովին . այսպէս ,

Սորայ , ոյ , ով , ոց , ովք .	Սոցայ , ոյ , ով , ոց , ովք .
Գորայ , ոյ , ով , ոց , ովք .	Գոցայ , ոյ , ով , ոց , ովք .
Նորայ , ոյ , ով , ոց , ովք .	Նոցայ , ոյ , ով , ոց , ովք :

Գ . Ստացական դերանունները ածական են , (երեւ 40 .) ու հասարակօրէն իրենց գոյականէն ետքը դրուելով , անոնց հետ միշտ կը համաձայնին , բաց ի յոգնակի նախդրիւ հօլովներէն . այսպէս ,

Եղբայր իմ	Եղբայրս ,	գարտաշում .
Եղբօր իմոյ ,	Եղբօրս ,	գարտաշումրն .
Եղբօր իմում , առ	Եղբօրս ,	գարտաշումա .
Եղբայր իմ ,		
զԵղբայր իմ ,	Եղբայրս ,	գարտաշումը .
յԵղբօրէ իմմէ ,	Եղբօրմէս ,	գարտաշումտան .
Եղբարբ իմով ,	Եղբօրս հետ ,	գարտաշումըս :

Եղբարք իմ,	Եղբարնե՛րս,	գարտաշարրամ .
Եղբարց իմոց ,	Եղբարնե՛րսս ,	գարտաշարրամրն .
Եղբարց իմոց , առ	Եղբարնե՛րսս ,	գարտաշարրամա .
Եղբարս իմ ,		
զԵղբարս իմ ,	Եղբարնե՛րս ,	գարտաշարրամր .
յԵղբարց իմոց ,	Եղբարնե՛րես ,	գարտաշարրամտան .
Եղբարբք իմովք ,	Եղբարնե՛րովս ,	գարտաշարրամրա :

Այսպէս կը հոլովին նաեւ՝

Հայր մեր , հօր մերոյ ,	Հարք մեր , հարց մերոց .
Տուն իւր , տան իւրոյ ,	Տունք իւր , տանց իւրոց .
Քոյր ձեր , քեռ ձերոյ ,	Քորք ձեր , քերց ձերոց :

Դ . Ա՛ր հարցական դերանունը (Երեւ 42.) ածական է , ու հասարակօրէն իր գոյականէն յառաջ դրուելով՝ անոր հետ կը համաձայնի , բաց ի յողնակի նախդրիւ հոլովներէն . այսպէս ,

Ա՛ր քաղաք , որո՞յ քաղաքի , զո՞ր քաղաք , յորմէ՞ քաղաքէ , որով քաղաքաւ : Ա՛ր քաղաքք , որո՞ց քաղաքաց , յո՞ր քաղաքս , զո՞ր քաղաքս , յորո՞ց քաղաքաց :

Ե . Տաճկերէն ու աշխարհաբառ լեզուին մէջ ալ կան դիմորոշ յօդեր , այս ինքն , « , ր , ը , Գլուխս , գլուխդ գլուխը : Ը՛ , ը՛ , ը , Ի՛ , ի՛ , ի , Պաշտ՛ , պաշտ՛ , պաշտ . Էվի՛ , էվի՛ , էվի , Ինչպէս առջի մասին մէջ (Երեւ 34.) ըսինք : Աս դիմորոշ յօդերէն նոր սորվողները շատ անգամ կը խաբուին տաճկերէն ու աշխարհաբառ ուղղականը գրաբառ հայցական թարգմանելով : Ինչու որ հասարակ անուանց ուղղականը գրինք .

Խօսք , Քաղաք , Գետ , Ժամ , Հիմ , Գառ , եւ այլն :
 Սէօղ , Շէճիւր , Չայ , Քիլիսէ , Թէմէլ , Գուղու :

Ասոնց հայցականը գրինք ,

Խօսքը , Քաղաքը , Գետը , Ժամը , Հիմը , Գառը :
 Սէօղիւ , Շէճիւրի , Չայը , Քիլիսէյի , Թէմէլի , Գուղույու :

Բայց աշխարհաբառ լեզուին և կամ ն գիրը շատ տեղ հայցական չիձեւացրներ, հապա ն դիմորոշ յօդի ուժ ունի. եւ ան ատեն ուղղականն ու հայցականը մէկ է. ինչպէս երբոր կ'ըսեմ, Բողոքը հորձանեցաւ, գոռը իլաւ, արեւը ծագեցաւ, լուսինը խաւարեցաւ, ծառը զորցաւ, հիւանդը մեռաւ, աշխարհը կըլը է, ծովը լայն է, կրակն ուժը թեթեւ էն, ասոնց ամէնն ալ ուղղական է. ու գրաբառ այսպէս պիտի թարգմանուին, Բաղաքն կամ տունն կործանեցաւ, արեգակն ծագեաց, լուսինն խաւարեցաւ, ծառն զորացաւ, հիւանդն մեռաւ, աշխարհն է գնդածեւ, լայն է ծովն, հուրն եւ օդն են թեթեւ :

Թէ ինչպէս իմանալու է որ արդեօք աշխարհաբառն ուղղական է թէ հայցական, երկրորդ մասին մէջ կը խօսինք : Հիմա միայն աս գիտնաս որ չէզոք, կրաւորական ու էական բայի քով եղածն՝ հայցական չիկրնար ըլլալ :

Այնպէս տաճկերէն լեզուի մէջ ալ, անուն մը մինակ եղած ատեն՝ առջի մասի մէջ հոլովներուն դիմացը դրածներնուս պէս կը հոլովի : Բայց թէ որ գոյականին քովը ստացական դերանուն մ'ըլլայ կամ զօրութեամբ իմացուի, կամ ուրիշ սեռական մը (որ յատկացուցիչ կ'ըսուի), ան ատեն այսպէս կը հոլովի .

Պէնիմ էվիմ,	Սէնին էվին,	Օնուն էվի.
Պէնիմ էվիմին,	Սէնին էվինին,	Օնուն էվինին.
Պէնիմ էվիմէ,	Սէնին էվինէ,	Օնուն էվինէ.
Պէնիմ էվիմի,	Սէնին էվինի,	Օնուն էվինի.
Պէնիմ էվիմտէն,	Սէնին էվինտէն,	Օնուն էվինտէն.
Պէնիմ էվիմիլէ,	Սէնին էվինիլէ,	Օնուն էվինիլէ.
Պէնիմ էվիմտէ,	Սէնին էվինտէ,	Օնուն էվինտէ :

Աւստի թէ որ ըսեմ, (օնուն) էվի երգըսոր. (օնուն) էվի եանտը. Այրն ըլլողը գարարտը. Տէնիզին սույոթիւքէնմէզ, ուղղական պէտք է թարգմանել, այսպէս, Տուն նորա կործանեցաւ, տուն նորա այրեցաւ, լոյս լուսնին նուազեցաւ, ջուր ծովու ոչ պակասէ :

Գ Լ Ո Ի Խ Գ

Բ Ա Յ Ե Ր Ո Ի Ն Վ Ր Ա Յ

ԲԱՅԵՐՈՒՆ պարագաներուն վրայ քանի մը հարկաւոր դիտելիք կան:

Խօսեցանք վերը թէ բայերուն պարագաները վեց են (երես 43.): Իսկ դիւրին ճամբան որոշելու, թէ բայ մը արդեօք ներգործական է թէ չէ, աս է:

Արբ որ տղան աղէկ կը հասկընայ բային նշանակութիւնը, թող քովը հայցական հոլով մը դնէ, թէ որ բային կը յարմարի՝ ներգործական է, թէ որ չի յարմարիր՝ չէզոք է: Ինչպէս Գանեմ, իւ ծեծեմ, տէօյերիմ՝ ըսել է. ու իր քովը հայցական հոլով կը յարմարի, ինչպէս. Վարդեօս շի չծեծեր, ուստամ պէնի տէօյմէզ, անանկ է նէ գանեմ ներգործական է.

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ՝

Քրիստոսի որ Առաջին Ամբիան գրաս.

Քրիստոֆոր Գործմարտ Ամբիանայր պուլտու.

Ես աս կերպիւրը կամ աս հայրը կ'որոտեմ.

Պէն պու եւմէյի եախօտ էքմէյի եէրիմ:

Ես աս իննն չէմ իտեր.

Պէն պու շարապը իչմէմ.

Ես ղգեօս մտոր իւ պանեմ.

Պէն էսպապըմը թէմիզ սագլարըմ.

Եղբայրս աղէի գեր իւ գրէ.

Գարտաշըմ էյի եազը եազար.

Անանկ է նէ գրանեմ, որոտեմ, ըմպեմ, պանեմ, գրեմ ներգործական են:

Իայց ոմանց քովը հայցական հոլով չիվայլեր. ինչպէս,

Ես կ'երթամ, Պերրոս իւ նստի, Բալանները իւ Բալան,

Ըրը իւ լաղէ.

Պէն կիտերիմ, Պետրոս օթուրուր, գուշար ուշար,

սու ագար:

Ուրեմն աս երթամ, նստիմ, Բալան, բայերը չէզոք են:

Կան քանի մը շաղկապներ ու մակբայներ, որոնց քովի բայը հասարակօրէն ստորադասական եղանակ կը դրուի: Ստորադասականն աշխարհաբառ ու տաճկերէն շատ ժամանակներ ունի, այս ինքն Ներկայ, Անկատար, Կատարեալ, Յարակատար, Գերակատար, Ապառնի: Արդ՝ գիտնալու համար, որ ինչպէս կը ձեւանայ աշխարհաբառի ու տաճկերէնի մէջ ստորադասական եղանակը, եւ թէ ինչպէս դրաբառի կը թարգմանուի հոս օրինակ մը կը դնենք:

Ստորադասական Ներկայ:

Թէ որ գործեմ,	էյէր իշլէրսեմ,	եթէ գործե՛մ կամ եթէ գործեցե՛մ.
Թէ որ գործես,	էյէր իշլէրսէն,	եթէ գործե՛ս.
Թէ որ գործէ,	էյէր իշլէրսէ,	եթէ գործե՛.
Թէ որ գործենք,	էյէր իշլէրսէք,	եթէ գործե՛ք.
Թէ որ գործէք,	էյէր իշլէրսէնիլ,	եթէ գործե՛ք+.
Թէ որ գործեն,	էյէր իշլէրսէլէր,	եթէ գործե՛ն:

Անկատար:

Թէ որ գործէի,	էյէր իշլէսէ իտիմ,	եթէ գործե՛ի.
Թէ որ գործէիր,	էյէր իշլէսէ իտին,	եթէ գործե՛իր.
Թէ որ գործէր,	էյէր իշլէսէ իտի,	եթէ գործե՛ր.
Թէ որ գործէինք,	էյէր իշլէսէ իտիք,	եթէ գործե՛ք+.
Թէ որ գործէիք,	էյէր իշլէսէ իտինիլ,	եթէ գործե՛իք+.
Թէ որ գործէին,	էյէր իշլէսէ իտիլէր,	եթէ գործե՛ին:

Կատարեալ:

Թէ որ գործեցի,	էյէր իշլէտիմ իսէ,	եթէ գործեցե՛.
Թէ որ գործեցիր,	էյէր իշլէտին իսէ,	եթէ գործեցե՛ր.
Թէ որ գործեց,	էյէր իշլէտի իսէ,	եթէ գործեցե՛.
Թէ որ գործեցինք,	էյէր իշլէտիք իսէ,	եթէ գործեցե՛ք+.
Թէ որ գործեցիք,	էյէր իշլէտինիլ իսէ,	եթէ գործեցե՛ք+.
Թէ որ գործեցին,	էյէր իշլէտիլէր իսէ,	եթէ գործեցե՛ն.

Յարակապար :

Թէ որ գործեր եմ, ես, է, ենք, էք, են .
 էյէր իշէմիշ իսէմ, իսէն, իսէ, իսէք, իսէնիզ, իսէլէր .
 Ե՛նէ գործեալ է՛ կամ իցե՛, է՛, է, է՛, է+, է+, է՛ն :

Գերակապար :

Թէ որ գործեր էի, էիր, էր, էինք, էիք, էին :
 էյէր իշէմիշ օլսամ ըտը, օլսան ըտը, օլսայըտը,
 օլսայըտըք, օլսայըտընըզ, օլսայըտըլար .
 Ե՛նէ գործեալ էի, էիր, էր, էա+, էի+, էին :

Ապամնի :

Թէ որ գործելու ըլլամ,	էյէր իշէյէճէք օլուրսամ .
Թէ որ գործելու ըլլաս,	էյէր իշէյէճէք օլուրսան .
Թէ որ գործելու ըլլայ,	էյէր իշէյէճէք օլուրսա .
Թէ որ գործելու ըլլանք,	էյէր իշէյէճէք օլուրսազ .
Թէ որ գործելու ըլլաք,	էյէր իշէյէճէք օլուրսանըզ .
Թէ որ գործելու ըլլան,	էյէր իշէյէճէք օլուրսալար .

Ե՛նէ գործիցե՛,	Ե՛նէ գործիցե՛,	Ե՛նէ գործիցե .
Ե՛նէ գործիցե՛,	Ե՛նէ գործիցե՛,	Ե՛նէ գործիցե՛ն :

Նոյնպէս աշխարհաբառ ու տաճկերէն լեզուի մէջ բացասական խոնարհումը ստորասականէն տարբեր է . որուն օրինակը հոս դնենք, որ սովորողը գիտնայ թէ ինչպէս պիտի գրաբառ դարձնէ :

Սահմանական Ներկայ :

Չեմ գործեր,	իշէմէմ,	ոչ գործե՛ .
Չես գործեր,	իշէմէսին,	ոչ գործե՛ս .
Չիգործեր,	իշէմէզ,	ոչ գործե՛ .

Չենք գործեր ,	իշխմէ յիւ ,	ու գործե՛ս :
Չէք գործեր ,	իշխմէ զսինիւ ,	ու գործե՛ս :
Չեն գործեր ,	իշխմէ զլէր ,	ու գործե՛ն :

Անկապար :

Չէի գործեր .	իշխմէ զ իտիւմ ,	ու գործե՛ի .
Չէիր գործեր ,	իշխմէ զ իտին ,	ու գործե՛իր .
Չէր գործեր ,	իշխմէ զ իտի ,	ու գործե՛ր .
Չէինք գործեր ,	իշխմէ զ իտիք ,	ու գործե՛ս .
Չէիք գործեր ,	իշխմէ զ իտինիւ ,	ու գործե՛ի .
Չէին գործեր ,	իշխմէ զ իտիլէր ,	ու գործե՛ին :

Ապարեւալ :

Չգործեցի ,	իշխմէ տիւմ ,	ու գործեց՛ի .
Չգործեցիր ,	իշխմէ տին ,	ու գործեցե՛ր .
Չգործեց ,	իշխմէ տի ,	ու գործե՛աց .
Չգործեցինք ,	իշխմէ տիք ,	ու գործեցս՛ .
Չգործեցիք ,	իշխմէ տինիւ ,	ու գործեցե՛ս .
Չգործեցին .	իշխմէ տիլէր ,	ու գործեցին՛ :

Յարահապար :

Գործած չեմ , չես , չէ , չենք , չէք , չեն .
 Իշխմէ միշ իւմ , սին , տիր , իւ , սինիւ , տիրլէր .
 Ու ե՛մ կամ չե՛մ , ու ե՛ս , ու ե՛ , ու ե՛ս , ու ե՛ս , ու ե՛ն
 գործեալ :

Կամ այսպէս .

Գործած չունիւմ , չունիս , չունի , չունինք , չունիք , չունին .
 Իշխտիւմ , իշխտիւն , իշխտիւնի եօգտուր , իշխտիւնի-
 միւ , իշխտիւնիւ , իշխտիւքլէրի եօգտուր :
 Չէ՛ս ե՛մ , չէ՛ս ս , չէ՛ս նորա գործեալ , չէ՛ս ր , չէ՛ս յ , չէ՛ս
 նոցա գործեալ :

Գերահապար :

Գործած չէի , չէիր , չէր , չէինք , չէիք , չէին .
 Իշխմէ միշ իտիւմ , իտին , իտի , իտիք , իտինիւ , իտիլէր .
 Ու ե՛ի , ու ե՛իր , ու ե՛ր , ու ե՛ս , ու ե՛ի , ու ե՛ն գործեալ :

Ապամանի :

Չգործեմ ,	իշխմէ յիմ	“չ գործեցից .
Չգործեսս ,	իշխմէ յէսին ,	“չ գործեցես կամ օր գործեցես .
Չգործէ ,	իշխմէ սին ,	օր գործեցէ .
Չգործենք ,	իշխմէ յէլիմ ,	օր գործեցուք .
Չգործէք ,	իշխմէ յէսինիդ ,	օր գործեցիք .
Չգործեն ,	իշխմէ սինլէր ,	օր գործեցեն :

Սորորագրասական :

Չգործեմ ,	իշխմէ զսէմ ,	“չ գործեցի .
Չգործեսս ,	իշխմէ զսէն ,	“չ գործեցես .
Չգործէ ,	իշխմէ զսէ ,	“չ գործեցէ .
Չգործենք ,	իշխմէ զսէք ,	“չ գործեցեք .
Չգործէք ,	իշխմէ զսէնիդ ,	“չ գործեցիք .
Չգործեն ,	իշխմէ զսէլէր ,	“չ գործեցեն :

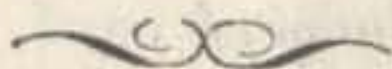
Թէ գրաբառ , թէ աշխարհաբառ ու թէ տաճկերէն լեզուի մէջ ապամանին շատ տեղ հրամայականի տեղ կը գործածուի . ինչպէս ,

Գործեսցես ,	(պիտի) գործես ,	իշխ յէսին .
Գործեսցէ ,	(լու) գործէ ,	իշխ սին .
Գործեսցուք ,	(պիտի) գործենք ,	իշխ յէլիմ .
Գործեսցիք ,	(պիտի) գործեք ,	իշխ յէսինիդ .
Գործեսցեն ,	(լու) գործեն ,	իշխ սինլէր :

ՄԵՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՀԵՄԵՉԵՅՆՈՒԹԵԼՆ ՎՐԵՅ

ՄԱՍԱՆՑ բանին քովէ քով գալ կապուիլը գրա-
բառ Համայնո-ւի-ն կ'ըսուի :

Ամէն լեզու համաձայնութեան վրայ զատ զատ կա-
նոններ ունի, որով մէկալ լեզուներէն կը տարբերի, եւ
թէ որ համաձայնութիւնն ամէն մէկ լեզուին կանոննե-
րուն համաձայն չըլլայ, սխալ կ'ըլլայ :

Բառերը զանազան եղանակաւ իրարու հետ կը
կապուին, մէյ մը անունն անուան հետ, մէյ մ'ալ բայը
անուան հետ :

Ա. Անունն անուան հետ երեք կերպ կը կապուի :

Մէյ մը իբր ածական իր գոյականին հետ, ինչպէս
վերը խօսեցանք :

Արկրորդ՝ սեռական անուն մը կը կապուի ուրիշ
անուան մը հետ, իբրեւ յարկացո-ցիչ իր յարկացեալին
հետ :

Արրորդ՝ երկու նոյն հօլովով գոյական անուններ
իրարու հետ կը կապուին, իբրեւ Բացայայտիչ իր Բա-
ցայայտելոյն հետ :

Յարկացո-ցիչ կ'ըսուի ան սեռական անունն, որն
որ իր մերձաւոր անուան կամ յատկացելոյն որուն ըլ-
լալը կը ցուցընէ, ինչպէս փո-նը թէ որ կ'ուզեմ իմա-
ցընել թէ որուն է, քովը սեռական մը կը դնեմ, այս-
պէս՝ հօր իմոյ, որ կը ցուցընէ թէ փո-նն իմ հօրս է : Աս
սեռականը, որ բանի մը որուն ըլլալը կը ցուցընէ Յար-
կացո-ցիչ կ'ըսուի, ու մէկալը Յարկացեալ :

Բացայայտիչ կ'ըսուի ան գոյականն, որն որ ինչպէս
բառը յատնի կը ցուցընէ, ուրիշ գոյական անուն մը կը
բացայայտէ, թէ ինչ կամ որն է, ինչպէս թէ որ մինակ

†աղ† ըսեմ, չեմ բացայայտեր թէ որն է, բայց երբ որ անոր քովը կը գնեմ Աստուծոյ հետ կամ Հոգի †աղ†, ան ատեն կը բացայայտեմ թէ ըսած քաղաքս Հոռոմ է, Վենետիք կամ Վիեննա չէ:

Բ. Անունը բային հետ կամ իբրեւ անուն բայի եւ կամ իբրեւ խնդիր կը կապուի:

Անուն բայի կ'ըսուի բային քովն եղած ուղղական հոլովը, որն որ ամէն բայ կամ ներգործութեամբ եւ կամ զօրութեամբ ունի, ինչպէս առաջին մասին մէջ ե՛՛մ էական բային քովը ներգործութեամբ դրուած է, այսպէս, ես ե՛՛մ, դու ես, նա է, եւ այլն: Իսկ մնացած բայերուն քով զօրութեամբ կ'իմացուի, այս ինքն պիտի ըլլայ՝ ես գործե՛մ, դու գործես, նա գործէ, եւ այլն:

Խնդիր կ'ըսուի ամէն հոլոված բառ, որն որ իւրաքանչիւր բայ իր նշանակութեան համաձայն կ'ուղէ առնել, ինչպէս աս մասին մէջ ընդարձակ պիտի խօսինք:

Խնդիր կ'ըսուին նաեւ նախադրութիւններուն առջեւն եղած հոլովները:

Աս օրինակին մէջ ամէն ըսածներս կ'երեւնան:

Վախաստեղծ ճարդն Աբամ ոչ պահեաց զպարտիրանս Ասորո՞՞ն:

Պահեաց ներգործական բայ է, Աբամ անուն բային է, ուղղական հոլով, միանգամայն բացայայտիչ է. ճարդն բացայայտեալն է. Նախաստեղծը՝ ճարդուն ածականն է. զպարտիրանս հայցական խնդիր է պահել ներգործական բային. Ասորո՞՞ն յատկացուցիչ է պարտիրանին:

Վերականութեան գլխաւոր վախճանն՝ աղէկ հասկընալ ու շիտակ գրելն է:

Աղէկ հասկընալու համար պէտք է իւրաքանչիւր մասն բանի աղէկ որոշել թէ արդեօք անուն բայի է թէ խնդիր է: Գարձեալ խնդիրն ալ արդեօք ուղղական է թէ անորոշ հայցական, նախգրիւ տրական՝ թէ ներգոյական:

Գարձեալ շիտակ գրելու համար պէտք է աղէկ գիտնալ, թէ աս բառը կամ ան բառը ինչ հոլով է.

ուղղական թէ հայցական, նախդրիւ տրական թէ ներգոյական. ինչպէս թէ որ ըսեմ, +աղա+ը իլա-, +աղա+ը շինեց, +աղա+ը ճարա-, +աղա+ը շինեցա- . ասոնց առաջինն՝ ուղղական է, երկրորդը՝ հայցական, երրորդը՝ նախդրիւ տրական, ու ետքինը՝ ներգոյական :

Արդ՝ որպէս զի նոր սորվողները դիւրաւ խմանան թէ իւրաքանչիւր բառ ինչ հոլով է ու ինչ հոլով գրաբառ պիտի թարգմանեն, պէտք է որ խօսքը հարցմամբ քննեն. այսպէս,

Իմ հայրս աս գիրքը խանութէն ստրկով գնեց .

Պէնիմ փէտէրիմ փարայրլա պու քիթապը թիւքեանտան սաթըն ալտը :

Հարցումն աս կերպով պիտ'որ ըլլայ :

Առաջին հարցում .

Հց . Ո՞վ գնեց ,

Քիմ սաթըն ալտը ,

Պի . հայրս .

փէտէրիմ :

Ո՞վ հարցման պատասխանն ուղղական է : Անանկ է նէ, հայրս ուղղական պիտի թարգմանուի :

Երկրորդ հարցում .

Հց . Ի՞նչ բանը գնեց ,

Նէ շէյի սաթըն ալտը ,

Պի . աս գիրքը .

պու քիթապը :

Ի՞նչ բանը հարցման պատասխանը հայցական է : Անանկ է նէ աս գիրքը հայցական պիտի թարգմանուի :

Երրորդ հարցում .

Հց . Ո՞ւսկից գնեց ,

Նէրէտէն սաթըն ալտը ,

Պի . խանութէն .

թիւքեանտան :

Ո՞ւսկից հարցումը բացառական պատասխան կ'ուզէ : Անանկ է նէ խանութէն բացառական պիտի թարգմանուի :

Չորրորդ հարցում :

Հց . Ի՞նչ բանով գնեց ,

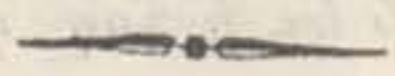
Նէ իլէ սաթըն ալտը ,

Պի . ստրկով .

փարայրլա :

Ի՞նչ բանով հարցման պատասխանը գործիական է : Անանկէ նէ ստրկով գործիական պիտի թարգմանուի :

Սնացած հոլովներուն վրայ կարգաւ կը խօսինք :

Գ Լ Ո Ւ Խ Ա

ՈՒՂՂԱԿԱՆ ՀՈԼՈՎԻՆ ՎՐԱՅ

Ինչպէս վերը յիշեցուցինք Ո՛վ կամ Ի՞նչ բան ,
Քի՞՛մ կամ Նե՞՛ շէ՛ հարցման պատասխանը ուղղական է :
Աս ուղղականին Անուան բայի կ'ըսեն . ինչպէս , Հողմ
շնչէ , գետ + գնան , աղբեր + բլիւն , ծառ + բողբոջն :

Ա . Եւ ուղղական հոլովն իր բային հետ թուով եւ
դէմքով պիտի համաձայնի , ինչպէս ամէն լեզու ալ կը
պահանջէ : Անոր համար չ'ըսուիր Ես գործէ , դու գործե՛մ ,
նա գործես , եւ այլն . հապա պիտի ըսուի Ես գործե՛մ , դու
գործես , նա գործէ : Ես՝ առաջին դէմը , դու՝ երկրորդ
դէմը , նա ու ամէն հասարակ անունները՝ երրորդ դէմը
կը ցուցնեն , ինչպէս ,

Հովիւք արածեն զխաշինս .

Հովիւները կ'արածեն ուխարները .

Զօպանլար գոյունլարը կիւտէրլէր :

Հո . Ո՛վ կ'արածէ . Պի . հովիւները } անուն բայի է :
Հո . Քի՛մ կիւտէր . Պի . չօպանլար

Հասեր + նշանացի խօսին :

Ծնեալն բնութեամբ սիրեն զճնողս :

Թեպէտ եւ նախատի լապ , սակայն ոչ ամաչէ :

Կոյր զըկի ի ճառագայթից արեգական :

Վհայ հասարակե՛մ ոչ ստէ :

Պտուղ բազում խոնարհեցուցանէ զոստս ծառոց .

Ըստ պարսկու ծառին ճիւղը լաւ կ'իջեցընէ .

Զօգ մէյվէ աղածրն տալընը սարգըտըր :

Հո . Ի՞նչ բան վար կ'իջեցընէ . Պի . շատ պտուղը } անուն
Հո . Նե՞՛ շէ՛ սարգըտըր . Պի . չօգ մէյվէ } բայի է .

Նախանջ զաչս հոգւոյն կուրացուցանէ :

Երկիր ինքնին բերէ զպտուղն :

Արեգակն ընդ լուսոյ եւ զջերմութիւն տարածէ :

Ահեհայն անբասի թիւ յարենէ սնանին :

Մարտին թիւ ապականի եւ ի հող դառնայ :

Բ. Արբ որ շատ եղակի անուններ անուն բայի կ'ըլլան՝
բայը հասարակօրէն յոգնակի կը դրուի, ինչպէս աշխար-
հարառ ալ կ'ըսենք. Բարձ ու սափը կը լողան. Էշը, Վրէն
Է ուղար բեր կը կրեն:

Մեղուն եւ ճրջինն վատաց վարդապետք լինին.

Մեղուն ու ճրջինը ծոյլերուն վարպետ կ'ըլլան.

Արբ վէ գարրնճա թէմպէլէրէ ուսթա օլուրլար:

Գինի եւ արբեցո-նի-ն ապականեն զարս իմաստունս:

Պերրոս եւ Յովհաննէս ընթանային ի գերեզման:

Թէ ջուր, թէ հո-ր, թէ երկիր, թէ օդ զսպասաւորու-

թիւնն՝ յոր կարգեցան, անդադար մատուցանեն:

Հայր ի՞՞ եւ հայր ի՞՞ թողին զիս:

Գողն եւ գողակիցն ի միում պատժի են:

Լսինք հասարակօրէն, ինչու որ երբեմն եղակի ալ
կը բանի. ինչպէս,

Փայտ, խոտ Է- Էղէֆն վաղվաղակի ապականի ի հրոյ.

Փայտը, խոտն ու Էղէֆը շո-տ ճը կրակին կ'ապականի.

Օտուն, օթ վէ գամրչ չափուճագ աթէշտէն թէ-
լէֆ օլուր:

Հո-ր եւ ցանկո-նի-ն կերակրոց՝ հանապաղ ընդունե-
լով հանապաղ բորբոքի:

Նոյ եւ Գո-ն ի-ր ապրեցաւ ի ջրհեղեղէ:

Յանձրեւաբեր ամպոյ դաշտ եւ այժի պայծառացեալ
ծաղկալից լինի:

Մթեի եւ ճղունի ոչ այլ ուստեք լինի, այլ ի սկոյ եւ
յաղտոյ ջուրց:

Չիք ինչ ի մեղաց, զոր գինի եւ արբեցո-նի-ն ոչ
գործէ:

Գ. Թէ որ եղակի բառի մը նշանակութիւնը յոգ-
նակի ըլլայ, բայը կրնայ եղակի ալ յոգնակի ալ դրուիլ:
Ասանկ են թուական անունները, եւ ան անունները՝
որոնք շատ բան մէկէն կը նշանակեն. ինչպէս, ամենայն,
ծողովո-րդ, գո-նդ, աղբ, եւ այլն:

Աղաղակեաց աժեռայն խղճութեան :

Աժեռայն որդի հարազատ բերէ յինքեան զնմանու-
թիւն հօրն .

Աժեռ հարազատ զառակ էր հօրը իւր նմանի .

Հէր էօզ էվլատ քէնտի փէտէրինէ պէնդէր :

Այր ի-բառանչի-բ նստէին յաթոռ իւրում .

Աժեռ մարդ էր ախոր-ին վրայ իւր նստէր .

Հէր քէշ քէնտի իսքէմրիսինին իւղէրինտէ օթու-
րուրուտու :

Պատուեսցէ ի-բառանչի-բ զընկեր իւր յաշխարհի աստ :

Վէց օր է , յորս արժան է գործել :

Ե-նանասուն է-երկու նահապետ լեզուաց բաժանեցան
ընդ երկիր :

Գ . Թէ որ անուն բային անեղական է , բայր հա-
սարակօրէն յոգնակի , երբեմն ալ եղակի կը դրուի :

Անցցեն կեանք մեր իբրեւ զհետս ամպոյ .

Մեր կեանքն ամպի պէս պիտ' որ անցնի .

Պիղիմ էօմրիւմիւզ պուլուտ իզի կիպի կէչէճէք :

Միտք զբանս քննեն , եւ իժ գկերակուրս ճաշակեն :

Որ ծնանի որ բարի ինչ կամ չար , իրաւունք են զի
նախ ինքն վայելիցէ :

Աղբի գպատերազմունս մղեցին , զազգ մի ողջոյն եւ
զանիրաւ ապրեցուցին :

Արասունքն զգառնութիւն սրտին ճշմարտէ :

Մեղքն միայն է չար :

Բարք մարդկան հակառակասէր է :

Ոչ եթէ վայրապար ինչ գտանի կերպարանք խաճուցն
եւ նմանութիւն երկուցն քաղրդաց (յանասունս) :

Վարչք առն բարւոյ է վկայութիւն բարւոյ խղճի
մտաց :

Ե . Արբ որ խօսքի մէջ շատ դէմք կայ , բայն ան
դէմքով կը դրուի , որն որ աւելի նախապատիւ է . ինչ-
պէս առաջինն երկրորդէն նախապատիւ է , ու երկրորդն
երրորդէն : Այսպէս աշխարհաբառ ալ կ'ըսենք , Ե՞ն է-

Գոռն ասենին քո-խաչան ընկանք . Գոռն ու Գոռ եղբայրք ասե-
նե-ին թե՞ զէ՞ ուրեք :

Պէն վէ սէն հէփիսինտէն զկյատէ համարաթ օլայլմ :

Սէն վէ սէնին գարտաշըն հիչ տայագ եէմէզ սինիզ :

Ասենայն աստուածաշունչ Գիրք եւ Ձեք վկայեմք զմին
Քրիստոս Աստուած եւ մարդ դաւանել :

Եթէ մեղիցէ քեզ եղբայր քո յանդիմանեա զնա ,
յորժամ Գոռ եւ նա միայն իցէք :

Ի ձեռին Աստուծոյ եմք , եւ Ձեք եւ Բանք Ձեր եւ ասե-
նայն հանճար եւ գործոց խելամարտ-իւն :

Գոռք եւ որ եկէք Բնակեալք իցեն ի յեղ զնոյն առնիջիք :

Ձ . Լնդէմ բային , այս ինքն՝ աներեւութին ու ըն-
դունելութեան անուն բային հասարակօրէն սեռական կը
դրուի , երբեմն ուղղական , քիչ տեղ ալ տրական .
այսպէս ,

Հողոյ առեալ զամայն այսր անդր տարաբերէ .

Հողն ամալը կ'ասնէ ասդին անդին կը Գանի կը Բերէ .

Տիւզկեար պուլուտու ալըպ՝ արիւ թարափա օպիր
Թարափա կէօթիւրիւր .

Բրդի մալեալ զկակուղ կաւն ստեղծանէ անօթ :

Տեսեալ ճարդկան զծիծառն , նովաւ ճանաչեն զհասա-
նել զարնայնոյն :

Ասի ի ժամանակս Արտաշիսի ոչ գտանել երկեր անգործ
յաշխարհիս Հայոց :

Մարդիկ ոգի բանական ունելով՝ անմահ ստեղծան :

Անաստել ուրեք Աստուծոյ չար է :

Ոչ կամիմք թագաւորել Գոռ ի վերայ մեր :

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ . եւ եղեւ կալ նա յաղօթս :
Յաղթեսցես ի դատել Գեղ : Լինել Գեղ դատաւոր
ազգիս այսորիկ :

Է . Կայ ոճ մ'ալ որ յարակատարին , գերակատա-
րին ու ստորագասական անցեալին երրորդ դէմքը , քովը
սեռական անուն բայի ունենալով՝ թէ եզակի եւթէ

յողնակի երեք դէմքի տեղ ալ կը բանի. այսպէս, գործեալ է ի՛, գործեալ է +, գործեալ է նորա, գործեալ է ձեր. փոխանակ ըսելու գործեալ է՛ ես, գործեալ էս դու, գործեալ է նա, գործեալ է՛+ ձե+ :

Գիտէ Աստուած զինչ պիտոյ է մեզ, մինչ չեւ ձեր խնդրեալ իցէ ի նմանէ .

Աստուած ձեր խնդրելէն աւազ՝ ձեզի ինչ պէտք ըլլաւ գիտէ .

Հագ թաւալէ պիզիմ տիլէմէմիզտէն իլէրի, պիզէ նէ իզթիզա օլտուղունու պիլիր :

Մինչ չեւ էր արարեալ Աստուծոյ, ի կանուխ գիտութեան իւրում տեսանէր զարարածս :

Մինչ չեւ է գործեալ ճարդոյ բարի ինչ կամ չար, Աստուծոյ յայտնի է անգործ մարդոյն :

Ձիք ի՛ ամենեւին երդուեալ, եւ ոչ սուտ խօսեցեալ, եւ ոչ բարկացեալ ումէք, եւ կամ սաստեալ բանիւ լոկով :

Ի՛ եթէ չէր եկեալ եւ խօսեցեալ :

Ը . Ինչպէս վերի օրինակներէն կ'երեւայ՝ յարակատարին ու գերակատարին երրորդ դէմքն ինք իրեն դէմք չիցուցրներ, հապա քովի սեռական դերանունը դէմքը կ'որոշէ : Այսպէս ալ դիմագուրկ բայն ինքիրեն չիցուցրներ, հապա քովի տրական հոլով դերանունը դէմքը կ'որոշէ . այսպէս, վայել է ինչ, վայել է +եզ, վայել է նա, պարտ է ինչ, պարտ է +եզ, պարտ է նա :

Չմարթի բնութեան ի՛+ առանց կամաց՝ մերթ բարի լինել, մերթ չար :

Անհնար է ճարդոյ կալ կենդանի առանց կերակրոյ :

Վայել է երիտասարդաց հնազանդ լինել ծերոց :

Բազում նեղութեամբ պարտ է ձեզ մտանել յարքայութիւն երկնից :

Թ . Իայց շատ հեղ տրական հոլովը չդրուիր, ու զօրութեամբ կ'իմացուի . ինչպէս,

Մի անգամ կամ երկիցս եւ թէ շատ՝ երկիցս պարտ է (ձեզ) մեծարել զՏիրն վասն կերակրոց .

Մէկ երկու անգամ, ալ աւելի երեք անգամ պէտք է
հիւրը կերակուր ուտելու հրահրենք:

Պիր իբր տէֆա, փէք փէք իւչ տէֆա միսաֆիրէ
եւմէյ իչին իքրամ էթմէլի:

Պատուէր է (Տեղ) չգողանալ:

Պատուիրան ունինք որ չգողանանք:

Թէմպիհ տիր քի խըրսըղըգ էթմէյէլիմ:

Ժ. Երբեմն կը պատահի որ խօսքին մէջ բայը ներ-
գործութեամբ չիդրուիր, ինչպէս,

Ամենայն արարածք վասն մարդոյ, եւ մարդ վասն փա-
ռաց Աստուծոյ (Եղե-):

Հակառակ նախանձու՝ խոնարհութիւն, եւ ընդդէմ
հակառակութեան՝ լռութիւն (Եդու-):

Գ Լ Ո Ի Խ Ի

Ս Ե Ռ Ա Կ Ա Ն Հ Ո Լ Ո Վ Ի Վ Բ Ա Յ

Ս՚ԻՆՁԵԻ հիմա «վ կամ ի՞նչ բան հարցման վրայ
խօսեցանք, որուն պատասխանն, ինչպէս վերը ըսինք,
ուղղական պիտի դրուի, որն որ անուն բայի կ'ըսուի:
Հիմա խօսինք սեռական հոլովին վրայ, որն որ շատ
հարկաւոր գիտելիքներ ունի:

Ա. Սեռական հոլովը Յարկաւոր-ցիւ կ'ըսուի, երբ որ
բանի մը որուն ըլլալը կը ցուցնէ. ինչպէս թէ որ ըսեմ
Պերսիան գերեւ, վարպետիս սոնը, հորս խանութը. աս
խօսքերուն մէջ սեռական հոլովները կը ցուցնեն գրեթէ,
սան ու խանութին որուն ըլլալը:

Որո՞նք կամ ի՞նչ բանին, ի՞նչ կամ նէնի՞ն հարցման
պատասխանը սեռական է, ինչպէս,

Անդգամն անգոսնէ զխրատ հօր .

Անդհամբ հօրը իրապը քանի տեղ լիբնէր .

Չայլմ գըսմը փէտէրինին էջիւտիւնիւ պիր շէյ եէ-
րինէ գօմաղ :

Հց . Որո՞ւն խրատը , Պի . հօրը . } յատկացու-
Հց . Քիմի՞ն էջիւտիւնիւ , Պի . փէտէրինին . } ցիչ է :

Բ . Աշխարհաբառի ու տաճկերէնի մէջ յատկացուցիչը
յատկացեալէն յառաջ կը դրուի : Բայց գրաբառի մէջ հա-
սարակօրէն յատկացուցիչը յատկացեալէն ետքը կը դրուի,
թէպէտ յառաջ ալ կրնայ դրուիլ :

Օրհնութիւն հօր հաստատէ զտունս որդւոց , եւ անէծք
հօր խախտեն ի հիմանէ .

Հօր օրհնութիւնը զաւելին արուելը կը հասարակ , ու հօր անէծքը
հիօնէ կը խախտէ .

Փէտէր թէսպիհաթը էվլատըն էվինի թէմէքքիւն է-
տէր , վէ վալիտէ նալլէթի թէմէլինտէն սէօքէր :

Եւթն է թիւ ուսուցչ շաբաթուն :

Ցանկութիւն արժամասիրին ոչ յագի ի բազմութենէ
ընչեց :

Ծանրութիւն պարոյ բեկանէ զոստս :

Իբրեւ զսէգն Տրդատ՝ որ սիգալովն աւերեաց զթումբս
գեպոյ , եւ ցամաքեցոյց իսկ ի սիգալ իւրում զյոր-
ձանս ծովուց :

Ոչ դք է , որ ոչ գովէ զգեղեցկութիւն արեգակն :

Գաղաթն լերանց քարնայ միշտ պատի ձեամբ եւ սառ-
նամանեօք :

Չաւաղ ծովու եւ զշիթս անյրեաց եւ զաւուրս ծամանա-
կաց ո՞ թուեաց երբեք :

Ո՛չ խօսելն ինչ իմաստութիւն իցէ , այլ ճանաչելն
զժամանակ խօսելոյ :

Գ . Ինչպէս ըսինք յատկացուցիչը կրնայ երբեմն
յատկացեալէն յառաջ ալ դրուիլ : Բայց թէ որ յատկա-
ցեալը նախդիր ունենայ , նախդիրը յառաջ դրուողին
վրայ կը դրուի , թէ յատկացուցիչ ըլլայ եւ թէ յատկա-

ցեալ: Ինչպէս ածական ու գոյական անուանց մէջ տե-
սար որ նախդիրն յառաջ դրուողին վրայ դրուած է*:

Պարտական եմք օգնել միմեանց, եւ փրկել զիրեարս
ի հոգւոյ եւ ի մարմնոյ վրանդից: — այս ինքն, ի վտան-
գից հոգւոյ եւ մարմնոյ.

Պարտական ենք իրարու օգնել, եւ իրար հոգւոյ ու մարմնոյ
վրանդներէն ազատել:

Պիրիպիրիմիզէ եարտում էթմէյէ, վէպիրիպիրիմիզէ
թէն վէ ճան գազալարրնտան գուրթարմայա պօրճ-
լույուզ:

Այր՝ որ հայի յայլոց սեղան, չեն կեանք նորա ի հա-
մար կենաց: — այս ինքն՝ որ հայի ի սեղան այլոց:

Լուիցեն զայս մեծատունք՝ որք զաղքատութեան հնոցն
բորբոքեն:

Բազմաժամանակեայ սովորութիւն զընութեան զօրու-
թիւն առնու:

Դ. Ը ատ տեղ ալ նախդիրը վայելչութեան հա-
մար թէ՛ յատկացեալին եւ թէ՛ յատկացուցչին վրայ կը
կրկնուի:

Սաւղոս զամենայն շքարկոծողաց շանդերձս ամիո-
փեալ պահէր.

Սօղոս ահն Թարկոծողներուն զբեասները ժողոված էր պահեր.

Սօղոս հէր թաշլայանլարրն բուպասրնը թօփի էթմիշ
սագլարրտը:

Յովսէփ մեկնեաց զՓարաւոնի շերաղն:

Տուր ինձ շքոյոց ակթուոցդ զգարանակալ իմաստու-
թիւն:

* Երբեմն նախդիրը՝ միայն ետքի բառին վրայ կը դրուի, այս
ինքն՝ երբ որ յատկացեալը հայցական է, ինք առանց նախ-
դրի կը մնայ եւ միայն իրմէ վերջը դրուած յատկացուցիչը
նախդիր կ'առնէ. իսկ երբ որ յատկացեալը տրական կամ
բացառական է, յատկացուցիչը յառաջ կը դրուի եւ յատ-
կացեալը միայն նախդիր կ'առնէ:

Ի վերին երեսս բարեկամ ձեւանալ, եւ գործ զթշնամւոյ
գործել: Փոխանակ ըսելու, գործել զգործ թշնամւոյ:

Աւետիս տայ շննդեան նորա: Փոխանակ ըսելու, տայ
զաւետիս ծննդեան նորա:

Աստուծոյ յաշաց ելանել: Առոցն ի պաշտելութենէ:

Տես հետեւեալ երեսին ծանօթութեան երկրորդ օրինակն ալ:

Ե. Արքեմն յատկացուցչին ու յատկացելոյն մէջ ուրիշ մասն բանի կը մտնէ, եւ ան ատեն նախդիրն երբեմն միայն նախընթացին վրայ կը դրուի, եւ երբեմն երկուքին վրայ ալ * :

Հովանի առաքելոց զախտս բժշկէր զՏիւանդաց .

Աստեալներուն շատը հիւանդները կ'ըւընոցընէր .

Բէսիւլէրին քէօլկէսի հաստալարըն մարազլարընը տիւզէլտիր իտի :

Ծանիցես զբանիցն՝ որոց աշակերտեցար զՃմարտութիւն . — այս ինչն ծանիցես զՃմարտութիւն բանիցն՝ որոց աշակերտեցար :

Զգէնս քաղէին զանկելոցն :

Վայ հզօրաց ձերոց՝ որ զիրաւունս գողանան զարդարոյն :

Քաւ լիցի մեզ թողուլ զօրէնս եւ զիրաւունս Աստուծոյ եւ ի հրամանս դառնալ թագաւորի . — այս ինչն դառնալ ի հրամանս թագաւորի :

Ամենայն մարդ որ ընդ հաստատութիւն կամիցի օրինացն՝ զհետ իմ ելցէ . — այս ինչն որ կամիցի ընդ հաստատութիւն օրինացն :

Զ. Արքեմն յատկացեալը զօրութեամբ կը դրուի, ու յատկացեալին նախդիրը յատկացուցիչը կ'առնու :

Ամենայն ծառատունկք ոչ երբեք փոխեն զգոյնս ծաղկանցն եւ զտերեւոց . — այս ինչն զգոյնս տերեւոց .

Ահնե-ին ծառ յը իր ծաղիկն ս-տերե-ին գոյնը չիփոխէր .
Հիչ պիր աղած քէնտի չիչէյինին վէ եափրաղընըն
րէնկինի տէյիշմէլ :

* Երբեմն նախդիրը շատերուն վրայ ալ կը կրկնուի. այսպէս,

Ամենայն ծառ զիւր տեսիլն եւ զգոյնն եւ զհամն բերէ, եւ զբնական արմատոյ զծննդեան զւոյսն. փոխանակ ըսելու զբնական բոյս արմատոյ ծննդեան :

Զաշխարհ արժան է գովել, զերկրի զբնութիւնն քննելով, զծովու զտարածմունս, զօրոց զփոփոխմունս, տարեւորաց զփոխանորդութիւն, զտնկոց յաակութիւնս եւ զբերս :

Բանք ձեր մի լիցին անհամ եւ անաղ իբրեւ զուամ-
կաց . — այս ինքն իբրեւ զբանս ուամկաց :

Մարմինն փափկացեալ մատաղացեալ լինէր իբրեւ
զառօրեայ մանկան ծնելոյ . — այս ինքն իբրեւ զմար-
մին առօրեայ մանկան :

Յիշեսցես զօր մահուն եւ զդատաստանին . — այս ինքն
զօր դատաստանին :

Այսպէս կ'ըսուի, որպէս զհայսեր՝ հայսեր, եւ զԱսոր-
ժոյ՝ Ասոր-ժոյ :

Է . Արբ որ չափի վերաբերեալ յատկացեալի մը քով
թուական անուն մ'ըլլայ, ան ատեն յատկացուցիչը
սեռական դրուելու տեղ, իր յատկացեալին հետ հոլո-
վով կը համաձայնի :

Առ դու ինձ պարտա մի հաց .

Ինձի պարտա մը հաց բեր .

Պանա պիր փարչա էքմէք կէթիր :

Որ արբուցէ ձեզ բաժակ մի ջուր ցորտ միայն յա-
նուն աշակերտի, ոչ կորուցէ զվարձս իւր :

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ

Կաթիլ մի ջուր, կաթիլ մի ջուր, պիր տամլա սու .

Նկանակ մի հաց, նկանակ մի հաց, պիր սօմուն էքմէք .

Ափ մի ջուր, ափ մի ջուր, պիր ամուճ սու .

Տիկ մի գինի, տիկ մի գինի, պիր թուլում շարապ :

Ը . Ասոնք թէ որ հոլովելու ըլլան, երկուքն ալ մէկ-
տեղ կը հոլովին :

Արքայութեան ժառանգաւորս կացուցանէ ընդ պա-
րտա մի հացի, եւ ընդ բաժակի մի ջուր .

Պարտա մի հացի ու գումար մի ջուր տեղ արտայութեան
ժառանգի կ'ընէ .

Պիր լոգմա էքմէք վէ պիր գատէհ սու եկրինէ
ճէննէթէ մերասխօր էտէր :

Հաստատեալ զսիրտ քո պարտա մի մի հացի .

Այս ոճն աշխարհաբառ ու տաճկերէն լեզուի
մէջ ալ կը բանի :

Թ. Բայց գրարանի մէջ հասարակօրէն չափի վերաբերեալ յատկացեալի քով եղած գոյական անունը հասարակ կանոնին պէս կը գրուի :

Կաթ մի ցօղոյ :

Նկանակ մի հացի .

Բեռն մի փայտի .

Ափ մի գարւոյ .

Երկու բաժակ գինւոյ ,

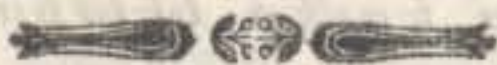
Լիտր մի իւղոյ .

Քսան հազար քոռ ցորենոյ .

Հարեւր մար ձիթոյ :

Քիչ տեղ յատկացուցիչը սեռական գրուելու տեղ , կը համաձայնի իր յատկացեալին հետ , մանաւանդ բացառական ու գործիական հոլովներուն մէջ :

Արք նա գինի սաստիկ յոյժ , սրչափ ոչ էր արբեալ յօրէ թնդիկ իւրի . փոխանակ ըսելու , յօրէ թնդիկ իւրոյ :

ՏՐԱԿԱՆ ՀՈԼՈՎԻ ՎՐԱՅ

ՏՐԱԿԱՆԻՆ ԵՐԿՈՒ ԿԵՐԱԿ, այս ինքն՝ վերջահոլով ու նախդրիւ ըլլալն արդէն յայտնի է:

Ա. Որո՞նք կամ ի՞նչ բանին. +ի՞՞, նէ՞ շէյէ հարցման պատասխանը վերջահոլով տրական է:

Փոխ տայ Աստուծոյ, որ ողորմի արանկին.

Ով որ ազատին կ'ողորմի, Աստուծոյ փոխ կու տայ.

Քիմ քի ֆուգարէյէ մէրհամէթ էտէր, Ալլահա էօտիւնձ վէրիւր:

Հոյ. Որո՞նք փոխ կու տայ, Պի. Աստուծոյ. } տրական է:
Հոյ. Քիմէ՞ էօտիւնձ վէրիւր, Պի. Ալլահա.

Որ ամաչէ յայտնել զվէրս իւր բժշկի, ամենայն մարմին նորա դառնայ յապականութիւն:

Մի ու՞րէք բարկանար, եւ մի՞ զոք բարկացուցաներ:

Ո՞րդիք, հնազանդ լերուք ծնողաց յերոյ:

Զկարիս ընկերին՝ անշանց համարեցուք:

Զոր դու ատեաս, ու՞րէք մի անիցես:

Ժուժեա համբերութեամբ խերուխեանց այլոց, զի եւ այլք տարցին քոյոց թերութեանց:

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ, խոստովանել Կանանային, պատիւն եղբօրն, հրամայել ծառային, հաստատանել արեւան:

Մարմինս այս հանապազօրեայ կերակրոց պէտս ունի.

Աս մարտինս առէն օրոսան կերակրոց հարկաւորութիւն ունի.

Ըստ վիճուտիմիզին հէրկիւնլիք եէմէյէ իգթիզասը վար տըր:

Հոյ. Ի՞նչ բանի հարկաւորութիւն ունի, Պի. կերակրոց.

Հոյ. նէ՞ շէյէ իգթիզասը վար, Պի. եէմէյէ:

Արտաշէս թագաւոր Հայոց ահարկ ամենայն դրացեացն իւրովք աշխարհակալութեամբք:

Աղէքսանդր տիրեաց առ հասարակ ծովու եւ ցամաթ:

Ազոխ վնասակար է արամանց եւ ծուխ աչաց:

Հնազանդ լերուք աֆնայնի զոր ինչ իղձքն ձեզ հրա-
ման տացեն :

Շրխանց +ոց զգոյշ լինիջիր :

Սաստեցէք մանկանց չսովորել ի խօսս աղտեղիս :

Գիր համ լեղոսի +ոմ :

Բ. Յաղմեմ, Պաշտպանեմ բայերը հասարակօրէն
հայցականի տեղ վերջահօլով տրական խնդիր կ'առեն .
նոյնպէս Լեմ բայն ալ՝ երբ որ մտիչ ընել, մտ դնել
կը նշանակէ :

Սէր աֆնայնի յաղթէ, ամենայնի համբերէ :

Լաւ է որ յաղթէ Բարին-Նեան, քան որ առնու զքա-
ղաք ամուր :

Պաշտպանեաց Իւրայելի ծառայի իւրում :

Գու ոչ լսես քո աղօթիցն, եւ կամիս զի Աստուած
լսիցէ :

Լ՛ուր, որդեակ, իրապոս հօր քո :

Գ. Արբ որ բայը մէկ տեղաց մէկալ տեղ շարժում
կը նշանակէ, ու կը հարցուի ո՞ր, նէրէյէ, ի նախդրիւ՝
տրական կը դրուի :

Ամենայն ուխք ի ծով գնան, եւ ծով ո՛չ լնու .

Աֆն զո՛ր ծով կը վազէ, ու ծովը չիւնցո՛ւի .

Հէր սէլ տէնիզէ ագար, վէ տէնիզ տօլմազ :

Հց . Ո՛ւր կը վազէ, Պի . ծով .

Հց . նէրէյէ ագար, Պի . տէնիզէ . } նախդրիւ տրական է :

Ամենայն ի հողոյ եղեւ, եւ ամենայն ի հող դառնայ :

Ծիծառն յառաջ քան զաշունն ի ջերին տեղիս ի
յօրոցս երթայ :

Կոյր կուրի յորժամ առաջնորդէ՝ սխալէ, եւ երկո-
քին ի խորխորատ անկանին :

Որպէս մերկ եկաք յաշխարհս, նոյնպէս եւ մերկ ել-
ցուք յաշխարհէ :

Երիկունն յորժամ ի մահիճա ելանես, համարեա թէ
ի գերեզման իջեր :

Անձրեւ հրախառն տեղսց ի Սոդոմ :

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ, մտանել է նա, է քաղաք, է քոտան, արհանել է հնոց, է շոգ. հանել է ցամաք. հայել յերկինս. ելանել է լեռան. փախել յանապատ. եւ այլն:

Գ. Նայց երբ որ բայր մէկ տեղաց դէպ ի մարդ մը շարժում կը նշանակէ, ու կը հարցուի որո՞ն, քիմէ՞, առ նախդրիւ՝ տրական կ'առնէ:

Երթայք ի քաղաքն առ այս անուն.

Քաղաքն առ անուն մարդուն գացէք.

Շէհիրէ ֆիլան ատամա կիտինիզ:

Բժիշկք յորժամ տեսանեն զոք հիւանդացեալ, ոչ յապաղեն երթալ առ նա:

Մտին առ Նոյ ի տապան անդր երկու երկու յամենայն կենդանեաց:

Յուդա իսկարիովտացի գնաց առ Բանանայապետան, զի մատնեցէ զՅիսուս:

Երթ ի տուն քո առ ընտանիս քո:

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ, ցնաց առ նա. քոտան առ մայր է-ր. զէ՛ արժանի գալ առ Էզ. եւ այլն:

Ե. Կան ածական անուններ ալ որ առ նախդրիւ՝ տրական կ'ուզեն. այսպէս, Առ ասենայն ինչ ժգրախար. Առ ասենայն ցանկո-լի-ն բառական:

Գ Լ Ո Ւ Խ Գ

ՀԱՅՏԱԿԱՆ, ԲԱՑԱՌԱԿԱՆ, ԳՈՐԾԻԱԿԱՆ, ՆԵՐԳՈՅԱԿԱՆ ՈՒ ԿՈՉԱԿԱՆ ՀՈԼՈՎՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ:

Ա. Օր՞վ կամ Ի՞նչ Բ՞ռնը, Քի՞տ՞, կամ Ի՞նչ շէնի հարցման պատասխանն հայցական է: Աս հայցականին՝ ինչիւր «եւրի կ'ըսեն, ինչու որ միայն ներգործական բայերը կրնան հայցական հոլով խնդիր առնել. եւ ասով բայերուն սեռերն իրարմէ կը զատուին:

Պարտիմք սիրել շօտեանս:

Իրար սիրելու՝ պարտական ենք:

Պիրիպիրիմիզի սէվմէյէ պօրճլույուզ:

Հո. Չո՞վ սիրել, Պի. իրար } խնդիր սեռի է:
Հո. Քի՞տ՞ սէվմէյէ, Պի. պիրիպիրիմիզի }

Որդի իմաստուն ուրախ առնէ շնայր, որդի անմիտ արհամարհէ շնայր իւր:

Մի յանդիմանէր զչարս՝ զի մի՛ ատեսցեն զէշ. յանդիմանեա զխասարանն, եւ սիրեսցէ զէշ:

Ձի՞ խնկես շնարթնդ, որ ի ներքոյ լի է պղծութեամբ:

Յաղքատութեանն քան ի մեծութեանն դիւրին է շատարել:

Սպան Գաւիթ զԳողթաթ, եւ նախանձեալ ընդ այն Սաւուղայ՝ ջանայր սպանանել զԳաւթ:

Մըջիւն յամարայնի պատրաստէ զհերակուր, եւ ընդ երկուս զհասն կտրէ, զի մի՛ բուսանիցի:

Մըջինն ամարը հերակուրը իւր պարաստէ, ու հարը երկուսը կտրէ, որ զբուսնի:

Գարընձա եազըն եեմէյինի հազըրլար, վէ (պուղտայ) թանէսինի իքի պէօլէր, քի պիթմէսին:

Հո. Ի՞նչ բանը կը պատրաստէ, Պի. կերակուրը. } խնդիր
Հո. Նէշէյի հազըրլար, Պի. եեմէյինի. } սեռի է:

Ակն ուռկանի զճուր ոչ արգելու:

Ջերկերս շուրջ ջուր պատէ, եւ զջուր եւ զերկեր պատէ օդն :

Իժակորիւնն ուտէ բերանովն զարդանդ մօրն եւ ելանէ :

Աստուած ստեղծ զարարածս ամենայն յոչընչէ :

Մի սիրեր զդասարկութիւնն :

Բ. Շատ տեղ հայցականին վրայ զ նախդիրը չի գրուիր, ու ան ատեն կ'ըսուի անորոշ հայցական :

Որթ իսպառ բերէ, այս ինքն զխաղող :

Մեղու ճեղք գործէ, այս ինքն զմեղր :

Մի խօսեսցուք բանս ունայնս, այս ինքն զբանս ունայնս :

Աչք նախանձոտին արարմութիւն ծնանին :

Ծերութիւն՝ մահ ցաւաբէն առ դուրս պատրաստ ունի :

Զերմութիւն արեգական ժողովէ ի ծովէ, ի գետոց եւ յաղբերաց ամպս անյրեւաբերս :

Փայտ շատ՝ յարուցանէ բոց ձեռ :

Եւ յսպէս կ'ըսուի նաեւ՝ երկուս ալ ունել, երկուս յերկուս ունել, երկուս ուր ունել, ունի՞ ինչս բազումս, գործ գործել, գնել կերակուր, շինել արան, ուրել հաց : Աս ոճր շատ յաճախեալ է նաեւ աշխարհաբառ ու տաճկերէն լեզուի մէջ, ինչպէս աշխարհաբառ կ'ըսենք, արան շինել, կերակուր գնել, հաց ուրել, ընդ իմել : Նոյնպէս տաճկերէն ալ, եղ եւրոպ, եւրոպ, եւրոպ, եւրոպ, եւ այլն :

Գ. Իսայց յատուկ անունները, մասնական անունները, դերանուններն, եւ որոնք որ քովերնին ի՞, + եւ այլն ստացականները կամ դիմորոշ յօդ մը ունին, անորոշ հայցական չեն գրուիր : Անոր համար չըսուիր, Տե՛սի հայր ի՞, այր ո՞մն, Պե՛րոս, նա, հապա պիտի ըսուի, Տե՛սի զհայր ի՞, զայր ո՞մն, զՊե՛րոս, զնա * :

* Յոգնակի հայցական ու տրական հոլովին վրայ « գրի տեղ » + գրուած ալ կը գտնուի .

Պատուել զսուրբ նշխարք ոսկերաց երանելեացն զեղեցիկ աւանդութեամբ ուսեալ է եկեղեցի : Փոխանակ ըսելու, զսուրբ նշխարս :

Արդապետք առուել պատուելի են քան զհարս ըստ մարմնոյ : Փոխանակ ըսելու, քան զհարս :

Առ աղքատք ողորմած եղիցուք : Փոխանակ ըսելու, առ աղքատս :

Արդ իմանալու համար թէ արդեօք խօսքի մէջ
բառ մը ուղղական է, թէ անորոշ հայցական՝ դիւրին
ճամբան աս է :

Թէ որ անուն բայի է, պէտք է ուղղական ըլլալ :
Իսկ անուն բային, ան բառն՝ է որուն վրայ որ խօսք
կ'ըլլայ, ու կը հարցուի ո՞վ, ի՞նչ բան . +ի՞՞, նէ չէ : Իսկ
թէ որ անուն բայի չէ, հապա կը հարցուի զ՞վ, ի՞նչ բանը .
+ի՞՞, նէ չէ : ան ատեն հայցական է :

Թէ որ բայը չէզոք կամ էական է՝ քովի անունը
հայցական չիկրնար ըլլալ, ինչպէս (երէս 157.) ըսինք :

Գ . Ո՞ւրից, ի՞նչ բանէն . +ի՞՞, նէրէրէն ,
հարցման պատասխանը բացառական է :

Ամբարտաւանութիւն յերկնից ընկէց զհրեշտակսն .
Հոարարութեանը հրեշտակները երկնէն վար յգեց .
Փօտուլուգ մէլայրգլարը կէջտէն տիւշիւրտիւ :

Հց . Ո՞ւրից վար ձգեց, Պի . երկինքէն . } բացառա-
Հց . Նէրէտէն տիւշիւրտիւ, Պի . կէջտէն . } կան է :

Եթէ ի մարդկանէ ամաչես, եւս առաւել ամաչել եւ
երկնչել պարտ է յԱստուծոյ, որ տեսանէ զճաճ-
կեալս ի սրտի :

Ծառ խորարմատ ի հողոց ոչ տապալի :
Զգեստուք պատսպարիմք ի րօնոց եւ ի սարնամանեաց :
Պիւթագորաս կրօնս եղ ժուժկալել ի գինոց :
Ի Ռեթո-Նեմէ եւ ի գեղեցիկ-Նեմէ արարածոց ըստ նմին
համեմատութեան եւ արարչագործն նոցա երեւի :
Կազմոս նախ եբեր Յունաց գիր ի Փե-նիկեցոց աշ-
խարհէն :

Սրբեսցուք զլեզուս մեր ի դատարի բանից, ի բաժնասանաց
եւ ի սրախօսութեան :

Ե . Ինչպէս յայտնի է՝ բացառական հոլովին նախ-
դիրն ի է, բայց քիչ տեղ աւ ի նախդիր ալ կրնայ
դրուիլ :

Անհնարինքն աւ ի մարդկանէ, հնարաւորք են Աս-
տուծոյ :

Միթէ տկարանայցէ աւ ի յԱստուծոյ բան :

Ձ. Ի՞նչ բանով, նե՞ իլէ, նե՞ շէ, իլէ, հարցման պատասխանը գործիական է :

Որք թուր-խեամբ անցուցին զկեանս, զղջացան, եւ արաստոսօք եւ հարապանօք պատմեցին ի շահ զկնի եկելոցն .

Կեանքերն թուր-խեամբ անցընողները զղջացան, ու լալով ողբով պարտեցին երեւելն եկողներուն օգտին համար :

Էօմրլէրինի թէմպէլիլիլէ կէչիրէնլէր փիւշման օլտուլար, վէ կէօզ եաշըյըլա արտտան կէլէնլէրին Ֆայտասը իչին՝ նազլ էթտիլէր :

Հց. Ի՞նչ բանով անցուցին, Պի. ծուլու թեամբ, } գործիական է :
Հց. նէ իլէ կէչիրտիլէր, Պի. թէմպէլիլիլէ, }

Գունակ գունակ թողիով՝ զարդարեալ է առ հասարակ ամենայն երկիր :

Յայնմ ժամանակի հանդերձեցաւ կազմեցաւ Պարթեւն եղբարքն իւրով. հանդերձ ընդանեօք, կանամբք, եւ որդուք եւ ամենայն աղիտի իւրեանց :

Մանրագործաւ բազում անգամ բժիշկք քուն անեն այնոցիկ՝ որոց քուն հատեալ իցէ յաչաց, եւ կամբք մեկոնիոն արմատոյ զխիթս կարեւորս զհիւանդաց դարձուցանեն :

Կրայ ծածկեալ ունի զանգամս իւր նկարակերպ պարտնի :

Լ. յսպէս կ'ըսուի նաեւ, աչօք որեւանել, յեօք գործել, որիք գնալ, հարկանել գաւազանաւ. եւ այլն :

Է. Աերգոյական հոլովը կերպ կերպ նշանակութիւն ունի, երբեմն ճշ, երբեմն ճշման, երբեմն ուր կը նշանակէ որոնց զօրութիւնը մէկիկ մէկիկ հոս կը գնենք :

1. Ո՞ր, ներքեքէ հարցման պատասխանը ներգոյական է :

Ի ճանապարհի ոչ է պարտ փութալ յառաջ քան զաւագագոյնն .

Ճամբան ճշին աւազ պէտք է երբեք .

Եօլտա պէջիւքտէն իլէրի էվէթլէմէմէլի :

Հց. Ո՛ւր, Պի. Ճամբան. } ներգոյական է:
 Հց. Ներէտէ, Պի. եօլտա. }

Վասն այնորիկ է +աղա+ս բնակեմք, զի ընդ միմեանս
 զմիաբանութիւն ունիցիմք:

Գտանին լերինք բարձունք որպէս է յամստի նոյնպէս եւ
 է թովո-:

Յովսէփ Արեմաթացի եղ զմարմին Տեառն Յիսուսի
 է գերեզմանի:

Յամենայն փեղիս աչք Տեառն դիտեն զբարիս եւ զչարս:
 Յիսուս ննջէր է իելն նաւին ի վերայ բարձի:

2. Նոյնպէս, ո՛ւր, ի՞նչ բանի վրայ. ներէտէ, նէ
 չէ ի-սի-նոյն հարցման պատասխանը ներգոյական է:

Աւազակն է իսպին միով բանիւ արդարացաւ.

Ա-աղակը իսպին վրայ հէ իօստով արդար եղաւ.

Խրոսրղ հաչըն իւղէրինտէ պիր սէօզ իլէ սալի՛հ օլտու:

Սարդ կուուեալ ձեռօք յոր՛, բնակէ ի տունս թա-
 գաւորաց:

Նստաւ տապանն է լերինս Արարատայ:

Աղեղն ձգի յամսոյ յաւուրս անձրեւաց:

Զպատկեր արքունի դրոշմեն է դանկանի:

Այսպէս կ'ըսուի, նստել յախոսի. գրել է Ռշնի.
 կալ է փանիս:

3. Գարձեալ ո՛ւր կամ ի՞նչ բանի հէլ. ներէտէ, նէ
 իչինոյն հարցման պատասխանը ներգոյական է*:

Գտին զնա է փամարին, զի նստէր ընդ վարդապետս.

Անիկա փամարին հէլ վարդապետներոս հետ նստած փրան.

Օնու հէյքէլտէ միւալլիմէր արասընտա օթուրմուշ
 պուլտուլար:

Հց. Ո՛ւր, ի՞նչ բանի մէջ, Պի. տաճարին մէջ. } ներգոյա-

Հց. Ներէտէ, նէ իչինտէ, Պի. հէյքէլտէ. } կան է:

Յելն եւ է ճո-սո ճանապարհաց եւ է փողոցս եւ է հրա-
 պարակս եւ է ճանապարհակիցս զնոյն նշան կանգներ:

* Երբեմն ներգոյականին նախդիրը ներգործութեամբ չիդրուիր,
 երբ որ բառին առջի գիրը յ ըլլայ.

Ապաշխարութիւն զընկղմեալ հոգին յատակս դժո-
 խոց՝ ու բարձունս հանէ. այս ինքն է յատակս դժոխոց:

Զմիսն կամ խորովեն հրով կամ եփեն ի հախսայս :

Ի ջուր մառախ տեսանի բոլորակութիւն արեգական :

Յանասունս չիք քան զայծեամն տեսանող :

Հաւու թուուցելոյ յօրս ոչ գտանին նշմարանք գնացից :

Ի հարօրոսն է ամենայն վատ , զի ոչ յօժարին ձեռք նորա գործել ինչ :

Արծաթ եւ ոսկի փորձի ի բովս :

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ նստել ի սան , ճեփել ի պարտիշի , ինքել զերուսունս ի դասասորանի :

Ը . Հատ անգամ ներգոյականը գործիականի ուժ կ'ունենայ :

Գատապարտեաց զմեզ Աստուած՝ ի խրատ երեսաց ուտել զհաց . — այս ինքն՝ քրտամբ երեսաց .

Աստուած զմեզ երեսի խրատով հաց ուտելու դասասորանի . Հագ թնայէ պիղի աննրմըզն թէրկիլէ էքմէյիմիզն եէմէյէ գազէպլէտի :

Աղամ ոչ պատրեցաւ յօյն սոսր խոստումն . — այս ինքն՝ սուտ խոստումբ օձին :

Առաքեալքն ի գալ Հոգւոյն սրբոյ խօսէին յայլեայլ լեզուս . — այս ինքն , այլ եւ այլ լեզուօք :

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ , աղաղակել ի յայն թէ , այսինքն յայնի- թէս . ներքել ի խորին սան խանջրոսն , այս ինքն խանջր եւ խորին սոսր :

Թ . Առջական հոլովն ուղղական անունը կանչելով մը կը նշանակէ :

Ո՛րդեակ , բաց ի Տեառնէ յայլմէ ումէքէ մի երկնչիցիս :

Ծառայո՛ւ , հնազանդ լերուք տերանց ձերոց :

Ե՛ղբար , զբարիս գործել մի ձանձրանայք :

Տէ՛ր , լուր աղօթից իմոց :

Յիսուս , որդի Գաւթի , ողորմեաց ինձ :

Սողո՛ն Սողո՛ն , գեղեցիկս բարբառեցար ոչ երանել զբարեբախտութիւն մարդկան մինչեւ ի վախճան :

Ժ . Ո՞վերջաւորած յատուկ անուններուն կոչականն երբեմն վերջը կը փոխէ . այսպէս Պե՛րբէ , Պա՛ղէ , Թե՛ոփիլէ :

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒ ՊԱՐԱՌԱԿԱՆ ՀՈԼՈՎՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

ԿԱՆ քանի մը բայեր՝ որոնց խնդիրը շատ անգամ
հարցմամբ չ'իմացուիր, ինչպէս է պատմականն ու պարաս-
կանը, որոնք շատ կարդալով ու վարժութեամբ պէտք է
սորվիլ. ասոնց մէկ քանին հոս կը դնենք :

Ա. Որո՞նք զո՞ւր. +ի՞մա՞ն էօ՞րի-րի-, +ի՞մա՞ն հագգընա,
+ի՞մա՞ն ի-ղէրէնէ հարցման պատասխանը պատմական է :

Համբերելովն ծանուցուք թէ զուր է չարախօսաց
զրպարտելն զձե՞նք .

Համբերելով ի՞նչընէն+, որ չարախօսաներուն մեր վրայ զրպար-
տելը պարաս է .

Սապր էթմէյիլէ կէօսթէրէլիմ քի պիղի զէմմ էտէն-
լէրին իֆթիրասը ասըսըզ տըր :

Բերէին համբաւ չար Յովնէփայ եղբարքն նորա առ
հայրն իւրեանց :

Զեղբօրն ամօթալի գործն փութա ծածկել, մեռո ի
քեզ զմեղսն, զոր լուար զնձանէ :

Մի սուտ վկայեր զընկերէ +ո-մէ :

Ոչ ոք ի նախնի հաւատացելոց ասէր զընկեց ի-րոյ,
թէ իւր իցէ :

Տեսիլ աշխարհի՝ իւրով գեղեցիկ կարգաւորութեամբն
չարարէն պատմէ :

Ոչ երբեք ննջեսցես ունելով ոխս զո-մէ+է :

Պարտին զի՞մանց հոգալ անգամքն :

Եթէ ոք անմոռաց ի մտի ունիցի զերախտիս Աստուծոյ՝
գոհանայ զնձանէ :

Մի խորհեսցիք չար զո-մէ+է :

Լ. յսպէս կ'ըսուի նաեւ որոնքէլ զԱստուծոյ, չար
խօսել կամ հայհոյել զո-մէ+է, կախել զի՞նչոյտէ, ո-նէլ զՅե-ուանէ .
եւ այլն :

Բ. Պարառական հոլովը բանի մը անորոշ ատեն-
ները կամ տեղուանքը կամ բոլորտիքը կը նշանակէ :

Յարեաւ Սամիսոն զեջ Բեշերաւ, եւ թափեաց զգը-
րունս քաղաքին Գաղայ :

Սահիսոն իւս Բեշերանց ելաւ, ու Գաղա Կաղէն դռները
փրցոց :

Սամսոն եարը կէճէլէյին գալգար, վէ Գաղա շէճ-
րինին գափուլարընը գօփարտը :

Զինն Ժաման գոչեաց Յիսուս ի ձայն մեծ :

Այսպէս կ'ըսուի զհասարակ Բեշերաւ, զարբերու
հոս Բեշերոյն, զԲլաւոսրք, որ ըսել է դեպ ի իւս Բեշեր,
Ժամը դեպ ի զորսին, դեպ ի իւսօր :

Յիջանել Տրոյն զհինգ ԿաղաԿաւ (Սողոմոնացոց) փրկեաց
Աստուած զՂովտ :

Երբ որ Սողոմոնացոց հինգ ԿաղաԿաւ Բուրբեբը իւս ինչաւ,
Ասորոսաթ Ղովտը փրկեց :

Սողոմոնուլարըն պէշ շէճիրինին էթրափընա աթէշ
եաղտըղընտա, Ալլաճ Ղովտու խէլաս էյլէտի :

Ելանէ արեգակն ընդ հարաւ, եւ պատի զհիւսիս :

Աչք անմտի զձայրօժ յածին :

Հայրն անկեալ զպարանոցաւ անառակ որդւոյն համ-
բուրեաց :

Բաղեղն վնասակար պատի զժամօրն :

Արհանել զիւրեաւ կամ զիւրեւ կամ զանձամբ զզգեօրն,
կը նշանակէ զգեօրը զրան արանու կամ զլէլ կամ հագնել :

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ յորն զգլխով արհանել :

Գ. Կան քանի մը բայեր, որոնք թէպէտ բոլորափ
կամ անորոշ ատեն չեն նշանակեր, սակայն պարառական
խնդիր կ'առնեն :

Զաւակ անարդ է, որ անցանէ զպարանոցաւ ծնողաց :

Գեշ զաւակ է, որն որ էր հօրը ճօրը հրամանեն ի'անցնի կամ
չի'աներ :

Աթալարընըն սէօղիւնիւ թուլմայան էվլատ, սոյսուլ
տուր :

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ՝

Անցանել զիւրեւ, ուխտը չպահել :

Անցանել զաւորք, օրերն անցընել, ծերանալ :

Որք զանց արարին զԽնասարո-Մեամբ, զանմտութեան
Թողին յիշատակ յաշխարհի:

Որոնք որ Խնասարո-Մեան հոգ զարին, աշխարհիս թշ իրենց
անխելո-Մեան յիշատակը թողոցին:

Իլիմէ հաճէթսիզ օղանլար ահմագլըզլարընըն նի-
շանէսինի տիւնեատա պրրագտըլար:

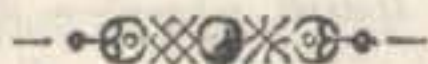
Մի զյանցանօք մերովք զանց արասցուք:

Մի ծիծաղեսցիս զԳլորմամբ ընկերին:

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ այստեղ զԲանիւք, արհամար-
հել զԷս, զանց տանել զնո՛վա:

Ծանոցո՛մ:

Ինչպէս վերը ըսինք, ո՛վ հարցման պատասխանն՝
ուղղական է, որ անուն Բայի կ'ըսուի: Ար՞ան հարցման
պատասխանը՝ սեռական է, որ յատկացոցել կ'ըսուի:
Հայցականն ալ ինքիւր սեռի կ'ըսուի: Առջականը խօսքին
մէջ մինակ կը կենայ: Իսկ մնացած հօլովներուն, այս
ինքն՝ նախդրիւ ու վերջահօլով տրականին, բացառա-
կանին, պատմականին, գործիականին, պարտականին,
ներգոյականին ինքիւր Բնո-Մեան կ'ըսեն ան բայերուն
որոնց վրայ որ կ'իյնան:

Ա. Ը Ա Յ անգամ գոյական անուն մը, ուրիշ գոյա-
կան անուն մը կը բացայայտէ, անոր համար ալ կ'ըսուի
Բացայայտիչ: Բացայայտեալն ինչ հոլով է նէ, սովորա-
բար բացայայտիչն ալ նոյն հոլով կը դրուի:

Բացայայտչին ու բացայայտեալին մէջ զօրութեամբ
մեկնական շաղկապ մը կ'իմացուի. ինչպէս՝ այս ինքն, այս
է, որ է, կամ իմա, ասե՛՛մ, որոնք երբեմն ներգործութեամբ
ալ կը դրուին. ինչպէս,

Մի սիրեր զծուլութիւն եւ զքուն, (այս ինքն) զմայրն
ամենայն թշուառութեանց.

Ծուլութիւնն ու քունը մի սիրեր, ասին իշուառութիւննե-
րուն պարճաւը.

Հէրսէֆիլիք սէպէպի թէմպէլլիյի վէ ույգ ույու սէվմէ:

Այս երկու գոյութիւնն էն, որ շարժեն զմարդն ի վնա-
սակարան, (այս ինքն) տեւիլ ազայ եւ լուր տիանջայ:

Հիւանդանայ մարմինն յառաւելուլ մոյ տարերն, Վեր-
ճոյն ասեմ կամ ցրտոյն:

Սրտմտութեան քում մի բանար դու զգոտան (այս
ինքն) զբերան ք:

Պտուղ երկպառակութեան է կամին սատանայի (այս
ինքն) հեան, քամբասանքն, տարլութիւնն:

Ամենայն մարմինն է շրէյ տարերայ է խառնեալ, (այս
է) է հողայ, է ջրայ, է օդայ եւ է հրայ:

Բ. Թէ որ բացայայտեալը նախդիր ունենայ, նախ-
դիրը յառաջ դրուողին վրայ կը դրուի, թէ բացա-
յայտիչն ըլլայ եւ թէ բացայայտեալը. բայց երբեմն
հայցական հոլովին մէջը միայն վերջինին վրայ կրնայ
դրուիլ. ինչպէս վերը (երեւ 172.) յատկացուցչին վրայ
ըսինք: Երբեմն երկուքին վրայ ալ կը կրկնուի. մա-
նաւանդ երբ որ մէջը ուրիշ մասն բանի կը մտնէ:

Պետրոս հիմն եդ եկեղեցւոյ յահնն տիւղերայ, Հաովմ:

Արիին ինն պարտ է մեզ ստանալ, զհաւատս եւ զսրբ-
քութիւն վարոսց:

Երկու թեպետ է որ ունենանք, հասարակ ու վարուց
արքունիքն:

Լազրամ տրոք քի իքի գանատրամրդ օլսուն, տին վէ
մէշրէպ սալիհլիյի:

Յորժամ զիջնորդն ամենայն աշխարհի, զարքունի կոյան
բարեխօս ունիմք առ Աստուած, հաւատամք եթէ
լսէ հայցուածոց մերոց:

Գ. Տեղերու անուններն երբ որ բացայայտիչ կ'ըլ-
լան, թէ որ յառաջ դրուելու ըլլան, շատ անգամ ածական
անուան պէս նախդրիւ ու երբեմն ալ մէկտեղ կը հոլովին.
ինչպէս,

Ի ծովանալ Նեղոս Գեորգ եւ ի խառնակել զսահմանս
արտորէից, կռիւք եւ սպանմունք լինէին:

Երբ որ Նեղոս Գեորգ կը շարնար ու արտերուն սահմանները
կը խառնէր, կռիւներ ու սպանութիւններ կ'ըլլային:

Նիլ չայրն ճէօշիւպ թարլալարը պիր պիրինէ գարըշ-
տրրտրղը զաման, չօգ գավկա վէ գան օլուրուտու:
Էր Փիլիպպոս ի Բեթուայիդայ, ի Կաղաթ Անդրեայ եւ
Պետրոսի:

Գ. Իսկ թէ որ վերջը դրուելու ըլլան, հոլովով
միշտ կը համաձայնին:

Ե. Մարդու անունները նախագաս դրուելու ալ
ըլլան, հասարակօրէն կը համաձայնին. զոր օրինակ.
Առ Ներոնի-հայսերք Հռովմայեցւոց գլխատեցաւ Պաւ-
ղոս առաքեալ ի Հռովմ քաղաքի:

Հռոմայեցիներուն Ներոն հայսեր արեւը, Պօղոս առա-
քեալն իւր-իւր Հռոմ հարսեցաւ:

Բօմալըլարըն Ներօն չէղարընըն վագթընտա Բօմատա
Պօղոս հէվարիունուն պաշը քէսիլտի:

Առաջին հալածումն քրիստոնէից եղև ի Տրայեանոսէ
արքայէ:

Արշակ թագաւորեցոյց զեղբայր իւր զԱղարշակ ի վե-
րայ Հայոց:

Զ. Իսկ քիչ անգամ կրնան նաև չհամաձայնիլ:
Ել հրաման յԱգոստոս հայսերէ աշխարհագիր առնել
ընդ ամենայն տիեզերս:

Գ Լ Ո Ի Խ Է

Է Ա Կ Ա Ն Բ Ա Յ Ե Ր Ո Ւ Վ Բ Ա Յ

Ա. Է Ա Կ Ա Ն բայերը հասարակօրէն անուն բայիէն զատ, ուրիշ ուղղական խնդիր մ'ալ կուզեն: Անուն բայի կ'ըսուի ան ուղղականը՝ որուն վրայ որ խօսքը կ'ըլլայ. ինչպէս, Բարձր են երկինք, հոս խօսքն երկինքին վրայ է. անանկ է նէ՝ Երկինքը անուն բային է: Ուղղական խնդիր կ'ըսուի, որն որ անուն բային ինչ կամ ինչպէս ըլլալը կը բացատրէ. ինչպէս վերը դրուած օրինակին մէջ Բարձր կը բացատրէ երկինքին ինչպէս ըլլալը:

Անկարօտական է Աստուած .

Աստուած Բանի մը կարօտ չէ .

Ալլահըն պիր շէյէ է հիթաճը եօգ տուր:

Խող տղմասէր է եւ խառնակեր:

Փափուկ եւ դիւրադարձ է լեզու:

Աշխարհ Հայոց մեծ է եւ արդաւանդ:

Ցանկալի եւ քաղցրաբան է խոնարհ, եւ զուարթագին են երեսք նորա:

Սերն է պատճառ բարեմտութեան:

Բ. Ի այց շատ տեղ խօսքին յարմարութեան նայելով՝ երկու ուղղականին մէկը թող կը տրուի:

Գ. Վիչ տեղ ուղղական խնդիրը նախդրիւ տրական կամ ներգոյական կը դրուի:

Աբրահամ եղեւ յապէ մեծ եւ ի Բաղտմ:

Մովսէս յորդեգիւ եղեւ դատերն Փարաւոնի:

Եղիցուք մէք ձեզ ի Զասայս. այս ինքն, ծառայք:

Գսրովանք որդւոց են ի նախապինս ծնողաց. այս ինքն, նախատինք:

Դ. Ի՞նչ որ էական բայերը սեռական խնդիր առնելու ըլլան, ունենալ կը նշանակեն: Ինչպէս տաճկերէնի մէջ ալ ունի՞ բային տեղը միշտ էական բայը սեռական խնդրով կը գործածուի:

Որ ինչ էջէ +, մի՛ կորուսաներ, զի կամ գտանես
զնա կամ ոչ.

Ինչ որ ունիս նէ մի կորսնցնէր, ինչու որ կամ ինչ գործես
կամ չես գործեր.

Նէն քի վար ըսա գայս էթմէ, զէրէ եւս պուլուր-
սուն եւս պուլմազսրն:

Լուսնի շէ+ է-ր լոյս առանձին, այլ յարեգակնէ գայ
ի նա լոյսն:

Ան միջ էին երկու որդիք: Են ի՞ եղբարք Տինգ:

Ղուբայ էր ոչխար եւ արջառ եւ անասուն:

Որչափ եւ էջէ +, ըստ նմին արասցես զողորմութիւն:

Ե. Արբեմն ալ կը նշանակէ գործ, պաշտօն, եւ այլն:

Ճշմարիտ եւ առաքինի վարդապետի է, երբեմն ողո-
քել եւ խրատել, երբեմն սաստել եւ յանդիմանել:

Աղէկ ու առաւելնի վարդապետն (գործն) է, երբեմն սիրտ առ-
նուլ ու խրատել, երբեմն ծեծել ու յանդիմանել.

Էյի վէ ֆազիլէթի ուսթայա վէրկի տիր, պազը քէր-
րէ օգշամագ վէ նասիհաթ վէրմէք, վէ պազը տէ-
ֆա ազարլամագ վէ թէքթիր էթմէք:

Աչաց է տեսանել, սիանջաց լսել, անգաց հոտոտել,
+ճաց ճաշակել, շշափելէաց զգալ. այս ինքն,
աչաց գործ կամ պաշտօն է տեսանել, եւ այլն:

Առատացուցանել զպտուղս՝ անչրեաց է, իսկ կորու-
սանել՝ խորշակին:

Զ. Այսպէս բայր վայելչութեան ու հարցման նայե-
լով՝ կրնայ ամէն հոլով խնդիր առնուլ:

Հիւանդն է գոնոյն յայտ է:

Յօրանջելն է լուսնի մարմնոյ լինի:

Սկիզբն պատերազմաց յագահոնի մարդկան եղել:

Այր բարկացող տգեղ է կերպարանօ:

Ախորժելի է խնձոր փեսոնի մասք եւ հոտոն եւ ճաշակաւ:

Արմաւենի բարձր է հասակաւ, եւ քաղցր պարով:

Կերակուրքն եւ ըմպելիք ոչ անկարգոնի մասք եւ յա-
ճախոնի մասք, այլ պարկէշտոնի մասք եւ չափաւորո-
նի մասք եղիցին:

Գ Լ ՈՒ Խ Բ

ԱՆՈՒԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ԳՆԵԼՈՒ, ԾԱԽԵԼՈՒ ԲԱՅԵ-
ՐՈՒՆ, ՈՒ ԺԱՄԱՆԱԿ ՑՈՒՑԸՆՈՂ ԱՆՈՒԱՆՑ
ՎՐԱՅ

Ա. ՎՋԱՆԻ մը բայեր կան, ինչպէս ասել, կուէլ,
անուանել եւ այլն, որոնք անուն բայիէն ուրիշ ուղղական
հոլով խնդիր մ'ալ կ'ուզեն. ինչպէս,

Բժիշկք զչափաւուր կերակուրս մայր առողջութեան
ասացին.

Բժիշկները չափաւոր կերակուրն առողջութեան մայր ըսին.
Հէքիմէր գարէր եէմէյէ սաղլըգ սէպէպի տէտիլիր:
Զմարդ յաղթանդամ հակայ անուանեն:

Հոմերոս հայր անուանեցաւ ամենայն քերթողաց:

Սվորութիւն է մարդկան որ կոչել զերկոտասան ժամն
միայն, ցորչափ արեգակն ի վերին կիսագունդն
կայցէ:

Անուն աշխարհիս մերոյ կոչի յանուն նախնոյն մերոյ
Հայկայ, Հայ:

Հեթանոսք զերկինս վասն այնչափ մեծութեան, եւ
զլուսաւորս վասն առաւել պայծառութեան աս-
տուածս կարծէին:

Նախանձոտն զանձն միայն համարի զբնակ ի բարեաց,
եւ զամենեւին ի փառս վայելեալ:

Բ. Նախելու եւ գնելու բայերը սեռական հոլով
խնդիր կ'առնեն.

Ո՞չ ապաքէն երկու ճնճղուկք դանկի փոջ վաճառին.

Երիտ-ճնճղուի փի սարլի զն շախուիր.

Էքի սէրչէ պիր ահճէյէ սաթըլմա՞ղ մը:

Վաճառեցին զՅովսէփ ասան դանկանի:

Ասեն ցճերն ասան Վաճառես. ասէ ցնոսա ծերն, ասան
ասան փողոյ. ասեն ցնա, կարի ծանր են, եթէ կա-
միս փողոյ փողոյ առնումք:

Գ. Նոյնպէս սեռական կը դրուի, թէ որ հար-
ցուելու ըլլայ, ասնի՞ դարասն:

Վախճանեցաւ Յովսէփի մմայ հարեւր եւ պասանց ։

Յովսէփ հարեւր պասը պարամն մեամ ։

Յովսէփ եիւզ օն եաշընտա էօլտիւ ։

Աղէքսանդր երեսուն եւ երկուց մմայ եղեալ վախճանեցաւ ։

Էր այրի մմայ իբրեւ ուխտուն եւ չարեց ։

Նոյ էր մմայ վեցհարեւրոց, եւ ջրհեղեղ ջուրցն եղեւ ի վերայ երկրի ։

Եւամանակ ցուցընող անուններն երկու հօլով կը դրուին, հայցական եւ ներգոյական ։ Թող պարառականը որ անորոշ ատեն կը ցուցընէ ։

Գ ։ Հայցական կը դրուի՝ երբ որ գործողութեան որչափ տեւելը կը նշանակէ, ու կը հարցուի ո՞րչափ ատեն, նէ գապար վագընի ։

Եղեւ անձրեւ զխառասուն տիւ եւ զխառասուն գիշեր ։

Քառասուն օր ու խառասուն գիշեր անձրեւ եկաւ ։

Գրրգ կիւն գրրգ կէճէ եաղմուր եաղտը ։

Հց ։ Ո՞րչափ ատեն ։

Պի ։ քառասուն օր ։

Հց ։ Նէ գատար վագընթ ։

Պի ։ գրրգ կիւն ։

Որդիքն Իսրայելի կերան զմանանայն զխառասուն մմ, մինչեւ եկին ի շէն երկիրն ։

Յովնան եղեւ ի փոր ձկանն զերիս տիւ եւ զերիս գիշեր ։

Շրջեցաւ Յիսուս յաշխարհի զամն երեսուն, ոչ յայտնեալ զփառս աստուածութեան իւրոյ ։

Առ ջրհեղեղաւ զամն ողջոյն ապականեալ կայր երկիր ։

Ե ։ Արշնպէս հայցական կը դրուի, երբ որ ատենին շարունակութիւնը կը ցուցընէ ։

Մերթեցաւ քուն յաչաց իմոց զգիշերս զայս ։

Աս գիշեր տունս աչիս փախաւ ։

Պու կէճէ ույգում կէօղիւմտէն գաչտը ։

Զխառասուն եւ զվեց մմ շինեցաւ տաճարն ։

Զ ։ Շատ տեղ ալ անորոշ հայցական կը դրուի ։

Մովսէս իբրեւ ծնաւ, թագուցաւ միսս երիս ի ծնողաց իւրոց ։

Մովսէս երբ որ ծնաւ, իր ծնողքը երեք տիս պահեցին ։

Չօճուգ գրամբնն Ֆիքրինէ քիւչիւք եաշընտա աթա-
լարըն նասիհաթը էյիճէ թէէսիր էտէր :

Հց . Երբ , Պի . տղայութեան ատեն : } ներգոյա-
Հց . Նէ զաման , Պի . քիւչիւք եաշընտա : } կան է :

Որ է շերտ-թեանն այնպիսի կաղիցի , յայտ է թէ է
ճանկո-թեանն եւս չար :

Մեռաւ Աբրահամ է Բար-ո+ շերտ-թեանն :

Աստեղք յայտնապէս է գեշէրէ երեւին , եւ ի ծագել
արեւու ծածկին :

Խոտ վայելչական եւ կանաչագեղ է է գարնանային
ժամանակի :

Ոմանք ի տնկոց է յերայնի անթառամ մնան .

Ծառք է յերայնի հանգչին , է գարնայնի ծաղկին , յամարայ-
նի պտուղ սնուցանեն , եւ յաշնայնի հասուցանեն :

Յա-ո-րս Սողոմոնի ոչ էր համարեալ արծաթ , թէ
իցէ ինչ :

Ըս ետեւի եկած խօսքին մէջ երկու հարցումն
ալ կ'երեւայ * :

Զձեց օր գործեցես , յա-ո-րն ե-թներորդի մի գոր-
ծեցես . զի զձեց օր արար Աստուած զերկինս եւ
զերկիր , եւ հանգեաւ յա-ո-րն ե-թներորդի .

Վեց օր գործէ , եօթներորդ օրը թ գործեր . Ինչո- ուր վեց
օրո-ան մէջ սրեղծեց Աստուած երկինս ու երկրը ,
ու եօթներորդ օրը հանգչեցաւ .

Ալթը կիւն իշլէյէսին , եէտինճի կիւն իշլէմէյէսին .
զիրա ալթը կիւնտէ Ալլահ կէոյիւ վէ եէրի եարաթ-
տը , վէ եէտինճի կիւն րահաթլանտը :

* Թէպէտ « րչափ սպին հարցման պատասխանը հայցական է , ու
էրբ հարցման պատասխանը ներգոյական է . բայց քանի մը
տեղ խոտորում կը գտնուի . ինչպէս ,
Շրջեցաւ Յիսուս յաշխարհի յամս երեսուն . փոխանակ ըսե-
լու զամս երեսուն :

Աս խոտորումը ետքի ատենուան քերականութիւն գրող-
ները շիտթած են կարծելով թէ հայցականը ներգոյականի
ուժ ունենայ կամ մակրայ ըլլայ :

Գ Լ Ո Ի Խ Թ

ՄԱՄՆԱԻՈՐ ԳԻՏԵԼԻՔ ԱՆ ԲԱՅԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ, ՈՐՈՐՔ
ԸՆԴ ՈՒ ԸՍՏ ՆԱԽԴՐՈՎ ԽՆԴԻՐ Կ'ԱՌՆԵՆ:

ԸՆԴ նախադրութիւնը տեսակ տեսակ նշանակու-
թիւն ունի:

Ա. Այբ որ խօսքը տարածում կը ցուցընէ, բայը
ընդ նախադրով տրական խնդիր կ'ուղէ:

Անուն քրիստոսի փառաւորեցի ընդ մեծայն պիեղերս .

Քրիստոսի անունը ժառանգորդի բոլոր աշխարհս .

Քրիստոսուն իամի տիւնեանըն տէօրթ թարաֆրնտա
իհիշամյանսըն:

Ամենայն եկեղեցիք ուղղափառաց, որք ընդ պիեղերս
են, մի են:

Շրջէր Յիսուս ընդ բազմս եւ ընդ քիւղս, եւ ուսու-
ցանէր:

Հերեայք ցրուեալ են ընդ մեծայն հեխանոսս:

Աւետարանն համատարած քարոզեցաւ ընդ մեծայն
երկիր, ընդ ծով եւ ընդ ցամաք եւ ընդ կղզիս:

Եղեւ սով մեծ ընդ մեծայն երկիր:

Ստամոքսն ընդունի զկերակուրս, եւ բաժանէ զոյժ
զօրութեան ընդ յօրս եւ ընդ անդամս մարմնոյն:

Բ. 'Ղարձեալ ընդ նախդիրը՝ բանի մը ճշման կամ
էրայե՞ն անցնիլ կը նշանակէ: Աս նախդրիւ տրականն աշ-
խարհաբառի ու տաճկերէնի մէջ բացառականի կը
դառնայ:

Մտէք ընդ նեղ դուռն, զի անձուկ է ճանապարհն՝ որ
տանի ի կեանս .

Նեղ դուռնն մտէք . ինչո՞ւ որ նեղ է ճամբան, որն որ
արտայտնի է կը քանի .

Տար դասիուտան կիրիւնիլ, զիրա (էպէտի) էօմիւրէ
կէօթիւրէն եօլ էնսիլ տիր .

Որ ինչ մտանէ ընդ բերան, ոչ պղծ է զմարդ:

Դիւրին է մալխոյ ընդ ծակ ասղան մտանել, քան մեծա-
տան յարքայութիւն երկնից մտանել:

- Ընդ դրոնս ածեմք ի տուն զամենայն գոյս պատուա-
կանս եւ պիտանիս, եւ ընդ նոյն դարձեալ՝ եթէ
ինչ անպիտան է, արտաքս հանեմք:
- Ընդ ո՞ր գնաց արեգակն՝ տիւ է, եւ ուստի գնաց՝ գիշեր,
ի վերին կիսագունտն եւ ի ներքինն:
- Ընդ խորո՞ւն ջրոյ լոյս ոչ անցանէ:
- Գաւիթ քարիւ եհար զճակատ այլազգւոյն եւ եմուտ
քարն ընդ սաղա՝արոն ի ճակատն:
- Եբրայեցիք ելեալ յեգիպտոսէ անցին ընդ ծովն կարօր:
Այսպէս կ'ըսուի. անցանել ընդ Յորդանան, Յորդանա-
նին վրայէն անցնիլ. կարկուտել ընդ պարոսհանն. խո-
նարեալ նայել ընդ պարոսհանն. ընդ այլ ճանապարհ քնալ:
- Գարձեալ այլեւայլ ոճով ընդ մէջ կարել, ընդ երկուս
բաժանել, թիժողել ընդ միս, ընդ միս ածել, ընդ միս
մարանել, հարկանել ընդ միս:
- Գ. Իսկ նախադրութիւնն ալ նախդրիւ տրականով
կը նշանակէ տեղէ մը անդին անցնիլ. աշմոգ:
- Ըստ երկիր անդր ոչինչ է.
- Երկրէս անդին ոչինչ է.
- Եկրտէն (տիւնեատան) էթէսի հիչ տիր.
- Անցին նոքա ըստ պահ մի եւ ըստ երկուս:
- Աստուած այնպիսի բարիս խոստացաւ, որ զանցանէ
ըստ միս մարդկան.
- Ասորոսած այնպէս բարեմբեր խոստացաւ, որ մարդուն մարեմ
վեր է.
- Ալահ էջլէ էյլիքէր վատ էթտի, քի ինսանըն Ֆիք-
րինտէն չօգ եօգարը տրր:
- Արարածք ոչ երբեք անցանեն ըստ երեալ սահմանս
իւրեանց:
- Այսպէս կ'ըսուի նաեւ. անցանել ըստ Յորդանան, Յորդա-
նանէն անդին անցնիլ. անցանել ըստ Բանակ, ըստ Ըսր,
ըստ օրէնս, ելանել ըստ Բաղաթն, եւ այլն:
- Գ. Այն քանի մը բայեր ալ՝ որոնք ընդ նախդրով
տրական խնդիր կ'առնեն. ինչպէս, ինդալ, ուրախ լինել,
նախանջել, որդո՞ւն, ցանկալ, զարմանալ, սփանլանալ:
- Ծնողք ուրախ լինին ընդ յասազարեմոնիւն որդւոց.

Ծնողք հոգաբարձուհան արդոց արած էր՝ հաւան զրայ .

Աթալար էվլատարըն իլէրլէմէսինէ սէվինիրլէր :

Վնասասէրն խնդայ ընդ հ-ի- :

Յորժամ խնդամք եւ ուրախ լինիմք ընդ յասաջարէ՛

էրբարս , մասնակից լինիմք սասակաց նոցա :

ԶԱստուած բարկացուցանեմք , յորժամ ընդ բարիս

այլոց տրամիմք :

Ընդ իս-ս աշխարհիս ընդունայն է ցանկանալ :

Ոչ նախանձին բարիք ընդ շարս , այլ չարք ընդ բարիս :

Բազումք սքանչանային ընդ ճգն-ի-ն սրբոյն Անտոնի :

Մանկունք փոքունք թողեալ զմեծամեծս , որք ոչինչ

արժեն՝ ընդ այն զարմանան :

Ե . Արբեմն ընդ նախադրութիւնն ի նախդրի տեղ

կը բանի :

Յովհաննէս ունէր գօտի մաշկեղէն ընդ Ռջ իւր . այս

ինչն՝ ի մէջս իւր :

Հայեաց ընդ երկինս եւ թուեա զաստեղս , եթէ կա-

րիցես թուել զնոսա . այս ինչն՝ հայեաց յերկինս :

Ընդ ս-ո-րսն ընդ այսոիկ . այս ինչն յաւուրսն յայնոսիկ :

Ընդ Ռջ անցեալ ճառէր . այս ինչն՝ ի մէջ :

Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ

ԱԾԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

ԽՕՍԵՑԱՆՔ վերը թէ ածական անուններն իրենց գոյականներուն հետ ինչպէս պիտի համաձայնին : Հիմա կը մնայ խօսիլ մէկ քանի մասնաւոր գիտելիքներու վրայ , որոնք երեք յօդուածով բացատրենք :

Յ Օ Գ Ո Ւ Ե Ն Ե

ԲԱՂԴԱՏԱԿԱՆ ՈՒ ԳԵՐԱԴՐԱԿԱՆ ԱԾԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Ինչպէս վերը (երէ՛ւ 134) ըսինք՝ ածական անուններն երեք աստիճան ունին , դրական , բաղդատական ու դեբաղդրական :

Ա . Բաղդատականներն աշխարհաբառ ու տաճկերէն լեզուի մէջ բացառական խնդիր կ'առնեն . ինչպէս , Ամենէն պղտիկ աստղն ալ աշխրջքէս մեծ է .

Էն քիւչիւք երլտրղ տա տիւնեատան պէջիւք տիւր :

Բայց գրաբառի մէջ +ան նախադրութեամբ հայցական կ'առնեն :

Գլուխն պատուականագոյն է +ան զամենայն մասունս .

Գլուխն ամեն մասերէն աւելի պարտական է :

Պաշ հէր աղալարտան զիատէ գըյմէթլի տիր :

Զինչ գեղեցկագոյն +ան շիրամարի :

Իմաստութիւն պատուականագոյն է +ան զամենս պարտականս :

Լուելն լաւագոյն է +ան զբարի բանս :

Զիք մեծագոյն յառաքինութիւնս եւ կարեւոր +ան զամենբերոբիւն :

Բ . Դրականներն ալ +ան նախադրութեամբ հայցական հոլով խնդիր առնելով՝ բաղդատականի ուժ կ'առնենան :

Աչքն կարեւոր է +ան զամենայն անդամս .

Աչքն ասին անդամներէն աւելի հարկաւոր է .
 Կէօղ հէր աղալարտան զիատէ իգթիղալը տրը :
 Առեւծ հզօր է քան զասինայն կենդանիս :
 Չկուք մեծ են եւ յաղթանդամ քան զասինայն կենդանիս :
 Տեսիլ աչաց հաւատարիմ է քան զլոբ տկանջաց :
 Ոչ է աշակերտ լաւ քան զվարդապետ իւր :
 Մեծ քան զասինայն ոճիրս՝ տիրասպանութիւն :
 Չանձն իւր ունի մարդ թշնամի, չար քան զասինայն
 իշնասիս :

Գ . Այրբեմն դրականը բաղդատական կ'ըլլայ դրա-
 կանին վրայ էս մասնիկն աւելցընելով . ինչպէս,
 Աստուած քան զհոյր էս գիւտ է ի վերայ մեղաւորաց .
 Ասորոսած հօրե տելի գիւտ է զհաւորներուն վրայ .
 Ալլահ կիւնահարալարըն իւղէրինէ պիր փէտէրտէն
 զիատէ մէրհամէթլի տիր :
 Աատթար էս ես քան զլոն :
 Գառնագոյն էս քան զլեղի :
 Ճշմարտագոյն էս քան զնա ոք ոչ խօսեցաւ :
 Այսպէս կ'ըսուի նաեւ, էս աստուած կամ աստուած
 էս, էս չար :

Գ . Այրբեմն բաղդատականները քան նախագրու-
 թեամբ հայցական հօլով խնդիր առնելու տեղ, յօքնակի
 սեռական կ'առնուն :

Տիգրան ամենեցուն թագաւորացն մերոց հարստագոյն
 եւ խոհեմագոյն էր . այս ինքն՝ քան զամենայն թա-
 գաւորս մեր հարստագոյն եւ խոհեմագոյն էր .

Տիգրան զի տեղ խոհեմորներէն զօրաւոր ու խոհեմ էր .

Տիգրան ճէմի փատիշահարըմըղտան գուտրէթլի վէ
 ֆիրասէթլի իտի :

Ողբամ զքեզ Հայոց աշխարհ, հանորց հիւսիսականաց
 վեհագոյն . այս ինքն, քան զամենայն հիւսիսականս վե-
 հագոյն :

Իմաստասիրութիւնն գեղեցկագոյն եւ պատուականա-
 գոյն է ասինայն գործոց մարդկան . այս ինքն՝ գեղեց-
 կագոյն եւ պատուականագոյն քան զամենայն գործս
 մարդկան :

Ե. Դրականը գերադրական կ'ըլլայ վրան առն մասնիկը գնելով, ինչպէս վերը (երես 134) բերուած օրինակներուն մէջ կը տեսնես: Բայց շատ անգամ դրականին ու բաղդատականին քով առաւելական անուն մը կամ մակբայ մը գնելով կը շինուի, որն որ աւելի գործածական է, ինչպէս ընտիր նախնեաց գրքերուն մէջ կ'երեւայ:

- Կարի գժուարին, շար դժուար, չօգ չէթին.
- Յոյժ համեղագոյն, շար համով, փէք չօք լէզզէթլի.
- Սաստիկ հզօր, շար ուժով, չօգ գուվվէթլի:
- Դանդաղիմք եւ վեհերիմք այնմ պարապել, թէպէտ եւ հարի իսկ յոյժ թեթեւագոյնք իցեն.
- Ապականեալ ստամոքս գժուարելով ի բաց վարէ եւ շոյժ համեղագոյնս ի կերակրոց.
- Արուած սրտոտսը զղուելով դուրս հոս ասոյ շար համով կերակուրներն ալ.
- Պօզուլմուշ միտէ էն լէզզէթլի եէմէքլէրի տէ թիթսինմէյիլէ տըշարը վերիը:
- Արեգակն հարի վայելու է ի մէջ արարածոց:
- Յոյժ չար է նախանձ:
- Քակեցից, եւ ես զեծաճեծս շինեցից:
- Տուր իմաստնոյն պատճառս, եւ իմաստնագոյնս ես լիցի:
- Ի գազանս այն է սասել դժնդակ եւ խիստ, որ ոչն խառնի յերամս:
- Առնայնի- գեղեցիկ եւ զարմանալի էր տեսիլ Փրկչին. ոչ կարի երկայն, եւ ոչ փոքր՝ որ արհամարհելի թուի տեսողացն, այլ չափ հասակաւ:

Զ. Արբեմն ալ գերադրական կ'ըլլայ նոյն բառը կրկնելով:

- Ամենայն պարծանաց պարծանս խոնարհուլթիւն է:
- Իմաստունն Սողոմոն ունայնութիւնս ունայնութեանց անուանէ զաշխարհ, եւ սնորհի սնորհաց:
- Այսպէս կ'ըսուի նաեւ՝ սրոյ սրոս, սասայելաց սասայել:

Յ Օ Գ Ո Ւ Ե Ն Ի

ԱԾԱԿԱՆ ԱՆՈՒԱՆՑ ԳՈՅԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԵՑ

ՀԱՄԱԶԱՏՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ա. Սեր լեզուին մէջ ածականը գոյականէն յառաջ դրուի նէ՛ նախդրիւ կը հոլովի, ինչպէս յառաջ շատ տեղեր գրեցինք: Բայց երբեմն, մանաւանդ ընտիր գրուածներու մէջ նախադաս ածականը կրնայ գոյականին հետ համաձայնիլ կամ մէկտեղ հոլովիլ:

Խոստովան լիցուք զգաղտնիս սրտից մերոց ծածկագինս Ասորո-ժոյ:

Փոխեցին զփառս անեղծին Ասորո-ժոյ ի նմանութիւն պատկերի եղծանելի մարդոյ:

Բ. Քանի մը միավանկ կամ երկավանկ ածականներ ալ կան, ինչպէս է սորբ, ղեժ, խոր, հին, բարի, լար, եւ այլն, որոնք նախադաս եղած ատեննին գրեթէ միշտ կը համաձայնին, միայն յոգնակի ուղղականին ու նախդրիւ հոլովներուն մէջ երբեք չեն համաձայնիր:

Նախանձ կալցուք Բարեաց Գործոյ եւ առաքինասէր վարուց:

Աղէի Գործեր Գործելու է ասորո-ժոյ վարտ ունենալու Բարձրան ասորո-ժոյ:

Էյի ամէլ իշլէմէյէ, վէ Փաղիլէթի հարաքէթիմիզ օլմայա գայրէթիմիզ օլսուն:

Պայ թագաւորն Հայոց դեղ մահու արբուցեալ սըրբոյն Ներսէսի ելոյծ ի կենցաղոյս:

Աստուած ընդ խոսն հոգիներո-՞նեան զսիրելեացն պարգեւէ զպսակս:

Մոլութիւնք առանց ղեժի աշխարհո-՞նեան եւ քրտանց մեկուսանալ ի մարդոյն ոչ կամին:

Կարճամիտք ի խոսնոց վշտաց խորտակին, եւ կարծեն թէ անհամբերելի վիշտ եկն ի վերայ նոցա:

Սեղեւկիոս հնազանդեցոյց զՊարթեւս ղեժոս պարտերազմաւ:

Գ. Յետադաս ածականը, ինչպէս տեսանք, իր գոյականին հետ կը համաձայնի ու մէկտեղ կը հօլովի : Բայց կը գտնուի քանի մը տեղ, որ չի հօլովիր :

Քրիստոս Ռազմաժբ երեւորեաց զբռնութիւն մահու ելոյծ .
այս ինքն՝ երեքօրեայ թաղմամբ :

Բազումք ի սրբոց խորով Վայրենի շատանային .
այս ինքն՝ վայրենի խոտովք :

Քան զամենայն արարածս զգուշ պատուականագոյն
մարդն էր . այս ինքն՝ քան զամենայն զգալի արաւ
րածս :

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ՝ զօրենս արտոնի, հրամանաւ
արտոնի, պատկառ իշխաց :

Գ. Թէ որ ածականին ու գոյականին մէջ ուրիշ
մասն բանի մտնէ, երբեմն նախդիրն երկուքին վրայ
ալ կը դրուի ու կը համաձայնին* :

Աբէլ ի հարազատէն իւրօք սպանանի յեղբօրէն .

Աբէլ իր հարազատ եղբօրօքն կը սպաննուի .

Աբէլ քէնտի էօզ գարտաշընտան էօլտիւ :

Ադամ զտերականն կորոյս զգուշս, եւ դատապարտեալ
անկաւ յայս երկիր անիծից :

Սողոմոն զիմաստութիւն խնդրէ յԱստուծոյ, վասն որոյ
զբողբն առնու յԱստուծոյ պարառաբար զբարէս .
այս ինքն՝ զբողոր բարիս :

Յոյս փառաց եւ պարգեւաց աստուծոյն ինն պատ-
ճառ ինչոյ մանկագունիցն :

Չանցելոյ մեր կենաց զծուլութիւն ի բաց ընկեսցուք :

Սպանցուք զանբաժն մեր զերկրասորս :

Ե. Այրբեմն ալ նախդիրը չի կրկնուիր ու չի համա-
ձայնիր :

Որ զհարարեալն ունի սէր, ոչ խնդրէ զիւրն :

Ով որ հարարեալ սէր ունի, իր բանը չի փնտաւր .

Քիմին քի թէքմիլ մուհապպէթի վար ըսա, քէնտի
չըգարընը արամազ :

* Բայց ընտիր նախնիք ածականի ու գոյականի մէջ շատ քիչ
տեղ ուրիշ մասն բանի կը գտնեն, բաց ի ստացական գերա-
նուններէն :

Ջորժիականն բարւոք է տալ կարօտելոց պէտս . այս
ինքն՝ բարւոք է տալ կարօտելոց զմարմնական պէտս :

Ո՛ւր մեր վարժարանք ի Ռոմանոսական պատրաստեալ
հրամանաց . այս ինքն՝ ի թագաւորական հրամանաց :

Զ . Այբ որ ածականները շատ են , նախդիրն ամե-
նուն վրայ ալ կը կրկնուի :

Ի յիմար եւ յանխրատ խնդրոց ծնանին կռիւք :

Ի բարի եւ յազնուական ազգէ ես դու :

Յորժամ թիւրեցին շունչք հողմոցն անդնդայնոց
յընտանի եւ ի բնաւոր ճանապարհաց , յաղխս եւ
ի փապարս ստորերկրեայս , հարկ լինի սասանել
երկրի :

Է . Այբեմն ուրիշն վերջաւորած կամ ուրիշն զօ-
րութիւն ունեցող գոյականներուն սեռականն ածականի
տեղ կը գործածուի :

Դատել զոք մահու խայտառակութեան .

Խայտառակ մահով զիւր զեւրցընել :

Բէզիլ էօլիւմ իլէ պիր քիմսէյի գաթլ էթմէք :

Եթէ ոչ խլեսջիք զսննդեան չար սովորութիւնս , ոչ
կարէք ընդունել զսերմն , որ ի ձեզ պտուղ տայցէ
զբոսակարութեան . այս ինքն՝ որ տայցէ ի ձեզ պտուղս
օգտակարս :

Խօսել բանս դարձութեան . այս ինքն՝ դառն բանս :

Ը . Կան քանի մը գոյական անուններ՝ որ ածականի
տեղ կը բանին :

Սուրբն Սահակ թարգմանեաց զաստուածաշունչ կտա-
կարանս ի յոյն լեզուէ ի հայ Բարբառ .

Սորք Սահակ ասորոսածաշունչ հարակարանը յոմարէն լեզուէ
հայերէն Ռարբմանեց .

Ազիզ Սահակ թէվրատը բումի լիսանտան էրմէնի
լիսանընա թէրճիւմէ էթտի :

Սուրբն Ղուկաս գրեաց զաւետարանն ի լեզու ասորի ,
եւ սուրբն Յովհաննէս ի լեզու յոյն :

Մովսէս ջուր բղխեցոյց յանապատին յապատած վիճէ :

Զոր անդամանդ սիրոյ չբեկանէ այս ձայն ահարկու .

Ո՛ր Բարէ սիրոյ շիջեցընելը աս անտոր յայնը .

Պու էօֆիլիւ սէս հանկը թաշ եիւրէյի գօրգութմաղ :

Յ Օ Գ Ո Ի Ե Ն Գ

Մ Ա Ս Ն Ա Կ Ա Ն Ա Ն Ո Ի Ն Ն Ե Ր Ո Ի Ն Վ Բ Ա Յ

Սասնական անուններուն իրենց գոյականին հետ համաձայնութիւնը վերը (էրէս 147.) գրեցինք :

Ա . Սասնական անունները բացառական խնդիր կ'ուզեն * :

Իւրաքանչիւր ոք է յէնջ ընկերին հաճոյ լիցի վասն շինութեան .

Ձեզէ աօնէն ալ ընկերին հաճոյ ըլլայ , զորոք շինելու համար .

Սիզտէն հէր պիրինիզ էյի իպրէթ իչին այագտաշընա մագպուլ օլսուն :

Ո՞ ոք է մահիւմնացոսացս ունիցի կեանս անտրտումս :

Ոչ ոք է մարդիւմէ բաւական է անձին իւրում , այլ կարօտ է ընկերին օգնականութեան :

Աստուած ոչ է հեռի յիւրաքանչիւր ումէքէ է Տէնջ : Պատասխանի ետուն նմա ոմանք է դարացն :

Բ . Այնպէս հասարակ անուններն ալ , որոնք մասնական անուան ուժ ունին , բացառական խնդիր կ'ուզեն :

Մեծն է յէնջ եղիցի ձեր սպասաւոր :

Բազումք յաղտարաց եւ հաց իսկ ոչ ունին :

Յոլովք այն են է մարդիւմէ որ զեղխութեամբք եւ անառակութեամբք զիւրեանց կեանս ապականեալ , զաւուրսն կարճեն :

Ի պատուիրանազանցութեան գտեալ առաջինն է մարդիւմէ ի դրախտէն արտաքս անկաւ :

Այսպէս կ'ըսուի պահասաօրոք յերիտասարդաց , հմտարոք է Բժշկաց :

Գ . Արբեմն ալ յօքնակի սեռական կը դրուի :

Վաղարշակայ միաբանեալ զքաջս Հայոց , խաղայ ի վերայ Մակեդոնացւոց :

* Երբեմն բացառականին նախդիրը , իրմէ առաջ է գիր ունենայ նէ՛ չիդրուիր , այսպէս .

Եւ նա ի Բ նաւուց . — այս էնէն՝ ի մի ի նաւուց :

Ազգարշակ Հայերուն Կաթարը Ռաբանելը, Մակեդոնացոց
 զրոյ կ'երեսայ :

Ազգարշակ Էրմէնիլէրին էշպէճլէրինի թօփի էտիպ'
 Մակեդոնիալըլարըն իւզէրինէ եիւրիւյիւշ էտէր :

Մշակ ի գարնանային եղանակս զգործիս ի ձեռս ա-
 ռեալ զխստագոյնս անդաստանաց փութայ կակղել :

Զվնասակարս խոտոց արմատաքի խլել :

Յընտիրս շերմաց մերոց թաղեա զմեռեալս քո :

Ըս օրինակներէն կ'երեւայ որ շատ տեղ ասոնք
 ածականի ուժ ունին, ինչու որ կրնայ ըսուիլ ոճանք ի
 մարդկանէ կամ մարդիկ ոճանք, արազինն ի մարդկանէ կամ
 արազին մարդն, Բազր-ժ գաղտնաց կամ Բազր-ժ աղտնոք,
 զբաշտ Հայոց կամ զբաշտ Հայս, զխոտագոյնս անդաստանաց
 կամ զխոտագոյն անդաստանս, եւ այլն :

Գ. Ինչ մասնական անունը հասարակօրէն իր գոյա-
 կանին հետ կը համաձայնի. (Տե՛ս երե՛ս 148.) :

Ի բարերար արարչէն շար ինչ չիք եղեալ, եւ չիք ինչ
 շար, որ բնութեամբ չար իցէ :

Բարերար արարչէն՝ շար Բան ճ'եղած չէ, ու շար Բան ճը
 չից, որ Բն-Բե-ժ շար ըլլայ :

Էյլիքտար թանրրտան՝ քէօթիւ շէյ օլմամըշ տըր, վէ
 քէօթիւ շէյ եօգ տուր՝ քի զաթընտան քէօթիւ
 օլտուն :

Նախանձոտն յորժամ տեսանէ զայլս Բարոց ի՞նչ դի-
 պեալ, հաշի եւ մաշի :

Ուստ զբերան քո խօսել զայն ինչ, որ իցէ ի սիրտ քո :
 Մեր կեանքս որպէս ի շարժմանէ ի՞նչէ ընթանայ առ
 իւրաքանչիւր ընտանի կատարած :

Ե. Արբեմն ալ չիհամաձայնիր :

Մարմին որ յախտէ ինչ վտանգի, զվնասակարն բաղ-
 ձայ եւ ոչ զօգտակարն :

Մարմինն՝ որ հի-անդո-թեանէ ճը վրանգի ճը կ'էնայ, ըն-
 սահարը իւր Բաշայ, չէ Բե օգտահարը :

Մարագտան թէճիլիքէ իչինէ տիւշմիւշ վիճուտ, եօգ
 քի ֆայտալը՝ իլէ զտրարը (շէյլէր) արղիւլէր :

Իսկ յոքնակիի մէջ միշտ անսխալութիւն է . այսպէս .
 Զկնի ամաց ինչ . Մէկ +անի արեւին երբ . Պիր գաջ երւ-
 տան սօնրա : Յետ աւուրց ինչ . Մէկ +անի օրէն երբ . Պիր
 գաջ կիւնտէն սօնրա :

Զ . Լորբերմն ինչ մասնական անունը զարդի տեղ
 կը դրուի :

Եթէ հնար ինչ է , ընդ ամենայն մարդկան զխաղա-
 ղութիւն կալջիք .

Թէ որ կարելի է նէ , առն մարդոս հետ խաղաղութիւն ունեցի :

Էյէր գապիլ իսէ , հէր ատէմ իլէ պարըշոգ գալընը :

Միթէ դու մեծ ինչ ոք իցես քան զհայր մեր Աբրահամ :

Սկիզբն արդելոյ զբարկութիւն այս ինչ է . յորժամ
 ոք լուիցէ ինչ եւ շարժիցի սիրտն , ոչ խօսեսցի
 ինչ , այսպէս անցանէ բարկութիւնն * :

Է . Ի-բառնի-բ բառը չիհոլովիր , ինչպէս վերը
 (երեւ 32 .) ըսինք . բայց թէ որ պէտք ըլլայ , ուղղականը
 սեռականի ու տրականի տեղ կը բանի :

Ողջոյն տուր սիրելեաց իմոց ի-բառնի-բ յանուանէ .
 փոխանակ ըսելու իւրաքանչիւրոց .

Ի՞՞ սիրելիներոս առնուն ալ անունով Բարե-բո-բ .

Պէնիմ սէվկիւլիւլէրիմէ հէր պիրիինն իսմի իլէ սէ-
 լամ վէր :

Բաժանէ ի-բառնի-բ , որպէս եւ կամի :

Իայց վերջի գարերուն հեղինակները կը հոլովեն ,
 որն որ հետեւելի չէ :

* Ինչ իբրեւ հարցական՝ նախգրիւ կը հոլովի : Բայց իբրեւ
 մասնական անուն՝ չիհոլովիր , ինչպէս առ օրինակին մէջ
 կ'երեւայ : Իսկ իրի , իի , յի , էի , ի + մասնական անու-
 նէն կ'ելեն որ հասարակօրէն աշխարհաբառ կը բանի :

Գ Լ Ո Ւ Խ Ժ Ը

Գ Ե Ր Ա Ն Ո Ւ Ն Ն Ե Ր Ո Ւ Վ Բ Ա Յ

Ս ԵՐԸ (ԵՐԵ՝ 151.) տեսանք թէ ցուցական ու ստացական դերանուններն իրենց գոյականին հետ ինչպէս պիտի համաձայնին: Հոս կը մնայ խօսիչ քանի մը հարկաւոր դիտելիքներու վրայ:

Ա. Լ^ս անդ եւայլն մակբայները ցուցական դերանունանց տեղ կը բանին. այսինքն. այսր, այդր, անդր, տրականի տեղ. ասոյն, այոյն, անոյն, բացառականի տեղ. ասոր, այդոր, անոր, ներգոյականի տեղ:

Ոչ ես իսկ տեսի զքեզ ի պարտիզի անդ. այս ինքն՝ յայնմ պարտիզի:

Յաշխարհի ասոր նեղութիւն ունիցիք. այս ինքն՝ յայսմ աշխարհի:

Աս աշխարհին մեջ նեղութիւն պիտի ունենաս:

Պու ճիհանտէ սրգլէթինիլ օլաճագ:

Ցանկամ ելանել ի մարմնոյ ասոյն. այս ինքն՝ յայսմ մարմնոյ:

Եղիցուք յաշխարհէ ասոյն օտար. այս ինքն՝ յայսմ աշխարհէ:

Յամենայն ծառոց որ իցեն ի ներքս ի դրախտի այդր ուտելով կերիցես. այսինքն՝ յայդմ դրախտի:

Բ. Լ^ս մակբայները շատ տեղ դիմորոշ յօդերու տեղ կը դրուին:

Յիսուս առաքեաց զերկուս յաշակերտաց անոյն. այս ինքն՝ առաքեաց զերկուս յաշակերտացն:

Յիսուս աշխարհներէն երկուք իրկեց:

Յիսուս շայիրտլէրինին իքիսինի եօլլատը:

Թագէնոս մի յեւթանասնից անոյն եկն յԵդեսիա բժշկել զՔգար. այս ինքն՝ յեւթանասնիցն:

Որ սեղանոյն պաշտօնեայք են, ի սեղանոյ անոյն ուտեն. այս ինքն՝ ի սեղանոյն:

Ի պտղոյ անոյն ծառն ճանաչի. այս ինքն՝ ի պտղոյն:

Նոյ այր արդար եւ կատարեալ էր յազգի անդ իւրում .
այս ինքն՝ յազգին իւրում :

Ա. յսպէս կ'ըսուի նաեւ . յազգի աստի յայսմանէ . ի ժամանակի աստ յայսմի : Փոխանակ ըսելու յազգիս յայսմանէ . ի ժամանակիս յայսմի :

Գ . Այս , այդ , այն ցուցական դերանուններն երբեմն եզակի ձայնով յոգնակիի տեղ կը գործածուին . այսպէս . Տարերքս այս՝ հուր , ջուր , օդ եւ հող , խառնեալ են , եւ առանձին ուրեք ոչ երեւին . այս ինքն՝ տարերքս այսոքիկ :

Ա . Գործերը՝ կրակը , ջուրը , օդն ու հողը , խառնուած են , ու միակ որեւ ճը վն երեւար .

Պու էօնսիւրլէր , աթէշ , սու , հաւա վէ թօիրագ , գարըշըգ տըրլար , վէ այրըճա պիր եէրտէ կէօրիւնմէղլէր :

Արքս այս ծառայք Աստուծոյ բարձրելոյ են . այս ինքն՝ արքս այսոքիկ :

Արքս այս խոռվեցուցանեն զքաղաքս մեր :

Դ . Որ յարաբերական դերանունն իր յարաբերեալին հետ թուով կը համաձայնի , այս ինքն՝ թէ որ յարաբերեալը յոգնակի է՝ յարաբերականն ալ յոգնակի կը դրուի . իսկ թէ որ յարաբերեալը եզակի է՝ յարաբերականն ալ եզակի կը դրուի . ինչպէս ,

Երկը՝ ոչ ըմպիցէ զանձրեւ բազում անգամ , ծնանի արդիւնս շահեկանս : Հոս յարաբերեալը Երկը եզակի ըլլալուն համար , ոչ յարաբերականն ալ եզակի դրուած է :

Ե . Յարաբերականն ամէն հոլով ալ կրնայ դրուիլ հարցման համաձայն : Թէ որ անուն բայի է՝ ուղղական պիտի դրուի , թէ որ խնդիր սեռի՝ հայցական . իսկ թէ որ խնդիր բնութեան է , բայն ինչ հոլով որ կը պահանջէ , ան հոլովը կը դրուի :

Տեղի՝ ոչ աւազին է , յստակ եւ քաղցրահամ բղխէ զջուր : Հոս ոչ անուն բայի է , անոր համար ուղղական դրուած է :

Ան գեղը՝ որն որ աստուած է, յարակ ու տնու-շ ջուր էր
 քշիւ :

Գուճու եէր պէրրագ վէ թաթը սու չըգարրը :

Այր մի էր յերուսաղէմ, որոյ անուն էր Սիմէոն : Հոս
 յատկացուցիչ ըլլալուն համար՝ սեռական գրուած է :

Որ ոչ հատուցանէ զբ գողացաւն, ոչ ընդունի թու-
 ղութիւն յաւիտեան : Հոս խնդիր սեռի է, անոր
 համար հայցական գրուած է :

Չամենայն կերակուրս, յորձ ոչ գարշիս, կեր ան-
 խրտիր :

Յիշատակ հեղգութեանն՝ որով զժամանակն ծախեցաք,
 զմիտս խոցոտէ :

Պատուական քան զամենայն մասունս զգայութեան
 մարդոյն գլուխն է, յոր ուղեղն է գանձեալ, եւ յո-
 ռո՞՞ լուսատես աչքն :

Եղև ուրախութիւն ամենեցուն եղբարցն նորա՝ որ
 էին ի նինուէ :

Ծով մեծ է եւ անգորր, յորո՞՞ են ձկունք, որոյ ոչ
 գոյ թիւ :

Բազում արմատք են յերկրի, զոր հմուտք ի բժըշ-
 կաց կենաց դեղս առնեն :

Յամենայնէ՛ յորոյ օրէնքն Աստուծոյ հրաժարեցու-
 ցանեն զմեզ, պարտ է ժուժկալ լինել :

Չ. Յարաբերականն իր յարաբերեալէն ետքը կը
 գրուի, ինչպէս յայտնի է աշխարհաբառէն ու վերը
 բերուած օրինակներէն : Բայց գրաբառ երբեմն ընտիր
 գրուածներու մէջ յառաջ ալ կը գրուի :

Որ քան զամենայն տկար է ձեղո՞, զերկասիրութիւն
 պատուէ. այս ինքն՝ մեղու որ քան զամենայն
 տկար է :

Մեղոն՝ որ ասեմէն տկար է, շատ աշխատել էր սերէ :

Արը, քի հէփսինտէն զհատէ զայրժ (պիր հայվան)
 տըր, չօգ չալըմայը սէվէր :

Ո՞չ ապաքէն աշխարհս Աստուծոյ է, եւ որ ինչ միան-
 գամ յաշխարհի վայելո՞ւնիւն. այս ինքն՝ վայելու-
 թիւնքն, որք են յաշխարհի :

Երկինք եւ երկիր եւ ոչ ի սմա լինելու-նի-ն, որպէս թէ գրով եւ բանիւ պատմեն զփառս Աստուծոյ . այս ինքն՝ երկինք եւ երկիր եւ լինելութիւնք՝ որք են ի սմա :

Եթէ փառաւորի մի անդամն, խնդան ամենայն անդամքն ընդ նմա, ասէ, ոչ Քրիստոսիւն խօսէր Պաղոս . այս ինքն՝ ասէ Պաղոս, որ Քրիստոսիւ խօսէր * :

Է . Արքեմն յարաբերեալը զօրութեամբ կը դրուի, ու յարաբերականը յարաբերեալին հօլովը կ'առնէ, ինչպէս վերը (Երեւ. 174.) յատկացուցչին վրայ ըսինք :

Որում խնդրէ ի քէն, տուր . այս ինքն՝ տուր այնմ՝ որ խնդրէ ի քէն :

Ով ոչ թեղի (Բան ճը) կ'ուզէ՝ քո-ր .

Քիմ քի սէնտէն (պիր շէյ) իսթէրսէ, վէր :

Որ բամբասէ՝ կորուսանէ եւ զանձն իւր եւ զորոց լսենն ի նմանէ . այս ինքն՝ կորուսանէ եւ զանձն իւր, եւ այնոցիկ որք լսեն ի նմանէ :

Լինիցիս միայնակեաց եւ ասպաշխարեսցես վասն որոց գործեցեր . այս ինքն՝ ասպաշխարեսցես վասն մեղաց զոր գործեցեր :

Որոց լսեն եւ չպահեն ի մտի, մեղադրէ սաստիկս .

* Երբ որ այսպէս յարաբերականն իր յարաբերեալէն յառաջ դրուելու ըլլայ, շատ անգամ հօլովը կը փոխէ, ինք յարաբերեալին հօլովը կը դրուի ու յարաբերեալն ալ յարաբերականին . ինչպէս,

Մարդիկ մտաւորք եւ բանաւորք տեսանելով զերկինս եւ զերկիր, եւ զոր ի նոսա սքանչելագործութիւնք, փառաւորեն զարարիչն . այս ինքն՝ տեսանելով զերկինս եւ զերկիր, եւ զսքանչելագործութիւնսն՝ որ են ի նոսա . եւ այլն :

Հայելով յաշխարհիս մասունս, եւ ոչ ի նոսա զանազանութիւնք են, զարուեստապէտն քովեսցուք վասն իմաստութեան հանձարոյ . այս ինքն՝ հայելով ի մասունս աշխարհիս, եւ ի զանազանութիւնս՝ որ են ի նոսա . եւ այլն :

Չորս վասն Առննոսի եւ Արամազդայ պատմութիւնք իցեն, ամաչեմ ասել . այս ինքն՝ ամաչեմ ասել զպատմութիւնսն որ վասն Առննոսի եւ Արամազդայ :

այս ինքն՝ սաստիկս մեղադրէ այնոցիկ որ լսեն եւ չպահեն ի մտի* :

Ը. Երբեմն յարաբերականին եղակին յոգնակիի տեղ կը գործածուի, մանաւանդ ուղղականի ու հայցականի մէջ :

Որ ի հանգստեան են, դուն ուրեք յիշեն զԱստուած . այս ինքն՝ որք ի հանգստեան են . եւ այլն :

Որոնք որ հանգստի մէջ են, զԱստուած ինչ ինչ յիշեն .

Բահաթըղ իչինտէ օլանլար Ալլահը փէք սէյրէք խաթրըրըրնա կէթիրիրլէր :

Եթէ զառաջինսն շոք ասացաք, յանձին ցուցանեմք . այս ինքն՝ զորս ասացաք :

Իմաստութիւն զորդիս իւր բարձրացոյց, եւ պաշտպան լիցի այնոցիկ՝ որ խնդրեն զնա . այս ինքն՝ այնոցիկ որ խնդրեն եւ այլն :

Թ. Յարաբերական դերանունն երբ որ սեռական հոլով կը դրուի կամ յատկացուցիչ կ'ըլլայ, իր յատկացեալէն կամ յարաբերեալէն յառաջ դրուելուն համար շատ հեղ իր վրան ալ նախդիր կը դրուի :

Ոչ սա է Յիսուս, զորոյ մէք գիտեմք զհայր եւ զհայր .

Աս Յիսուսը չէ՞ թի, որոն մենք հայրը հայրը գիտենք .

Իսա պու տէյիլ մի տիր, քի պիզ օնուն փէտէրինի վէ վալիտէսինի թանրըրղ :

* Երբեմն յարաբերեալը յարաբերականին հետ կը համաձայնի . ինչպէս :

Չամենայն ինչ զոր ատէ Տէր, բնակէ յանձինս վատաց եւ անխրատից . այս ինքն՝ ամենայն ինչ զոր ատէ Տէր . եւ այլն :

Երբեմն ալ յարաբերականը յարաբերեալին հետ կը համաձայնի .

Չգէր Սեմի քարինս Գաւթի եւ ամենեցսն՝ որոյ ընդ արքային Գաւթի . այս ինքն՝ ամենեցուն որք էին ընդ արքային Գաւթի :

Երբեմն յարաբերեալը յարաբերականէն յառաջ ալ, վերջն ալ կը կրկնուի, կամ յարաբերեալին նշանակութեամբ ուրիշ բառ մըն ալ կը դրուի :

Եհան երկիր բանջար խոտոյ, որոյ սերմն իւր ի նմին :

Յորոց եւ իմաստունքն տեղի տուեալ փախչին ի նոցանէ :

Գտանէք յաւանակ մի, յորոյ վերայ ոչ ոք ի մարդկանէ նստաւ :

Վայ մարդոյն այնմիկ, յոյր յեան գայցէ գայթակղութիւն :

Մ. յսպէս կ'ըսուի նաեւ զորոյ զիորջ արանան . զորոյ զլախ արանան :

Ժ . Տարաբերական դերանունն էական բայով մասնական անուան ուժ կ'ունենայ, ինչպէս աշխարհաբառաւ կ'ըսենք . Մարդ է այ որ պանելը զիւրնար արեւ, իբր թէ ըսել է, արան :

Ի միոյ հօր որդիս՝ է որ հնազանդ եւ հպատակ է հօրն, եւ է որ չարագոյն քան զսատանայ .

Մէկ հօր զարհրանան ձեզ՝ է այ որ հօրը հնազանդ է, է այ ալ որ սարանայէն ալ չար է .

Պիր փէտէրին էվլատլարընըն իչինտէ, պաղըսը պուլունուր քի փէտէրինէ միւթի օլսուն, պաղըսը տա պուլունուր քի շէյթանտան զիատէ քէօթիւ տիւր :

Ի տան մեծի էն անօթք՝ որ ի պատուի են, եւ էն որ յանարգութեան :

Սողնոց՝ զխօշիւն միայն զմարդոյն առեալ, է որ ի ծակս, է որ ի սորս, եւ է որ ընդ փապարս երկրի մտեալք զօղեն :

ԺԱ . Արբեմն էական բայը ներգործութեամբ չիգրուիր :

Ժողովեցին, որ շատ, որ սակաւ . այս ինքն՝ էր որ շատ, եւ էր որ սակաւ :

Որը շատ որը ինչ ժողովեցին .

Պաղըլարը չօգ, պաղըլարը ազ տէվ շիրտիլէր :

Հանապաղ մեղանչեմք, որ խորհրդով, որ բանիւ, որ լսելով, որ տեսանելով :

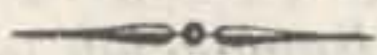
ԺԲ . Հատ տեղ յարաբերական դերանունն ու իր բայը զօրութեամբ կը գրուին :

Ետես Յիսուս այր մի Մատթէոս անուն . այս ինքն՝ որոյ անուն էր Մատթէոս :

Բողբոջ է առ Աստուած խաղաղութեան՝ առ եղբարսն խաղաղութիւն . այս ինքն՝ խաղաղութիւնն՝ որ լինի

առ եղբարս, է բողբոջ խաղաղութեան որ լինի առ Աստուած :

Փայտն զգործով մեղսն, եւ եղէգն զբանիւ յանցանսն ցուցանէ . այս ինքն՝ փայտն ցուցանէ զմեղսն՝ որ լինին գործով, եւ եղէգն՝ զյանցանսն՝ որ լինին բանիւ :

Գ Լ Ո Ի Խ Ժ Բ

ԴԻՄՈՐՈՇ ՅՕԴԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Ա . ԴԻՄՈՐՈՇ յօդերը «, ր, ն, դերանուններուն արմատն են : Ասոնցմէ «՝ առաջին դէմը, ր՝ երկրորդ դէմը, ն՝ երրորդ դէմը կը ցուցընէ, ինչպէս առաջին մասին մէջ (Երեւ 34.) ըսինք :

Աս դիմորոշ յօդերն երեք կերպով կը բանին :

Բ . Սէյ մը էական դերանուն տեղ, ինչպէս, Ոչ բաւեմք արարածքս զարարչէն պատմել . այս ինքն՝ Դ+ արարածքս .

Ձեռք կընար թեք՝ որ արարած էնք, արարչին վրայ պատմել :

Պիզ քի եարատըմըշ ըզ, եարատըճրտան էօթիւրիւ նագլ էթմէյէ գատըր տէյիլիզ :

Պարտ է մեզ՝ որք կարողքս եմք, բառնալ զտկարութիւն Տիւանդաց . այս ինքն՝ մէք՝ որ կարող եմք :

Ինձ հօրս լուարուք, որդեակք . այս ինքն՝ ինձ որ հայր եմ :

Ջարթուցեալքս ի հանգստենէ քնոյ, ահիւ եւ դողութեամբ կացցուք յաղօթս . այս ինքն՝ մէք որ զարթեալք ի հանգստենէ քնոյ :

Մի հեղգասցուք մեղաւորքս դառնալ առ Աստուած . այս ինքն՝ մի հեղգասցուք մէք՝ որ մեղաւոր եմք, դառնալ առ Աստուած :

Նախատինք եղաք քրիստոսի քրիստոնեայքս . այս ինքն՝ մէք որ քրիստոնեայ եմք :

Եթէ զայս պաշտօնեաք՝ Քրիստոսի առնեմք, ապա
զինչ ինչ ոչ այլքն առնիցեն. այս ինչն՝ մեր որ
պաշտօնեայ եմք Քրիստոսի:

Ինչպէս աս օրինակներէն կ'երեւայ, շատ անգամ
այսպիսի խօսքերուն մէջ էական բայն ու յարաբերական
դերանունը զօրութեամբ կ'իմացուին:

Գ. Հուցական դերանունան տեղ:

Սիրելով զմիմեանս կատարի խաղաղութիւն աշխարհի.
այս ինչն՝ խաղաղութիւն այսր աշխարհի:

Մեկզմէ մեկզմէլ աս աշխարհին խաղաղութիւնը որդի
էս.

Պիրիպիրիմիզի սէվմէյիլէ տիւնեանըն ըաճածը
թէքմիլ օլուր:

Նիւթականս հուր ի նիւթոցն նուազեալ շիջանի. այս
ինչն՝ այս նիւթական հուր. եւ այլն:

Նախ արարածքս եղեն, եւ ապա մարդն ստեղծաւ.
այս ինչն՝ նախ այսոքիկ արարածք եղեն. եւ այլն:

Ի մասնէդ կարող էք զբոլորն ճանաչել. այս ինչն
յայդմ մասնէ:

Ար հոօրէդ կրնա՛ս ասելնն ալ ճանչնալ.

Շու փարչատան հէփսինի տէ թանըյապիլիր սինիլ:

Քառասուն թիւդ ի հինգ ութից աւարտի:

Գ. Արրորդ ստացական դերանունան տեղ:

Կամքս ոչ բնաւ ախորժէ զծերանալն. այս ինչն՝ կամք
մեր.

Մեր հասնն ասելնն-ին ծերանալը չխեբեր.

Կէօյնիւմիւղ իսթիար օլմասընը իսթէմէղ:

Ի գարնանային եղանակս ամենայն զգայութեամբք
զուարճանամք. այս ինչն՝ ամենայն զգայութեամբք
մերովք:

Ծածկեա՛ զգլուխդ, զի խորշակ սաստիկ է ի լերինդ.
այս ինչն՝ ծածկեա՛ զգլուխ քո, զի խորշակ սաստիկ
է ի լերինդ յայդմիկ.

Գլուխդ գոցէ՛, ինչո՞ւ որ ար լեւը սաստիկ քա՛տ է.

Գափա՛ պաշընը, զիրա շու տաղըն իւզէրինտէ շիտտէթլի
սըճագ վար տըր:

Ե. Վրաբառ լեզուի մէջ շատ յաճախեալ ոճ մըն է՝ յարաբերական բառէ* մը ետքը պատահած բային կամ անուան կամ դերանուան կամ մակբային վրայ «, ր, ն յօդերը դնել. այսպէս.

Ահա ասիկ զոր դուն սիրէիր՝ հիւանդացեալ է .

Ահա ասիկ սիրած մարդդ էի-ընդհանր է .

Իշտէ սէնին սէվտիյին խասթէ օլմուշ :

Որ ոչն տեսանեն՝ տեսցեն, եւ որք տեսանեն՝ կուրասցին :

Այդ զի տեսերդ զիս եւ հաւատացեր :

Որ եսն երթամ դուք ոչ կարէք գալ :

Որ առաջին եւ զկնի երթային՝ աղաղակէին :

Մինչ մանուկն էիր՝ անձամբ անձին գօտի ածէիր :

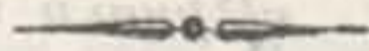
Հատու ինձ զոր պարտիսդ :

Ձոր ասէն, կամ Ձոր ասէս՝ այսպիսի ինչ է :

Աս օրինակներէս յայտնի կը տեսնես որ «, ր, ն յօդերն առնող բառէն առաջ միշտ յարաբերական բառ մը կայ :

Քիչ տեղ հարցական բառերէն ետեւ ալ կը դրուին :
Ընկեր, լասն որոյ եկիրդ : Գիտէք զինչ արարիդ ձեզ :
Ընդէր զրկիմս :

* Յարաբերական կ'ըսուին ան բառերն՝ որ հարկաւ նախընթաց կամ հետեւորդ խօսք մը կ'ակնարկեն . ինչպէս են Քիչ, որ, որ, որ ինչ եւայլն :

Գ Լ ՈՒ Խ Ժ Գ

ԲԱՅԵՐՈՒՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐՈՒՆ ՎԲԱՅ ԶԱՆԱԶԱՆ

ԳԻՏԵԼԻՔ

Ա. ՆԵՐԳՈՐԾԱԿԱՆ ԲԱՅԵՐՈՒՆ ԽՆԴԻՐ ՍԵՌԻՆ ՏԱՅ-
ցական կը դրուի, ինչպէս վերը խօսեցանք: Թէ որ
ներգործական բայը կրաւորականի փոխուելու ըլլայ,
ներգործական բային խնդիր սեռին՝ կրաւորականին անուն
բայի կ'ըլլայ. եւ ասոր հակառակ ներգործականին անուն
բային՝ կրաւորական բային բացառական հոլով խնդիր
սեռի կ'ըլլայ:

Հեթանոսք պաշտեցին զարեգակն եւ զլուսին: Արե-
գակն եւ լուսին պաշտեցան ի հեթանոսաց:

Հոս առաջին պարբերութեան մէջ Հեթանոսք՝ անուն
բայի է պաշտեցին ներգործական բային: Իսկ երկրորդ
պարբերութեան մէջ Հեթանոսք՝ խնդիր սեռի եղած է
պաշտեցան կրաւորական բային: Նոյնպէս զարեգակն եւ
լուսին խնդիր սեռի են պաշտեցին ներգործական բային,
ու նոյն բառերն անուն բայի եղած են պաշտեցան կրաւոր-
ական բային:

Ճառագայթք արեգական լուսաւորեն զաշխարհս:

Աշխարհ լուսաւորի ի ճառագայթից արեգական:

Հրեայք խաչեցին զՅիսուս: Յիսուս խաչեցաւ ի
Հրէից:

Այլէն սպան զեղբայր իւր: Աբէլ սպանաւ յեղբօրէն
իւրմէ:

Արդ՝ իմանալու համար թէ արդեօք բացառականը
խնդիր սեռի է, թէ խնդիր բնութեան, աս կանոնը
պէտք է միտք առնուլ:

Թէ որ կրաւորական բային բացառականը ներ-
գործականին անուն բային կրնայ ըլլալ, ան ատեն
կրաւորական բային խնդիր սեռին է, թէ չէ՝ խնդիր
բնութեան է:

Թէ որ նոր սորվողներն աս տարբերութիւնը չեն կրնար հասկընալ, իրենց բաւական է գիտնալ որ բացառականը կրաւորական բային խնդիրն է :

Բ. Արբեմն ներգործական բայ մը, երկու հայցական խնդիր կրնայ առնել .

Գու զո՛ր առնես զեղ :

Հարցից եւ ես զյեղ Բան օր :

Թագաւոր զո՞ն ասեն զՅիսուս :

Գ. Թէպէտ ըսինք որ հայցական խնդիր միայն ներգործականները կ'առնեն, բայց չէզոք բայերն ալ երբ որ իրենց արմատն անականով մը խնդիր կ'առնեն, գործիականի տեղ հայցական կ'ուզեն :

Չափնայն հնարս հնարեացո՛ւմ, զի ի սիրոյն Աստուծոյ մի՛ վերջասցուք .

Ահն օր յեռո՛ւն եկածն ընենք, որ Աստուծոյ սերեն զդիտո՛ւնք .

Ալլահըն մուհապպէթինտէն պարլամադ իչին, էլիմիզան կէլէնի էտէլիմ :

Ոչ որ վկայէ զբարեկամէ իւրմէ զվկայո՛ւնն ստուծեան :

Եւ յսպէս կ'ըսուի նաեւ՝ զբարոս նախանչն նախանչել . Բարոս՝ վարապէս վարապէլ . զեղս աս ի մուն մարանչել . տարանալ զտար հարարո՛ւնն . եւ այլն :

Գ. Եւ ատ անգամ ալ անորոշ հայցական կը գրուի : Երկնչել երկի՛ղ մեծ . այս ինքն՝ երկնչել երկիւղիւ մեծաւ :

Ելաց լալի՛ն մեծ . այս ինքն՝ ելաց լալով մեծաւ :

Չարմացաւ զարմացո՛ւն մեծ . այս ինքն՝ զարմացաւ մեծաւ զարմացմամբ :

Ե. Աոյնպէս չէզոք նաեւ կրաւորական բայերը գործիականի տեղ հայցական խնդիր կ'առնեն, երբ որ խընդրին նշանակութիւնը չէզոք բային նշանակութեան մօտիկ ըլլայ :

Արք սրբութեամբ ճաշակեն զմարմին Տեառն ոչ մեռանին զյա՛խարենական մահն .

Որոնք որ Քրիստոսի մարմինը սրբութեամբ կը ճաշակեն, յա՛խարենական մահո՛ւմբ զեն մեռնիր .

Քրիստոսուն թէնինի փաղըղըլա ալանլար, էպէտի
էօլիւմ իլէ էօլմէզլէր :

Ո՛չ զնոյնս պարտ էր չարչարել Քրիստոսի, եւ այնպէս
մտանել ի փառս իւր. այս ինքն՝ նովին չարչարա-
նօք չարչարել :

Մ. յայէս կ'ըսուի, ննջել զոսն. ամպել զածօն. եւ
այլն :

Զ. Նոյնպէս թէ ներգործական եւ թէ չէզոք բայե-
րուն քովը՝ յարաբերականը գործիականի տեղ հայցական
կը դրուի, երբ որ բային արմատը կը յարաբերէ :

Եսաւ պահէր ոխս Յակովբայ վասն օրհնութեանցն, զոր
օրհնեաց զնա Իսահակ հայր իւր. այս ինքն՝ որով
օրհնեաց զնա. եւ այլն :

Վկայ լիցին յարութեանն, զոր յարեաւ աստուածապէս.
այս ինքն՝ որով յարեաւ :

Է. Վանի մը չէզոք բայեր ներգործական բայի
ուժ ունենալով՝ քիչ տեղ հայցական խնդիր կ'առնեն :

Զոր ինչ հայէ որ, ի նոյն փոխի մտօք, այս ինքն՝ զոր
ինչ տեսանէ որ .

Ինչ որ մարդ կը տեսնէ, միտն ալ այնպէս կը փոխուի .

Ինսան նէքի կէօրիւրսէ, Ֆիքր իլէ տէ օնա թէպտիլ
օլուր :

Եղբայրն յանցեալ զամանսն, այս ինքն՝ անգիտացաւ համ
ոչ ծանեաւ զամանսն :

Ի բամբասանաց ինայեցէ՛ զլեզու. այս ինքն՝ արգելէք
համ կարճեցէք զլեզու ի բամբասանաց :

Ը. Նոյնպէս աս կրաւորական բայերը, վարդապետի՛մ,
խրատի՛մ, հրամայի՛մ, պահանջի՛մ, հայցական խնդիր կ'առնուն* :

Վմենեցուն դատաստան եւ քննութիւն լինելոց է, եւ
մէք ընդ ամենայն մեղաց պահանջիմք զհամարն :

* Նոյնպէս էական բայով ձեւացած կրաւորականները ներգոր-
ծական նշանակութիւն ունենալուն համար հայցական խնդիր
կ'առնեն :

Զգեանեալ լինէր կոյսն մանուկ զտիեզերասաստ բռնա-
ւորն. այս ինքն (Հ. Բ. Բ. Բ. Բ.) մանուկ կոյսն զգեանէր (զՏրդատ)
զտիեզերասաստ բռնաւորն :

Թ. Հարկանե՛՛, զարկանե՛՛ բայերը խնդիր բնութեան՝ նախդրիւ սեռական խնդիր կ'առնեն, երբ որ տճկ. զարկ-
ճափ նշանակեն :

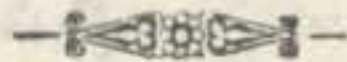
Հմուտ զեկաւար մօտ ի նաւահանգիստն հասեալ,
առաւել իմն զգուշանայ նաւին, զի մի զտարի հար-
կանիցի .

Վարդեօր նաւազարը նաւահանգստին ճօպիչ աւելի նաւին
վրայ զգուշութիւն կ'ընէ, որ տարի շարունէ .

Ուսթա րէյիզ լիմանա եազլաշընճա կէմիսի թաշա
չարսիրըմասըն տէյի փէք զիատէ տըգգաթ էտէր :

Յետս յետս չոգան եւ զարկան զփեփնի :

Մ. յսպէս կ'ըսուի նաեւ՝ Զափ զԶափի հարկանել, զահի,
զաճփի հարկանել. եւ այլն :

Գ Լ Ո Ի Խ Ժ Գ

Ա Ն Ե Ր Ե Ի Ո Ի Թ Ի Ն Վ Ր Ա Յ

Ա. Անբրեթոթիս ներգոյականը՝ ատեն, ժամանակ
կը նշանակէ, ինչպէս վերը (երէս 57) կը տեսնես * :

Ի Զնանելն Յիսուսի մոգք յարեւելից եկին յերուսա-
ղէմ .

Յիսուսին Զնանելոս ապենը ճոգերն արեւելիէն Երուսաղէմ
եկան .

Յիսուսունն սողտուղու վագըթ, միւնէճիմլէր կիւն
սողուտան Գուտսի շէրիֆէ կէլտիլէր :

* Ընտիր ձեռագիրները, ինչպէս ընտիր տպագրութիւններու,
մանաւանդ աստուածաշնչին մէջ կ'երեւայ, թէ կրաւորա-
կանին եւ թէ ձայնակրակերպ չէզոք բայերուն աներեւոյթը
եւ կը բանեցընեն :

Քիչ տեղ աներեւոյթը եւ կը վերջաւորի. ինչպէս, Հրա-
մայեաց րղիսեալ թռչունս. այս էնէն՝ րղիսել :

Ի «Ի»-ել լուսոյ վաղվաղակի ըմբռնեցին՝ որ ի խաւարի գնայցեն .

Ի Բաղմանալ մարդկան աճեցին չարիքն , զորս ջրհեղեղաւ դատեցաւ Աստուած * :

Եւ ի «Ե»-մանելն :

Բ . Արբ որ աներեւութին վրայ «» ի նախդիրը կը գրուի , համար կը նշանակէ . ինչպէս , առ ի գործել , գործելու համար : Տես առաջի մասին մէջ (Երէս 57 .) :

Գ . Արբեմն «» նախդիրը չի գրուիր :

Հովանի տերեւոյն պիտոյ է ի պահել զպտուղն . այս ինքն՝ առ ի պահել զպտուղն .

Պարտաւոր պահելու համար պերէ-ին լուսոյ պէտք է .

Մէյվէյի սագլամա իչին եափրաղըն քէօլկէսի լազըմ տըր :

Ի լուսն եկեալ եմ ես . այս ինքն՝ եկեալ եմ ես առ ի լսել :

Գ . Հատ անգամ «» ի նախդիրը բոլորովին չի գրուիր :

ՁՏուր շիջո-ցանել ջրոյ պէտք են . այս ինքն՝ առ ի շիջուցանել զՏուր ջրոյ պէտք են .

Արաիւր մարելու համար ջուր պէտք է .

Աթէշի սէօնտիւրմէ իչին սու լազըմ տըր :

Գայ Յիսուս առ Յովհաննէս Տէրպէլ ի նմանէ . այս ինքն՝ առ ի մկրտել ի նմանէ :

Ի մէջ լերանց աղբերք գնան , աբբո-ցանել զամենայն գազանս վայրի . այս ինքն՝ առ ի արբուցանել :

* Քիչ տեղ աներեւութին ներգոյականն իր սեռական կամ տրական անունն բայիին հետ կը համաձայնի , ինքն ալ սեռական գրուելով . այսպէս ,

Ո՛վ որ յանցանել տրամալից գիշերոյ , եւ ծագելոյ առաւօտու , եւ արեգականն երեւելոյ ոչ ուրախանայ . այս ինքն՝ ո՛վ որ ոչ ուրախանայ յանցանել տրամալից գիշերոյ , եւ ի ծագել առաւօտու , եւ յերեւել արեգական :

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ . Այսոցիկ այսպէս եղելոց . այս ինքն՝ ի լինել այսոցիկ այսպէս . Հզոր կռուոյ եղելոյ . այս ինքն՝ ի լինել հզոր կռուոյ . եւ այլն : Աս կանոնը յունարէնէն մտած է մեր լեզուին մէջ :

Եւ Իսահակ զթօսանել ի դաշտի ընդ երեկս . այս ինքն՝
եւ Իսահակ առ ի զքօսանել :

Ած Աստուած ջրհեղեղ առհանել զամենայն երկիր .
այս ինքն՝ առ ապականել զամենայն երկիր :

Ե . Աներեւոյթ բայերն երբեմն ընտիր գրուած
ներու մէջ սեռականի կամ տրականի տեղ , նախադրու-
թիւններուն ուղղական խնդիր կ'ըլլան :

Յերոպն տեղիք ինչ են ծովուց , որոց ջուրն ըստ
մեզ լուսնոյ ածէ , եւ ըստ առհասեւն պակասէ .

Երոպն ծովի + ով պեղէր կան , որոնց ջուրը լուսնոյ մե-
լուն պէս կը շարձայ ու առհասեւն պէս կը պակսի .

Էփրօսիատա պազը սէմթէրին տէնիզին սույու այ
պէջիւտիւքճէ չօղալըր , վէ քիւչիւտիւքճէ ա-
զալըր :

Ըստ յառաջանալ ժամանակին բնութեամբ սովորին
բարիք :

Գրեաց վասն ոչ դատարկութեան եւ ծաղու ծառայա-
նալ . այս ինքն՝ վասն ոչ ծառայանալոյ ծաղու :

Վասն անբիծ եւ անդատապարտ կալ մեզ առաջի ահեղ
ատենին քրիստոսի , զՏէր աղաչեսցուք . այս ինքն՝
վասն անբիծ եւ անդատապարտ կալոյ , եւ այլն :

Ի ծագել արեգական ընդդէմ մերոց զօրաց , սակաւ
ինչ զանգիտէին , վասն ոչ կարել հայել ընդդէմ
արեգականն ծագման :

Զ . Այնպէս ան անունները , որոնք աներեւութի
ուժ ունին՝ սեռականի տեղ ուղղական կը դրուին :

Քրիստոնեայքն առ սեր քրիստոսի յոյժ խնդութեամբ
ընդունէին զամենայն չարչարանս . այս ինքն՝ վասն
սիրոյն քրիստոսի * :

* Երբ որ աներեւութին դործիականն իր բային վրայ կրկնուե-
լու ըլլայ , բային նշանակութիւնը կը սաստկացնէ : Այս
օրհնելով օրհնեցից զքեզ , եւ Բազմապատկանելով Բազմապատկեց
զգաւակ քս որպէս զաստեղս երկնից բազմութեամբ :

Ոչ միայն գիտելով գիտե՞ն զբարին , այլ եւ այլոց ուսու-
ցանեն :

Է. Շատ անդամ դիմաւոր բայի մը առջեւ աներեւոյթ բայ մը կը դրուի, շէ թէական շաղկապով դիմաւոր բայ դրուելու տեղ * :

Մի աղօթեր քոց կամաց կապարել. այս ինքն՝ մի աղօթեր զի կատարեսցին կամք քո .

Մի աղօթեր որ որո՞ւ կամք քու .

Սէնին թատէթինին իլէրի վարմասը իչին տուա էթմէ :

Թողացուցանէ Աստուած դիւաց ի՞նչէլ զառաքինիս . այս ինքն՝ զի փորձեսցեն զառաքինիս :

Բնութիւնս մեր սիրէ ծածկել զմերկութիւն :

Տեսանեմք երկուս արս միազգիս միմեանց մահու եւ արեան ծարաւել . այս ինքն՝ տեսանեմք զի ծարաւին մահու եւ արեան միմեանց :

Ը. Սկանի՛ճ, կարե՛ճ, կասի՛ճ, ջանա՛ճ եւ այլն, բայերը հասարակօրէն իրենցմէ ետքը աներեւոյթ մը կ'ուզեն :

Ոչ կարէ ծառ բարի պտուղ չար սունել .

Աղէկ ծառը քէլ պտուղ չի կրնար դալ .

Էյի աղած քէօթիւ մէյվէ վերէմէզ :

Ճշմարիտ հաւատացելոց սատանայ փորձութեամբք ոչ կարէ սքանել :

Յիսուս առեալ ջուր՝ արկ ի կոնք եւ «հաս-լուանալ զոսս աշակերտացն :

Այրս այս «հաս-լինել, եւ ոչ կարաց կապարել :

Ջանային արքն դարձոցանել զնաւն ի ցամաք :

Թ. Այնպէս դիմազուրկ բայերն ալ բաց ի տրականէն, որուն վրայ (երեւ. 170.) խօսեցանք, աներեւոյթ մ'ալ կ'ուզեն :

Քրիստոնէի ոչ է պարտ կոտել այլ հեզ լինել .

Քրիստոնէայ եղողը պէտք չէ կոտել, հասցա հեզ քուլ .

* Աս աներեւութին՝ արգելել ինքրոյ կ'ըսեն, իբր թէ դիմաւոր բային թող չիտար որ իր խնդիրն առնու : Բայց կրնանք ալ ըսել որ աներեւութին առջեւ դրուած խնդիրը բուն իր խնդիրն է : Եւ թէ որ աներեւութին խնդիրը բային տրուելու ըլլայ, շատ հեզ բոլորովին տարբեր խօսք կ'ելլէ : Ինչպէս թէ որ ըսեմ, Բնութիւնս սիրէ զմերկութիւն, եւ Բնութիւնս սիրէ ծածկել զմերկութիւն :

Պիր քրիստիանա նիզատան գաչըպ՝ միլայրմ օլմագ
Ֆարզ տրր :

Ոչ է քարոտ ասանալ զՏաց մանկանց , եւ արկանել
շանց :

Յորժամ զԱստուծոյ ճառիցէ որ , պարտի զմիտս
յարտիել , եւ զխորհուրդս որքել , զյոյզս շարժմանց
պարզել :

Ժ . Յունարէն լեզուէն մտած է աներեւութին
անուն բային երբեմն հայցական դնել :

Որ սիրէ զընկեր իւր , կամի զնա լինել ողջ մարմնով
եւ առաքինի հոգւով . այս ինքն՝ կամի զի նա լիցի .
եւ այլն :

Ով որ եր ընկերը իւր սիրէ , ինչպէ որ անիկա մարմնով ողջ
որ հոգւով արտաինի բլլայ :

Այազտաշընը սէվէն՝ օնուն թէն իլէ սաղ , վէ ճան
ըլա Ֆաղիլէթի օլմասընը արղիւլէր :

Կամիմ զյեղ իմաստունս լինել ի բարիս , եւ անմեղս
ի չարիս . այս ինքն՝ կամիմ զի դուք իմաստուն իցէք .
եւ այլն :

Այնպէս ցուցէք ամենեցուն զյեղ ճշմարտախօս լինել ,
մինչ զի լոկ բանից ձերոց որպէս երգման հաւա-
տայցեն մարդիկ . այս ինքն՝ այնպէս ցուցէք ամենե-
ցուն թէ դուք ճշմարտախօս էք . եւ այլն :

Զառաքինութեան ոտան քրտամբք եւ աշխատու-
թեամբ ասաց Պղատոն բոսանել . այս ինքն՝ ասաց
Պղատոն , եթէ առաքինութեան ոտքն քրտամբք
բուսանին :

Ասեն յաւուրս քառասուն զարուն կենդանանալ . այս
ինքն՝ ասեն թէ ի քառասուն աւուրս արուն կեն-
դանանայ :

Աս ոճը լեզուին աղէկ հմուտ եղողը կրնայ բանե-
րնել :

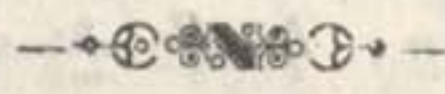
ԺԱ . Այրք որ աներեւութին վրայ ընդ նախադրու-
թիւն դրուելու ըլլայ , ժամանակ կը ցուցընէ :

Ընդ երթալն նորա նեղէին զնա ժողովուրդքն :

Երթալն արեւը ժողովուրդը զանիկայ իւր նեղէր :

Կիտէրքէն ճէմիաթ օնու սրգըշարրըյօր ուտու :
 Ընդ ելանէն Յիսուսի ի նաւէ , պատահեաց նմա այր մի :
 Արջք օրհասականք ընդ լախմանէլ շնչոյն հզօրագոյնս
 կուռին :

Երբեմն ալ կը նշանակէ՝ պէս , շո-տ ճը . կիպի , անիտէ .
 Ընդ բո-սանէն չորացաւ : Բո-սանէլան պէս չորցա- .
 Պիթաիյի կիպի գուրուտու :

Գ Լ Ո Ի Խ Ժ Ե

Ը Ն Դ Ո Ի Ն Ե Լ Ո Ի Թ Ե Ա Ն Ց Վ Բ Ա Յ :

Ա . ՈՂ վերջաւորեալ ընդունելութիւններն ածա-
 կան են . եւ կը հոլովին ող , ողի , ի- , աջ , օ+ կամ ա-+ :

Այր Բարիացող նիւթէ զկուիւ :
 Մի լինիր ընկեր առն Բարիացողի :

Բ . Լ՛սոնք ներգործական բայի ուժ ունին , ու հա-
 սարակօրէն հայցականի տեղ սեռական խնդիր կ'ուզեն :

Առաջի Աստուծոյ կեաս , որ քննող է սրտից եւ խոր-
 հըրդոց .

Աստուծոյ առջեւը կ'ապրին , որ սրտերն ա- խորհո-րդները
 քննող է .

Ալլահըն կէօղիւ ալթընտա եաշայօրսըն քի , եիւրէյին
 վէ տիւշիւնճէլէրին թէֆթիշճիսի տիր :

Լեր ի հարցմունս խոնարհամիտ , ի սխտասխանիսն
 հանգարտ , եւ սիրող խաղաղութեան :

Զուգութիւն (միաբանութիւն) է մայր բարեաց , ան-
 զուգութիւն (անմիաբանութիւն) թնող վարեաց :

Փակողն սրտայո-ւնեան երկնից սուրբ առաքեալն Պե-
 տրոս , Քրիստոսի խաչակցեցաւ :

Գ. Շատ անգամ լի ընդունելութեան յորնակին՝
 «ը ընդունելութեան նշանակութիւնը կ'ունենայ :

Յուդա եղել առաջնորդ «նեղեացն» Յիսուսի . այս ինքն՝
 ունողացն Յիսուսի .

Յոգոս Յիսոսը քանողներուն առաջնորդ եղաւ :

Յուդա Յիսուսու թութանլարըն գրլավուզու օլտու :

Գինի զեղծէ զըսպելին եւ գայթակղեցուցանէ զտե-
 սողան . այս ինքն՝ զեղծէ զարբողան :

Աստուած չբռնագատէ , այլ զկամեղեացն ախորժէ զա-
 ռաքինութիւն . այս ինքն՝ զկամեցողացն զառաքի-
 նութիւն . եւ այլն :

Որ չկարիցէ առեղծուլ զառական , «նեղեացն» ինչս
 տուժիցէ . այս ինքն՝ առեղծողացն .

Գ. Այլ ընդունելութիւնը՝ երբ որ ելոյ , ելով , ելոց ,
 ելովէ կը հօլովի , ածական է :

Որդի իրարեւլ իմաստուն լիցի .

Խրատած արան իեւացի է՛ւլլայ .

Նասիհատլանմըչ էվլատ իլիմտար օլուր :

Արեգակն ճառագայթիւք իւրովք լուսաւորէ զդոս-
 իտարեալ :

Հունք կերակրին ի քչրանաց անկեւոց ի սեղանոյ տեառն
 իւրեանց :

Ե. Այլ ընդունելութիւնն ան ատենը բայի պէս կը
 բանի , երբ որ աներեւոյթ բային գործիականին ուժը
 կ'ունենայ :

Մեղուք նախ որդն ծնանին , եւ որդն անեցեւլ եւ
 իեթերեւլ՝ թաչուն կերպարանի .

Մեղուները առաջ որդ իւ ծնանին , ետք որդը թե՛նալով
 ու իեթոսցընեւով՝ իւլուն է՛ւլլայ .

Արըլար էվվէլա պէօճէք տողուրուրլար , վէ սօնրա
 պէօճէք պէցիյիւպ վէ գանատ պիթիլիպ՝ գուչ
 քիսվէթինի կիյէր :

Նախամարգարէն Մովսէս ի Հոգւոյն սրբոյ վարդա-
 պետեւլ՝ ուսաւ զճանգամանս լինելութեան արա-
 րածոց :

Մուրեւի մարդկան յԱստուծոյ, զտարերս աստուածս
ասացին:

Որդին Յակովբայ Յովսէփ ներգեւել յեղբարցն վաճառի
յեղիպոսս:

Նախանձոտն տկարանայ առ ճշմարտութեանն ընտրու-
թիւն, ի նախանձուն խաւարէ հոգեւել:

Տէս նաեւ (Երեւ 169):

Զ. Այլ ընդունելութիւնն էական բայի հետ մէկ
տեղ կը բանի, ու կը նշանակէ պիտի: (Տէս Երեւ 58.):

Ե՛րբ եւ իցէ Ռեւանելոց ե՛ս:

Ե՛րբ որ է նէ պիտի Ռեւանելոց:

Նէզաման քի օլսա էօլէճէյիղ:

Ամենքին հալոց ե՛ս առաջի ատենին քրիստոսի:

Ամենայն դատարկ բանի համարս ասլոց ե՛ս:

Է. Այլբեմն լոց ընդունելութեան տեղ ուրիշ բայ
մը կը դրուի, որ նոյն ընդունելութեան ուժն ունի:

Համարս ունի՛ս ասլ Աստուծոյ, այս ինչն՝ համարս
տալոց եմք:

Ընդ ամենայն դատարկ բանից համարս ասլ հասանէ:

Հանդերձեւել ես մեռանել, այս ինչն՝ մեռանելոց ես:

Կայ ճնայ մարդկան միանգամ Ռեւանել, այս ինչն՝ մար-
դիկ միանգամ մեռանելոց են:

Ը. Այլ ընդունելութեան ապառնին մէկ բանի
յարմարութիւն կամ արժանաւորութիւն ունենալ մը
կը նշանակէ:

Զուր ցուրտ անձին ծարաւոյ ախորժելի է.

Պաղ ըստ ծարուս ծարուս ախորժելի է.

Սօուգ սու սուսամըջ քիմսէյէ արզիւլիւ տիւր:

Ամբարտաւանութիւն ասլ է Աստուծոյ եւ մարդկան:

Ամենայն որ մարմին է՝ դէպի է, եւ որ անմարմին է՝
իմանալի է:

Մանուկ կաթնակեր, որ յայլ ինչ կերակուր մտա-
բերիցէ՝ ոչ պարտելի է, այլ արգահարելի:

Թ. Թէ որ ընդունելութիւնները, մանաւանդ եւս
վերջաւորեալները խնդիր ունենալու ըլլան ու խնդիրն
իրենցմէ առաջ դրուելու ըլլայ, ընդունելութեան նախ-

դիրն իր խնդրին վրայ կը դրուի : Ինչպէս յատկացուցին
ու յատկացեալին վրայ (Երէս 172 եւ 173.) ըսինք :

Գովութեան արժանաւոր այն բժիշկն է, որ զի դրոսն
մահու հասեալ հիւանդն դարձուցանէ . այս ինքն՝ որ
դարձուցանէ զհիւանդն հասեալ ի դրուես մահու :

Գովութեան արժանի ան բժիշկն է, որ մահուան դոսուը հա-
սած հիւանդը իւր դարձնէ .

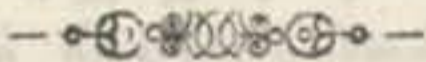
Հիւրմէթէ լայրգ օ հէքիմ տիր, քի էօլիւմ սաա-
թընա եէթիշմիշ խասթայը սաղալարը :

Հուրն յորժամ զի նա անկեալ նիւնն ծախեցէ, ինքն
չիջեալ աներեւոյթ լինի . այս ինքն՝ յորժամ ծա-
խեցէ զնիւթն անկեալ ի նա :

Ձու ի դոսն ընկեցելովն զանց առնէին :

Ձուստինոն-Նեմֆ զարդարեալն պարտ է պատուոյ ար-
ժանիս վարկանել եւ մեծարանաց . այս ինքն՝ զզար-
դարեալն առաքինութեամբ :

Քրիստոս իւրով անպարտական մահուամբն կենդա-
նացոյց զմահոս դասապարտեալս . այս ինքն՝ զգատա-
պարտեալքս մահու :

Գ Լ Ո Ի Խ Ժ Ջ

Բ Ա Յ Ա Ն Ո Ի Ն Ն Ե Բ Ո Ի Վ Բ Ա Յ

Մ Ա Տ գոյական եւ ածական անուններ կան, որոնք կամ ներգործական, կամ կրաւորական եւ կամ չէզոք աներեւութի ու ընդունելութիւններու ուժ ունենալնուն համար՝ Բայանուն կ'ըսուին. այս ինքն՝ բայի ուժ ունեցող անուն:

Ա. Ասոնցմէ ունին եւ ունին վերջաւորեալ գոյականները հասարակօրէն աներեւութի ուժ ունին, եւ խնդիր սեռի սեռական հոլով կ'ուզեն:

Ախտացեալքն դժկամակ լինին յարբուածն զեղոյ օգտակարութեան. այս ինքն՝ դժկամակ լինին ըմպել զօտակար դեղս:

Հիւանդները զեն ուղեր ծգորակար զեղեր խօել.

Խասթալար մէնֆաաթը իլաճլարը ալմագ իսթէմէզէր:

Աստուած արար զգինի յարողջութիւնն Երանդաց, ի խիտարութիւնն թերոյ, եւ ի սիոփանս սգաորաց. այս ինքն՝ առ ի առողջացուցանել զհիւանդս, ի մսիթարել զծերս եւ ի սիոփել զսգաւորս:

Հարց յանձն է ինամածութիւնն արայ մանկանց. այս ինքն՝ խնամել զտղայ մանկունս:

Յարարչութեան աշխարհի ջուր ծածկեալ ունէր զամենայն երեսս երկրի. այս ինքն՝ յարարչագործելն աշխարհի:

Ակիզըն ուսման գրոյ աշխատութեամբ լինի. այս ինքն՝ սկիզըն ուսանելոյ զգիրս աշխատութեամբ լինի:

Յընթերցման գրոյ ոչ երբեք ձանձրանամ. այս ինքն՝ յընթերցելոյ զգիրս ոչ երբեք ձանձրանամ:

Բ. Կան ուրիշ անուններ ալ՝ որ աներեւութի ուժ ունենալով՝ սեռական խնդիր սեռի կ'առնեն*:

* Քիչ աեղ սեռականի աեղ հայցական ալ խնդիր սեռի կ'առնեն:

Օրհնութիւնն իսահակայ զՅովսէփ եւ Յակովբայ զՅարա.

Արար Աստուած զերկիր պողարեր ի սնունդս շառայից
 էրոց . այս ինքն՝ առ ի սնուցանել զծառայս իւր :

Աստուած երկիրը պողարէր ըրաւ , իր շառաները սնու-
 ցանելու համար .

Հագ թաակէ քէնտի դուլարընը պէսլէմէք իչին թօլի-
 րաղը մէյվէտար էթտի :

Յետ վախճանին Յովսէփայ նեղէին Եգիպտացիքն
 զԻսրայէլ ի շինոած աստուաց եւ ի գործս դաշտաց .
 այս ինքն՝ նեղէին առ ի շինել զքաղաքս եւ ի
 գործել զգաշտս :

Գ . Արաւորական աներեւութի ուժ ունեցող անուն-
 ները բացառական հօլով խնդիր կ'առնեն :

Մահն ոչ այլ ինչ է , քան անճարոմի հողւոյ ի մար-
 ծնոյ .

Մահն որիչ բան չէ , բայց ելի հոգւոյն մարմնին զա-
 րոմիլ :

Էօլիւմ պաշգա շէյ տէյիլ , Փագաթ ճանրն թէնտէն
 այրըմասը տրր :

Սուրբքն աղօթիւք զմահ խնդրէին , եւ զլոծոմի ի
 մարմնոյ . այս ինքն՝ զլուծանելն ի մարմնոյ * :

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ՝ Ծնունդ Տեաան Տերոյ ի սրբոյ
 կուսէն . այս ինքն՝ ծնանելն Տեաան մերոյ ի սրբոյ կու-
 սէն : Եղէքն շարժումն ի հոգւոյ . այս ինքն՝ եղէգն շար-
 ժեալ ի հողմոյ :

ոչ ի նոսա , այլ ի թողունս նորա կատարեցաւ . այս ինքն՝
 օրհնելն Իսահակայ զՅակովբ եւ Յակովբայ , եւ այլն :

Պահեցէք զմիտս ձեր ի դատմանէ շէնիւրն . այս ինքն՝
 ի դատելոյ զքնկերն :

* Երբեմն կրաւորական աներեւութի մանաւանդ իալ ընդու-
 նելութեան ուժ ունեցողները բացառականի տեղ սեռական
 կ'առնեն :

Եմ եմ եւ ես մարդ մահկանացու շնունդ նախապիղծին .
 այս ինքն՝ ծնեալ ի նախաստեղծէն :

Այսպէս կ'ըսուի զարդարութեան մարդկան պարտաբերու .
 այս ինքն՝ պատուիրեալ ի մարդկանէ : Մարդկան հասարակու-
 իրակ . այս ինքն՝ կտակ հաստատեալ ի մարդկանէ : Արիան
 որից . այս ինքն՝ կոխեալ յստից : Անիւտալ որոյ . այս ինքն՝
 անկեալ ի սրոյ :

Դ. Այնպէս ան անունները, որոնք որ ոչ ընդունելութեան ուժ ունին՝ հայցականի տեղ սեռական կ'առնեն * :

Չեռքն են գործոանեայ գործոյ. այս ինքն՝ գործող գործոց :

Աստուած կանխաբեր է կանգերէլոց. այս ինքն՝ կանխաւ դիտող է հանդերձելոց :

Միտք են ճարճոյ եւ հոգոյ կառավար. այս ինքն՝ կառավարող մարմնոյ. եւ այլն :

Խորշակ խառնեցոցիչ է բոսոց է արնիոց. այս ինքն՝ թառամեցուցանող է բուսոց :

Ե. Իսկ խնդիր բնութեան՝ ան բային պէս կ'առնեն՝ որ բային որ ուժն ունին :

Անյայտ է ժամանակ ելից մերոց ի ճարճոյ աստի. այս ինքն՝ ելանելոյ մերոյ ի մարմնոյ աստի :

Մի մոտ է ամենեցուն յաշխարհ, եւ մի ել հասարակաց. այս ինքն՝ ամենեցուն մտանելն յաշխարհս միօրինակ է :

Ջհոգոյն հայհոյութիւն մի թողցի. այս ինքն՝ մի թողցի հայհոյել զձողւոյն :

Բարկութիւնն է եռանդն զարտի արեան. այս ինքն՝ եռալ արեան զսրտիւ :

Աստուած արար զարեգակն լուսաբոս արեւմտեան, զլուսին եւ զաստեղս՝ լուսաբոս քիչերոյ :

Եղաք մտաւորք եւ բանաւորք, եւ սպասաստոտ յանբանից. այս ինքն՝ առողք զսպասաւորութիւն յանբանից :

Հեթանոսք արարածոց պաշտօնատարք եղեն :

Հատ անգամ ածական անուններն ալ առանց բայի ուժ ունենալու խնդիր կ'առնեն :

* Երբեմն թէ ոչ վերջաւորեալ ընդունելութիւնները, եւ թէ ոչ ընդունելութեան ուժ ունեցող անունները հայցական խնդիր կ'առնեն :

Ոչ սիրողաց զեղբարս պատիժս խոստանայ :

Քաղաք շարեաց, զճնողս անարդուք :

Հուր ծախիչ զխոհիւ :

Զ. Արոնք որ նման, յարժար, Տերջաւոր կը նշանակեն, տրական խնդիր կ'առնեն, ինչպէս հարցումն ալ կը պահանջէ:

Որպէս ոչ են նման երեսք երեսաց, նոյնպէս եւ ոչ սիրտք մարդկան սրտից նման են:

Բնութիւնս մեր Տիեանց կարօտ ստեղծաւ յարարչէն:

Լեզուն արժանի է Տէրի զգոշութեան:

Է. Արոնք որ չունենալ կամ չունի բնաւ կը նշանակեն, բացառական խնդիր կ'առնեն, ինչպէս հարցումն ալ կը պահանջէ:

Ձիք ինչ տեղի, որ Բաժնոր իցէ յԱստուծոյ:

Արարիչն ամենեցուն աներեւոյժ է ի մարմնաւոր աշաց:

Անդաստան մտնոր է ի իշոց:

Անարգ զեռունն եւս ոչ մնայ անհորժ ի խնամոցն Աստուծոյ:

Գայլ ապստամբ է ի շնոյ եւ ի հնազանդութենէ ձեռաց մարդկան:

Անխաւն է ջրոյ գինին անապակ կոշի:

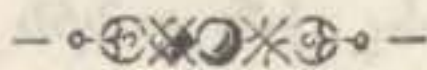
Ը. Ան ածականները, որոնք որ ան մասնկամբ կը բաղադրին՝ կրնան շատ հեղ բացառականի տեղ սեռական կամ տրական խնդիր առնել:

Աստուած անհաս է մտաց կամ ի մտաց:

Աստուած անտես է աշաց կամ յաշաց:

Անճաշակ հոգեւորական իմաստից:

Անճաշակ յերկնաւոր բարեաց:

Գ Լ Ո Ի Խ Ժ Է

Մ Ա Կ Բ Ա Յ Ն Ե Բ Ո Ի Վ Ը Ա Յ

Ա. Շ Ա Տ տեղ պարզ ածական անունները բայի վրայ իյնալնուն համար մակբայ կ'ըլլան .

Մի ունայն ծախեսցուք զսակաւ աւուրս կենաց մերոց :
Հոս ունայնը՝ որ պարզ ածական անուն է , մակբայ եղեր է :

Ղուկաս լուսաորայն պատմէ զհանգամանս վերանալոյն Քրիստոսի :

Որ յուսով մեղանչէ , անյոյս կորնչի :

Մեծաւ փուլով անդանդաղ տայ զանձն ի գործ եւ ի վաստակ (մրջիւնն) :

Մեծայայն կարգացէք :

Մ. յսպէս կ'ըսուի նաեւ՝ անողորժ դատել , սուր պարծել , անիրաւ շրջադատել , եւ այլն : Տես առաջին մասին մէջ (երեւ 125 .) :

Բ. Արբեմն աս ածականներուն վրայ , երբ որ մակբայի տեղ կը բանին , « գիրը կամ ի՞նչ մասնիկը կը դրուի :

Բազմապատիկ՝ աշխատէին :

Լեզու փոքր ինչ անդամ է , այլ մեծամեծ՝ բարբառի :

Չարագործքն խղճիւ մտաց հարեալք սաստկագոյն՝ տանջին :

Ջուրն սուտել ի՞նչ գիրացուցանէ զերկիր , եւ զսնունդս նորա դարմանէ :

Երիտասարդք սուտել ի՞նչ ունին զանհնազանդութիւն վասն եռանդնոտ արեանն եւ անհաստատ բարուցն :

Մ. յսպէս կ'ըսուի նաեւ՝ անշահս լալ , անօգուտս ծախել , եւ այլն :

Գ. Արբեմն ալ նախգրիւ տրական կը դրուի . այսպէս ,

Յանգիտս ուտել . Յանյայտս ի ներքս մտանել :

Յանհոգս կալ . Յանարժանս ծախել . եւ այլն :

Դ. Ասոր հակառակ երբեմն մակբայները գոյական

անուններու վրայ իյնալուն համար, ածականի տեղ
կը բանին :

Սիրտն է շտեմարան ամենայն բարևս խորհրդոց . այս
ինքն՝ բարի խորհրդոց :

Որդեբար սիրով զկամս հօրն կատարել . այս ինքն՝ որ-
դիական սիրով :

Շինէ երկուս տունս ճշարտն ծախիւք . այս ինքն՝ մեծ
ծախիւք :

Աստուած զանձառելի ճաշկոյճն խորհուրդ տնօրէնու-
թեան մարգարէիւք տպաւորեալ եցոյց . այս ինքն՝
զժամուկ խորհուրդ տնօրէնութեան մարգարէիւք
եցոյց :

Ե . Մակբայները կրնան նաև բայանուններու վրայ
գրուիլ :

Վէմ հատեալ ի լեռնէ սաստիկ ոլորմամբ վայրաբերի :

Յանկարծակի շարժմունք բազում անգամ ի միում ժա-
մու զաշխարհս սասանեցին :

Զ . Իսկ երբ որ ասանկ մակբայ ունեցող բայանունը
կամ ընդունելութիւնը նախդիր ունենայ, նախդիրը մակ-
բային վրայ կը գրուի :

Ողորմութեան փոխարէն պարգևէ Աստուած զի
սկզբանէ պատրաստեալ արայո՞ւնն . այս ինքն՝ պար-
գևէ զարքայութիւնն պատրաստեալ ի սկզբանէ :

Ծունկք առաքելոյն Յակովբայ խստացան իբրև զուղ-
տու ի ստէպ ճո՞ւր իբնեւոյն :

Է . Երբ որ նախադրութիւնները խնդիր ունենալու
չըլլան, բային վրայ կ'իյնան ու մակբայի պէս կը բանին :

Արի, անց ի ճշ .

Եւ, ճշտեղք եկո՞ւր .

Գալք, օրթայա կէլ :

Մտեալ ի նաւ անց յայնկոյս :

Արձակեա զժողովուրդսդ, զի երթեալ շո՞ւք յագա-
րակս, գնեսցեն իւրեանց զինչ ուտիցեն :

Ը . Երբեմն նոյն անունը կրկնուելով կամ շատ ա-
նուններ քովէ քով գալով՝ մակբայի տեղ կը բանին :

Սովն էս +ան զէս սաստկանայր :

- Աստուած ընդ Մովսեսի բերան ի բարան խօսէր :
 Բան առ բան պատասխանի առնել :
 Արբեալքն ոչ կարեն ուղիղ ոտիւք ընթանալ, այլ
 գայն ի գայն, եւ վաղվաղակի անկեալ կործանին :
 Աստուած պաշտութիւն բարձր ի գլխի երեւեալ լինէր
 յաշխարհին Հայոց :
 Մեծ ամուրդ այդ հիմն ի վեր տապալեցաւ :
 Առ Մակեդոնացւոց թագաւորն ագռաւք ողջոյն տային
 շայն օրինակ, խնդա՛ թագաւոր Պտղոմէոս :
 Եւ էր պատճէն հրովարտակին օրինակ շայն :
 Թ. Այնպէս քանի մը անուններ զանազան հոլով
 դրուելով մակբայի ուժ կ'ունենան :
 Վիճել զճանապարհայն :
 Չարութիւնն թէպէտ առ յամայն հեշտացուցանէ,
 սակայն յետոյ մեծապէս տրամեցուցանէ :
 Լեառն Սինա ծխէր առ հասարակ :
 Առ օրին կամ նոյն օրին հատուցանել զվարձ :
 Համարեցան թէ առ ազօրինչ իցէ :
 Կարաւ Սաւուղ զթագաւորն Ամաղեկայ զԱգագ Կեն-
 դանայն :
 Հանէ զգիշերն ի գլխի յաղօթս :

Ծ Ա Ն Ո Ի Ց Ո Ի Մ :

Արչափ կարելի էր՝ ջանացինք համաձայնութեան
 գիտելիքները դիւրին կարգով, բացայայտ օրինակներով
 քիչ կանոնի մէջ համառօտել. միանգամայն հարկաւոր
 գիտելիք մը դուրս չձգել : Միայն քանի մը զարտուղու-
 թիւններ դուրս թող տուինք, որոնք մեր նախնիք բա-
 նեցուցած են՝ իրենք լեզուի հեղինակ ըլլալնուն համար,
 կամ մեր լեզուն շատ բանուկ ըլլալուն համար : Անոնց-
 մէ մէկ քանին հոս դնենք, որ մնացածները կարգացողը
 մակարբէրէ :

Երիս խորհուրդս սոսկալիս տեսանի : Հոս անուն բայ-
 ին թուով չէ համաձայներ բային հետ, ու յոգ-
 նակի ուղղականին + գիրը «ի փոխուեր է :

Այս ուրուի մարդկանէ զերիս տիւս եւ զերիս գի-
շերս անընդհատ ի քուն լինիցի: Հոս գիմաւոր
բային անուն բային սեռական գրուեր է:

Երբեմն այս, այդ, այն. ցուցական գերանունները՝
թէ իրենց գոյականէն առաջ ու թէ ետքը գրուին, ամե-
նեւին չեն հոլովիր:

Այդ ի-ընդ: Փոխանակ ըսելու. այդք ի-ընդ:

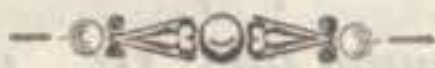
Տանս այս, հզօրիս այս: Փոխանակ ըսելու. տանս այսորիկ,
հզօրիս այսորիկ:

Կամ մէկ հոլովը մէկալ հոլովի տեղ կը դրուի:

Այսք երախտեօժ, զայսոս ա-ո-րքժ, այսժ սահմանա: Փո-
խանակ ըսելու. այսոտի-ժ երախտեօժ, զայսոտի-ժ ա-
-ո-րքժ, այսոս սահմանա:

Այսպէս կ'ըսուի նաեւ՝ որոժ անոն էր Յայրոս,
այս ինքն՝ որոյ անոն էր Յայրոս:

Արչափ աւելի փոյթ ունենայ սորվողը կարգացածը
աղէկ հասկընալու, այնչափ աւելի գիւրաւ կրնայ գտնել
այսպիսի զարտուղութիւնները:

Գ Լ ՈՒ Խ Ժ Ը

ԼՈՒԾՄԱՆ ՈՒ ՇԱՐԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

ԼՇԱԿԵՐՏՆԵՐԸ քերականութիւնը դաս առնելու
սկսած օրէն պիտի սկսին ամէն օր մէյ մէկ քիչ պարզ
գրքէ մըն ալ կարգալ, միանգամայն չգիտցած բառերնին
սովորիլ: Ետքը ան սովորածներնուն վրայ պիտի սկսին զա-
տել նախ անուններուն հոլովները, երկրորդ ածականն
ու գոյականը, ու ետքը գերանունները, բայերուն սեռը
ու խոնարհմունքը, եւ այլն. այսպէս,

Իբրեւ էջ Յիսուս ի լեռնէ անտի, գնացին զկնի
նորա ժողովուրդք բազումք:

Իբրև մակբայ. էջ, իջանէ՞ ներդործակերպ չէզոք բային կատարեալին եղակի երրորդ դէմը. Յիսուս ուղղական յատուկ անուն. ի վանէ բացառական, կ'ելլէ վասն գոյական անունէն, անոր մակբայ: Գնացին, քնամ ներդործակերպ չէզոք բային կատարեալին յոգնակի երրորդ դէմը. զին Նախադրութիւն, նորս սեռական խնդիր նախադրութեան. Ժողովո՞րդ, յոգնակի ուղղական. Բազում իր անականը, որ մէկտեղ հոլովեր է:

Այլք որ երկրորդ մասը կը սկսին, ան ատեն պիտի ճանչնան թէ որն է անուն բային, խնդիրը, յատկացուցիչը, եւ այլն: Անոր համար ըսինք որ սովորածներնուն վրայ ընեն լուծումը, ինչու որ մինչեւ խօսքը հասկըցուի՝ չիլուծուիր, ու խօսքը հասկընայն է պատճառը, որ նորերը չեն կրնար լուծում ընել: Ուստի լուծելու խօսքը յառաջ պէտք է թարգմանել տալ տղուն, ինչ լեզու որ աղէկ կը հասկընայ, ու ետքը լուծել տալ այսպէս,

Օրինակ:

Իբրև էջ Յիսուս ի լեռնէ անտի, գնացին զկնի նորա ժողովուրդք բազումք: Եւ ահա մատուցեալ բորոտ մի երկիր պագանէր նմա եւ ասէր, Տէր, եթէ կամիս կարող ես զիս սրբել:

Յիսուս երբ որ վանէն իջաւ, անոր ետեւէն շատ ժողովո՞րդնէր գացին: Եւ ահա բորոտ մը + ո՞վը գալով անոր երկրորդութեան կ'ընէր ու կ'ըսէր, ո՞վ Տէր, թէ որ կ'որդէս, ինչաս զիս սրբել:

Այլգաման Յիսուս տաղտան էնտի, օնուն արտընտան չօգ ճէօմահաթլար կիթտիկէր: Աէ իշթէ պիր ու յուզու օնա եագլաշրպ սէճտէ գըլար ըտը վէ տէրիտի, էֆէնտիմ, էյէր իսթէրսէն պէնի թէմիզ էտէպիլիրսին:

Լոծումն:

Այլ ներդործակերպ չէզոք բայ է. Յիսուս անուն բայի. ի վանէ անոր, այս ինքն ի վանէն բացառական խնդիր էջ բային. Իբրև մակբայ: Գնացին չէզոք բայ.

Ժողովուրդի բազմութիւնն անուանուի թեամբ խնդիր քննելու բային: Մասնաշեղանակ անցեալ ընդունելութիւնն, որ գործիականի ուժ ունի. երկիր պահանջները ներգործական բայ. բոլորն զի անուանուի բային. նմատրական խնդիր երկիր պահանջներ բային. եւ շաղկապ. ահամակբայ: Աւելի ներգործական բայ. իր անուանուի բային զօրութեամբ կ'իմացուի՝ որ է նա, այս ինքն՝ բոլորն. եւ շաղկապ: Տէր կոչական. կա՛ն Տասարակ բայ, զօրութեամբ ունի անուանուի բային, որ է դու. երկէ շաղկապ. կարող եւ չեղոք բայ, զօրութեամբ ունի անուանուի բային դու. «բէլ իր աներեւոյթը. զի՛ խնդիր սերի՛ «բէլ աներեւոյթին:

Արբ որ վարպետը կը տեսնէ որ աշկերտը բաւական կը հասկընայ, ան ատեն հարկ չէ ամէն բան նախ թարգմանել տալ, հապա միայն ան կտորները՝ որոնք աւելի դժուար են:

Նոյնպէս երբ որ դիւրին խօսքերը կընայ անախալ լուծանել, ան ատեն լուծումն ուրիշ կարճ կերպով պէտք է ընել:

Աս երկրորդ լուծման կարգն աս է, նախ՝ իւրաքանչիւր բառ իր կարգաւր դնել. երկրորդ՝ մութ խօսքերը պարզել:

Կարգին մէջ ամէնէն առաջ կը դրուի յարաբերական գերանունը կամ շաղկապը, ետքը մակբայը, ետքը անուանուի բային, ետքը խնդիր սերին, ետքը մէկալ խնդիրները. այսպէս,

Յիշեաց Աստուած զՆոյ. . . եւ ած Աստուած հողմի վերայ երկրի. եւ խցան աղբերք անդնդոց, եւ արգելաւ անձրեւ յերկնից. . . : Եւ նստաւ տապանն ի լերինս Արարատայ: Եւ յետ քառասուն աւուր եբաց Նոյ զպատուհան տապանին, եւ արձակեաց զազուան:

Լո՛ւծումն:

Աստուած յիշեաց զՆոյ, եւ Աստուած ած հողմի վերայ երկրի. եւ աղբերք անդնդոց խցան, եւ անձրեւ արգելաւ յերկնից: Եւ տապանն նստաւ ի լերինս

Արարատայ: Եւ նոյ եբաց զպատուհան տապանին, եւ արձակեաց զագուան:

Յատկացուցիչը յատկացեալէն, բացայայտիչը բացայայտեալէն, ոչ բացասական մասնիկն իր բայէն, մասնական անուան բացառական խնդիրը, ածական անուան խնդիրը ածականէն չեն զատուիր. ինչպէս,

Օրինակ:

Ետես Փարաւոն երազ. թուէր թէ կայցէ յեզր գետոյ. եւ ահա որպէս թէ ի գետոյ անտի ելանէին եւթն երինջք գեղեցիկք տեսանելով եւ ընտիրք մարմնով: Եւ այլ եւս եւթն երինջք ելանէին ի գետոյ անտի, զազիրք տեսանելով եւ վտիտք մարմնով:

Լոծոծն:

Փարաւոն ետես երազ. թուէր եթէ կայցէ յեզր գետոյ, եւ ահա որպէս թէ եւթն երինջք գեղեցիկք տեսանելով եւ ընտիրք մարմնով ելանէին ի գետոյն: Եւ այլ եւս եւթն երինջք զազիրք տեսանելով եւ վտիտք մարմնով ելանէին ի գետոյն:

Այլ օրինակ:

Իջին եղբարքն Յովսեփու տասնեքին գնել ցորեան յԵգիպտոս, եւ զԲենիամին զեղբայրն Յովսեփու ոչ արձակեաց Եակոբ ընդ եղբարսն. քանզի ասէր թէ գուցէ պատահիցէ նմա հիւանդութիւն: ... Ծանեալ Յովսեփ զեղբարսն իւր, եւ նոքա ոչ ծանեան զնա. յիշեաց Յովսեփ զերազն իւր, եւ ասէ ցնոսա. Լրտեսք էք գուք, եւ դիտել զել եւ զմուտ աշխարհիս եկեալ էք:

Լոծոծն:

Տասնեքին եղբարքն Յովսեփու իջին յԵգիպտոս ոչ ի գնել ցորեան, եւ Եակոբ ոչ արձակեաց զԲենիամին զեղբայրն Յովսեփու ընդ եղբարսն. քանզի ասէր թէ գուցէ հիւանդութիւն պատահիցէ նմա: Յովսեփ ծանեալ զեղբարսն իւր, եւ նոքա ոչ ծանեան զնա.

Յովսէփի յիշեաց զերազն իւր, եւ ասէ ցնոսա. Գուք էք լրտեսք, եւ դո՛ւք եկեալ էք մե՛ ի դիտել զել եւ զմուտ աշխարհիս:

Օրինակ:

Ասէ ոմն ի ժողովրդենէն ցնա, վարդապետ, ասա ցեղբայր իմ բաժանել ընդ իս զժառանգութիւնն:

Լո՛ւծո՛ւմն:

Ոմն ի ժողովրդենէն ասէ ցնա, «Վ վարդապետ, դո՛ւք ասա ցեղբայր իմ բաժանել զժառանգութիւնն ընդ իս:

Իսկ պարզելու մթութիւններն ասոնք են. այս ինքն՝ թէ որ յարաբերականը յողնակիի տեղ եզակի է նէ, յողնակի ընել. երբ որ հարկաւոր եղած տեղ աներեւու-թին վրայ մե՛ ի նախդիրը կը պակսի՝ դնել. նոյնպէս անուն բային ալ թէ որ ներգործութեամբ չէ դրուած, ներգործութեամբ դնել, եւ այլն:

Օրինակ:

Ոչ ուրուք լուցեալ ճրագ՝ դնէ ի թագստեան. եւ ոչ ընդ գրուանաւ, այլ ի վերայ աշտանակի, զի որ մտանեն՝ լոյս տեսանիցեն:

Լո՛ւծո՛ւմն:

Ոչ ուրուք լուցեալ ճրագ՝ դնէ ի թագստեան, եւ ոչ մե՛ ի դնէ ընդ գրուանաւ, այլ դնէ ի վերայ աշտանակի. զի որ մտանեն՝ տեսանիցեն լոյս:

Տես վերի օրինակներն ալ:

ՇԱՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՎՐԱՅ

Վախնեաց շարագրութեան միտ դնելու ըլլանք, կը տեսնենք որ մէջերնին զանազանութիւն մը կայ: Աս զանազանութեան ուսկից առաջ գալը թող տալով, (որովհետեւ անիկա լեզուին պատմութեան կը վերաբե-րի,) հոս մինակ ինչ ու քանի տեսակ ըլլալուն վրայ համառօտ մը կը խօսինք:

Շարագրութիւնն երեք տեսակ կրնանք բաժնել, այս ինքն՝ Պարզ, Միջակ եւ Ճիշտ կամ Բարձր:

Ա. Պարզ կ'ըսուի ան շարագրութիւնը՝ որուն շարքը բնական է ու դիւրաւ կը հասկըցուի: Այսպէս

են Աստուածաշնչին շատ գրքերը, այս ինքն՝ Մովսեսին Տինգ գրքերը, Յեսու, Գատաւորք, Թագաւորք, Մնացորդք, Մարգարէութեանց ոմանք, չորս Աւետարանները: Իսկ վերջին Տեղինակներու գործքերէն ասոնց կարգը կրնան սեպուիլ Հարանց վարուց խրատները, Շնորհալին, Յայսմաւուրքը, եւ ասոնց նման գրուածներ:

Բ. Միջակ կ'ըսուի ան շարագրութիւնը՝ որուն բառերն ու ոճերն աւելի վայելուչ ու կարգը հասարակ բնական կարգէն տարբեր է. ինչպէս են Աստուածաշնչէն Յուդիթ, Իմաստութիւն, Գործք առաքելոց, Պօղոսի, Պետրոսի, Յուդայի, եւ այլն թղթերը. Եղնիկ, Ոսկերեքանին Մատթէի, Պօղոսի թղթոց եւ Եսայեայ մեկնութիւններն եւ ուրիշ շատ ճառերը, Ս. Բարսղի վեցօրեայ արարչութեան գիրքը, Եւսեբիոսին ժամանակագրութիւնը, Սեբերիանոսի ճառերը, Ս. Կիւրղի Աղեքսանդրացւոյ՝ Սուրբ Գրոց մեկնութիւնը: Աս կարգին տակը կ'երթան նաեւ Ս. Եփրեմին՝ Սուրբ Գրոց մեկնութիւնը, Ս. Յակոբ Մծբնայ Հայրապետին՝ Զգօն ըսուած գիրքը, Եւսեբիոսի եկեղեցական պատմութիւնը, որոնք թէպէտ եւ առջիններէն քիչ մը տարբեր ոճ մ'ունին, բայց անոնց նման ընտիր կարգով ու վայելուչ են: Իսկ երկրորդ թարգմանչաց եւ վերջի Տեղինակներուն մէջ աս կարգին տակ գացողներն են, Մամբրէ, Եղիշէ, Մանդակունի, Սարգիս, Իգնատիոս, Լամբրոնացի:

Գ. Ղոխ կամ Բարձր կ'ըսուի ան շարագրութիւնը՝ որուն բառերն առատ, եւ զանազան վայելուչ ածականներով զարդարուած ու կարգը շրջուն է. ինչպէս են Մակաբայեցւոց գրքերը, Կորիւն, Ագաթանգեղոս, Բուզանդայ պատմութեան շատ տեղերը, Գործոց առաքելոց, Պօղոսի ու Կաթողիկեաց թղթերուն Յառաջաբանները: Աս կարգին տակ կ'երթան նաեւ Ս. Կիւրղի Երուսաղեմացւոյ Կոչումն ընծայութեան ըսուած գիրքը, Եւագրի խրատներն ու Ոսկերեքանին Յովհաննու մեկնութեան առաջին տասուիրեք ճառերը: Իսկ երկրորդականներէն՝ Խորենացւոյն շատ տեղերը, Յովհանն կաթողիկոսի պատմութիւնը, Նարեկացին, եւ այլն:

Մ. յսչափս քիրականութեան աշկերտներուն համար բաւական կը համարինք: Հիմայ պարզ, միջակ ու ճոխ շարագրութեանց քանի մը օրինակ դնենք:

Ա. Պարզ շարագրութեան օրինակ:

Եւ եղև իբրև չուեաց ժողովուրդն ի խորանաց իւրեանց անցանել ընդ Յորդանան, եւ քահանայքն բարձին զտապանակ ուխտին տեառն առաջի ամենայն ժողովուրդեանն: Եւ իբրև մտանէին քահանայքն՝ որ կրէին զտապանակ ուխտին, ի Յորդանան, եւ ոտք քահանայիցն կրելեաց տապանակին մսեցան յեզր ջրոյն Յորդանանու, եւ Յորդանան լցեալ գայր դարիւ եւ դարիւ որպէս յաւուրս հնձոց ցորենոյ, եւ կացին ջուրքն՝ որ իջանէին ի վերուստ՝ միաձոյլք, անջրպետեալք, հեռացեալք յոյժ յոյժ, յԱդամիտէս քաղաքէ՝ որ է մասն Աարիաթարիմայ, եւ որ իջանէինն՝ իջին ի ծովն Արաբացւոց ի ծովն աղի, մինչեւ ի սպառ նուազելոյ, եւ ժողովուրդն կայր յանդիման Երեքոյի: Եւ կացին քահանայքն՝ որ կրէին զտապանակ ուխտին տեառն ի վերայ ցամաքի ի մէջ Յորդանանու պատրաստութեամբ: Եւ ամենայն որդիքն Իսրայելի անցին ընդ ցամաք, մինչեւ վախճանեաց ամենայն ժողովուրդն անցանել ընդ Յորդանան:

ՅԵՍ. Գ. 14—17:

Բ. Միջակ շարագրութեան օրինակ:

Ա. Ո՞րք ի բանակս զօրականացն անդս երկրի գնեսցէ, կամ նիւթս վաճառականաց աղխաղխիցէ, չիք որ, չիք ուրեք: Եւ կարի իսկ յիրաւի եւ նմանագոյնս: Ի պատերազմ եկիր, ասէ, եւ ոչ վաճառս ինչ վաճառել, զի՞ այդչափ ոգորիցիս վասն տեղւոյդ, զոր յեա սակաւ մի ժամանակի թողուլ հասանիցէ, յորժամ յաշխարհ երթայցեմք, զայդ անդ արասջիր: Զնոյն եւ այժմ ասեմ ցքեզ, եթէ յորժամ ի մեր քաղաքն հասանիցէ երթալ, յայնժամ զայդ անդ կազմեսջիր, մանաւանդ թէ չհասանիցէ ինչ քեզ այնուհետեւ աշխատ լինել, զի թագաւոր ինքնին զամենայն կազմիցէ: Քեզ աստ փոս ինչ սակաւ շուրջ հատանել բաւական է, եւ ձողիս կանգնել, ի վերայ գլխոյդ սակաւ մի զհովանոցակն

գործել, այլ շինուածոց եւ ոչ մի ինչ պէտք են: Տես, զհարդ վաչիւքն եւ սայլիւք Սկիւթացւոց աշխարհին կեանքն վճարին, զհարդ ըստ ճարակացն եւեթ փոփոխսն, այսպիսի կեանս պարտ է կեալ քրիստոնէից, ընդ աշխարհս շրջել, եւ ընդ սատանայի պատերազմ տալ, զգերեալսն ի նմանէ արձակել, զվտարանդիսն ի դիւրութիւն հատուցանել, եւ յամենայն երկրաւորացս ազատել: Զի շինեսցես ապարանս, ո՛վ այր դու, զի առաւել զանձն կապիցես: Ընդէր փորես զերկիր, եւ դնես զանձս, զի հակառակ անձինդ պատերազմ կոչիցես: Ընդէր անձիցես պարիսպ, եւ կազմիցես անձամբ անձին բանդ:

Աւ եթէ դժուարին ինչ թուիցի քեզ այս, եկ երթիցուք յայն տաղաւարս, զի եւ արդեամբք իսկ ուսանիցիս զդիւրութիւնն: Խուզս եւեթ շինեցին, եւ եթէ չուել հասանիցէ, այնպէս թողուն եւ չուեն, որպէս զօրականքն ի խաղաղութեան զբանակն թողուցուն եւ դնայցեն, քանզի այնպէս բանակեալ են, մանաւանդ թէ եւս աւելի ցանկալի տեսիլ տեսանել իցէ, քանզի եւ ցանկալի իսկ տեսիլ է տեսանել զանապատն լի վանականօք, վարկպարազի խորանօք խիտ առ խիտ թեւ ի թեւ հարեալ, ճիգն ի ճիգն զապարմանցն թեւակս խառնեալ, քան զզօրականացն բանակի, ուր սրահակք ձգիցին, եւ զտէգս եւ զգեղարդունս կանգնեսցեն, եւ զընիցն դեղարդեանցն զաղեղնակապարձս կախիցեն, պղնձապատ զգլուխսն առնիցեն, եւ մեծապայծառ իմն կմբեայ վահանացն փայլիցեն, եւ կողինաւորք եւ զրահապատք շողայցեն, թագաւորին սպաս առնիցեն ի դաշտի ուրեք, ի հարթ եւ յողորկ վայրի, եւ ճաշք զճաշս մղիցեն, եւ ընթրիք զընթրեօք անցանիցեն, գուսանք երգիցեն, փողարք զձայն փողոցն նուագիցեն: Սակայն եւ այնպէս չիցէ գեղեցիկ տեսիլն քան զայն՝ զորմէ այժմ ես պատմեմ:

ՈՍԿ. ՄԱՏ. ԿԹ.

Բ. Արդ յորժամ հարցանիցեն զիս եւ ասիցեն, զո՞վ պաշտես դու, զի՞նչ ասիցեմ: Ասեմ զԱստուած Իսրայելի: Ասիցեն զիս, զայն Աստուած պաշտես դու, որ սատակեաց կորոյս զժողովուրդն իւր, ո՞չ ահա նա ասէր՝

որդի իմ է . ոչ ասէր՝ անդրանիկ իմ է : Չիարդ
 գգուեաց սիրեաց բարձրացոյց զնա , եւ դարձեալ միւս-
 անգամ անդրէն խոնարհեցոյց կործանեաց զնա . արդ
 դու ո՞վ ես . եթէ ի նոցանէն իցես դու , զիարդ ոչ սա-
 տակեցար դու ընդ նոսա յանապատի անդ . եւ եթէ չի-
 ցես ի նոցանէ , զիարդ պագանես դու երկիր Աստուծոյն
 նոցա : Չի՞նչ ասացից նոցա . ստեցից , դանդաչեցից ,
 ասիցեմ թէ չեմ ի նոցանէ . նա թլփատութիւնս եւ
 շաբաթն եւ ընտրութիւն կերակրոցն յանդիմանեն զիս :
 Եւ եթէ ասիցեմ՝ թէ ի նոցանէն եմ , ասեն . իսկ դու
 զիարդ ապրեցար : Չի՞նչ ասիցեմ ցճեթանոսսն՝ առ
 որս եսն երթանայցեմ . ասեմ Մովսէս եմ ես : Աինին
 նորա նախատել զիս եւ ասել . Ոչ շատ իցէ քեզ այն ,
 զի աւերեցերն դու զԵգիպտոս եւ սատակեցեր կորուսեր
 զժողովուրդն . զի՞ եկիր դու դարձեալ այսր . միթէ
 պատրել հանել կամիս դու զմեզ յանապատ , սատակել
 կորուսանել եւ զմեզ եւս , որպէս սատակեցեր կորուսեր
 դու զժողովուրդն՝ զոր հաներ յերկրէն Եգիպտացոց :
 ԵՓԲ . ԵԼԲ . Զ :

Գ . Բարձր շարժրո-Ռեան օրինակ :

Ա . Արդ՝ ի մեւս եւս գլուխ տարւոյն , սկանէր խոս-
 րով թագաւորն Հայոց գունդ կազմել եւ զօրս բովան-
 դակել : Գումարել զզօրս Աղուանից եւ զԱրաց , բա-
 նալ զգրուես Ալանաց , եւ զիւրոյ պահակին : Հանել
 զզօրս Հոնաց , ասպատակ դնել ի կողմանս Պարսից : Ար-
 շաւել ի կողմանս Ասորեստանի , մինչեւ ի դրունս Տըս-
 բոնի , աւար առեալ զերկիրն ամենայն՝ յապականութիւն
 դարձուցանէր զշինանիստ քաղաքացն եւ աւանացն ցան-
 կալեաց . զէն երկիրն ամենայն թափուր եւ աւերակ
 թողոյր . ջնջել ի միջոյ ի բաց կորուսանել , խլել քակել
 հիմն ի վեր ջանայր առնել : Համարէր բառնալ զօրէնս
 տէրութեանն Պարսից : Աւխտ եղեալ միանդամայն վրէժ
 խնդրել մեծաւ քինութեամբ զանգանելն իւրեանց ի տէ-
 րութենեն . սպառ սպուռ ջանայր զվրէժ խնդրել մե-
 ծաւ քինու նախանձաբեկ լինելով , մեծամեծս փքայր , ի
 բազմութիւն զօրացն ասպաստան եղեալ , եւ ի քաջու-

Թիւն զօրաց յուսացեալ, վաղվաղակի ի թիկունս հասանէին մեծաւ բազմութեամբ ժիր եւ քաջ առն եւ ձիոյ, եւ բուն կազմութեամբ Աղուանք, Լիփնք, եւ Ճիղբք, Աասպք, եւ այլ եւս որ ի սմին կողմանց, զի զվրէժ արեանն Արտեւանայ խնդրեսցեն:

Օ ի թէպէտ եւ էր ինքն ի մեծի տրտմութեան՝ վասն բնութեան եղբայրութեան ազգատոհմին, զի հնազանդեցան եւ ի ծառայութիւն մտին համբարձելոյ թագաւորութեան Ստահրացւոյն, եւ ընդ նմին միամտեցան: Ձի էր Խոսրովու եւ դեսպան արարեալ զի իւրեանց տոհմայինքն ի թիկունս եկեսցեն, եւ նոցա ընդդէմ կայցեն ընդ նորա թագաւորութեանն: Անտի սմա ձեռն տուեալ ի կողմանց Քուշանաց, եւ յայնմ մարզէ, եւ յիւրեանց ի բուն աշխարհէն, եւ ի քաջ ազգաց եւ ի մարտիկ զօրացն, զի ի թիկունս հասցեն: Սակայն տոհմքն եւ ազգապետքն, եւ նախարարքն, եւ նահապետքն Պարթեւաց ոչ լինէին ունկնդիր, զի միամտեալք եւ հաւանեալք եւ նուաճեալք էին ի տէրութիւնն Արտաշրի, քան ընդ տէրութիւն իւրեանց ազգատոհմին եւ եղբայրութեանն: Սակայն առեալ Խոսրովու զբազմութիւն զօրաց իւրոց, եւ որ ուստեք ուստեք եկեալ հասեալ էին ի թիկունս օգնականութեան, նիզակակիցք գործոյն պատերազմի: . . . ԱԳԱԹ. Ա:

Բ. Չուեաց խաղաց գնաց Յուդա ի միջնաբերդ ամրոցէ անտի եւ եկն բանակեցաւ ի Բեթսակարիա, գէմ յանդիման բանակի արքային: Աանխեաց ընդ առաւօտն թագաւորն, առ զբանակն՝ տարաւ բանակեցոյց ի միջոյ անտի ըստ ճանապարհին Բեթսակարիայ, եւ զզօրսն սիռեաց ճակատեցոյց ի մարտ պատերազմի. փող հարին, կազմեցին պատրաստեցին զփիղսն, ճաշակեցուցին յարիւն խաղողոյ, ի զմուռս եւ ի գինիս: Եւ կարգեցան բաշխեցին ի գունդս գունդս, եւ կարգեցին առ փիղ փիղ հազար հազար այր սպառազէն, եւ պահապան գլուխ գնդիցն հինգ հազար հեծեալ վառեալ նժոյգ ի ձեռն պաշտպան գնդիցն, զի ուր եւ կայցեն գազանքն՝ կայցեն եւ նոքա, եւ ուր եւ գնայցեն՝ գնայցեն եւ նոքա: Եւ

վանդակակապ մարտկոցս մենքենայիւք ի վերայ փղացն
կազմեցին, եւ զփղապանն ի վերայ դլխոյն նստուցին: Եւ
զայլ այրուծին յաջ եւ յահեակ թեւս գնդին կազմե-
ցին: Իբրեւ անտի արեգակն ծայրս արձակէր, առհա-
սարակ ի զրահաւոր պատենազէն պղնձապատ վահանացն
նշոյլքն զլերամբքն փայլատակէին, եւ ճառագայթք հա-
տանէին իբրեւ ի փայլատականց հրոյ: Եւ երկայնէր ճա-
կատն, զեղոյր որ զբարձամբք լերանցն, որ զձորովք եւ
զխորովք եւ զգաշտիւք, եւ խաղային յառաջ՝ առհասա-
րակ կարգեալք եւ կազմեալք, միաբան շարժէին առ-
հասարակ ամենեքին որ լսէին զձայն բարբառոյ բազմու-
թեանն, զլաչիւն զինու, զլառաչիւն զերիւարացն թնդիւն,
զոտնաձայն վահանաւոր վառելոցն: Եկն եհաս Յուդա
իւրով գնդաւն, կարգեցաւ կազմեցաւ ճակատեցաւ պա-
տրաստեցաւ, յարձակեցաւ ի դիմի հարաւ գնդի թա-
գաւորին. յայնմ տեղւոջ յանդիման թագաւորին վեց-
հարեւր հեծեալ սպառազէն դիթաւալ կացուցանէր
յանդիման թագաւորին: Յայնմ վայրի դէտ ակն ի վեր
աֆբառնայր Եղիազար աւարան, տեսանէր մի ի գազանաց
անտի վառեալ զարդարեալ, ի զէն արքունի վառեալ,
եւ նշանս արձակեալ, համարեցաւ թէ արքայն իսկ ի
նմին իցէ: Յարձակեցաւ ի վերայ գնդին՝ յաջ յահեակ
կոտորեաց, չոգաւ մինչեւ եհաս ի փիղ անդր նշանաւոր,
զէն վերացոյց եւ եմուտ ի ներքոյ, եհար եւ անդէն
կործանեաց, եւ էջ նստաւ փիղն ի վերայ, եւ զնա ան-
դէն ճմլեաց: Ա. ՄԱԿԱ. Զ. 32. — 46:

Գ. Ի հանդիսի աստ արտաքին աշխարհականքդ
յորժամ բռնաւոր մարտիկ զոք մեծահզօր յաղթական,
պսակեալ ուստեք լսիցեն, համադունդ խուռնընթաց առ-
հասարակ ամենեքեան ի վերայ դիմեն, զի տեսանել
եւ զննել զմեծասքանչ զօրութիւն եւ զիմաստութիւն
ճարտարութեան զամենայն մարթասցեն: Եւ անդ է տե-
սանել զժողովս բիւրաւորաց սրտի մտօք ոգւովք եւ
մարմնովք զիւրաքանչիւր աչս արձակեալ ի տեսանել,
զի մի ինչ իւրք իրօք յորմէ որ ինչ ի մէջ նոցա գոր-
ծիցի, վրիպեալ գտանիցին: Գարձեալ թէ եւ յերգս

արուեստականաց զորք պաճուճեալ ի մէջ նոցա պատմե-
 ցեն, մի անգամ դէմ եղեալ առաւել քան զհանդէս
 ընուն զասպարիզացն տեղի, եւ յամենայն կարեւոր
 իրացն լքեալ, մեծաւ յօժարութեամբ եւ փութով
 ելեալ նստին, զի զերգս արուեստականաց եւ զերփն
 երփն զարդարելոցն առ ընդ միմեանս կշռելով՝ որ ինչ
 ընտիր իցէ լաւութեամբ, զայն գտանել ինչ մարթաս-
 ցեն: Եւ այս արտաքին խառնադանձ բաղմութեան:
 Ապա եթէ ճարտարապետք հռետորացն ճախարակեայս
 սեթեւեթեալս բանիւք փիղիսոփայք ի մէջ մատիցեն,
 քանզի գոն եւ նոցա թատերք եւ հանդէսք նուագաց,
 կոփիւնք եւ անհնարին կշռութիւնք եւ ընտրութիւնք
 բանիցն ասացելոց: Իսկ արդ եթէ ճարտարութեան
 բանիցն իմաստութեան, եւ քաղցրութեան երգոցն
 արուեստականաց, եւ բռնութեամբ քաջութեան արանցն
 ճգնութեանց այնչափ միագունդ միախուռն ի լսելիս
 եւ ի տեսանելիս մեծաւ յօժարութեամբ դիմեալ շուրջ
 նստեալ դեգերին, որչափ պարտ եւ պատշաճ է փոյթ եւ
 յօժարութիւն մեծաւ պահանջմամբ առ մեզ մատուցա-
 նել: Ձի իբր ոչ եթէ լկտութիւն ինչ երգոց արուես-
 տականաց, եւ ոչ ընդունայնապարծ բռնութիւն ըմբշաց
 մերկամարտիկ ճգնութիւն պատմելոց եւք, եւ ոչ զճար-
 տարութիւն հռետորացն, այլ աստուածեղէն շնորհօք
 ի լեզուն տատանելոց: Եւ անդ էր սքանչելիս ի վերայ
 սքանչելեաց տեսանել, զի այնչափ էր գոչիւնն եւ բար-
 բառն, եւ ոչ էր ձայն չարաձայն, եւ ոչ խիստ դժկա-
 մակ լսելեաց, այլ քաղցր քան զամենայն երգս արուես-
 տականաց ցանկալի եւ անձկալի եւ ուխտիւք խնդրելի, զի
 քաղցրացուցանել մարթէր զամենայն միտս եւ զլսելիս:
 Եւ ի վերայ այսր ամենայնի սրբագոյն սոսկալի եւ զար-
 մանալի, եւ այնչափ լի էր անձառ ճառիւք, եւ այնչափ
 բարութիւնս յանձին բարձեալ բերէր, մինչ զի որք
 միանգամ զնոսա ընդունէին, զանձինս երկրակոխս այնու-
 հետեւ ի մարդիկ չհամարէին, այլ ի վեր յերկինս բնա-
 կեալ ի հրեշտակաց վիճակս, զերկրաւոր բնակութիւնս
 յերկինս հաստատէին:

Գ Լ Ո Ի Խ Ժ Թ

Վ Ե Ր Ծ Ա Ն Ո Ի Թ Ե Ա Ն Վ Ր Ա Յ

Վ Ե Ր Ծ Ա Ն Ո Ի Թ Ի Ի Ն Ը, որ կարգալ ըսել է, հին քերականն այսպէս կը սահմանէ. Վերջանոթի-ն է մասն՝ +երևածաց կամ շարագրաց անվար յառաջբերոթի-ն. այս ինքն՝ վերջանութիւնը քերականութեան մէկ մասն է, որ առանց սխալի լսողին առջևը կը բերէ թէ +երևած, այս ինքն ոտանաւոր խօսք ըլլայ, եւ թէ շարագր, այս ինքն կարգաւ գրուած պարզ խօսք ըլլայ:

Աղէկ կարգալու համար երեք բան պէտք է. Նախ ամէն բառ իր յատուկ գրովն արտաբերել: Երկրորդ՝ աղէկ շեշտել կամ բթել, եւ այլն: Երրորդ՝ խօսքին վայելչութեան համաձայն շատ կամ քիչ շունչ առնել: Առաջինը՝ կ'ըսուի ուղղագրոթի-ն, երկրորդը՝ առոգանոթի-ն, երրորդը՝ արհոթի-ն:

Ա. Ուղղագրոթի-ն վրայ:

Աղղագրութեան գործքն է աղէկ միտ դնել որ կարգալու եւ գրելու ատեն գրերը սխալ չարտաբերուին, կամ իրարու տեղ սխալ չգրուին: Ինչպէս ըն «ի տեղ, եր էի տեղ, ուն զի տեղ, յն ցի տեղ, զն «ի եւ յի տեղ, եւ այլն:

Բ. Առոգանոթի-ն վրայ:

Սեր նախնիք զանազան առողջանութեան նշաններ ունէին, որոնք հիմակուան ատենս չեն բանիր:

Հիմա բանածներն են՝ շեշտ ու պարոյիլ:

Եւրը՝ որ ասանկ (') նշան մըն է, ան բառին կամ ան վանկին վրայ կը գրուի, որն որ զարնելով պիտի արտաբերուի: Անոր համար բայերուն հրամայական եղանակին վրայ, բացառական կամ ստորասական մակբայներուն վրայ, ու կոչականին վրայ հասարակօրէն շեշտ կը գրուի:

Ո՛րդեաի, լէր դո՛ւ ողորձօ՛ք եւ արդար, դէ Բարե՛ լինիցե՛ +եղ:

Որ ո՛չն կաօիցե գործել, եւ ինքեցե օ՛ի:

Իսկ անուններուն, դերանուններուն ու մակբայներուն վրայ յարմարութեան ու վայելչութեան նայելով կը դրուի :

Պարոյիչը՝ որ ասանկ (°) նշան մըն է, հարցական խօսքի վրայ դրուի :

Ընդէր արդո՞ւմ ես : Աերա՞ր արդե՞տ :

Ո՞չ րե՞սանե՞ս : Զի՞նչ քո՞ծ քո՞ծեցեր :

Գ. Տրոհութեան վրայ :

Տրոհութեան նշաններուն անուններն ասոնք են. Բո՞ւր, Սորոհէ՞ր, Աե՞ր, Աերջա՞հէր :

Ա երջա՞հէրը՝ որ ասանկ (:) նշան մըն է, ան ատեն կը դրուի, երբ որ խօսքն ամբողջ կը լմըննայ, ուր մեծ հանգիստ կամ շունչ պէտք է առնել, ինչպէս անձիւ տեղեր օրինակը տեսար :

Աե՞րը՝ որ ասանկ (.) նշան մըն է, ան ատեն կը դրուի, երբ որ թէպէտ խօսքին իմաստն ամբողջ է, բայց ուրիշ ամբողջ խօսքին մասն է, ուր քիչ մը կանկ առնելու է. ինչպէս,

Որդի խորագէտ հնազանդ է հօր. որդի անհնազանդ է հորոտոտ եղիցի :

Որդի իմաստուն ուրախ ասանկ զհայր. որդի անօր արդո՞ւմ թիւն է հօր :

Սորոհէ՞րը՝ որ ասանկ (,) նշան մըն է, ան ատեն կը դրուի, երբ որ խօսքն իր գիմաւոր բայն ունի, բայց միտքն ամբողջ չէ, եւ ուրիշ խօսքէ կախում ունի, ուր քիչ մը պէտք է կենալ՝ առանց մեծ շունչ առնելու :

Ա՞՞՞ զնա յերոտաղէ՞մ, եւ կացոյց է վերայ աշտարաի րա՞ծարին, եւ ասէ զնա. ելե՞ որդի ես Աստուծայ, արի զքեզ աստի է վայր :

Ի՞նչը՝ որ ասանկ (`) նշան մըն է, շատ տեղ կը բանի :

Վախ երբ որ բային ու իր խնդրին մէջ ուրիշ պարբերութիւն մտնելու ըլլայ. ինչպէս,

Ա՞նձայնի՞ որ ինդրէ է +էն, րոտ : Հոս ասնայնի խընդիր է տալ բային. որ ինդրէ է +էն՝ երկուքին մէջը մտեր է :

Արկրորդ կը դրուի ստորակէտի տեղ, երբ որ երկու դիմաւոր բայ իրարու շատ մօտ ըլլան :

Յոր արուն մարանիցէ՛ + անդ արգէ՛ :

Տե՛ամեւը՛լ արեցե՛ն՝ է- մի արեցե՛ն, է- լեւը՛ լ-իցե՛ն՝ է- մի՛ իմացե՛ն :

Արրորդ՝ երբեմն սկզբնաւորական շաղկապներու վրայ, այսպէս, Արդ՝ է- արդ՝ Ի՛նչ արդ՝ եւ այլն :

Տրոհութեան կը վերաբերի գիտնալը թէ բառերն ինչպէս բաժնելու է որ բաժանումը կամ գրադարձը սխալ չըլլայ :

Արդ այնպէս պէտք է բաժնել, ինչպէս որ կ'արտաբերուի : Ուստի ինչպէս որ խօսքի մէջ չենք ըսեր Բար - ի, դան - ալ, գիտ - ուր - ին, Տապա՛ Բա - ըն, դանալ, գի - աս - ին, նոյնպէս ալ գրելու ատեն բաժնէ :

Ուստի թէ որ բառ մը երկու ձայնաւորի մէջ մէկ բաղաձայն ունենայ, ան բաղաձայնը ետքը եկող ձայնաւորին վրայ պէտք է դնել, ինչպէս սիրող՝ սի - ըող, պարի՛ պա - րի - :

Աս կարգէն դուրս կ'ըլլեն բարդ բառերն ու բաղադրեալ մասնիկները, որոնց բաղաձայնը թէեւ երկու ձայնաւորի մէջ իյնայ, չի զատուիր. ուստի չի բաժնուիր ըն - դանայն, յայ - նարչալ, ա - նարժան, ա - նարժ. Տապա՛ ընդ - ունայն, յայն - արչալ, ան - արժան, ան - արժ :

Իայց թէ որ բառ մը երկու ձայնաւորի մէջ երկու կամ երեք բաղաձայն ունենայ, ան բաղաձայններէն միայն մէկը ետեւի ձայնաւորին քովը պէտք է դնել. ինչպէս եղբայր՝ եղ - ֆայր, խարժման՝ խարժ - ման :

Թէ որ երկու ձայնաւոր գիր քովէ քով գալու ըլլան, ան ատեն կրնան իրարմէ զատուիլ, այսպէս, Բոր - թէ - ին, Մա - ըն - ա՛ :

Իայց ա - , է - , ո - , ո - ա եւ ո - է երկբարբառ ձայնաւորներն իրարմէ չեն զատուիր, ուստի չի բաժնուիր ա - է - րիս, հաս - ֆա - էլ, սրեղձո - ա՛, ի Բարչո - է . Տապա ա - է - րիս, հաս - ֆա - էլ, սրեղ - թո - ա՛, ի Բար - յո - է :

Բաղաձայն , գիրը երբ որ բառի մը ետքի գիրը ըլլայ՝ ձայն չի հաներ. ինչպէս, ծառայ, արտայ, եւ այլն :

Բայց թէ որ բառի մը սկիզբը գրուելու ըլլայ՝ բարակ էի ձայն կը հանէ. այսպէս, Յակոբ, Յարութիւն: Անոր համար, բաղաձայնը թէեւ երկու ձայնաւորի մէջ մըտնէ, ետքի եկող ձայնաւորին վրայ չիդրուիր, հապա առջինին, այսպէս, արտայ - ութիւն, ծարայ - ախան:

Աս ալ պէտք է գիտնալ որ բառերը բաժնելու ատեն ուր որ ը զօրութեամբ կայ, պէտք է ներգործութեամբ գնել. այսպէս, զնա՝ ըզ-նա, դնել՝ դը-նել:

Մնացած մէկ քանի նշանագիրներուն վրայ:

Վիւրին կարդալու համար քանի մը նշանագիրներ ալ կան, որոնց անուններն ասոնք են ճակակէտ, Ենթամայ, փակագիծ, պարտագիր, Երկրեակ, եւ այլն:

Մակակէտը՝ որ ասանկ (') նշան մըն է, ինն ետեւը կը դրուի, երբ որ նախդիր կ'ըլլայ. այսպէս, 'ի, ա- 'ի, եւ այլն. բայց ասիկայ աւելորդ ընէ մ'ըլլալով՝ կամաց կամաց կը վերնայ:

Նթամայ՝ որ ասանկ (-) նշան մըն է, տողին վերջի ծայրը կը դրուի. երբ որ բառը պէտք ըլլայ կիսել, ու կը ցուցնէ որ բառն ամբողջ չէ:

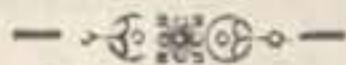
Փակագիծը՝ որ ասանկ () նշան մըն է, ան ատեն կը գործածուի, երբ որ խօսքի մէջ դրսէ ուրիշ խօսք մը կը մտնէ, որ ան կամ առջի խօսքին իբր թէ մեկնութիւն կամ համառօտ ծանօթութիւն մըն է. ինչպէս,

Ընդէր ոչ կարէ արնել ի մեզ երկիւղն Աստուծոյ զայն (որպէս ասաց ոմն ի սրբոցն) զոր կարող է արնել ան ծովուն համ շան:

Պարտ- որ ասանկ (փ) նշան մըն է, համառօտուած բառերուն վրայ կը դրուի որ ամբողջ կարդացուին. այսպէս, Յն, Յիսուս, նոյ, նոցա, ոմ, ամենայն, իսկ Պարտագիր՝ վրան պատուով աննշան ձեւ կամ գիր մըն է, որն որ ամբողջ բառի տեղ կը դրուի. այսպէս, օր, այս ինքն. եւ այլն: Բայց ասոնք կամաց կամաց կը վերնան:

Նրկորեակը կամ Չոյք գիծը՝ որ ասանկ (") նշան մըն է, ան ատեն կը դրուի, երբ որ բառն ամբողջ չիգրուիր. այսպէս, Յովհ" . Ոսկեր" . այս ինքն՝ Յովհան Ոսկերերան:

Յ Ե Ի Ե Լ Ո Ի Ե Ծ

ՋԱՆԱՋԱՆ ՋՐՈՅՑՔ Ի ԽՐԱՏ ԵՒ Ի ՋԲՕՍԱՆՍ
ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ

Ա.

ՅԱՂԱԳՍ ԱՍՏՈՒԾՈՅ

Վարդապետ, Աշակերտ :

Վարդապետ . Օրնշ կարծես, որդեակ, յորժամ շուրջ հայեցեալ տեսանես զմարգագետինս ծաղկօք զարդարեալս, զծառս պտղովք լցեալս եւ զդաշտս արմտեօք առատացեալս : Յորժամ տեսանես զձկունս ի ջուրս, եւ զթռչունս յօդդ : Կարծիցես զայս ամենայն ըստ դիպաց եղեալ :

Աշակերտ . Յետին անմտութեան է յայդպիսի անաստուած խորհուրդս մտաբերել :

Վ . Ե՛ս պա ո՞վ որ գոյացոյց զերկինս եւ զերկիր, եւ որ ինչ միանգամ ի նոսա արարածք իցեն :

Ա . Ե՛ստուած, որ միայն կարէ ի չգոյէ ի գոյածել զարարածս :

Վ . Ե՛րդարեւ յիրաւի Աստուծոյ արարածք են երկինք, աստեղք, արեգակն եւ լուսին : Երկիր, հուր, ջուր եւ օդ . մարդիկ եւ անասունք, ձկունք եւ թռչունք երկակենցաղք, որդունք եւ ճճիք բազմոտանիք : Բոյսք, ծառք, պտուղք եւ արմտիք : Ծով եւ լիճք, լերինք եւ ձորք, վէճք եւ մետաղք : Այլ արդ՝ աղէ ասա ինձ, գիտես համբուն՝ թէ է Աստուած :

Ա . Ե՛ս յո՞ յանհամար գործոց նորա հաւաստեալ գիտեմ թէ է Աստուած :

Բ.

Վ . Ո՞վ ստեղծ զքեզ :

Ա . Ե՛ստուած, որ ետ ինձ զհոգի եւ զմարմին, զկերակուր, զըմպելի եւ զհանդերձ . եւ պահէ զիս ողջ մարմնով, եւ այլովք եւս բիւրապատիկ երախտեօք ճշխացուցանէ :

Վ. Սիթէ պատուականագոյն ես դու քան զանբան կենդանիս :

Ա. Այո՛, զի մարդ եմ, եւ գոյ յիս հոգի բանական, յորմէ վրէպ են ամենայն ազգք կենդանեաց :

Վ. Չիցէ՞ արժան մեծապէս գոհանալ զԱստուծոյ մերմէ՛ զհօրէն գթութեանց, որ այսպիսի անդուգական պատուով պատուեաց զմեզ :

Ա. Արդարեւ որ ոչ լիաբերան գոհանայ զԱստուծոյ, անարժան է զարեւ տեսանելոյ, եւ անարժան է կենաց :

Գ.

Վ. Ո՞ւր է Աստուած բարեխնամ տեսուչ մեր :

Ա. Աստուած մերձ է առ ամենեւեան, որպէս եւ Առաքեալ վկայէ, թէ Ոչ եւրի ինչ է յիւրաքանչիւր մեզիս : Չիք տեղի խաւարին՝ աներեւոյթ յաչաց նորա : Եւ ոչինչ կարէ թաղչել ի նմանէ, ոչ բան, ոչ խորհուրդ, եւ ոչ ինչ ի ծածկելոցն ի սրտի :

Վ. Օգոյշ լեր, որդեակ, ոչինչ գործել կամ խորհել յորոց օրէնքն Աստուծոյ հրաժարեցուցանեն զմեզ : Զի թէպէտ եւ կարես խաբել զմարդիկ, այլ զԱստուած ոչ բնաւ : Այլ յորժամ բարիս գործես, ուրախ լեր, զի վկայ ունիս քեզ զամենատես ակն, որ հատուցանէ իւրաքանչիւր ըստ գործս իւր :

Գ :

Վ. Կարես տեսանել զԱստուած զգալի աչօք :

Ա. Ոչ բնաւ, զի անմարմին է, եւ որոյ ոչ է մարմին, աներեւոյթ է աչաց, այլ մտաց իմանալի է :

Վ. Ո՞չ ապաքէն եւ ի քեզ իսկ կրի բնութիւն իմն՝ որ ոչ անկանիցի ընդ տեսլեամբ ական :

Ա. Այո՛, հոգին, որ է պատճառ կենդանութեան մարմնոյ :

Վ. Ո՞րչափ է զօրութիւն Աստուծոյ :

Ա. Աստուծոյ զօրութեան չիք սահման : Ամենայնի կարող է, եւ չիք ինչ անհնարին առ ի յԱստուծոյ : Վասն որոյ տէր ամենակալ է անուն նորա :

Վ. Ապա զգոյշ լեր, զի մի արտաքոյ օրինաց նորա գործելով անհաճոյ լիցիս յաչս նորա : Եւ ո՞վ ոք յա-

րարածոց կարէ ապրեցուցանել զքեզ ի ձեռաց նորա :
 Զօրացիր ի հրամանս աստուածայինս , եւ առաւել յԱստուծոյ երկիցես քան ի մարդկանէ :

Ա . Օյի է ինձ երկնչել , եթէ Աստուած ամենակալ ընդ իս է : Ճշմարիտ է քան Առաքելոյն , որ ասէ . եթէ Աստուած ի մեր հոյս է , ո՛վ էցէ մեզ հակառակ : Վասն որոյ այր քաջայոյս յԱստուած , խաղաղ եւ անգորր սրտի վիճակի :

Ե .

Ա . Օյի արդ կարես գիտել , եթէ բարերար է Աստուած :

Ա . Ի բազմապատիկ երախտեաց նորա , յորս օր ըստ օրէ վայելեմք անբաւ առատութեամբ , մինչեւ անաստուած մտաց է յայսպիսի եւ յայսչափ երախտեաց միջի յերկբայս անկանել զբարերարութենէն Աստուծոյ :

Ա . Այա Աստուած իննամէ՞ զմարդիկ :

Ա . Այո , Աստուած նախախնամող զօրութեամբ վարէ ոչ միայն զմարդիկ , սյլեւ զանասունս եւ զանշունչ տարերս : Զայսոսիկ արարածք իւրեանց գեղեցիկ կարգաւորութեամբ իբրեւ խօսուն բերանով զարարչէն պատմեն :

Ա . Ո՞վ ոք ծայրագունին արժանաւոր է սիրոյ :

Ա . Սիայն Աստուած , զոր պարտիմք ոգւով չափ սիրել , ի վեր քան զճնողս եւ զամենայն սիրելիս , վասն ազգի ազգի խնամոց նորա առ մեզ .

Ա . Արդարեւ ոչ բաւեմք սիրել զնա եւ պատուել արժանի պատուով :

Զ .

Ա . Սիթէ ամենեքեան հաճոյ են Աստուծոյ :

Ա . Ոչ . միայն աստուածասէրք՝ որք Աստուծոյ իբրեւ հօր հնազանդին , սիրելի են նմա : Իսկ չարասէրքն , որք ապստամբ են ի հրամանաց նորա , եւ անպատկառ յօրինաց ի ներքս ի մեզ բնաւորելոց , ատելի են յաչս նորա . զի Աստուած սուրբ է , եւ ատէ զամենայն անօրէնութիւն :

Ա . Եթէ Աստուած արդար է , ապա դատի զմեզաւորս : Եւ զի՞նչ պատուհաս սահմանեաց վասն մեզաւորաց :

Ա. Այս մնայ մեղաւորաց արդար դատաստան եւ դառն պատուհաս յաւիտենից, զոր ունին լուծանել ի կեանս որ յետ մահու :

Վ. Եւստի զգոյշ լեր մի ինչ գործել անհաճոյ Աստուծոյ, զի վերջին սահման չարեաց է անկանել ի ձեռս բարկութեան ամենակալ դատաւորին :

Է.

Վ. Օ՛հնչ խոստացաւ Աստուած արդարոց :

Ա. Օ՛անանց երանութիւն ի փառս արքայութեան երկնից :

Վ. Նշմարտիւ այդ այդպէս է :

Ա. Եւստի, զի Աստուած խոստացաւ անսուտ բերանովն, եւ հաստատեալ է ի հոգիս առաքիներաց թէ վրիպէ ի խոստմանցն եւ ոչինչ, այլ ամենայն անվրէպ ի գլուխ ելանէ :

Վ. Ա՛յլ զարթոյց զմեզ յաւետիս խոստմանցս այսոցիկ :

Ա. Յիսուս Քրիստոս, որ հազար ութհարեւր յիսուն եւ երկուք ամօք յառաջ եկաց ի Հրէաստանի, եւ իւրով վարդապետութեամբ եւ մահուամբ զյոյս յարութեան եւ արդար հատուցման մեզ հաւատարմացոյց :

Վ. Գոհացիր զպարգեւացս, եւ զամենայն աւուրս կենաց քոց կատարեալ կամս նորա, որպէս զի մասին սրբոց՝ որ պատրաստեալ է պատուիրանապահ համբերողաց, արժանի լիցիս :

Ը.

Յ Ա Ղ Ա Գ Ս Յ Ա Ռ Ն Ե Լ Ո Յ Ի Ք Ն Ո Յ

Պեարոս, Պաղոս :

Պեարոս. Օ՛արթիր, Պաւղէ, զարթիր, ընդէր ննջես. ժամ է արդ ի քնոյ զարթնուլ :

Պաղոս. Գնա, եղբայր, գնա, մի աշխատ առներ զիս, զի տակաւին չեւ է իմ բաւական ի քուն եղեալ :

Պեար. Գիշերն էանց, եւ առաւօտն ծագեցաւ, ժամ է արդ երթալոյ ի դպրոց :

Պատ. Թոյլ արա ինձ սակաւիկ մի, զի յերեկոյին կարի վաստակեալ մտի ի քուն:

Պէտ. Ոչ թողից զքեզ մինչեւ ոչ ելանիցես յանկողնոյ: Ոչ գիտես թէ զիարդ իմաստունն յանդիմանական բանիւ վարի առ ծոյլսն, թէ որպէս Գործքք 222 է շինող, այսպէս վատ ի մահի՞նս իւր:

Պատ. Օհ եղեւ քեզ այսօր, զի այսպէս վաղ քաջ ի հաւախօսի եկեալ՝ չտաս ինձ թոյլ առ վայր մի հանդէլ յաշխատութենէս:

Պէտ. Օհնչ ասես, ապաքէն անց պահ մի առաւօտուն:

Պատ. Վրանի՞ ժամք են աւուր:

Պէտ. Երեք, եւ գրեթէ ուսայ ի բերան զհամարն իմ:

Պատ. Այ ինձ զի հեղգութեամբ ծախեցի զժամանակն: Հարեայց վաղվաղակի. ներեա սակաւիկ մի մինչեւ պատրաստ լինիցիմ:

Թ.

Աստուածաբանութիւն, Խոսքով:

Աստուածաբանութիւն. Երբ զարթեար այսօր ի քնոյ:

Խոսքով. Ի մետասաներորդ ժամու գիշերոյ:

Ա. Օհնչ գործ գործ եցեր՝ իբրեւ յարեար ի քնոյ.

Խ. Վախ առաջին գոհացայ զԱստուծոյ, որ ետ ինձ զգիշերս խաղաղութեամբ անցուցանել:

Ա. Երգարեւ մեք բանաւորքս պարտիմք անպակաս գոհութիւնս առ Աստուած մատուցանել, վասն անբաւերախտեաց նորա առ մեզ: Չի՞նչ յետ այնորիկ:

Խ. Երկի զինեւ զհանդերձս, լուացի զձեռս եւ զերեսս իմ. եւ ապա սկսայ ուսանել ըստ հանապազորդ կարգի:

Ա. Բարեք է, ջանա այսպէս օր ըստ օրէ յառաջադէմ լինել:

Ժ.

ՅԱՂԱԳՍ ԸՆԹԵՐՑՄԱՆ

Մարէոս, Թադէոս:

Մարէոս. Ե՛ղբայր, զի՞նչ է այս՝ զոր ի ձեռին ունիս:

Թադէոս. Վերականութիւն, որպէս եւ տեսանես:

Մ. Գիտե՞ս ի բերան զհամարն :

Թ. Գեո եւս ուսայ, եւ այժմ պատրաստիմ երկրորդել զմիանգամ ուսեալն, զի հաստատուն լիցի եւ մի հարեւանցի ինչ :

Մ. Ընդէ՞ր հանապազօր կրկին ուսանիմք, զոր յերէկն ուսաք :

Թ. Ընայէս հրամայեաց վարդապետն :

Մ. Ընայ զպատուէրն, այլ զպատճառն հարցանեմ, թէ ընդէ՞ր այնպէս հրամայեաց :

Թ. Ըն ի սերտել ի միտս զնորոգ ուսեալն : Եթէ որ ոչ ուղիք օր ըստ օրէ զնորատունկ բոյս՝ վաղվաղակի ցամաքի, նոյնպէս եւ որ զմիանգամ ուսեալն թողուանցի շատակ, գիւրաւ մոռանայ :

Մ. Ընզեմ զքեզ, պատմեա ինձ եղբայրաբար սիրով, թէ զիարդ ուսանիս, զի տեսանեմ զքեզ զբազմօք աշակերտակցօք իմովք յոյժ գերազանցեալ :

Թ. Ըն հա պատմեմ քեզ զամենայն յանկեղծ մտաց : Զի ոչ շատանամ մի անգամ ուսանելով, այլ երկիցս եւ երկիցս փորձեմ զնոյն, զի ի խոր անկեսցի ի միտս իմ :

Մ. Զանկամ հարցափորձիւ քննել զքեզ, եւ տեղեկանալ վասն աւուրս ընթերցուածոյ :

Թ. Ըն ինձ կարի ախորժելի է, այլ դու քաջ միտ զիր, զի եթէ անկանիցի բառ կամ բան ի բերանոյ իմմէ յիշեցուցես անթերի :

ԺԱ.

ՅԱՂԱԳՍ ՀՆԱԶԱՆԻՈՒԹԵԱՆ ԱՌ ԾՆՈՂՍ

Վրիանէս, Արիփակէս :

Վրիանէս. Հայր քո, որպէս լուայ, դարձաւ յեգիպտոսէ :

Արիփակէս. Ըն՞ դարձաւ, յաւուր ուրբաթու յերեկոյի :

Վ. Ընպաքէն ծանր է քեզ գալուստ նորա :

Ա. Ընդէ՞ր, մանաւանդ թէ կարի ուրախ եմ ընդ գալուստ նորա : Բայց զի է քեզ, զի յայդպիսի միտս բերիս :

Վ. Թերեւս ի լինել նորա ի բացէ, կարելի ըստ մտի շրջել :

Ա. Ոչ գիտեմ զի՞նչ ակնարկէ ըստ մտի շրջելն : Ես ի մի եւ ի նոյն շաւղաց վերայ գնամ եթէ հեռի իցէ հայր իմ եւ եթէ մերձ : Խաղամ, եթէ դէպք ժամանակին այնպէս պահանջեն : Ոչ բնաւ մեկնիմ ի տանէ, բայց եթէ վասն կարեւոր պիտոյից հրամանաւ մօր իմոյ :

Վ. Եւ մօր եւս քո այնչափ հնազանդ բարս ցուցանես :

Ա. Ոչինչ խտրեմ ընդ հայր եւ ընդ մայր : Ոչ ապաքէն միապէս օրինադրեն տասնաբանեայ պատգամքն զհօրն եւ զմօրն պատիւ, թէ Պատու-եա զհայր + ո եւ զմայր :

Վ. Երդարեւ զամենայն զոր ասացեր, արդար խօսեցար :

Ա. Ընդէր այդչափ հակառակեցար յայն ինչ, զորոյ ինքնին գիտելի զճշմարտութիւնն :

Վ. Եւ ի ճանաչել զանշարժութիւն մտաց քոց ի բարին :

Ժ Բ.

Յ Ա Ղ Ա Գ Ս Յ Բ Տ Ո Ի Թ Ե Ա Ն Չ Մ Ե Բ Ա Յ Ն Ո Յ Ն

Գրե՛գր, ներ-ե՛ :

Գրե՛գր. Տես, քանի բռնութիւն է օդոյ, որպէս սաստկութեամբ շնչէ հիւսիս : Ոչ ապաքէն լաւ եւս էր ամենայն սառնամանեաց եւ դառնաշունչ օդոց անբաւ հեռաւորութեամբ մեկնել ի սահմանաց մերոց :

Ներ-ե՛. Ոչ այդպէս, զի ի բազում իրս պիտանի է ձմեռն եւ սառնամանիք ցրտութեան :

Գ. Յի՞նչ իրս, աղէ ասա :

Ն. Բռնութիւն հողմոյ ուժգին բախելոյ մաքրէ զօդն ի վնասակարութենէ, զի եթէ օդ անշարժ կայր ի կայանի, անթիւ մահունս գործէր ապականարար գոլորշեօք :

Գ. Եւ զի՞նչ օգուտ մատակարարէ ձմեռն անբերելի սառնամանեօք :

Ն. Ինչպէս եւ ամենայն ճառատունկք եւ երկիր ամենայն եթէ ոչ առցեն զձմեռն եւ զանձրեւ ոչ կարեն քաջ պաղարկել: Զի եթէ ձիւն եւ սառնամանիք ոչ պընդէին զլերինս, արմատք խոտոց ոչ պարարէին:

Գ. Եւ ընդէր է զի ի ձմերայնի երկիր պնդի, եւ ջուրք պաղին սառնամանեօք:

Ն. Այն է պատճառն, զի ի ձմերայնի ճառագայթք արեգական կողմնակի անկանին յայն մասն երկրի, ուր ձմեռն զօրացեալ իցէ: Եւ կողմնակի անկեալ ճառագայթք տկար են ի ջեռուցանել: Աստի է եւ անզուգուծիւն տուրնջեան եւ գիշերոյ, զի ի ձմերայնի կարծին աւուրք եւ յամարայնի երկարին:

ԺԳ.

ՅԱՂԱԳՍ ՃԱՇՈՒ

Միւրեւ, Գաբրիէլ:

Միւրեւ. Ինչպէս մի փոքր խնդրեմ ի քէն, աղաչեմ մի անտես առներ:

Գաբրիէլ. Եւ ես աղաչեմ զքեզ մեկն եւ յայտնի ասել զամենայն, զի անխափան կատարեմ:

Մ. Ինչպէս ի քէն այսօր ի միասին ճաշել:

Գ. Իարևոք է, այլ զգոյշ լեր մի ինչ առաւել քան զայլ աւուրցն սովորութիւն պատրաստել:

Մ. Դու ինքնին գիտես, թէ որպէս ի մանկութենէ անտի իմմէ վարժեցայ ի ծնողոց իմոց պարկեշտ լինել ի կերակուրս եւ յրմպելիս:

Գ. Բանի ժամք են աւուր.

Մ. Արեք: Մերձ է ժամ ճաշուն, եկ երթիցուք ի տուն:

Գ. Իմ այսպէս լուեալ է, թէ արեւմուտք այլազգ վարին ի թիւս ժամուց:

Մ. Այնպէս է, զի առ նոսա հասարակ օր եւ հասարակ գիշեր միշտ յերկոտասաներորդ ժամու լինի: Իսկ առ մեզ ժամք հասարակ աւուր եւ հասարակ գիշերոյ միշտ փոփոխին:

ԺԴ.

ԺԱՄ ՃԱՇՈՅ

Միտայել, Գաբրիէլ, Եղբայր նորա Ռաֆայէլ, եւ Յասայ զի
Պետրոս անուն:

Գ. Ընդէ՞ր անցեր զբանիւ քով, եւ ետուր յօրինել խորտիկս զանազանս եւ բազմապատիկս, մի՞թէ գայլ կարծիցես զիս եղբայր:

Մ. Վա՛ւ լիցի, սակայն եւ ոչ անարիւն ճպուռն, որ առանց կերակրոյ զօդն միայն ծասքելով, կամ ի ցօղոյ երկնից կերակրի:

Գ. Ո՞ւր է եղբայր քո կրտսեր Ռափայէլ:

Մ. Ըստ առ մեզ է, այլ քանզի կարի փոյժ է յուսմունս, հրաժարեալ է ի մարմնական զբաղմանց:

Գ. Պետրոս, գնա ազդ արա նմա զեկաւորութիւն իմ եւ թէ ժամ է ճաշոյ:

Ռափայէլ. Ողջոյն իցէ՞:

Մ. եւ Գ. Ողջոյն է. եկ առ մեզ, բազմեսցուք:

Ռ. Ներեցէք ինձ, զի ոչ իմացայ զգալուստ ձեր, եւ ոչ հանդիպեցայ ձեզ ըստ արժանի ընդունելութեան ողջունիւ սիրոյ:

Գ. Անխաւ գիտեմք մեք թէ որպիսի սերտիւ սիրեմք զմիմեանս, եւ վասն ակամայ տգիտութեան ոչ ոք մեզազիր լինի սիրելոյ:

Մ. Ըրդ՝ քանզի ամենայն ինչ պատրաստ է՝ աղօթս արարեալ բազմեսցուք ի սեղան:

Ռ. Օխարդ է թանն:

Գ. Յոյժ բարւոք է, եւ ինձ կարի ախորժելի:

Մ. Պետրոս, առեալ զսկաւառակս՝ բեր այլ փոխանակ նորա:

ԺԵ.

Մ. Ըրդ՝ բաժանեցի զմիս որթուն, զո՞ր մասն առաւել ախորժես:

Գ. Որն եւ իցէ, ինձ մի եւ նոյն է:

Մ. Ընչիք զայս մասն, զի փափուկ է եւ համեղ:

Գ. Սեճապէս ցաւ է մեզ, զի զանձնէ քեզ ոչինչ փոյժ է. ես ինքնին մասնաւորեցիք քեզ զմեւս մասն:

Մ. Գիտեմ զբազումս, որք եւ զպանորոյ հոտն առ-
նուլ անգամ ոչ հանդուրժեն:

Գ. Սանաւանդ տեսի ես զումանս, որք բնաւ հաց
եւ ջուր ոչ ճաշակեն:

Մ. ԼՅԼ յերկարել մեր զբանս, մուացաք զուտելն:

Գ. Ընորհակալ եմ, եղբայր, այնպէս յագեցայ,
զի այլ ոչինչ կարեմ ուտել:

ԺԷ.

ՅԱՂԱԳՍ ԶԲՕՍԱՆԱՅ

Հայր, Որդի:

Հայր. Ես ահաւասիկ ելանեմ զբօսանել, դաս եւ
դու ընդ իս, որդեակ:

Որդի. ԼՆ հաւասիկ եմ, հայր, երթիցուք վաղվազակի:

Հ. ԼՆ ասիկ անցաք պահ մի, եւ երեւի մեզ ծով:

Ո. Մի քանի ահագին եւ լայնածաւալ է ծով.
միժէ ունիմք անցանել ընդ այս ծով:

Հ. ԼՆյ՛, եկ առ իս, եւ կալեալ զձեռանէ քումէ
այնպէս մտցուք ի նաւակն, մի գուցէ անկանիցիս ի ծով
անդր:

Ո. Միժէ խո՞ր է ջուրն:

Հ. Յոյժ խոր է:

Ո. Տեսանեմ ես, հայր, զբազմութիւն նաւաց մե-
ծամեծաց եւ փոքունց: Աւստի՞ դան, կամ յո՞ երթան:

Հ. Մեծամեծ նաւքն՝ զոր տեսանես, յածին ընդ
աշխարհ ամենայն, զի ծով է շուրջ զաշխարհաւ, վա-
ճառս բերեն եւ տանին: Իսկ փոքրիկ նաւակք այսր անդր
չըջեցուցանեն զմեզ առ ի զբօսանս:

Ո. Տեսանես, հայր, զբազմութիւն նաւակաց, որք
դան այսր լի մեծամեծ ձկամքք: Եւ զի՞նչ է այն որ ի խելս
նաւին:

Հ. Աոքա ձկնորս ասին, եւ գործի նոցա ուռկան է:

Ո. Օխարդ կարեն ուռկանաւ ձկունս որսալ:

Հ. Լճկանեն զուռկանս ի ծով, եւ ի չորից տրանոց
ձգեն ի ցամաք բազում աշխատանօք, եւ որ ինչ ի ներքս
փակի, զայն ըմբռնեն եւ վաճառեն:

Ո. Աղաչեմ զքեզ, հայր պատուական, զի կալեալ զձեռանէ իմմէ հանցես ի ցամաք, մի գուցէ անկանիցիմ ի ծով:

Հ. Բարեոք է, ոչ թողից զքեզ անկանել

ԶՈՒԱՐՃԱԼԻ ՏԵՍԻԼ ԿԱԶՄՈՒԹԵԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻ

Ա.

Տիեզեր+:

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ «շխարհ» յերկուս մասունս բաժանի, յերկնս եւ յերկիր: Յերկինս տեսանեմք զարեգակն եւ զլուսն եւ զաստեղս: Երկիր ընդ այլոց տարերաց, այս ինքն հրոյ, ջրոյ եւ օդոյ, ի պատճառս մարդոյ ստեղծաւ: Ի յերկրի գտանին լէրին+ անտառովք եւ խոտովք, քարամբք եւ մետաղօք, յոր+ ծաղկամբք եւ սիզովք, դաշտ+ ագարակօք եւ արմատօք, պարտիզօք եւ բանջարօք: Զով, լիճ+, գետ+ եւ սառու+, կենդանի+ եւ մարդիկ: Ամպ+ վերանան յօդս, խաչուն+ թռչին ի ներքոյ երկնից, շորոտանի+ գնան կամ ընթանան. սողուն+ սողան ի վերայ երկրի: Մարդիկ ժառանգեն զբնաւ տիեզերս:

Բ.

Արեգակն:

Արեգակն, որոյ մեծութիւն ի վեր է քան զմիտս, է գունտ մի հրեղէն, ի ծագել իւրում զխաւար գիշերին փարատէ, եւ լուսաւորէ զամենայն ինչ ճառագայթիւքն իւրովք: Մինչ չեւ ծագեալ իցէ՝ նախընթաց իւր առաքէ զարշալոյսն եւ զաստօտն, եւ յորժամ մտանէ՝ զհետ իւր գայ երեկոյ եւ գիշեր: Սոյն այս արեգակն նուազէ եւ մերժէ զցուրտն, ջեռուցանէ զաշխարհս ամենայն, եւ տայ ամենայնի սնունդ եւ աճումն: Ապա ուրեմն աղբիւր է լուսոյ եւ ջերմութեան:

Գ.

Արեգակն է զի հեռանայ, եւ է զի մերձեցայ, որով չափին չորք եղանակք տարւոյն. գարուն, ամառ, յիւն, «շուն»: Որչափ կողմնակի անկանին ճառագայթք արեգական, այնչափ սակաւ է զօրութիւն նոցա առ ի ջերմ

մութիւն: Ասան այնորիկ հասարակաւուր ճառագայթք
արեգական զօրաւորագոյն են քան զառաւուտուն եւ
զերեկոյին: Յորժամ լուսինն կշիռ դէպ արեգականն
պատահիցէ, յայնժամ խաւարի արեգակն, եւ այս պա-
տահէ միայն ի ծնանել լուսնի:

Գ.

Լուսին:

Լուսին իբրեւ զերկիր ընդգիմահար մարմին է,
որ զլոյս իւր առնու յարեգակնէ: Լուսատու է գիշերոյ,
եւ ի լուսոյ նորա աղօտանան աստեղք, այլ անմասն է
ի ջերմութենէ: Երբեմն երեւի եւ ի տուրնջեան: Յանկ
ի փոխման կայ լուսին. է զի լրանայ, եւ է զի պակասէ
ի նմա լոյսն, եւ դարձեալ ընծայի նմա լոյս, եւ առ սա-
կաւ սակաւ աճէ ի նմա, մինչեւ յառաջին պայծառու-
թիւնն ի վեր ելանէ: Լրումն լուսնի հանդիպի ի չորեք-
տասաներորդ աւուր, յորժամ կողմն յարեգակնէ պայ-
ծառացեալ առ մեզ ունի զհայեցուածն:

Ե.

Լուսինն գնդաձեւ է, սակայն ոչ հարթ հաւասար,
այլ խորացեալ ըստ օրինակի խորոց եւ ըստ ձորոց, ըստ
լերանց եւ ըստ բլրոց: Արբանեակ կամ ընկեր է երկրի,
եւ շուրջ գայ զսովաւ յարեւմտից յարեւելս ի քսան
եւ ինն աւուրս, եւ ի մետասան ժամս, եւ տարեւոր շրջա-
գայութեամբ բերի զարեգակամբ: Յորժամ երկիր
կշիռ անկանիցի ընդ մէջ արեգական եւ լուսնի, խաւա-
րի լուսին: Այս լինի միայն ի լրանալ լուսնի: Երբեմն
ըստ մասին եւ երբեմն ամբողջ խաւարի: Յիսուն միլիոն
մղոնս հեռի է յերկրէ, եւ յիսնիւ չափ փոքր է քան
զերկիր:

Զ.

Աստեղք:

Բաց ի լուսնոյ անհամար պարք աստեղաց զբոլոր
գիշերն լուսաւորեն, որք բաժանին յանճուարս եւ ի ճու-
րակս: Հաստատուն կամ անմոլար աստեղք առանձին
լուսով իւրեանց լուսաւորեն, եւ բնաւ ոչ փոխեն զտե-
ղին, յոր կառուցան յԱրարչէն: Ի մէջ աստեղաց աստղն

Տիւսիսային միշտ ի նմին տեղւոջ երեւի : Հաստատուն
աստեղք , որպէս աստեղագէտք ասեն , մի մի արե-
գակունք են . եւ շուրջ զնոքօք որպէս զարեգակամբ
շուրջ գան մոլորակք ոմանք , զորս լուսով իւրեանց լու-
սաւորեն եւ ջեռուցանեն : Ծիրն այն բազմապայծառ
յարդհող ձայնեալ , յանհամար աստեղաց խիտ առ խիտ
երեւելոց ունի զտեսիլն , որ անբաւ միջոցաւ հեռի է
յերկրէ :

Է .

Երկեր :

Գնդաձեւ է երկիր , վասն այսորիկ ասի եւս ոլորտ
երկրի : Յայտ է ի ստուերէ երկրի տպացելոյ ի լու-
սինն խաւարեալ : Երկիր կիսով չափ լուսաւոր է եւ
կիսով չափ խաւար : Լուսաւոր կիսագունտն՝ տիւ , իսկ
խաւարն՝ գիշեր կոչի : Երես երկրի ի ջրոյ եւ ի հողոյ
բաղկանայ , այլ փոքր է տարածութիւն ցամաքին քան
զծովու : Եզերք նորա հինգ հազար եւ չորեքհարիւր մղոն
է : Չորք են կողմանք աշխարհի . արեւելք , արեւմուտք ,
հիւսիս , հարաւ : Բաժանի ի հինգ դօտիս , որոց երկուքն
գրեթէ անբնակ են առ սաստիկ ցրտութեան : Երկուքն
բարեխառն , որպէս Հայաստան եւ Իտաղիա , եւ այլն : Եւ
որ ի միջոցին է՝ սաստիկ ջերմ է , որպէս Ափրիկէ եւ Հրնդ-
կաստան : Չանազան են բերք սորա , որպէս արմախք ի
դաշտս , բոյսք ի պարտէզս , խոտք ի մարդագետինս , եւ
ծառք յանտառս : Ընդ հողով գոյանան մետաղք եւ վէմք :

Ը .

Ջուր :

Գտանին ի լերինս շտեմարանք ջրոյ , որք ի փեղ-
կից լերանց քամեալք աղբերանան , եւ առ սակաւ սակաւ
վտակացեալ մեծամեծ գետս գնացուցանեն : Ամենայն
ջուր բնաւոր ծանրութեամբ ի վայր բերի . վասն այնորիկ
տեղիք՝ ուստի աղբերք բղխեն բարձր են քան յո դիմեն :
Ջուրն ծորելի է եւ թափանցիկ , եւ կերպարանք իրաց՝
որք ի նա անկանին , որպէս երկինք , արեգակն եւ լուսին
եւ ամսք , իբրեւ ի հայելոջ տեսանին : Ջուր մաքուր եւ
անխառն զուրկ է ի համոյ , ի հոտոյ եւ ի գունոյ : Ջուր

անձրեւոյ առաւել պտղաբեր գործէ զերկիր քան զգետոց
եւ զաղբերաց :

Թ .

Ի ջուրն բնաւորեալ է ջերմութիւն , իբր զի հե-
ղուկ է : Եւ եթէ յամենայն ջերմութենէ վերջացի՝ սառ-
նամանիս ծնանի , որ ջերմութեամբ հալի : Նոյն բնաւո-
րական ջերմութիւն հանապազ գոլորշիս ի վեր հա-
նէ : Խառնեալ է ընդ սմա եւ օդ , զոր պղպջակքն յե-
րեսս նորա յայտ առնեն : Ոմանք յաղբերաց ջուր ցուրտ
բղխեցուցանեն , ոմանք ջերմ , այլք դառն եւ կէսք թթու
ի պէտս մարդկան առողջութեան : Աղի ասի ջուրն , յոր
գտանի խառնեալ հասարակաց աղ : Այսպիսի է ջուր
ծովու եւ աղբերաց ոմանց : Ջրոյ գոյացութիւն կարի պի-
տանի է եւ կարեւոր : Մարդկան եւ անասնոց ըմպելի է ի
ծարաւս , զամենայն հողաբոյսս սնուցանէ եւ քաջուղէշ
առնէ , եւ բազում աղօրիս եւ մեքենայս շրջեցուցանէ :
Նովաւ կերակուրս եփեմք , եւ զմերս ամենայն լուանամք
եւ մաքրեմք :

Ժ .

Ծով :

Այնատարած ժողով ջուրցն ծով կոչի , որ զերկիրս
շուրջանակի պատեալ ունի , եւ յառանձինն անուն «վի-
ն» կոչի , ուստի հանապազ գոլորշիք ի վեր ելանեն ան-
բաւ առատութեամբ : Եւ կարի յիրաւունս , զի եթէ
չէր սպառեալ մասն ինչ ի ծովէ գոլորշիս ի վեր տալով ,
ծով ոչ կարէր հանդարտել տանել ջուրց գետոց , որք
անդադար ի ծով դիմեն : Ջուր ծովու աղի է եւ դառն ,
որով պահի ի նեխութենէ : Ասան այնորիկ ջուր ծովու
ոչ է ըմպելի իբրեւ զջուր աղբերց եւ զգետոց : Յայն
սակս առաւել ծանր է քան զգետոցն եւ զաղբերաց , եւ ի
վերայ մկանանց իւրոց բարձեալ բերէ բեռինս ծանունս ,
իբր զի նաւք դնան անհնարին մեծութեամբ եւ ծանրու-
թեամբ : Առաւել զարմանալի է Կեղասոս-Ռի-ն եւ մակըն-
Ռացո-Ռի-ն ծովու . զի ջուր նորա ի քսան եւ ի չորս ժա-
մու երկիցս աճէ եւ նուազէ ի ծովափունս : Եւ այս որ-
պէս կարծի ի լուսնոյ անտի ունի զպատճառն , զի ըստ

աճել նորա աճէ, եւ ըստ պակասելն պակասէ: Ի ծովու
են շովափունք, սարասանդք, հղղիք, ցամաքակղղիք, սա-
ղակոյսք եւ խայսք:

ԺԱ:

Օդ:

Օ երկիր եւ զջուր շուրջ օդ պատէ, որ շնորհէ ամե-
նայն ազգի կենդանեաց զտուրեւառս շնչոյ, եւ առանց նո-
րա ոչ կենդանիք կարեն կեալ եւ ոչ տուենկք աճել: Ար-
չափ մերձաւորագոյն է երկրի, այնչափ թանձրագոյն
գոլորշեօք լցեալ է, որ յնշուրս ասի: Օդն ստորին
խստագոյն է եւ ծանրագոյն քան զվերինն եւ զհեռագոյնն
յերկրէ: Օդն լոյծ է եւ թափանցիկ, եւ ի վերայ ամե-
նայնի ունի եւ ոյժ առաձգական, զի թէպէտ ներէ սեղ-
մել, բայց իբրեւ ազատանայ ի բռնութենէն՝ սաստիկ յար-
ձակմամբ յառաջին անգայտութիւնն ի վեր ելանէ: Յըր-
տութեամբ սեղմի եւ խտանայ, եւ ջերմութեամբ անգայ-
տի եւ ծաւալի, եւ որչափ բարձր է, այնչափ ցրտագոյն է:

ԺԲ.

()դն երբեմն պարզ լինի եւ երբեմն անձրեւէ, յա-
մարայնի ջերմ է, եւ ի ձմերայնի ցուրտ: Իսկ ի գարնայ-
նի եւ յաշնայնի բարեխառն: Աչ երբեք պարզի, այլ միշտ
խառն է ընդ աղի եւ ծծմբոյ եւ ընդ այլ տարերաց մա-
սուես: Արչափ մաքուր է օդ, այնչափ առողջարար է:
Օդն թեթեւագոյն ի վեր բերի քան զծանր, որպէս իւղ
յերեսս ջրոյ: Ընդ օդ ճանապարհ գործէ ձայնն, եւ որ-
չափ մաքուր է եւ խաղաղ, այնչափ առաւել յստակ լսի
ձայնն: Գարձեալ ցնդի ձայնն ի թանձր եւ ի խոնաւա-
կան մասանց յօդս ճախրելոց: Աշխտանք ասի բացա-
գանչութիւն օդոյ, իբր զի ուր ընդդիմահար մարմնոյ պա-
տահէ, անդրէն ընդ կրունկն դառնայ, յորմէ նոյն ձայն
ազդէ յականջս խօսողին: Յօդս գոյանան ամոլ, անյրե-
ն, իւր, փայլակն, կայծակն, թխածան եւ այլ մեղեդոյսք:

ԺԳ.

Հող:

()դն հազիւ երբեք հանդարտի, այլ գրեթէ միշտ
ի շարժման կայ: Շարժումն օդոյ սաստիկ հնչելոյ՝ հող

ասի, իսկ հեղինկ հնչեալ՝ «ի-+ անուանի: Չորք են
 գլխաւոր հողմունք, որք շնչեն ի չորից կողմանց աշխար-
 հի: Ապարտիսս որ եւ պորեաս շնչէ ի հիւսիսոյ, «պե-
 լի» կամ ե-րոս յարեւելից, նոսոս ի հարաւոյ, զէ՛լի-
 յարեւմտից: Հիւսիսային շնչմունք ցրտագին են քան զայլ
 ամենայն հողմունս. հարաւ ըստ առաւել մասին գաղջ
 է. արեւմուտք խոնաւ, եւ արեւելք չոր: Հողմունք բազ-
 մապատիկ օգտակարութիւնս ունին, մաքրեն զօդն ի
 մնասակար գոլորշեաց, բարեխառնեն զտապ խորշակին
 եւ զբազում ախտից պատճառս կարճեն: Արեն զամպս
 եւ այսր անգր տարաբերեն, եւ յետ ձմերայնոյն անցա-
 նելոյ՝ լուծանեն զձիւնս, եւ զերկիր բազում անձրեւօք
 ուռգեալ՝ վաղ քան զարեգակն գիտեն ցամաքեցուցանել,
 նաւս վարեն, եւ աղօրիս շարժեն: Բայց երբեմն մնաս
 գործեն: Մրրիկ երբեմն զճառս յարմատոց խլէ, զչէնս
 կործանէ, եւ զնաւս ի նաւաբեկութեան վտանգ արկեալ՝
 բազում անգամ եւ խորտակէ: Բունութիւն հողմոյ ան-
 դրնդայնոյ է պատճառ երկրի սասանման, որ բազում ան-
 գամ ի բազում տեղիս զքաղաքս եւ զգիւղս հիմն ի վեր
 տապալեաց:

ԺԳ.

Հոր:

Հուրն է պատճառ լուսոյ եւ ջերմութեան, լուսա-
 ւորէ, ջերմեցանէ, խանձէ եւ այրէ: Երբեմն բորբոքի
 հուր արագ արագ շիմամբ դիւրավառ նիւթոց: Այրեն
 եւ ճառագայթք արեգական եթէ գոգաւոր ապակեով ի մի
 ժողովիցին: Հասարակօրէն հուր վառեն՝ զվէմ գայլա-
 խաղ ընդ պողովպատի հարեալ: Փայտն վառեալ՝ ծխէ,
 իսկ մնացեալն յաճիւն գառնայ: Բազում պինդ մարմինս
 գիտէ հուր հեղուկ գործել, որպէս զոսկին, զարծաթն եւ
 զայլ մետաղս: Հուրն՝ ճարակի կարօտանայ եւ օդոյ փչե-
 լոյ, ապա թէ ոչ՝ շիջանի: Ի տարերս թեթեւագոյն է
 քան զամենեսին:

ԺԵ.

Լոյ:

Ի հրոյ գոյանայ լոյս, զոր հուրն ընդ ամենայն կողմն
 ծաւալէ: Զօրութիւն լուսոյ յերկուս առաւելապէս փայլէ:

Նախ՝ զի միայն լուսով կարեմք տեսանել, եւ երկրորդ՝
 զգոյնս որոշել ի միմեանց: Քանզի ուր չիք լոյս, խա-
 ւարն ի վերայ հասեալ՝ գոյնք անհետանան: Լոյսն քան
 զամենայն ինչ, եւս եւ քան զձայն արագ ընթանայ: Ճա-
 ոագայթք արեգական միշտ ուղղաձիգ բերին եւ ոչ եր-
 բեք խոտորին, բայց եթէ յորժամ յանգայտ մարմնոյ ի
 թանձր հասանեն, որպէս յորժամ յօդոյ ի ջուր գան
 մտանեն: Զի ի լինել այսմ այսպէս՝ բեկբեկին ճառա-
 գայթք արեգական, եւ գաւազան ի ջուր մխեալ՝ խոր-
 տակեալ երեւի:

ԺԶ.

Գողորշի:

Ս երմուժիւն արեգական ժողովէ ի ծովէ, ի գետոց
 եւ յաղբերաց անբաւ գողորշիս, որք ի վերելս ցնդեալ
 պակասին: Այս գողորշիք ի ցրտութենէ վերին օդոյ ի
 մի ժողովին եւ խտանան, որով եւ երեւելի լինի աչաց
 մերոց, եւ եթէ տարածեսցի ի վերայ երկրի, հասարակ
 ձայնիւ ճգ կոչի, եթէ վերանայ յօդն՝ աճա անուանի:

ԺԷ.

Աճա, անյրեւ, յիւն, կարկոտ եւ այլն:

Եթէ մէգն տարածեսցի ի վերայ երկրի՝ նշան է
 օդոյ պարզելոյ, այլ եթէ ի վեր յօդս ելցէ, նշան է
 անձրեւոյ: Յաշնանային եւ ի գարնանային եղանակս ընդ
 առաւօտս եւ ընդ երէկս մէգք յաճախեն, մանաւանդ ի
 ջրարբի տեղիս: Եթէ գողորշիք յօդս սառին ի ցրտոյ,
 յիւն ծնանի: Եթէ սառուցեալ անձրեւ ի ցրտութենէ
 վերին օդոյն՝ իսկոյն անկցի ի ստորին օդ ջերմ, կարկոտ
 լինի: Ասան այնորիկ յամարայնի կարկտէ, եւ ի ձմերայ-
 նի ձիւնէ: Յօդն պատճառի ի շոգեաց երկրի եւ անկոց,
 որք ընդ առաւօտս եւ ընդ երեկս խտացեալ ի կայլակս
 կայլակս ժողովին: Եթէ ցօղն զցուրտ մարմնովք սառի,
 եղեմ՝ անուանի:

ԺԸ.

Փայլահն, կայծակոտն, եւ այլն:

Իաց ի ջրային գողորշեաց ելանեն նաեւ ծծմբային
 գողորշիք խառնեալք ի ծծմբոյ եւ յարջասպէ, ուստի եւ

փայլատակունք ծնանին : Քայլակն երեւի ի խիտ եւ ի լրժագոյն ամպոց , եւ բազում անգամ ճայթիւնս գործէ ահագին որոտմամբ , թէպէտ յամբ հասանէ ձայնն յականջս մեր , կամ բնաւ ամենեւին ոչ լսի : Ձի որչափ հեռի է ի մէնջ փայլակն , այնչափ անազան հասանէ եւ հնչիւն որոտման : Այծակն բազում օգտակարութիւնս մատակարարէ յաշխարհս , զի մաքրէ եւ զովացուցանէ զօրն , եւ զվնասակարս գոլորշեաց ծախէ : Բազում անգամ վնասէ եւս , զի հրձիգ առնէ , հերձանէ եւ մանրէ զծառս , եւ զմարդիկ եւ զանասունս արագագոյն քան զքթթել մի ական հեղձամղձուկ մահուամբ կարծէ ի կենաց : Յամարայնի յաճախ փայլատակէ եւ որոտայ :

ԺԹ .

Այլ Բոթորայ :

Ան եւ այլ ի հրոյ ձեւացեալ տեսիլք եւ մետէորայք , որք ոչինչ ճայթիւնս գործեն , որպէս վիշապք թռուցեալք եւ աստեղք սահեալք , որք ծնանին ի պարարտ գոլորշեաց երկրի : Մուի հո-ր ի ճախին վայրս երեւի : Ծիծան կամ աղէղն ձղի յամպս յաւուրս անձրեւաց , յորժամ արեգակն ի հանգիպոյ ծագէ : Ասան այնորիկ յառաւօտու ծիածանն նկարի յարեւմուտս , եւ յերեկոյն յարեւելս :

Ի .

Լերին :

Յերեսս երկրի են լերինք բարձունք , բլուրք ամբարձեալք , եւ խորին ձորք : Բլու-ր ասի փոքրիկ եւ խոնարհ լեռան : Արչափ բարձր են լերինք , նոյնչափ առաւել խորին ձորս ունին : Լեռան Գա-աղափէր բարձր է քան զամենայն լերինս ի վերին կիսագունտն , իսկ ի ներքինն՝ այս ինքն յԱմերիկա՝ Բերո-վեան լերին : Գագաթն լերանց բարձանց նաեւ ի ջերմ գաւառս պատի միշտ սաստկութեամբ սառնամանեաց , որպէս Ազպեայ լերինք : Են եւ լերինք ինչ , որոց կատարն հրով տոչորի . որպէս Երնա ի Սիկիդիա , եւ Ահո-վ ի Նեապոլիս : Լերինք բազում օգուտ մատակարարեն յաշխարհս , անտի քամեալ ժողովին առուք , աղբերք եւ գետք եւ անտի

պեղեն զամենայն ազգս հանքաց : Ունին խոտս առողջարարս : Սանձեն զանկարգ հողմոց շնչել, եւ բարեխառնեն զխորշակին սաստկութիւն :

ԻԱ.

Մեղադր :

Օմետաղս ի լերանց հատանեն, յորոց ոմանք պարտական ասին, եւ ոմանքն անարգ : Պատուական է ոսկին, արծաթն, անարգ է երկաթն, պղինձն, անագն, կապարն եւ սնդիկն : Ոսկին՝ որ քան զամենայն մետաղս ծանր է եւ պատուական, ոչ միայն ի լերինս, այլ եւ ի գետս գտանի : Ոսկեգործք ոսկի եւ արծաթի դրամ հատանեն, եւ ազգի ազգի զարգս քանդակեն : Երկաթն՝ յորմէ բազում ինչ ի բարւոք պէտս կազմեն, գտանի ի բազում կողմանս : Պողովպատն է երկաթ հրացեալ, եւ ի ջուր թացեալ : Ի պղնձոյ եւ յանագէ զանազան անօթս հանդերձեն, մանաւանդ պղնձի անօթ անագեալ՝ ժանգիւ ոչ ապականի : Զկապարն, որ կակուղ է քան զայլ ամենայն մետաղս, դիւրին է հրով հալել :

ԻԲ.

Քարին :

Վարինք յազգս ազգս բաժանին : Ոմանք հասարակ են, ոմանք սակաւադիւտ, եւ ոմանք պատուական : Հասարակ են վէմք, գայլախազ քար, եւ այլն : Սակաւադիւտ է մագնիս, ապակի, մարմարիոն : Պատուական՝ աղունքն : Շինուած որմոց, տանց եւ քաղաքաց հասարակ քարանց պիտոյանայ ի կատարումն : Յեսանաւ սրեն զթթացեալ դանակ, զածելի, եւ այլն : Գայլախազ վէմ ընդ պողովպատի հարեալ՝ կայծակունս թօթափէ : Մագնիս քարն զարմանալին քան զամենեսեան, զերկաթ յինքն ձգէ, եւ սերտ ընդ նմա կապի : Զայս զօրութիւն բնաւորական հաղորդէ եւ երկաթոյ : Եթէ ազատ թողցի, միշտ ընդ հիւսիս բերի, եւ նաւափարաց յանհետ ծովու զգուշաւոր շաւիղ ցուցանէ :

ԻԳ.

Մակին քար է թափանցիկ եւ սերտ : Մարմարիոնն կամ սպիտակ է, կամ երփն երփն գունաւորութեամբ

պիսակացեալ: Սաթ ի ծովու գոյանայ: Ակունք գտեալք
 ի հող, ամենեւին ոչ փողփողեն. այլ ձեռն արուեստա-
 գէտ ճարտարաց սրեալ, ընդ ոսկի յեռեալ պայծառ
 երեւեցուցանէ: Կամ թափանցիկ են եւ կամ ընդդիմա-
 հար. որպէս զմրուխտ կանաչ, յակինթ կարմիր, տպա-
 զիոն գեղին, եւ այլն: Այլ պատուականագոյն եւ ան-
 վանելի է քան զամենայն՝ անդամանդ, որ պայծառ ճա-
 ոագայթիւք եւ երփն երփն հարկանելով զաչս տե-
 սողացն զօշոտէ: Սակայն երկանաքար օգտակարութեամբ
 գերազանցէ զամենեքումբք:

ԻԳ.

Տոնկ:

Ամենայն տունկք երիս մասունս ունին արծառս,
 բունս եւ ոսոս: Ոստքն ի բունոյ շառաւիղեն, որ ի
 փոքրիկ եւ ի փափուկ բանջարս՝ թողոք կամ թէլ կոչի:
 Ոստքն բերեն պտուկս, սաղարթս, տերեւս, ծաղիկս,
 պտուղս եւ սերմանս: Արտաքուստ կեղեւով պատին,
 իսկ ի ներքս ի բունն է ուղեղ տնկոց: Արմատք տնկոց
 ընդ հողով ծածկին, ուստի զխոնաւութիւնն ի վեր ծծեն,
 որ սնուցանէ զբոյսն: Բայց ոչ յարմատոյ միայն սնանին՝
 զհիւթն ի վեր բերելով, այլ նաեւ ընդ ծակտիս տե-
 րեւոց ձգեն զօղն, վասն այնորիկ առանց տերեւոյ ոչինչ
 պտուղ հասունանալ կարէ: Ծառք բազմանան կամ ի
 սերմանէ կամ ի շառաւիղէ եւ կամ յարմատոյ: Ոչ
 ամենայն տունկ յամենայն տեղիս աճէ:

ԻԵ.

Ծառք:

Ծառք կամ պտղաբեր են եւ կամ անպտուղ:
 Պտղաբերք են խնձորենի, տանձենի, կեռասենի, սալո-
 րենի, նունենի, ընկուզի, գեղձի, ծիրանի, եւ այլն:
 Անպտուղք են եղեւին, գի, սաւձի, կաղամախ, հացի,
 ուռի: Այլբնիք ինքնին բուսանին, իսկ պտղաբերք
 մարդկային խնամոց պէտս ունին: Յաշնանային եղանակս
 տերեւք ծառոց ինչ թօթափին, որպէս խնձորենւոյ, եւ
 այլն, եւ այլոց անթառամ մնան, որպէս դափնւոյն եւ

եղեւնափայտին եւ այլոց բազմաց : Փայտ ծառոց կամ ի շինուածս պատշաճի, եւ կամ յայրումն պատրաստի :

ԻԶ .

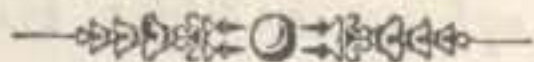
Արժօրի+ :

Ի բերս երկրի օգտակարագոյն մարդկան համարին արմտիք, յորոց կէսքն կանուխ, եւ կէսքն անագան հասունանան : Կանուխ ասի զոր յաշնայնի սերմանեալ յամարայնի ի գալ ամին հնձեն, որպէս ցորեան, հաճար եւ այլն : Անագան ասի, զոր ի գարնայնի սերմանեն, որպէս վարսակ, դարի, կորեակ եւ ձիակորեակ : Ի կարգ սոցա դասին բակլայ, ոսպն, լուբիա, սիսեոն եւ այլն : Արպէս զի երկիր պտղաբեր լիցի, աղբս արկանեն : Յետոյ արօրագիր առնեն, սերմանեն եւ տափանեն : Իբրեւ հունձք ատոքանան, մանգաղաւ հնձեն, եւ ի շտեմարանս ժողովեն :

ԻԷ .

Ծաղկոն+ :

Արպէս արմտիք կարգեցան յարարչէն ի պէտս մարդկան դարմանոյ, նոյնպէս ծաղկանց ամենահրաշ զանազանութիւնք պատրաստեցան ի զուարճութիւն աչաց եւ ի բուրումն անուշահոտութեան ի վայելս մարդկան ազգի : Ծաղկանց առ մեզ յաճախելոց ի բուրաստանս եւ յառտնին զբօսանս՝ բազում են տեսակք, բայց գլխաւորք ի նոսա գեղեցկութեամբ են, շահպրակ, վարդ, շուշան, կակաչ, յակինթ ծաղիկ, շահոքրամ : Շահպրակ յառաջ քան զամենայն ծաղկունս աւետէ զգարունն : Վարդից բազում են տեսակք զանազանեալք ի տերեւս, ի գոյնն եւ ի հոտն : Շուշան սքանչելի բուրմամբ եւ պայծառ գունով վառեալ՝ պատմէ զԱրարչին գեղեցկութենէ եւ զանպակաս խնամոց նորա : Բազումք ի ծաղկանց հոտանոյշ բուրեն, եւ կէսք առ աչս միայն ունին զշնորհն, որպէս կակաչ, որ ամենեւին հոտ ոչ բուրէ :

Յ Ե Ն Կ

Հ Ե Ր Կ Ե Ի Ո Ր Գ Ի Տ Ե Լ Ե Ը Ց

Աժական անուն	23	133	
Աժանցական անուն	133	
Անեղական անուն	5	
Աներեւոյթ բայ	222	
Անկանոն բայ	93	
Անկատար ժամանակ	44	
Անուն	133	
Անուն բայի	164	166	
Անցեալ ժամանակ	44	
Անցողական բայ	71	
Ապառնի ժամանակ	44	
Առողանութիւն	249	
Արգելիչ խնդրոյ	224	
Բաղադրեալ անուն	136	
Բաղդատական ածական	134	200	
Բայ	43	
Բայանուն	230	
Բարդ անուն	136	
Բարձր շարագրութիւն	242	
Բացայայտիչ, Բացայայտեալ	163	189	
Բացառական հոլով	182	
Բութ	250	
Գերադրական ածական	134	202	
Գերակատար ժամանակ	44	
Գիր	1	
Գոյական անուն	133	
Գործիական հոլով	183	
Գերանուն	34	151	209
Գէմք բայից	44	
Գէմք դերանուանց	34	
Գիմագուրի բայ	109	170	224

Գիմարոշ յօդք	156 .	215
Գրական ածական		134
Ենթամնայ		252
Երկորեակ		252
Զարտուղի բայ		93
Էական բայ	45 .	191
Էական դերանուն	34 .	151
Ընդունելութիւն եալ		227
Ընդունելութիւն լի		227
Ընդունելութիւն լոց		228
Ընդունելութիւն ող կամ օղ		226
Թիւ անուանց	2 .	136
Թիւ բայից		44
Թուական անուն	27 .	143
Ժամանակ բայից		44
Լծորդութիւն բայից		45
Լուծումն շարագրութեան		238
Խնդիր բաղդատական անուանց		200
Խնդիր բայանուանց		230
Խնդիր բայի		164
Խնդիր բնութեան		186
Խնդիր էական բայից		192
Խնդիր մասնական անուան		206
Խնդիր սեռի կրաւորական բայից		218
Խնդիր սեռի ներգործական բայից		180
Խոնարհմունք բայից		44
Կատարեալ ժամանակ		44
Կէտ		250
Կոչական հոլով		185
Կրաւորական բայ		43
Կրկնական թուականք	30 .	147
Համաձայնութիւն մասանց բանի		163
Համաձայնութիւն ածականաց ընդ դոյականս		203
Հայցական հոլով	180 . 194 .	219
Հասարակ բայ		43
Հարցական դերանուն	32 .	156

Հարցումն		166
Հոլովմունք անուանոց	3 . 138 .—	143
Հոլովումն ածականաց ընդ գոյականս		23
Հոլովք անուանոց		2
Չեւ անուանոց		136
Չայնակրական բայ		44
Ճոխ շարագրութիւն		242
Մականէտ		252
Մակբայ 118 .	235
Մասնական անուն	31 . 147 .	206
Մասունք բանի 1 .	163
Միջակ շարագրութիւն		243
Միջարկութիւն		132
Յատկացուցիչ, Յատկացեալ 163 .	171
Յատուկ անուն 5 .	18
Յարաբերական դերանուն 41 .	210
Յարակատար ժամանակ		44
Նախադրութիւն		111
Նախդրիւ տրական 2 .	178
Ներգոյական հոլով 183 .	195
Ներգործական բայ 43 .	158
Ներգործակերպ շէղոք		44
Ներկայ ժամանակ		44
Շաղկապ		126
Շարագրութիւն		241
Շեշտ		249
Ուղղագրութիւն		249
Ուղղական հոլով 166 .	193
Չէղոք բայ		43
Պակասաւոր բայք		101
Պատմական հոլով		186
Պատիւ		252
Պատուագիր		252
Պարագայք անուանոց		136
Պարագայք բայից		43
Պարառական հոլով		186

Պարզ անուն	136
Պարզ շարագրութիւն	241
Պարոյկ	250
Սեռական հոլով	171 193
Սեռք բայից	43 158
Ստացական դերանուն	40 155
Ստորագասական եղանակ	159
Ստորակէտ	250
Վերծանութիւն	249
Վերջակէտ	250
Վերջահոլով տրական	3 177
Տրական հոլով	3 177
Տրոհութիւն	250
Ցուցական դերանուն	37 154
Փակագիծ	252

2n.

